This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

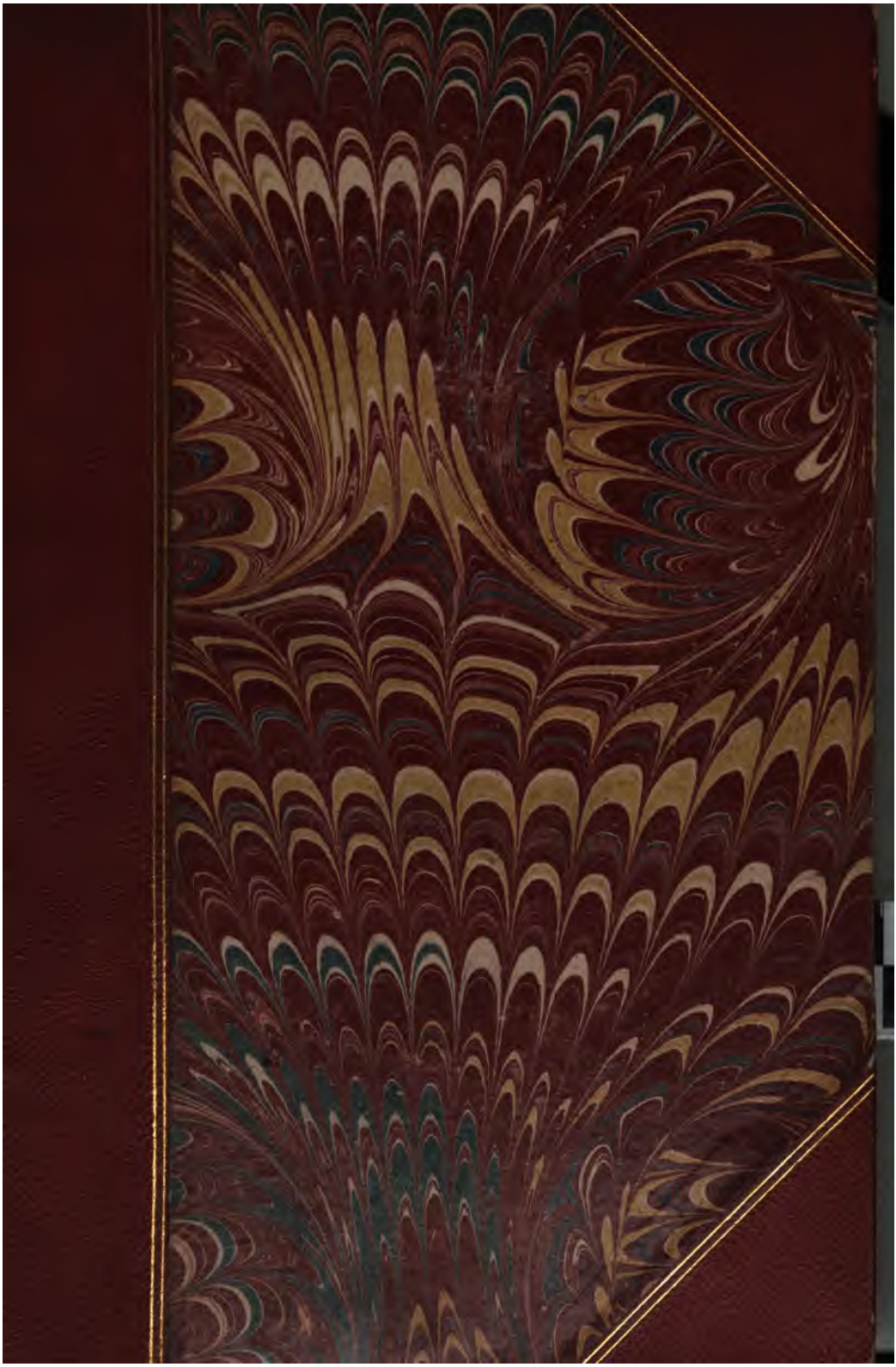

108. a. 15.

1878

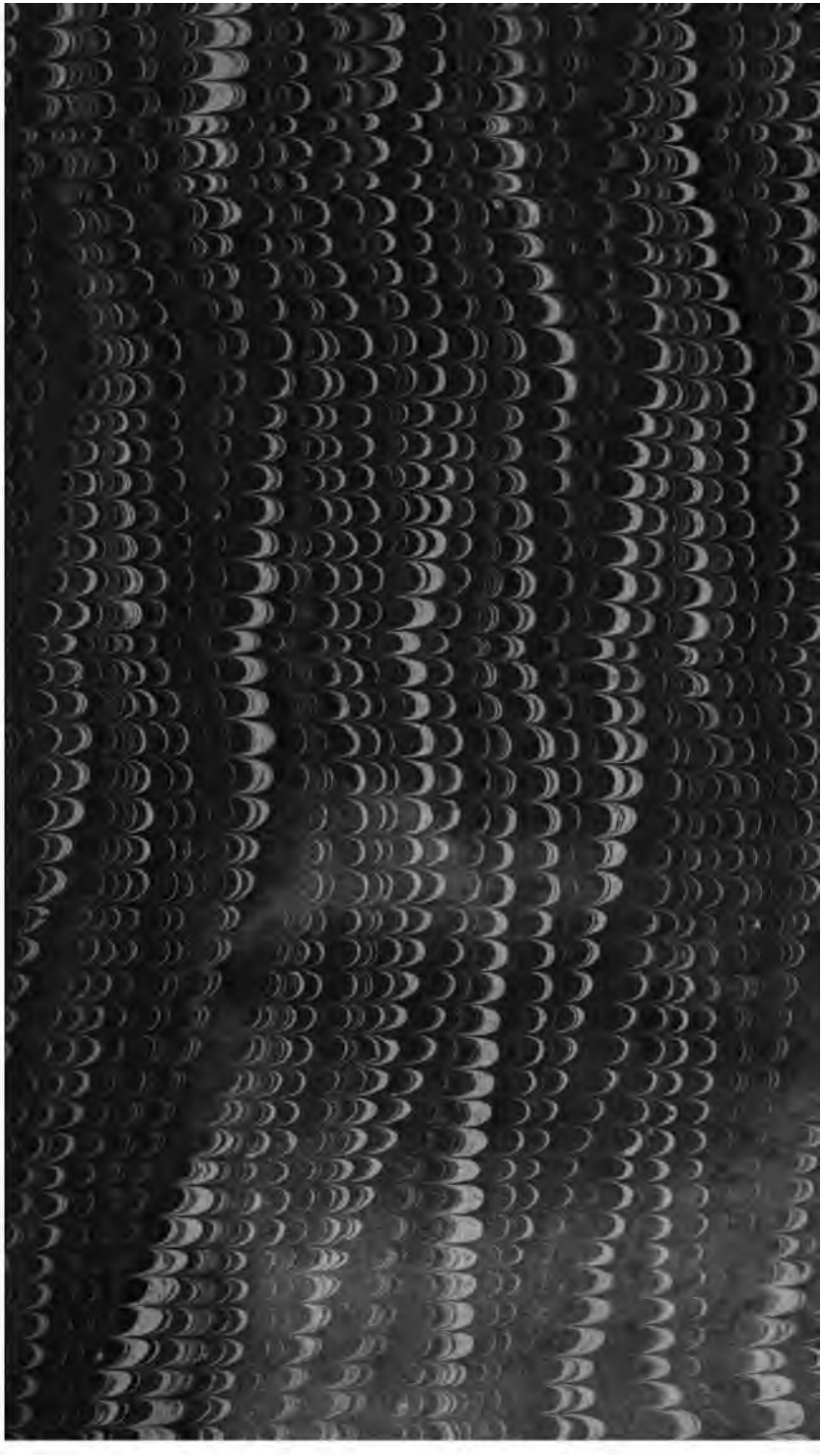

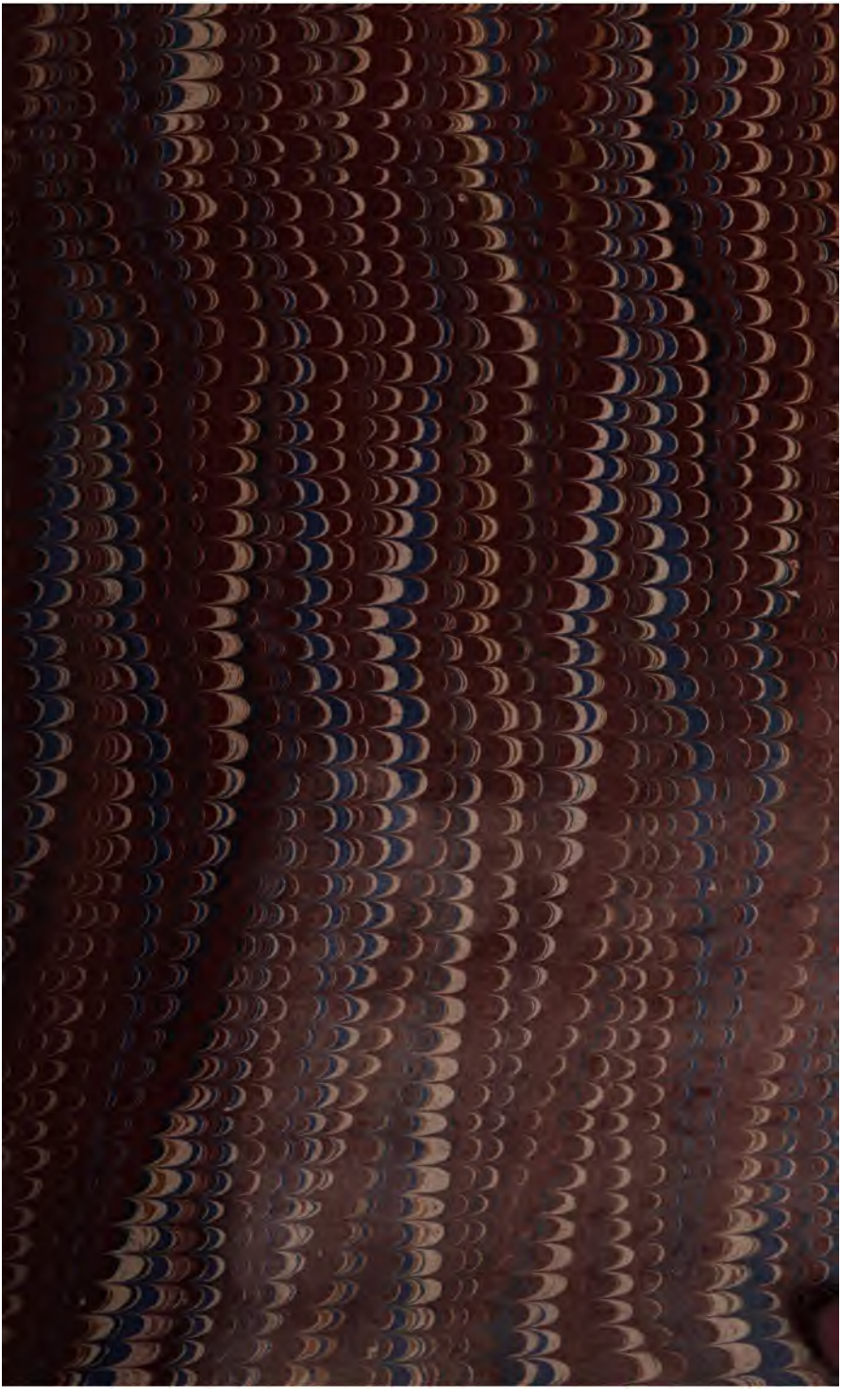

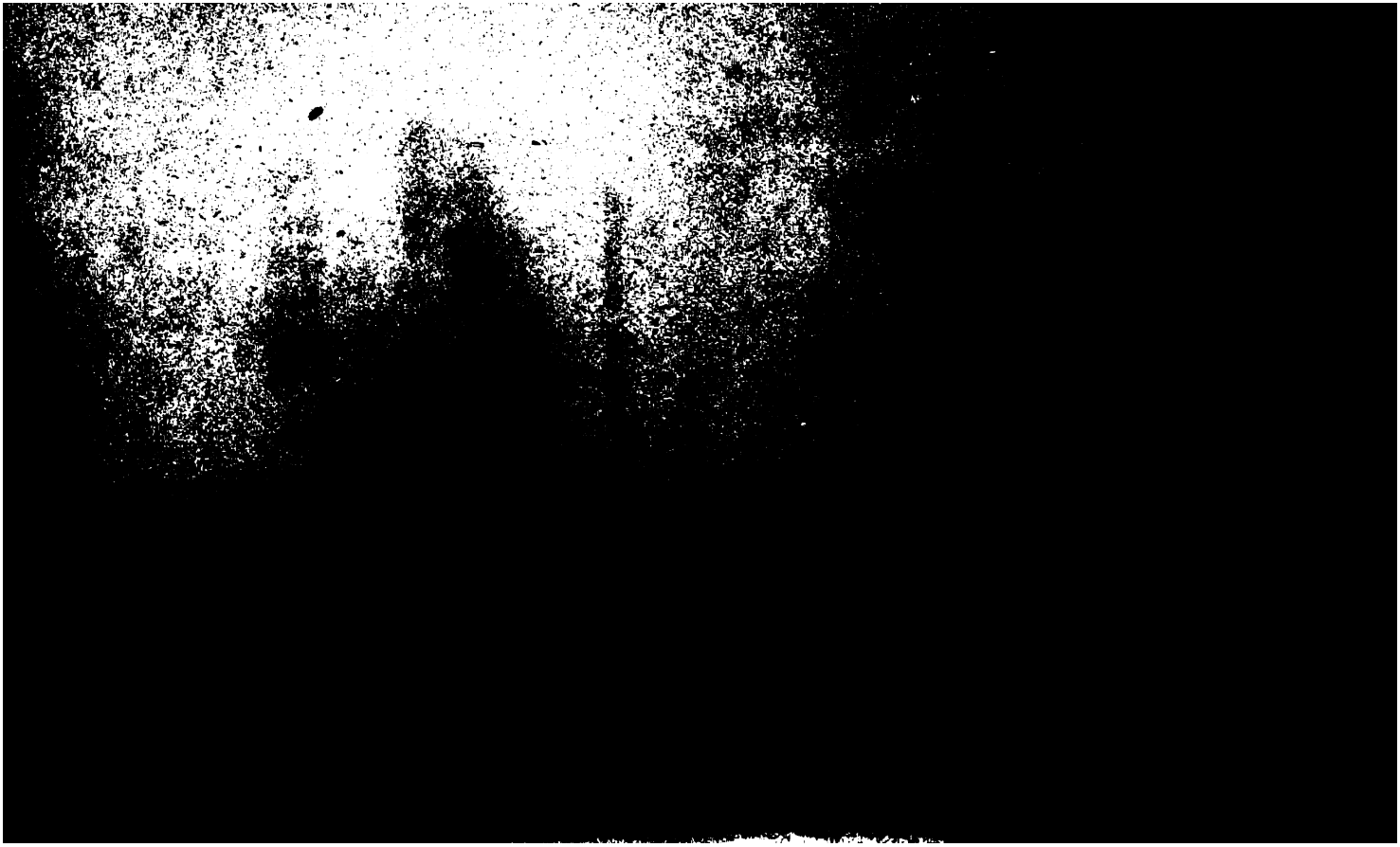

FREDRIKA BREMER.

SJELFBIOGRAFISKA ANTECKNINGAR, BREF OCH EFTERLEMNADE SKRIFTER;

JEMTE

EN TECKNING AF HENNES LEFNAD OCH PERSONLIGHET,

UTGIFNE

AF

CH. B—R.

FÖRRA DELEN.

ÖREBRO,
ABR. BOHLIN, 1866.

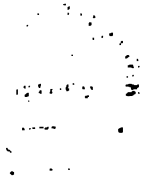

INNEHÅLL.

Lefnadsteckning af utg. . . . . . Sid. 1.
Sjelfbiografiska anteckningar . . . . . » 93.
Bref:
Till Ch. B—r . . . . . Sid. 109—162, 166—180.
Till fru Bremer . . . . . Sid. 162—166.
Till Frances . . . . . » 180—225.
Till biskop Franzén:
I. . . . . Sid. 226.
II. . . . . » 227.
III. . . . . » 229.
IV. . . . . » 234.
V. . . . . » 240.
VI. . . . . » 244.
VII. . . . . » 246.
VIII. . . . . » 247.
Till grefvinnan Lotten v. R.:
I. . . . . » 248.
II. . . . . » 250.
III. . . . . » 251.
Till biskop Tegnér . . . . . » 252.
Till herr ***:
I. . . . . » 254.
II. . . . . » 257.
Till envoyén baron v. Brinkman . . . . . » 263.
Till herr S. H.:
I. . . . . » 266.
II. . . . . » 270.
Till herr Georg A. . . . . » 273.
Utdrag af ett bref från Danmark i Juni 1848 . . . . » 282.

Då ädla och utmärkta menniskor slutat sin vandring på jorden, uppstår vanligen en allmännare önskan att lära känna allt hvad dem rörer — allt under denna deras vandring från vaggan till grafven. Ifrån både den gamla och den nya verlden hafva också önskningar blifvit uttalade, att en teckning af Fredrika Bremers lif måtte skrifvas och utgifvas, helst af en henne kär hand, af en vän, som fullt förstod att bedömma och värdera henne och hennes arbeten samt som kände äfven de minsta omständigheter af hennes lif och sanningsenligt framställde dem.

Det är af stort intresse att hos ovanliga menniskor betrakta barnets medfödda anlag och följa dessas utveckling under lifvets lopp. Af ännu större intresse är det likväl att i de yttre lefnadsförhållanden, uti hvilka barnet uppväxt och som alltid hafva så stort inflytande på den unga menniskans själsriktning, se de pröfningar hon haft att genomgå på den plats i verlden, der det behagat den Högste att ställa henne och att låta omständigheter och ofta af menniskor icke anade motgångar blifva hennes bästa uppfostrare. Snillrika och rikt begåfvade naturer äro alltid djupt känsliga, ofta, såsom sensitivan, ömtåliga för minsta beröring. Är denna omild, så framkallar den känslor af bitterhet, af lidande och smärta. Äfven åsynen af allt det elände — både kroppens och själens elände — som råder i verlden, blir för dem en källa till smärtsamma, upproriska känslor och tvifvel — tvifvel på det dyrbaraste menniskan äger: tron på en allvis, god och sig om sina skapade varelser vårdande försyn och högste styresman. Dessa tvifvel, gång efter annan bekämpade och öfvervunna, återvakna ofta hos den tänkande, känsliga menniskan, förorsaka inre strider, stunder

af ångest och qval, men som slutligen, efter ett ihärdigt sökande efter ljus och klarhet, under bön till alla goda gåfvors gifvare, öfvergår till en glad undergifvenhet och hoppfull förtröstan till den evige Skaparens, Förlossarens och Frälsarens barmhertighet.

Dessa tankar, dessa ord kunna måhända med lika sanning yttras om många ädla, begåfvade andar. Här ägnas de åt min hädangångna, älskade syster, Fredrika Bremer.

Ibland Fredrikas många vänner, som gjort hennes personliga bekantskap först vid hennes äldre år eller som känna henne blott genom hennes skrifter, har hon hos flera väckt till lif dolda eller slumrande frön till mycket ädelt och godt, och de bevara derföre hennes minne i tacksamma hjertan såsom en dyrbar skatt. Till dessa vänner lemnas här af mig, hennes enda efterlefvande syster, en teckning af hennes lefnad, barndoms och ungdoms hem, hvilket genom en sällsam skickelse skulle äfven blifva hennes sista hem på jorden. Vi hade i mera än ett fjerdedels sekel uti föräldrahemmet åtnjutit samma vård, uppfostran och undervisning samt delat både ljuft och ledt. Under denna tid hade vi innerligen fästat oss vid hvarandra. Sedan vi vid äldre år blifvit åtskiljda, mottog jag ständigt bref från Fredrika, hvilka bäst skildra hennes varma, älskande hjerta, och hon sände jemte dem åtskilligt af hvad hon författade på vers eller prosa. Allt detta är för skönt, för vackert och lärorikt att förblifva undangömdt. Må det derföre komma ut i verlden, och Fredrika, genom dessa efterlemnade skrifter — kanske bland det bästa hon skrifvit — höja och förädla många derför mottagligt menniskohjerta.

Det är möjligt att dessa brefs offentliggörande kommer att gifva anledning till klandrande anmärkningar. Den djupt vemodsfulla, sorgsna sinnesstämning, de flesta af dem röja, antyder att dess orsak låg i missförhållanden i hemmet, som alltid borde vara fridlyst för hvarje objudet ögas granskning. Men huru skulle Fredrika Bremers lefnadsteckning kunna göras, och göras sanningsenlig, om orsaken till hvad som så väsentligt inverkade på hela hennes själsriktning och fattade lefnads-

mål, med ett ord, som gjort henne till hvad hon blifvit såsom både menniska och författarinna, icke omnämndes? Det är således oundgängligt, att den, som skrifver denna lefnadsteckning, troget följer sanningen, men tillika ser och framställer allt det, som ursäktande förklarar alla dessa missförhållanden.

Äfven torde anmärkning komma att göras emot utgifvandet af bref, så genomandade af systerlig kärlek, att den, som skrifver dem, blott ser hos den afhållna systern allting i couleur de rose, och denna syster således af blygsamhet icke bort låta dem offentliggöras. På denna anmärkning kan svaras, att borttagandet af något af dessa brefs systerliga innehåll vore att taga hjertat ur dem och det mest betecknande för Fredrikas sinnelag. De hafva i vissa hänseenden likhet med de så mycket omtalta brefven från madame de Sévigné till hennes älskade dotter, madame de Grignan: samma lätthet och behag i stilen, samma uteslutande känsla för de personer, till hvilka de äro skrifna. Madame de Sévignés bref afspegla den moderliga kärleken, Fredrikas den systerliga, som ser allt hos sina föremål i ett förskönande poetiskt rosenskimmer.

Här lemnas äfven utdrag af Fredrikas bref till en vän, som haft den sorgen att förlora tvenne barn. Kanske skola de tröstrika tankar, hvarmed Fredrika hade glädjen att mildra denna väns sorg, äfven hafva samma välsignelse med sig om de läsas af någon i lika belägenhet hårdt pröfvad moder.

Till dessa bref fogas andra, förtjenta att bevaras, såsom antydande Fredrikas åsigter i några betydelsefulla ämnen, samt i öfrigt utmärkta genom framställningens liflighet och behag.

Bland min systers efterlemnade papper funnos, jemte mer eller mindre ofullständiga utkast, tillika flera fullbordade poemer och prosaiska uppsatser. Af dem har jag, för att här meddelas, gjort ett urval, hvarvid också blifvit upptagna ett par, förut i äldre kalendrar införda, men sedermera af Fredrika till en del omarbetade stycken. — Hennes sjelfbiografi, med hvars författande hon afstannade kort förr än hon, efter min fars död, blef för någon tid medlem af mitt och min mans hem, offentliggöres här med några få uteslutningar.

Fredrika Bremer föddes på Tuorla gård i Finland nära Åbo den 17 Augusti 1801. Hennes far, brukspatronen Carl Fredrik Bremer, härstammade från en tysk, gammal adlig slägt, som under konung Gustaf II Adolfs regering inkommit till Sverige; hennes mor var Brigitta Charlotta Hollström. — Fredrikas farfar, Jacob Bremer, hade ifrån Sverige öfverflyttat till Finland, der han genom handel och klokt anlagda bruk och fabriker samlade en betydlig förmögenhet, under det han lemnade arbetsförtjenst åt ett stort antal menniskor, som hade honom att tacka för sitt välstånd och sin bergning. Af sitt rika förråd delade han frikostigt med sig åt olyckliga och behöfvande, så att vid hans död en allmän saknad lärer i Finland hafva uttalat sig. Han var två gånger gift. I sitt första äktenskap med fröken Pipping hade han elfva barn, af hvilka endast fem öfverlefde honom: tre söner och två döttrar. Den ena dottren blef gift med landshöfdingen i Vasa län Krabbe, den andra med hofrättsrådet baron Hisinger i Åbo. I sitt andra gifte med en ung, vacker dotter af hofrätts-assessoren Salonius hade han tvenne barn, Carl Fredrik och Agatha. Denna sednare blef vid sexton års ålder gift med en gammal man, kammarherren Carleson, och då hon vid 21 år var enka och fick följa sitt hjertas böjelse, förenade hon sig med då varande general-majoren baron — sedermera fältmarskalken grefve Fabian Wrede.

Förutseende det öde, som förestod Finland, och med sorg i hjertat deröfver, beslöt min far att, innan den fruktade stunden inträffade, flytta öfver till Sverige. Efter att hafva sålt en af sina egendomar lemnade han år 1804 Finland med min mor, min mormor och fyra der födda barn, och bosatte sig i Stockholm. Det följande året köpte han Årsta gods i Öster-Hanninge socken, omkring 3 mil från hufvudstaden. Några minnen kunna små barn af 3 och 4 års ålder icke hafva; — det enda jag kan från den tiden påminna mig är, att vi i Åbo bodde vid ett torg i ett hus, som tillhörde mina föräldrar.

Min mor hade tagit med sig från Finland en ung hushålls-mamsell, Louise Synnerberg, som blef Fredrikas och min första

lärarinna. För henne lärde vi att läsa svenska, och 1806, då jag fyllt sex och Fredrika ännu icke var fem år gammal, fingo vi en guvernant, hvilken vi hafva att tacka icke blott för hvad vi lärt, utan äfven för hennes moderliga godhet och ömhet mot oss. Denna för oss så dyrbara och afhållna vän, Sara Eleonora de Frumerie, härstammade från en fransysk emigrerad familj. Som hon var utan förmögenhet och hade ägnat sig åt lärarinnekallet, ville hon aflägga sitt *de* och kallade sig mamsell Frumerie. Rätt-tänkande, sanningsfull och gudfruktig lade hon grunden till allt godt hos oss. Genom sitt behagliga och kloka sätt att meddela sina kunskaper gjorde hon sina elever icke blott angelägna att få lära ju mera, desto bättre, men verkligt roade deraf. Till henne gingo vi med alla våra bekymmer och hade ett uteslutande förtroende till henne.

Vid den tid, då Fredrika och jag växte upp, var icke samma förhållande emellan föräldrar och barn, såsom nu. Stränga föräldrar höra nu till undantagen; den tiden voro de i allmänhet stränga, och barnen hade för dem mera rädsla, än kärlek och förtroende. Jag påminner mig ännu, att mångfaldiga gånger, då föräldrarne varit ute och hemkommo, vi skyndade, när vi hörde deras röster, att gömma oss i vår guvernants eller i vår finska sköterskas, gamla Lenas, rum. De första åren af vårt vistande i Stockholm under vintrarne voro mina föräldrar mycket ute i verlden och vi barn sågo dem sällan utom vid bestämda tider på dagen. Klockan 8 om morgonen skulle vi vara klädda och komma in att helsa «god morgon» först på min mor, som då satt i ett mindre förmak vid sitt kaffebord och betraktade oss noga under vår gång från dörren fram till henne. Hade vi då gått illa, så måste vi gå tillbaka till dörren och göra om promenaden fram till min mor, niga och kyssa hennes hand. Hade då nigningen gått olyckligt, så måste den göras om. Den stackars lilla Fredrika kunde aldrig gå, stå, sitta eller niga min mor till lags och hade många svåra och ledsamma stunder för dessa saker. — Derefter skulle vi gå att helsa på min far. Vid den tid vi inkommo i hans yttre rum, lade alltid betjenten en stor fyrkantig matta

midt på golfvet och ställde på den en stol, på hvilken min far satte sig, af betjenten kringsvept med en stor vid och hvit kåpa, som räckte ända ner till fötterna. Herr Hagelin, hans hårfrisör (ett riktigt original), i ljusgrå syrtut, med en kam bakom örat och en pudervippa i handen, sjelf pudrad, inträdde under det han gjorde många bugningar och skrapningar med ena foten både för min far och för oss små barn. Han räckte pudervippan åt betjenten, som skulle hålla den medan han upplöste bandet omkring stångpiskan, kammade och omflätade denna. Sedan framtogs puderasken, vippan doppades deri och herr Hagelin, som en amatör, med ljuft småleende, med hufvudet på sned och tagande emellanåt baksteg för att se hvad effekt det gjorde, pudrade så grundligen in min fars hufvud och hela ansigte, att han icke kunde se upp innan betjenten hemtat honom ett fat med vatten och en handduk. Denna ceremoni roade oss obegripligt mycket och vi hade lof att en liten stund se derpå. — När vi nigit för min far, skulle vi äta vår frukost för att derefter gå in till mamsell Frumerie och läsa och arbeta från klockan 9 till 1.

Min mor hade för sina barns uppfostran tre orygglig fastställda principer. De skulle uppväxa i okunnighet om allt ondt i verlden, de skulle lära (inhemta kunskaper) så mycket som möjligt, och de skulle — äta så litet som möjligt. Till grund för den första af dessa principer låg min mors öfvertygelse att obekantskapen med allt ondt skulle ge barnen ett oskuldsfullt sinnelag och vänja dem vid en atmosfer af renhet, som kunde välgörande inverka på hela deras utveckling. För denna vackra tanke, härrörande från min mors egen medfödda oskuldskänsla, är jag tacksam och tror, att den hos oss ledt till renhet i tankar och sinne, ehuru vi, då vi kommo ut i verlden, funno oss smärtsamt bedragna i alla våra föreställningar och sågo den ena illusionen försvinna efter den andra. För att vinna det åsyftade ändamålet hade vi aldrig lof att vara i salongen, då det var främmande hos föräldrarne, — på sin höjd blott en liten stund — af fruktan att våra oskyldiga öron skulle få höra något, som de icke borde höra, och det

var oss strängt förbjudet att tala med tjenstefolket, utom med Lena, som åter var förbjuden att någonsin berätta oss något.

Uppmuntran till att läsa och lära behöfde vi icke; det var vårt, i synnerhet Fredrikas största nöje. Inom ett par år lärde vi att läsa och tala fransyska språket och togo ur madame de Genlis' theater-piecer: L'ile heureuse, La rosière och Les flacons med flera så långa utanlexor, hvilka vi i scener, der blott två personer uppträda på en gång, deklamerade emot hvarandra, att «Bonne Amie», såsom vi nu kallade mamsell Frumerie, aldrig orkade höra dem till slut. Fredrika kunde ofta hela akten utantill, och Bonne Amie sade mer än en gång: den Fredrika är alldeles odräglig med sina lexor; de taga aldrig slut.

Den tredje af min mors principer: att hennes barn skulle äta så litet som möjligt (och hvaraf jag nu senare hört omtalas exempel i två andra familjer från den tiden), hade hon fattat dels af den föreställningen, att om barn få äta mycket, blifva de dumma och tröga att lära, dels af hennes fasa för starka, långa och tjocka fruntimmer. Min mor läste mycket romaner, och jag fruktar att tanken på att få se i sina döttrar fina, zephyrlika romanhjeltinnor föresväfvade hennes fantasi. Nog lyckades det att de blefvo små till växten och icke för starka; men med den föreskrifna dieten kunde det icke blifva annorlunda. Om morgonen klockan 8 fingo vi en liten talrick kall mjölk — jag har aldrig sett så små talrickar — och dertill ett icke stort stycke knäckebröd. Voro vi än aldrig så hungriga, hvilket hvareviga dag inträffade, så vågade vi icke begära något att äta. Ett par gånger hade gamla Lena, på vår begäran, då vi klagade vår nöd för henne, gifvit oss ett stycke bröd; men när min mor fick veta detta, fick Lena så mycket bannor, att hon aldrig tordes göra om den saken. Klockan 2 serverades alltid middagen i min föräldrars hus och det var en lycklig stund för oss hungriga barn. Vi hade då lof att äta oss mätta. Af de 4 à 5 rätter, som, enligt den tidens bruk, alla på en gång sattes fram på bordet, hade vi tillstånd att äta af tre, och det smakade obegripligt godt.

Efter middagen samlades alla i förmaket för att dricka kaffe — vi barn naturligtvis blott såsom åskådare — och derpå gingo vi, klockan 4, med Bonne Amie in i hennes rum för att skrifva, räkna, läsa och arbeta. Min far, som var öfver all beskrifning ordentlig och noga att allt skulle ske på timslag, tog under tiden beständigt upp sin klocka och förr än den visade fullt 4 fick ingen gå ur rummet och då gick han sjelf in i sina rum för att sofva middag. När klockan var 6 knackades på Bonne Amies dörr, betjenten tillsade att the var serveradt och vi tågade, Bonne Amie, Fredrika och jag, genom salen till förmaket. Der drucko föräldrarne, Bonne Amie och ibland några främmande, som kommo på besök, the, och vi sågo på, fingo emellanåt en skorpa och tillåtelse att gå in i barnkammaren för att leka; ty nu voro lektionerna för dagen slut. Klockan 9 sutto föräldrarne, jemte Bonne Amie och merendels några gäster, vid ett i salen dukadt bord med två till tre rätter varmlagad mat; men vi hade redan klockan 8 fått ett litet glas kall mjölk och ett stycke knäckebröd. — När vi förtärt detta gingo vi in i förmaket, nego, kysste min mors och min fars hand, sade «god natt» och begåfvo oss in i Bonne Amies rum, der vi båda hade våra bäddar på en hörnsoffa. Gamla Lena var oss der till mötes och höll alltid långa föreläsningar för Fredrika, som hällre ville springa omkring i rummet och dansa med Lena, än gå att lägga sig. När hon fått hoppa och rusta en stund, blef hon likväl snart trött; men värre var det för Lena att om morgnarne få hand med Fredrika. Då fick gumman beständigt springa och taga fatt på den lilla ystra flickan, som sprang ifrån henne många gånger under det hon skulle tvättas och kammas. Ibland var Lena så ond, att hon blef alldeles röd i ansigtet, och då kom hon fram med hvad jag fruktar var hennes enda trosartikel: «jo, den der, hon blir god när hon blir stor; ty hvad som är säkert, det är, att ju längre menniskan lefver, ju sämre blir hon».

Jag är icke fullt säker på, men tror, att det var år 1806, som min mormor dog. Hon bodde hos mina föräldrar, led

mycket af någon invärtes plågsam sjukdom och var nästan beständigt sängliggande. Obeskrifligt god och öm emot Fredrika och mig var hon och ville hafva oss in till sig de stunder, då hon ibland var någorlunda plågfri. Det roade henne att höra hvad vi hade lärt, och om vi läste snällt för henne, så visste vi så väl, att vi, den ena efter den andra, fingo stoppa handen ner i en stor konfektspåse, som hon hade liggande bredvid sig på sängen, och draga upp så mycket konfekt vi kunde få fatt uti. För öfrigt minnes jag ganska litet min goda mormor, men det minnes jag, att vi på hennes begrafningsdag gräto mycket och åto mycket konfekt.

Till midsommaren 1806 flyttade hela familjen ut till Årsta. Såsom alla barn voro Fredrika och jag förtjusta öfver att få göra en resa, en så lång resa som hela tre mil, och vi hade under åtta dagar varit alla lediga stunder sysselsatta med att packa in och packa upp och packa in igen våra leksaker och dockor. Änteligen kom den lyckliga resdagen och i tre vagnar tågade familjen ut till landet. Jag minnes mycket väl, att vid framkomsten tyckte både Fredrika och jag, att det stora, slottslika huset med sin utbyggnad med torn, sitt ovanligt höga tak, sina höga fönster med helt små glasrutor i blyinfattning och de mörka murarne, från hvilka rappningen på många ställen fallit af, icke alls såg vackert ut. Hade vi förstått ordet hemskt, så skulle vi visst tänkt på det vid åsynen af det då förfallna gamla Årsta, bygdt för nära 200 år sedan af fru Barbro Åkesdotter Natt och Dag under det hennes man, amiral Bielkenstierna, var ute i trettioåriga kriget *). När vi sedan

*) Årsta var under 13- och 1400-talet ett tyskt svärdsriddaregods. Sedermera försåldt, ägdes det år 1500 af herr Axel Larsson Thott och gick derpå i arf till Bielkenstiernska och Flemmingska slägterna. (Uplands jordebok 1680, Sotholms härad, och Thams beskrifning öfver Stockholms län.)

År 1621 i Juli månad samlade konung Gustaf II Adolf krigshären och flottan för att med dem öfvergå till Riga. Från hamnen vid Elfsnabben, under det flottan uppehölls af motvind, utfärdade Gustaf Adolf sina krigsartiklar, författade af honom och skrifna med hans egen hand. Dessa krigsartiklar upplästes för första gången af rikskansleren Axel Oxenstierna

kommo in i den stora, genom tre våningar hvälfda, präktiga förstugan med sina höga stenpelare och dubbla trappuppgångar, begärde vi tillåtelse att få springa i trapporna, den ena trappan upp, den andra ned, hvilket gerna tilläts oss, då vi på det sättet voro bäst ur vägen medan allt ur vagnarne uppackades. Detta nöje, så nytt för oss, dittills instängda barn, gjorde oss mycken glädje.

Nu kom en för oss lycklig tid. Då vi klockan 1 slutat att läsa, fingo vi gå ut i den stora trädgården, och på eftermiddagarne göra långa promenader med Bonne Amie, sedan hon druckit the. Obeskrifligt roligt tyckte vi det vara att få springa och leka ute. I staden fingo vi nästan aldrig lof att gå ut. Alldeles förtjusta voro vi af att höra de små foglarnes sång, att plocka blommor och bär; men så lyckliga, som komministerns barn, det insågo vi, att vi aldrig skulle bli. En dag, då vagnshästarne behöfde motioneras, for Bonne Amie med oss på besök hos komministerns fru. På den lilla gården utanför det rödmålade huset låg en stor sandhög och i den lågo fyra barn, som med stora trädslefvar gräfde och gjorde gångar och rabatter. Vi voro så lyckliga af att få deltaga i deras arbete den eftermiddagen, men aldrig någon gång mera.

Sommaren gick stilla förbi. Vi läste och lärde flitigt och fingo vara mycket ute. Till middagen om söndagarne bjödos nästan alltid grefvinnan F. och hennes sextonåriga dotter. Grefvinnan F., den förra ägarinnan af Årsta, hade, vid egendomens försäljning till min far, förbehållit sig att der bo qvar öfver sommaren. Hon bebodde en del af nedra våningen, mina föräldrar den andra delen. Hela den öfra våningen i det gamla huset var icke inredd och bestod af stora salar inom tjocka murar och med grofva ekbjelkar i taket. Den största af dessa salar var 24 alnar i fyrkant, hade nio höga fönster och en jättespis, på hvars öfre del hvilade två stenblock med i dem

---

för hela lägret, bestående af 20,000 man, uppställda i full slagordning på Årsta äng. — Hela det kungliga huset var här då samladt. (Geijer: Svenska Folkets Historia.)

uthuggna Bielkenstiernska och Flemmingska vapnen. Golfvet var inlagdt i rutor af ek. Denna sal hade i forna dagar varit en gästabudssal och ännu stod der qvar det stora, klumpiga hästskobordet, som upptog två hela sidor af rummet. På en af de små fönsterrutorna i denna sal var inristadt:

Fröken Sigrid med sin Soop
Äro båda stora tok.

Alla salarne voro 9 ½ alnar höga; hvarje steg man i dem tog gaf eko, och blåsten musicerade ständigt med de små rutorna, som sutto löst infattade i sina blyramar. Ensamma fingo vi aldrig och tordes ej heller gå upp i öfra våningen; men när vi det kunde passade vi på att gå in till den goda grefvinnan F. och hennes dotter, som alltid voro så vänliga mot oss. Der var också en stor sal att gå igenom, hvars väggar voro beklädda med gyllenläderstapeter med dystra figurer och hvars golf var inlagdt med stora fyrkantiga, släta stenar, och vi voro litet rädda att gå igenom den; men vi sprungo då allt hvad vi kunde, och så kommo vi lyckligt fram.

Uti en stor sal i den del af byggningen, som beboddes af mina föräldrar, såg man två väl målade porträtter af Årstas forne ägare, fru Barbro Åkesdotter Natt och Dag till Göholm och Hedesö — med ampert och strängt utseende — och hennes man, amiral Bielkenstierna, i full krigsrustning och med en barsk min. Ifrån denna sal hade man utsigt åt en allé, som gick ned till en vik af Östersjön, hvilken nu mera blott obetydligt skymtade fram när vattnet stod högt. Ifrån de flesta rummen i det på en höjd belägna huset hade man en vidsträckt utsigt öfver åkrar, ängar och byar, hörande till egendomen, åt en sida ända till tre fjerdingsväg. Tvenne kyrktorn höjde öfver den aflägsna skogen sina gammalmodiga, höga, i spets gående spiror; det var Öster- och Vester-Hanninge kyrkor.

En enda gång under denna sommar bjödo mina föräldrar sina slägtingar och vänner från staden ut på ett så kalladt «hemkomstöl». Middagen serverades i den stora gästabudssalen och på eftermiddagen dracks kaffet ute under de präktiga, nära tvåhundraåriga, höga lönnarne, som, i dubbla rader planterade,

åtskiljde borggården och trädgården, bildande en bred, beskuggad gång.

Då höst och kyla infunno sig flyttade mina föräldrar in till staden, och vi framlefde der, under flera år, den ena vintern liknande den föregående: mycken läsning, litet ätning och sällan tillstånd att gå ut. Härtill kom för oss ännu en svårighet. Min mor ansåg det vara helsosamt att vi skulle vara tunnt klädda, med bara armar och bar hals. Vi fröso mycket. Troligen var det kallt i rummen, som voro stora, och den tiden brukades icke dubbla fönster. Jag minnes många dagar då man icke kunde se ut genom fönstren, emedan rutorna voro öfverdragna af is.

Då jag var åtta och Fredrika sju år gamla fingo vi spelmästare och ritmästare. Man fordrade icke den tiden, såsom nu, att en guvernant skulle hafva alla möjliga talanger. Vår goda Bonne Amie skulle icke heller kunnat räcka till, då hon nu fick äfven de yngre syskonen, Hedda och bror Claes att undervisa och tre små framtida elever tillkommo i familjen till och med år 1810, så att hon hade en hel skara i perspektiv. Den lilla goda Hedda hade svårt att fatta, men Claes läste redan vid sex års ålder både svenska och fransyska.

Ifrån sju till tio års ålder började den lilla Fredrika visa besynnerliga anlag och fallenheter. Tidtals kastade hon hvad hon kom öfver i eldbrasan: näsdukar, halsdukar, de yngre syskonens nattmössor, strumpor m. m. Tjenstefolket klagade för min mor, som tog Fredrika i förhör. Hon bekände straxt, men kunde icke gifva annat skäl till hvad hon gjort, än att det var så roligt att se huru det flammade. Oaktadt förbud och bannor förnyade hon för sig detta nöje många gånger. Låg en sax eller en knif framme, så försvunno de och Fredrika med. Hon gick då för sig sjelf och funderade, och när ingen annan var inne i rummet, klippte hon ett stycke af en nedhängande gardin eller runda eller fyrkantiga bitar ur framvåden af sin klädning. Hon visade sig mycket besvärad om hon blef störd i sina operationer. En dag, då föräldrarne voro borta, hade hon hittat på att gå in i förmaket och läsa dörren i

dubbelt lås. Gamla Lena anade oråd, ty Fredrika var försvunnen; hon sökte henne öfverallt och när hon kom till förmaksdörren samt fann den vara läst och att derinne var tyst, bultade hon på och ropade till Fredrika att hon skulle öppna. «Ja straxt», svarade Fredrika; men det dröjde ändå en stund. Förmodligen ville hon först sluta sitt arbete. När hon öppnat dörren gick Lena omkring i rummet för att se hvad Fredrika gjort och blef alldeles förskräckt, då hon såg att ett stort hål var klippt i midten af den blå sidenklädseln på en af fåtöljerna och i hålet instoppadt ett stycke af Fredrikas klädning, på hvilken fattades en del af framvåden. — Med knifven gjorde hon undersökningar om hvad som kunde vara i hennes dockors armar och ben, och en stackars docka fick släppa till hufvudet. Det skulle undersökas hvad som var derinom. Då Fredrika på egen hand förehaft klippningar eller skärningar och Lena skulle gå att taga reda derpå, följde Fredrika alltid med, tyst och lugn som om det inte rörde henne, och då Lena upptäckte hvad hon gjort och derför moraliserade Fredrika, ställde hon sig blott bredvid Lena, såg på henne och på hvad hon skadat fullkomligt stilla och gick derpå ifrån henne utan att säga ett ord. Dröjde det för länge med upptäckten, blef Fredrika otålig och pekade åt det håll, dit Lena borde gå.

En dag hade Fredrika och jag utaf en af min mors vänner fått hvardera två vackra figurer af fransyskt porslin. Innan aftonen hade Fredrika undersökt om den ena af dessa figurer skulle hålla om den kastades på stenarne, som voro inlagda i golfvet framför kakelugnen; den andras hållbarhet pröfvades på en vedbörda, som bars in för att elda med. Det lyckades naturligtvis att få dem båda i stycken; men detta frågade Fredrika icke efter. — En annan dag kom hon till min mor och ville lemna henne tre skillingar, de enda hon hade qvar i sin lilla kassa, och bad om förlåtelse för det hon slagit sönder en karafin och tre glas; hon ville nu lemna dessa tre skillingar såsom ersättning. Min mor kunde icke låta bli att skratta. Fredrika fick blott en tillrättavisning och behålla sina tre skillingar.

Fredrika och jag hade hvar sina tre dockor med en ganska vacker garderob åt dem hvardera. Som jag var af en stillsam natur och mycket ordentlig, så fingo mina dockor en ganska god skötsel, alldeles så som om de varit små barn, och så kände jag äfven för dem. De kläddes af hvarje afton och lades i sina sängar, och kläddes åter på om morgonen. Fredrikas deremot hade en mycket ojemn vård. De kunde emellanåt få vara påklädda i fjorton dagar, och blefvo de väl en gång afklädda, så kunde de få vara det lika länge och få i blotta chemisen ligga uti vråarne i barnkammaren. Slutligen ledsnade hon alldeles vid sina dockor, och jag, som tyckte det vara synd om dem, åtog mig deras vård, men tröttnade snart dervid och sade att det var alldeles för mycket för mig att sköta sex barn. Då gjorde Fredrika upp med lilla Hedda så, att om hon ville taga vård om hennes dockor, skulle Hedda få en pepparkaka hvarje gång Fredrika fick några, och äfven ibland en karamell, men icke just hvar gång, då Fredrika fick sådana; ty hon tyckte sjelf så mycket om dem. Hedda höll strängt på karamellen och saken blef slutligen uppgjord såsom Hedda det ville; men Fredrika åtog sig att, när dockorna skulle fara på bal, komma och kläda dem granna.

Alla julaftnar hade våra föräldrar den godheten att ställa till för oss så gladt som möjligt. I förmaket dukades ett julbord, belastadt, i detta ords fulla bemärkelse, med goda saker. Hvart barn hade sin julhög af saffransbröd, limpor och hvetebröd och dessutom rågade talrickar med russin, mandel, nötter och konfekt, och vid hvarje hög stod ett trearmadt vaxljus. En mängd julklappar, inlagda i paketer och förseglade, kastades in i rummet af en utklädd figur med horn i pannan, kallad julbock. Vi barn sprungo i kapp för att taga fatt de på golfvet kringfarande paketerna, och det blef en stor förtjusning när den, hvars namn stod att läsa på paketet, lyckades att sjelf få taga upp det. Den aftonen var icke lik någon annan afton under hela året, och jag såg aldrig mina föräldrar så glada, som öfver den glädje de då skänkte sina barn. Dessa, å sin sida, voro oändligt lyckliga och tacksamma. All rädsla för föräldrarne var

försvunnen; man bara sprang att tacka och kyssa på handen för hvarje paket man fick. Jemte nyttiga saker fingo vi en hel mängd af leksaker, öfver hvilka vi fröjdade oss under hela helgen; men Fredrika började snart att göra sina experimenter och långt innan den följande julen hade hon af sina vackra leksaker ingenting qvar.

Vid åtta års ålder skref Fredrika sina första verser på fransyska, till månen. Hon har, ty värr, bränt upp dem och jag minnes blott de första orden:

O, corps céleste de la nature!

Ett par år senare skref hon en liten ballad, hvilken hon äfven förstört, men hvaraf hon infört första versen i «Hemmet», der hon afmålar sig sjelf i Petreas person och låter henne dikta den. Den lyder så:

På Grefliga slottet Elfvakolasti,
Beläget någonstans i Sverge,
Bodde förr den lilla Melani,
Enda dotter till Gref Stierneberge.

Vid samma tid ämnade hon skrifva ett poem, hvars titel, med stora bokstäfver utskrifven, var: «Verldens skapelse». — Verldens skapelse begynte med

Chaos.
I dystert mörker innesluten
Var denna verld förut,
Och fåfängt väntade den flyende minuten
Att detta mörker skulle ta ett slut.
Den verld, som nu af menskor hvimlar,
Var då ett intet blott
Och våra sköna stjernbeströdda himlar
De intet ljus då fått;
Men han var, som alltid varit,
Som är och evigt blir.

Vid denna skymt af ljus hade verldens skapelse stadnat, — skrifver Fredrika sjelf i «Hemmet» — troligen dömd att under Petreas hand aldrig komma ur chaos.

Ibland mina från barnåren förvarade papper har jag hittat en gammal papperslapp, på hvilken Fredrika skrifvit ett par

verser till baron Wrede vid någon liten fest, den hon, såsom det af innehållet tyckes, för honom tillställt under ett hans besök på Årsta. Detta inträffade troligtvis år 1811, då Fredrika var 10 år gammal; ty min faster nämnes icke i dessa verser. Hon dog 1810 och på hösten 1811 flyttade baron Wrede från Stockholm. Ofvanför verserna står

(Air: La Biondina.)

Dessa frukter, Nådig Herre!
Äro alster af Fredrikeberg,
Dessa blommor, Nådig Herre!
Äro vuxna på Fredrikeberg,
Ack! der allting städse blommar,
Så om vinter, som om sommar;
Det ett herrligt ställe är!
Lingon, blåbär, hela tufvor,
Der vexla med blommande ljung,
Sand och småsten, djupa grufvor,
Dig göra så rik, som en kung.
(Andra reprisen om.)

Uti höga tallars skugga
Bete finns för ko och för sugga,
Bete finns för ko och för su-u-gga.
Kom, o, kom! till dessa bygder,
Der eviga kransars granris,
Till att löna dina dygder,
Dig vänta i ditt paradis.
(Andra reprisen om.)

Vi dig helsa, Baron Wrede,
Stor och mäktig egendomsherre,
Vi dig helsa, Baron Wre-e-de!
Baron Wrede! denna gåfva
Visst ringa och ovärdig är;
Men oss värdes gunstigt lofva
Att du den för vår skull har kär.

Fredrikeberg var en stenig backe vid sidan af bördiga åkerfält. Fredrika fick den på sin födelsedag af min far med full äganderätt. Året förut hade jag fått en dylik, der markens beskaffenhet likväl tillät anläggandet af gångar och der min far låtit göra en stor rund trädsoffa. Stället invigdes på

min födelsedag medelst bjudning af främmande, som der på eftermiddagen drucko kaffe, hvarefter min far höll ett litet tal, förklarande, att denna «egendom» skulle heta Charlotteberg och tillhöra hans äldsta dotter. Jag minnes ännu så väl min förtjusning deröfver. Vi hade en aning om att Fredrika skulle det följande året äfven få en backe på samma högtidliga sätt. Backen fick hon, men ingen soffa, inga gångar, ingen fest, och för första gången uppstod då hos henne den tanken att hon var mindre älskad.

Bland Fredrikas efterlemnade saker fanns en gammal, helt liten skrifbok, i hvilken stå ett par verser, som undgått det öde hennes alla äldre skaldeförsök fått vidkännas, eller att, såsom hon kallade det, förstöras såsom kontraband. Man ser af stilen, att dessa verser blifvit skrifna då hon var ett litet barn. Otroligt synes det vara, att hon sjelf skulle hafva författat dem; men i allt fall vittna de om, att hon redan i späda år erfor ett lifligt intryck af qvinnans beroende, tillbakasatta ställning i lifvet.

De lyda som följer, utan hvarken komma eller punkt:

jag undrar om man ej kan lära
en sparkonst åt vårt starka kön
att ej af hustrun allt begära
att spara något af sin lön

att läsa och ej spela vira
romaner ej men god lektur
att fly för många nöjens yra
och ifrån konst till ren natur.

Det ser verkligen ut som om den goda Fredrika redan som ett litet barn varit färdig att uppträda såsom en kämpe för sitt kön.

Jag har hört sägas, att Fredrika icke var ett behagligt barn. Barn sjelf, kunde jag ej bedömma detta. Mycket god var hon alltid, färdig att gifva bort hvad hon sjelf fått, utan all urskiljning, såsom hon i «Hemmet» säger om Petrea. Senare fann jag, att ögonen voro vackra, tänkande och fulla af ett uttryck af godhet och liflighet; men hufvudet var stort emot

den späda kroppen, och näsan upptog en stor plats i hennes fysionomi. Den hade visst aldrig blifvit så stor, om icke Fredrika ifrån början varit missnöjd med dess form och derföre beslutat att gifva den en annan; men alla hennes experimenter för att åstadkomma detta slogo så ut, att näsan svullnade, blef större och ofta röd. Fredrikas panna doldes i barnåren till en del af det djupt nedgående hårfästet och syntes derföre vara ovanligt låg. Hon hade flera gånger hört min mor anmärka detta och för att behaga henne, företog hon sig en dag att söka göra sin panna hög och klippte bort håret invid roten, ett godt stycke ofvanom hårfästet, rundtomkring pannan. Under det hon höll på dermed hörde hon min mors steg och blef så förskräckt, som om hon gjort en ond gerning. Min mor, som icke straxt märkte hvad Fredrika förehaft, tyckte förmodligen, att hon såg ovanligt bra ut och sade senare på dagen: «din panna är ju ändå inte så låg», och Fredrika blef förtjust öfver det lyckade arbetet. Men efter några dagar började håret åter växa på de afklippta ställena och sticka upp såsom borst. Då blef det ett bekymmer huru detta skulle kunna hjelpas, och Fredrika måste några dagar gå med sin borst i pannan till dess att de små håren blifvit nog långa att kunna omfattas af en liten tång, med hvilken hon uppryckte dem. På detta sätt lyckades det henne att förskaffa sig en hög, bra panna, som klädde henne oändligt väl.

Ett vetgirigt barn var Fredrika i hög grad; allting ville hon hafva reda på, hade mycken oro och gjorde ständigt frågor, i synnerhet vissa dagar, hvilka jag kallade hennes frågodagar. Bonne Amie tröttnade och bad henne vara tyst, Lena tröttnade och gaf på frågorna intet annat svar, än: näsperla! Emellanåt var Fredrika öfverdrifvet yr och yster, emellanåt kunde hon smälta i tårar då hon hade fått bannor, och bannor fick hon, gudnå's, ofta, i synnerhet under vistandet på landet. Der hade vi lof att gå ut, och Fredrika tappade ständigt sina näsdukar, handskar eller strumpeband, eller ock ref hon sönder sina kläder eller kom hon för sent till middagen. Hon kunde aldrig passa på tiden, hvilket min far var så ytterst noga med,

och så godt hennes minne var för allt hvad hon skulle lära, så omöjligt var det för henne att minnas hvad som i det dagliga lifvet föreskrefs henne. Hon ville så gerna göra föräldrarne till viljes och sörjde riktigt öfver att icke kunna minnas hvad henne blifvit tillsagdt och öfver att så ofta se dem vara ledsna på henne. Vid hennes barnsliga upptåg att bränna upp eller klippa sönder saker, fick hon naturligtvis mycket bannor, äfven då hon var envis, ett af hennes barndomsfel jemte det att någon gång gifva näbbiga svar, hvilket alltid retade upp min far, så att han blef häftig och då icke kunde med saktmod rätta den felande. Men den stackars Fredrika fick verkligen så mycket förebråelser för obetydligheter, att de hos henne någon gång väckte en ögonblicklig förbittring. Som Fredrika aldrig kunde komma ihåg de föreställningar hon mångfaldiga gånger fått, blef min mor väl sträng mot henne, troende att detta skulle hjelpa och att, då Fredrika hade så godt minne för allt hvad hon lärde, så borde hon äfven hafva det för hvad som tillsades henne. Ehuru besynnerligt det må förefalla, att minnet kan vara liksom tvåfaldigt, så var detta likväl här förhållandet, och Fredrika rådde icke för att allt hvad henne ålades att lägga på minnet var stunden derefter glömdt. — Oaktadt min mors stränghet hade Fredrika en tid en verkligt passionerad kärlek för henne och ville på allt sätt behaga henne. Min mor var alltid mycket elegant i sin hållning och klädsel och hade ett särdeles behagligt sätt att vara. Fredrikas beundrande blickar följde också alla hennes minsta rörelser.

Min far var mycket dyster och sluten, hade ett sorgbundet och tungt lynne. Under det olyckliga krig, som 1808 rasade i Finland och slutade med dess förlust för Sverige, var han mera dyster än förr. Om aftnarne kunde han gå hela timmar oupphörligt fram och tillbaka i mörkret uti den stora salen i staden; ty han ville icke att ljus skulle tändas, och ofta tyckte vi oss höra att han grät. Bonne Amies rum låg bredvid salen, och så länge min far gick af och an der, vågade vi icke gå igenom den. Vid théstimmen kl. 6 afbröt han sin vandring, men återtog den straxt efter det han druckit sitt thé.

En dag år 1809, under det ännu pågående kriget, fick min far vid middagsbordet en biljett. Han syntes öfverraskad, men sade intet och stoppade biljetten i sin ficka. Dagen derpå kom han tidigt in i Bonne Amies rum, sedan vi gått dit in för att läsa, och bad Bonne Amie att få låna de båda äldsta flickorna på 1 à 2 timmar. Bonne Amie samtyckte naturligtvis, men var, tror jag, lika förvånad som Fredrika och jag. Vi följde min far och då vi kommit in i hans rum, hörde vi en knackning på dörren till det yttre rummet. Allt det der föreföll oss litet hemskt och vi visste icke hvad vi skulle tro. Min far öppnade dörren och en betjent i jägarelivré inträdde och sade att han hade med sig fyra gardes-soldater, som buro två kistor, hvilka han hade befallning att aflemna hos min far. Derjemte lemnade han ett försegladt paket med helsning från grefve L—m, att han skulle vid middagstiden komma upp till min far. Derpå inburos två stora jernbeslagna kistor, hvilka sattes i min fars yttre rum. Sedan jägaren bortgått läste min far yttre dörren till förstugan i dubbelt lås och tillreglade den, och sedan dubbeldörren på samma sätt, och äfvenså dörren emellan sina båda rum, allt under fullkomlig tystnad och till vår stora förvåning. När detta var gjordt bröt han det förseglade paketet, tog derur två stora nycklar, satte dem i låsen på kistorna, som öppnades. De voro fulla med små lärftspåsar och på hvarje af dessa stodo skrifna initialbokstäfverna till min fars namn, C. F. B. Vi fingo nu tillsägelse att taga upp påsarne och ställa dem i rader på golfvet. De små påsarne voro ganska tunga. När de alla blifvit upptagna, räknade min far dem och löste upp bandet på en. Vi fingo då se att den innehöll stora silfverpenningar. Sedan öppnade han dörren till en stor garderob och lät oss dit inbära alla påsarne, hvilka voro så många, att, då de måste ställas på hvarandra, deraf blef en hel hög. Då detta var gjordt tilläste han dörren till garderoben, tog ur nyckeln, klappade oss och sade att vi icke fingo tala om hvad vi nu gjort och sett för någon annan, än Bonne Amie, icke för Lena eller så att små-syskonen fingo veta något derom. Vi lofvade det och höllo ord. Innan årets

slut fingo vi höra talas om, att under brinnande krig hade grefve Gustaf L—m låtit sätta kungligt sigill på dessa kistor och fört dem med sig öfver till Sverige, samt att de innehöllo köpeskillingen för en bruks- och en landtegendom i Finland, hvilka min far försålt.

Detta eller det följande året — jag minnes ej hvilketdera — köpte min far egendomen Nynäs, i Ösmo socken, troligen med innehållet af de lärftspåsar vi plockat upp. Mina föräldrar flyttade dit den följande sommaren. Belägenheten var obeskrifligt vacker, men det förnämsta boningshuset, gammalt och mycket förfallet, innehöll blott en våning, bestående af låga rum, mycket olika dem vi voro vana vid på Årsta. Det som var särdeles behagligt vid Nynäs var att man från en temmeligen stor sal kom genom glasdörrar ut i trädgården, efter att hafva stigit ned ett par låga trappsteg. På andra sidan om boningshuset var en stor gård, rundtomkring planterad med höga, lummiga lindar, och midt emot detsamma stod der ett vackert kapell, i hvilket gudstjenst hölls hvarje söndag. En vik af Östersjön gick upp ända till den ena sidan af gården och man hade derifrån den herrligaste utsigt öfver löfrika stränder, och i fonden, på något afstånd, låg en holme, beväxt med präktiga ekar. Ack, der var så obeskrifligt vackert och om söndagarne så högtidligt! Då samlades tidigt det högtidsklädda folket, tillhörande egendomen, och tog plats dels på en rad af gungbräden längs med den sidan, der sjön framgick, dels under lindarne på gräsbeklädda stenterrasser, som omgåfvo gården. Väntande på prestens ankomst och sammanringningen sutto de prydligt klädda qvinnorna, hållande under näsan stora qvastar af «Åbrodd». Efter gudstjenstens slut kom presten in till mina föräldrar. Det var ett bruk sedan forna tider, att han söndagarne skulle äta middag på herregården.

Min far hade köpt Nynäs af grefve Mauritz Armfelt. Denne, för sin skönhet, sin qvickhet, sitt deltagande i politiska tilldragelser ryktbare gunstling af konung Gustaf III, såg jag en gång då han en förmiddag kom till Nynäs. Han var då en äldre man, stark och fetlagd, men hade ett utmärkt

vackert hufvud. Mina föräldrar sökte förmå honom att stadna qvar åtminstone till middagen, men han afböjde det och bad endast om att få något till frukost, hvilken han ej heller ville äta i salen, utan ensam i ett afsides rum, som förr hade varit hans eget. Detta rum var stort, och på den långa väggen der hängde ett porträtt i kroppsstorlek af konung Gustaf IV Adolf. Straxt efter frukosten återreste grefve Armfelt till Stockholm och det låg något så besynnerligt i hela hans uppträdande på Nynäs, att det måste väcka förundran och föranleda hvarjehanda gissningar. Senare fick jag höra talas om, att han, såsom en ifrig anhängare af den afsatta konungen och hans familj, ansåg sig icke vara säker i sitt eget hem, utan genast efter återkomsten till staden flyttade in i ryska ambassadören Suchtelens hotell, der han förblef boende till dess han kort derefter reste öfver till Finland.

Grefve Armfelt hade på Nynäs lemnat en homme d'affaires, som skulle bo der under sommaren och uppgöra allt hvad angående egendomshandeln återstod att afsluta. Denne man var en gammal fransman, en abbé vid namn Grédaine. Den gode, gråhårige abbén blef snart förtjust i den lilla qvicka, lifliga Fredrika och sade henne en dag: «Mademoiselle Frédérique! je vous fais mon héritière universelle». Gubben hade låtit åt sig inrätta ett lusthus, bygdt på hjul, så att det kunde flyttas hvart man ville; det stod för närvarande i trädgården under vackra löfträd, och detta lusthus skänkte han nu till Fredrika. Hon hoppade, klappade och tackade abbén och var utom sig af glädje. Den gode gubben var det icke mindre af att se hennes förtjusning, och ifrån den dagen, så snart han fick se Fredrika, upprepade han sitt: «Mademoiselle Frédérique! je vous fais mon héritière universelle». Abbén var ofta till middagen hos mina föräldrar och då afhandlades emellan honom och Fredrika, alltid på fransyska, den vigtiga frågan om allt hvad som hörde till lusthuset: sofforna, stolar och bord, och då Fredrika fick veta att allt det der tillhörde henne, blef det ny förtjusning. När en liten tid förgått och detta icke mera hade nyhetens behag, kom Fredrika en gång, då abbén var hemma till middagen, och frågade honom om han icke hade något annat

att gifva henne. Den gode abbén låtsade bli ond, men man såg att han hade svårt att afhålla sig från att skratta i det han utropade: «Comment, Mademoiselle Frédérique, vous êtes une ingrate! je vous fais cadeau de la plus jolie petite maison du monde, toute meublée, et vous n'êtes pas contente». Fred stiftades snart åter dem emellan, och då abbén tillade: «Attelez quatre cheveaux à votre petite maison, Mademoiselle Frédérique, et vous pouvez aller au bout du monde», så tog Fredrika detta på fullt allvar och bjöd mig att följa med på resan.

Från de somrar vi bodde på Nynäs har jag mina gladaste barndomsminnen. Jag vet icke om Fredrika njöt så mycket som jag af denna egendoms vackra belägenhet och natursköna omgifningar; men jag minnes mig aldrig hafva känt mig så lycklig och så tacksam för allt godt, som då. Så mycken fogelsång tror jag mig aldrig hafva hört, som der, och af den var äfven Fredrika förtjust, likasom af den balsamiska doft, hvilken spreds af de herrliga lindarne under deras blomningstid. Med tacksamhet för dessa njutningsrika stunder påminner jag mig ännu mången vacker söndagsmorgon — de andra dagarne i veckan fingo vi ej gå ut före klockan 1 — då vi antingen gingo ned i parken, eller sutto på den gammalmodiga förstuguqvisten åt gårdssidan och sågo kyrkofolket samlas.

Min mor, som ansåg oss ännu vara för mycket barn för att kunna förstå en predikan, tillät oss icke att gå i kyrkan. Detta kostade på både Fredrika och mig; ty vi voro verkligen så högtidligt stämda och skulle gerna hafva bivistat gudstjensten. Men vi hittade snart på att sätta oss på en grässoffa bakom en syrenhäck. Skuggad af vackra björkar, stod denna soffa helt nära kapellet på den sidan, der altaret var ställdt. Sittande der åhörde vi hela gudstjensten och kommo icke fram förr än folket hade gått ur kyrkan.

Fredrikas tionde födelsedag, den 17:de Augusti, firades såsom alla födelsedagar inom familjen med en gouter af allahanda goda saker: the, lemonad, pepparkakor, thebröd, konfekt, frukt m. m. Jag hade under den föregående vintern fått en ljus idée. Fredrika hade en riktig passion för konfekt, och

jag hade föreslagit Hedda och Claes att vi alla tre skulle, hvarje gång då vi under vintern fingo konfekt, sjelfve blott äta två eller tre bitar och gömma det öfriga för att deraf samla en hel mängd åt Fredrika till hennes födelsedag. Jag åtog mig att förvara skatten. Syskonen gingo genast in på förslaget; men när det kom till utförandet, blef detta ofta ganska kinkigt. De små barnen ville äta upp allt hvad de fått och emellanåt ville de formligt belägra och storma ett skrin och en träask, uti hvilka jag så småningom hade inlagt litet konfekt. De lugnade sig icke förr än jag gifvit dem en bit då och då; ty alla mina föreställningar och vackra tal hjelpte till intet. Ändteligen inträffade den 17 Augusti och jag tog med mig Hedda och Claes då konfekten skulle läggas upp för att ställas på det i salen dukade, med blomster och gröna blad prydda bordet. Till min stora förvåning innehöllo skrinet och träasken fyra rågade talrickar konfekt och de framburos i triumf till bordet. Mina föräldrar voro högst förvånade; ty ingen utom Bonne Amie visste af den stora hemligheten. De klappade och berömde mig och de små syskonen, hvilka nu togo sin skada igen. Min mors bror, som tillbragt några dagar på Nynäs, kom in i rummet under stort barnajubel. Fredrika var alldeles förtjust och lycklig öfver all konfekten — och min morbror frågade hvad som stod på? När han då fick del af den stora hemligheten, utropade han: det måtte vara en högst delikat konfekt, magasinerad under ett år! Nu först föll liksom en bindel från mina ögon och jag begrep att konfekten blifvit för gammal. All mandelkonfekten var verkligen hård som sten och måste stötas sönder i mortel: men då smakade den oss alldeles förträffligt.

Det var om hösten mycket fuktigt på Nynäs. De herrliga, höga och lummiga träden, som omgåfvo det gamla trähuset, voro nog orsaken dertill. Mina föräldrar flyttade derföre tidigt hvarje höst, jag tror i September, till Årsta, der vi förblefvo ett par månader innan man gick i vinterqvarter i staden. Stora reparationer och inredningen af hela den öfra våningen i boningshuset på Årsta voro började och fortsattes

ända till år 1814, då först den präktiga och beqväma våningen blef färdig.

Det kostade på oss att lemna landet; ty der hade vi frihet att gå ut. I staden hade mina föräldrar alltid tvenne par vagnshästar inne under vintern. Min mors, ett par stora, präktiga «Isabellor», begagnades endast af henne då hon gjorde visiter eller med någon af sina vänner, vid middagstiden, for utom Norr-tull, hvilket då för tiden var den granna verldens promenad-tur. Min far begagnade sina eldiga, ystra, svarta hästar för att göra resor ut till Årsta och ibland för att fara ut och åka, helst på eftermiddagen i skymningen, och han tog då med sig två af barnen på det att de skulle få inandas frisk luft, deraf likväl ej mycket kunde komma in i en täcksläda med endast ett fönster nedslaget. Vi voro just icke särdeles roade af dessa färder. Under dem talades nästan aldrig ett ord och de ställdes alltid åt samma håll, min fars favoritpromenad: från Regeringsgatan, der vi bodde, uppför Dödgräfvaregränden, öfver Oxtorget, längs med Johannis kyrkogård och ut genom Roslagstull.

Emellan 9 och 12 års ålder lärde Fredrika och jag engelska och tyska språken, förkofrade oss i historia, geografi m. m., och undergingo hvarje vår en examen för min fars ungdomsvän, då varande kyrkoherden i Clara församling, sedermera biskop Franzén. Han var nöjd med våra kunskaper i allmänhet, men förvånad öfver de framsteg vi gjorde i geografien. För dem hade vi att tacka Bonne Amies förträffliga method att undervisa. På den framför oss liggande kartan skänkte hon oss riken i de verldsdelar, om hvilka vi då läste. När jag t. ex. fick Frankrike och Fredrika England, så voro vi angelägna att känna till alla landskap, städer, floder, vikar uti och gränser till våra länder, och detta var ett riktigt nöje för oss. Jag måste likväl sanningsenligt nämna, att Fredrika redogjorde alltid bättre för sitt lands produkter, än för dess gränser; dem mindes hon aldrig.

För handarbete hade Fredrika en medfödd motvilja. Hon vände upp och ned eller afvigt allt hvad hon skulle sy, tappade

beständigt maskor när hon skulle lära att sticka och ville aldrig taga upp dem. Så snart hon tappade några sådana, sade hon ingenting, men som en blixt kastade hon strumpan under stolen, på hvilken hon satt, och sprang ut ur rummet. Bonne Amie hade mycket roligt åt denna manöver. Man visste så väl hvad som stod på när det i all tysthet och brådska bar utaf för Fredrika, och strumpan låg då alltid under stolen.

Bonne Amie hade såsom ung lärt att göra vackra papparbeten. För att förskaffa oss ett nöje lärde hon oss om höstaftnarne, sedan vi flyttat in till staden, att göra sådana: små arbetsaskar, korgar, knappnålsaskar m. m., och hvilka, mer eller mindre lyckade, alltid af oss beundrades. — För att göra vår moraliska uppfostran föreslog hon att vi skulle sälja dessa små arbeten, af den inkomst vi fingo för dem köpa tyg till linne och kläder, som vi sjelfva skulle sy åt fattiga barn och dela ut till dessa vid julen. Vi blefvo mycket glada och lyckliga öfver detta förslag och sålunda vann Bonne Amie sin afsigt att grundlägga hos oss känslan att vilja hjelpa nödlidande och begäret att genom eget arbete förskaffa oss medel dertill, eller att genom försakande af för oss sjelfva icke fullt behöfliga inköp lemna de medel vi hade att använda der, hvarest de så mycket bättre behöfdes. Vi förvånades öfver våra små arbetens strykande afsättning, hvilka man sade oss hade blifvit bortlemnade till försäljning. Det dröjde länge innan vi kommo underfund med, att min mor och Bonne Amie köpt det mesta.

Under tre vintrar togo Fredrika, Hedda och jag lektioner i dans, hvilket roade oss mycket. Fredrika var så svag vid denna tid, att då hon, vid hvarje lektions början, skulle, stående bakom en stol, niga i alla de fem ställningarne, höll hon ofta på att falla omkull, och hennes små fötter voro så mjuka, att vår lärarinna, då hon skulle böja dem, trodde att de blefvo sönderbrutna. Det var då på modet att göra granna steg och hopp när man dansade quadrilj, såsom nutidens françaiser förr kallades, och unga flickor lärde sig att dansa gavotte, schaldans och en dans med en tambour-de-Basque, som derföre bar detta namn. En utmärkt dansös vid kongl.

theatern kom två gånger i veckan hem till oss, åtföljd af en gubbe, som under dansen skulle spela fiol, på det att vi måtte lära oss att dansa i takt. Den stackars gubben behöfde mycket tålamod, och det hade han icke. Han kom således i vredesmod då han under hvarje lektion måste taga om den ena reprisen efter den andra, emedan vi nästan aldrig kunde komma i gång med våra steg just som han började spela. Gubben stampade takten allt hårdare och hårdare, slutligen smågrälade han halfhögt under ackompagnemanget af sin fiol och emellanåt hörde vi honom, liksom för sig sjelf, utropa: satans ungar! Vi blefvo mycket stötta öfver gubbens ohöflighet, men vågade icke nämna något derom till föräldrarne, utan gingo, såsom vanligt med våra förtroenden, till Bonne Amie och fingo af henne det kloka rådet, att göra vårt bästa för att genast komma i takt och låtsa såsom om vi ej hörde hvad gubben sade då han blef vid dåligt lynne.

Jag tror det var vid denna tid eller då Fredrika var emellan 9 och 10 år gammal, som mina föräldrar, en vacker vårdag, företogo, jemte ett par andra familjer, en utfärd till den för sin vackra park omtalta Skurö kungsgård. Före den på värdshuset beställda middagen gjorde sällskapet en kortare promenad i den stora parken och meningen var, att man senare skulle gå vidt och långt omkring i den; men då vi en stund vandrat framåt saknades Fredrika. Nu vände alla om för att söka henne under det de ropade henne vid namn. Allt förgäfves; Fredrika syntes icke till. Obekanta med parkens vidsträckta omkrets vågade man, af fruktan att flera kunde förvilla sig, icke skiljas åt för att på olika håll fortsätta sökandet. Derföre beslöts att min mor med större delen af sällskapet skulle återvända till värdshuset och derifrån utsända folk till att få reda på den saknade. Endast min far, en af hans vänner och jag fortforo att söka och ropa på henne i en annan riktning på en sidoväg, hvilken vi förut gått förbi och som hon möjligen kunnat taga. Många vägar korsade sig öfverallt och sedan vi länge gått och ropat, tröttnade min far och ämnade just återvända till värdshuset, då, vid en krökning af

vägen, vi fingo se Fredrika gående helt lugn. Så snart hon fick se min far, skyndade hon fram till honom under utrop: «ack, Pappa, Pappa! jag har sett skogsguden Pan». — Hvad vill det säga? frågade min far. — «Jo, han står der borta» — svarade Fredrika — «och blåser på sin flöjt. Jag bad en fremmande herre, som jag mötte, säga mig hvem det var, och han sade att det var skogsguden Pan.» Men det blef genast slut med Fredrikas förtjusning öfver den nya bekantskapen med skogsguden; ty nu följde bannor och förebråelser för det hon så obetänksamt gifvit sig af på egen hand ifrån sällskapet, som i två timmar haft besvär med att söka henne. Vi gingo nu till värdshuset; alla de äldre voro trötta, hade icke lust för vidare vandringar och man återvände till staden tidigare än ämnadt var.

Om våren 1813 flyttade vi ut till Årsta. Min far hade sålt det vackra Nynäs, mig till stor sorg och saknad. Han tyckte det vara alltför besvärligt att vaka öfver två så stora egendomars skötsel.

Kort efter utflyttningen kom en fremmande herre med ett oväntadt budskap. Södermanlands regemente skulle vid Dalarö gå om bord på krigsfartyg för att, tillika med flera andra regementen, öfverföras till Tyskland, och han hade att meddela den anhållan, jag vet icke från hvem, att regementets befäl måtte få bo på Årsta. Dertill samtyckte naturligtvis min far, och i den följande veckan blef det lif och rörelse på det annars så tysta Årsta. Icke mindre än tio officerare, och bland dem chefen, general R., inqvarterades der jemte regementsmusiken, och 1000 man i underlydande byar och torp.

Vi syskon funno detta obeskrifligt roligt. Hvarje morgon och afton spelades revelj och tapto på den stora gården. Min far förnyade en ungdomsbekantskap med öfverstelöjtnanten H. De hade studerat tillsammans i Göttingen och icke träffats sedan den tiden.

Under tre veckor qvarblef hela detta sällskap på Årsta. För manskapet betaltes till bönder och torpare. Jag vill minnas, att det ifrågasattes betalning till min far, men han ville

icke höra talas derom. Jag påminner mig att general R. var mycket otålig öfver att han icke fick befallning om regementets embarkering, och han reste ett par, tre gånger in till Stockholm för att efterhöra och påskynda saken, men kom alltid förtretad tillbaka och gjorde ursäkter hos mina föräldrar för allt det besvär, som han och hans kamrater ofrivilligt förorsakade dem.

När alla dessa fremmande gäster voro borta blef det så tyst och tomt vid Årsta. Vi syskon saknade allramest musikanterna och att icke mera få höra reveljen och taptot samt efter detta sednare det högtidliga chorum eller afsjungandet af en psalm.

Två gånger i veckan ingick bud till staden med gårdens produkter och vid dess återkomst erhöllos bref och tidningar. Min far läste dessa sednare högt efter aftonmåltiden. De voro fulla af underrättelser från krigstheatern. De flesta Europas nationer reste sig och gingo emot den förr oöfvervinnelige Napoleon, som nu gjorde sitt återtåg efter sina i Ryssland lidna oerhörda förluster och motgångar. Anförd af kronprinsen af Sverige, i hvilken folken sågo en af sina befriare, hade en del af svenska härен gått ut till Tyskland.

Nu vaknade hos Fredrika nya idéer och känslor. Hon grät bittert öfver att icke hafva blifvit karl och kunna gå ut med sina landsmän för att strida mot den allmänna fridstöraren och förtryckaren; hon ville kämpa för sitt fädernesland, längtade att få utmärka sig, vinna ryktbarhet och ära. Mod kände hon skulle icke fattas henne, blott hon väl komme ut till Tyskland. Der kunde hon förkläda sig, kanske bli page hos kronprinsen. Under dessa funderingar och huru hon, till att börja med, skulle kunna komma in till Stockholm, tog hon en dag sin lilla schal på armen och gick utåt landsvägen, i hopp att någon händelse, för hvilken hon likväl icke kunde göra sig reda, skulle komma henne till hjelp. Hon kom den gången icke längre än till den så kallade «röda grind», ett kort stycke väg från Årsta. Der vände hon och gick åter hemåt, olycklig öfver att ingenting kunna uträtta, och omtalade på aftonen

sina planer för mig. Jag bad henne för all del icke tänka på något så tokigt, föreställde henne att hon ingenting kunde uträtta såsom krigare och den sorg, hon skulle förorsaka föräldrarne om hon lemnade hemmet. Hon blef häraf alldeles icke öfvertygad om att hon ej, genom det mod hon kände sig hafva, skulle kunna utmärka sig i krig, och ännu en gång under sommaren förnyade hon sin färd, då nära en fjerdingsväg bort, under förhoppning att något herrskap skulle komma åkande, med hvilket hon kunde få följa till Stockholm. Bedragen i detta hopp återvände hon hem. Ingen vagn, icke en gång en katt hade hon sett under hela sin färd. Länge sysselsatte henne dessa krigiska tankar tills de så småningom försvunno.

I matsalen uti föräldrarnes våning i staden dukades alltid klockan 11 ett frukostbord för min far. Det stod vid dörren till Bonne Amies rum. På de delikata anrättningarne i små karotter försyndade vi oss mången gång då vi gingo förbi, och ångrade oss efteråt, hvilket likväl icke hjelpte för nästa gång då frestelsen kom på. Under djup ånger, såsom om vi hade begått en stor synd, skyndade vi alltid till Bonne Amie att bekänna den.

Söndagarne hade vi lof att leka i matsalen. En dag, under vår lek, sade Fredrika: «nu ska vi leka theater». Vi satte fram stolar på ena sidan af rummet. «Nu ska Charlotte, Hedda och Claes sätta sig på dessa stolar och låtsa sofva, och jag springer öfver theatern.» Vi gjorde så; men som det förblef tyst länge sedan vi hört Fredrika springa öfver theatern, sågo vi upp och, på det högsta förvånade, utropade vi nästan på en gång: «Nå, Fredrika!» Hon stod då och tog för sig allt hvad hon hann af det som fanns qvar på karotterna.

Fredrikas förra barnsliga lust att klippa och skära sönder för att göra undersökningar och experimenter hade nu efterträdts af lusten att göra spratt och små oskyldiga skälmstycken. För dessa var ingen så ständigt utsatt, som min brors informator, den gode herr R. — Bonne Amie och han spelade ofta schack och kommo alltid i dispyt både under och efter spelet. Bonne Amie tålte icke att herr R. tog de pjeser hon satte i

pris, han demonstrerade och bevisade, att spelet aldrig skulle slutas om han ej gjorde det, och efter spelets slut var det emellan dem långa tal om huru den eller den kunnat undvika att blifva matt. Fredrika begagnade dessa goda tillfällen att göra sina små skälmstycken. En afton, under det R. stod och demonstrerade framför Bonne Amie, tog Fredrika en tung klumpsydyna, som tillhörde min mor, smög sig bakom R. och lät den falla ner i hans ena frackficka. Fracken blef alldeles sneddragen och R. såg bedröflig ut; men låtsade om ingenting. Fredrika blef högeligen förvånad och fick den föreställningen, att han icke kände tyngden af dynan, i hvilken tro hon än mera styrktes när R., såsom vanligt, bugade sig och sade god natt, samt när han följande morgon, då han kom till frukosten, icke heller nämnde ett ord om dynan. Men nu blef Fredrika ängslig och fick en aning om att det fanns ett hål i R:s frackficka och att han gått och tappat bort mammas sydyna i trapporna. Hon visste icke huru hon skulle kunna få reda derpå och frågade slutligen om R. icke hade sett till någon sydyna. «Någon sydyna! — hvilken sydyna?» upprepade R. och hade svårt för att hålla sig från att skratta. Nu kom det till en förklaring dem emellan och Fredrika måste erkänna hvad hon gjort; men hon fortfor att undra öfver att R. icke känt den tunga dynan i sin ficka och förmodade ännu att i denna vore ett hål. R. gick att hemta dynan och lemnade den åter till Fredrika. Många gång senare hafva vi alla haft roligt vid minnet af detta lilla skälmstycke och af Fredrikas bekymmer öfver den förlorade dynan.

En annan gång bland de många, då Bonne Amie höll efterräkningar med herr R. efter slutadt schack-spel, ryckte Fredrika sönder garnet, hvaraf hon stickade en strumpa, gjorde en knut på ändan och fästade den med en knappnål i R:s frack. När han började att gå, rullade naturligtvis nystanet efter honom, men Fredrika kunde icke begripa hvarföre han gick beständigt i rundel, mest omkring henne, så att han trasslade garnet kring hennes fötter och ben. Det dröjde en stund innan hon fick en aning om att R. hade märkt hennes

lilla skälmstycke och ville på sitt godmodiga, glada sätt låta henne plikta derför.

Bonne Amie hade gifvit oss det löftet, att vi vid 15 års ålder skulle, efter slutade lektioner, få om aftnarne för henne läsa högt några goda romaner. På det att vi begge måtte få tillsammans njuta detta stora nöje lät hon Fredrika vara med om läsningen ehuru hon var ett år yngre, och öfver all beskrifning lycklig blef Fredrika, då vi på min femtonde födelsedag började med läsningen af «Les petits émigrés» af madame de Genlis. Vi fingo icke läsa längre än en timma hvarje afton, en half timma hvardera, och till denna timma längtade vi nu hela dagen. Efter Les petits émigrés läste vi miss Burneys intressanta och väl skrifna, men, såsom jag senare funnit, med romantiska äfventyr öfverfyllda romaner: Camilla, Evelina och Cecilia.

Huru litet nyttig sådan lektyr är för unga flickor, i synnerhet vid vår ålder och så utan all erfarenhet som vi, det visade sig snart genom alla de inbillningar och föreställningar vi fingo om oss sjelfva och om allt, som skulle hända oss. Vi längtade blott att komma ur vår klosterlika enslighet på Årsta, vi tviflade alldeles icke på, att, då vi komme ut i verlden, vi skulle bli romanhjeltinnor och få, likasom hjeltinnorna i böckerna, fullt med beundrare och äfventyr, hvarom vi förut icke ens drömt. Hvem kunde svara för att icke äfven nu, innan vi kommo ut i verlden, något ovanligt äfventyr kunde inträffa på Årsta.

Under hela hösten lyddes jag om aftnarne i halfmörkret om jag icke skulle få höra en stege resas upp emot muren under ett af fönstren i mitt rum, och, ehuru halsbrytande färden på den långa stegen kunde blifva, hade jag en aning om att jag skulle, likasom den sköna Indiana i «Camilla», bli enleverad, men jag visste icke af hvem — det kunde man aldrig veta — kanske hjelten först efteråt uppdagade sig och gjorde sina förklaringar.

Fredrika väntade också enleveringar: antingen skulle det vara hon sjelf eller jag, som blefve föremål derför; men icke

heller hon visste af hvem, men det skulle ske på ljusa dagen på vägen till kyrkan någon söndag då vi åkte dit, såsom vanligt, med Bonne Amie för att bivista gudstjensten. Fredrika satt derför med spänd uppmärksamhet och såg än åt höger, än åt venster för att se om icke några ryttare skulle komma framrusande ur skogen och befalla vår kusk att stanna. När vi då, den ena Söndagen efter den andra, kommo stilla och utan äfventyr hem, så var det liksom en missräkning för Fredrika.

Sedan vi den följande vintern en längre tid suttit instängda såsom vanligt under vintrarne i Stockholm, fingo Fredrika och jag en starkare lust, än vi förut känt, att komma ut, att gå och röra oss litet i friska luften; men huru detta skulle kunna låta sig göra, derför visste vi ingen råd. Vi öfverlade om saken tillsammans och det blef beslutadt, att jag skulle begära min mors tillåtelse för oss att gå ut ibland, åtminstone ett par gånger i veckan. Med klappande hjerta framförde jag denna anhållan. Min mor svarade, att hon icke tyckte om och att det icke passade sig, att unga flickor gingo ut ensamma på gatorna, och att, om vi behöfde motion, så kunde vi ställa oss bakom stolar, hålla i ryggstödet och hoppa. När jag kom till Fredrika med detta budskap, blef hon ganska ledsen; men hvad var att göra? Jag föreslog att vi samma afton, sedan vi önskat föräldrarne «god natt», skulle börja med hoppningen. Vi gjorde så och jag hoppade den aftonen 200 hopp bakom min stol, hvilande emellanåt; men Fredrika hann ej till 100 innan hon gaf all hoppning på båten, grät en liten stund, lade sig och somnade, glad att kunna somna från hela verlden. Jag fortsatte sedermera med min hoppning nästan hvarje afton, öfvertalade emellanåt Fredrika att göra så med, och tyckte att det gjorde mig mycket godt, hvilket det äfven skulle hafva gjort henne i brist af annan rörelse; men det var sällan jag kunde förmå henne dertill. Det kommo vi öfverens om, att det säkert ej skulle falla någon romanförfattare eller författarinna in att låta sina hjeltinnor hoppa bakom stolar för att

taga sig motion; de skulle nog hitta på roligare sätt att motionera dem. Emellertid fann jag mig mycket väl af denna hoppning och fortfor dermed denna, äfvensom den följande vintern. På mig hade den samma verkan, som ett par koppar fläderthe, och jag sof derefter förträffligt.

Vid sexton års ålder bereddes jag till min första nattvardsgång. Fredrika ansågs icke vara nog stadgad för att vid samma tid beredas dertill; men hon läste, jemte mig, för en den tiden såsom förträfflig prest och lärare omtalad man, Colliander, komminister i Adolf Fredriks församling. Han undervisade oss hemma hos mina föräldrar. Året derpå beredde han äfven Fredrika, och jag var då alltid närvarande såsom åhörare. En god, troende och hederlig kristen var han och sjelf ofta rörd till tårar under det han förklarade försoningsläran. Han framhöll ständigt för oss såsom hufvudsak, att man skall blindt tro allt hvad man icke kan förstå och för öfrigt söka att lefva efter Kristi guddomliga lära.

Fredrika och jag hade som barn läst en förträfflig bok, benämnd: «Gumal och Lina», skrifven af Kaspar Friedrich Lossius, diaconus i Erfurt, i ändamål att bibringa barn de första religionsbegreppen. Första delen hade blifvit öfversatt af Broocman, som dog kort derefter, så att de tvänne följande delarne icke blifvit öfverflyttade på svenska språket. Vi beslöto att öfversätta dem och vi gjorde detta under den tid vi bereddes till vår första nattvardsgång. Fredrika åtog sig den 2:dra, jag den 3:dje delen. Efter två års förlopp blef detta arbete, som på det högsta intresserade oss, färdigt och frambars af oss den följande julaftonen till min far. Han blef deröfver så rörd, att han omfamnade oss och grät. Året derpå lät han trycka det på sin bekostnad.

Jag hade ett år före Fredrika kommit ut i verlden, fick vara med på baler och supéer, på hvilka sednare man den vintern nästan öfverallt dansade, hvilket var för mig ett stort nöje. Fredrika gjorde sitt inträde i verlden det följande året, men var mindre road och fick ej alltid mycket dansa, hvarför hon snart blef mätt på att fara till dessa nöjen. Deremot

intresserade och roade henne de goda spektakler, som mina föräldrar läto oss få se. Allt var då för oss så nytt; vi hade icke sett ett spektakel förr än vi fyllt 16 år.

Under vintern 1817 blef en ung man, född och bosatt i Frankrike, presenterad i mina föräldrars hus. På min födelsedag, i Maj månad, lemnade han mig en charad att gissa. Den hade i det innehållsrika ordet en dubbel mening. Morgonen derefter fann jag en biljet liggande på min säng. Jag öppnade den och läste följande rader:

Det redbara välj, låt fara all flärd
Då du väljer din del uti lifvet!
Af vise från början af denna vår verld
Den läran predikad har blifvit;
Ty flärden, den liknar ett skum af champagne,
Dess perlor förflyga från jorden.
Säll den, som bytt bort chateaux-en-Espagne
Mot sällhetens hydda i norden.

Dessa verser voro skrifna med Fredrikas egen handstil, men undertecknade med namnet I. P. Mallén, en gammal man, på den tiden i Stockholm känd såsom tillfällighetspoet.

Efter vår första nattvardsgång ville min far, att Fredrika och jag skulle genomgå en riktig kurs i hushållssysslor och lära oss att laga mat. Till en början hade vi hvar sin vecka, då vi, under hushållsmamsellens tillsyn, skulle lemna fram till kokerskan hvad till middagen behöfdes och se till att ingenting fattades på bordet. Längre fram på sommaren togs en snäll kokfru från staden, och som vi skulle lära oss att laga de utsöktaste rätter, så hade vi kalasmat hvarenda dag. Min far, som gerna åt både mycket och godt, fann detta vara förträffligt, och äfven Fredrika, men isynnerhet jag fann det roligt att laga goda, utsökta rätter. Många gånger under min framfarna lefnad har jag tacksamt erkänt mina föräldrars kloka anordning att låta oss i grund lära hvad till styrandet af ett hus och hushåll hörer. En fru, som fått i sin ungdom lära detta, blir derigenom oberoende af sitt tjenstefolks okunnighet och kommer att förstå att i sitt hus hafva allt godt, men mindre

dyrt, än om hon i den vägen fått ingenting lära. Två somrar var den snälla kokfrun ute på Årsta under ett par månader.

Nu beslöts i familjerådet, att vi skulle studera kompositions-läran och general-basen, och att jag skulle lära sjunga eftersom jag hade röst. Italienska språket, såsom nödvändigt för sång, hade vi redan lärt oss af en sedan många år i Stockholm bosatt italienare, signor Cartoni, som nu hade kommit så långt med sina språkkunskaper, att han icke kunde tala något språk riktigt. General-basen studerade vi för en utmärkt musikus, professor Struwe, förut läkare, men som öfvergifvit sin praktik för att blott sysselsätta sig med musik; — och nu skulle vi komponera. Fredrika skref en theaterpjes i en akt: Poeten, och till den satte jag musiken. Då min lärare spelade igenom ouverturen, utropade han: «det var en förskräckligt svår pjes — det var en riktig smörja — den kommer jag aldrig att kunna spela». Han blef nöjdare med musiken till ett par romanser, af hvilka jag sjelf var förtjust. Detta storverk skulle uppföras den 2 April 1818 på min fars födelsedag. Flera af mina föräldrars vänner och bekanta voro af min mor bjudna på the. Så snart det var drucket placerade sig sällskapet på stolsrader i salen, dörrarne öppnades till ett förmak, som förestälde theater, der jag satt vid ett piano, spelade min alldeles förskräckligt svåra ouverture, kom af mig minst tre gånger och var gråtfärdig innan jag väl kommit till slutet.

Derefter kom pjesen, som, ty värr, icke mera finnes; men första versen af den ena romansen är skrifven emellan noterna, som ännu finnas i behåll, och lyder sålunda:

Då qvinnan skapad blef utaf Allfaders hand,
Hon icke skapades att ärans frukter njuta,
Men att med sitt behag försköna lifvets strand
Och uti likars sår en tröstens balsam gjuta.

Min far var, såsom vanligt vid dylika små fester, rörd och glad, klappade och tackade barnen.

Min far var mycket road af musik, och sedan Fredrika och jag nu blifvit för våra år snälla pianospelerskor, ville han alla dagar höra spelas något af sina favoritstycken. Detta

gjorde vi gerna. Men nu kom för min far äfven lusten att låta fremmande personer höra huru snälla hans döttrar voro. Jag briljerade med ouverturen till Kalifen i Bagdad, Fredrika med La bataille de Fleurus, och båda täflade vi om att med kraft återge kanonskotten, trumslagen och trumpetstötarne i La bataille de Prague. Min goda far njöt af det beröm man gaf oss, och nu måste äfven våra landskap och blommor i svartkrita framvisas. Allt detta verkade icke godt, särdeles på Fredrika, hvars medfödda begär att vinna ryktbarhet och ära allt mera stegrades, till den grad att hon ofta kände sig djupt olycklig öfver att ej kunna se någon dager att kunna utmärka sig. Jag kände icke samma önskan, men blef egenkär och trodde mig mycket väl, dels för det beröm jag fick, dels för den större ömhet min far alltid hade haft för mig, än för de andra syskonen. Fredrika hade en medfödd sjelfständighetskänsla och lust till oberoende, hvilket allt mera framlyste sedan hon blifvit äldre. Detta bar sig icke med min fars lynne och blef orsaken till många svåra stunder för henne.

Dessa expositioner af våra talanger skedde alltid i staden: ty till Årsta blef aldrig någon bjuden att komma.

Ehuru Årsta låg endast knappa tre mil från Stockholm framlefde vår familj der ett ensligt, helt och hållet från verlden afskiljdt lif. Hade icke mjölkbuden hemtat underrättelser om hvad som tilldrog sig i den så nära belägna hufvudstaden, så skulle vi kunnat tro oss bo i en långt aflägsen provins. Min far kände sig besvärad af att se fremmande på landet. Kyrkoherden och komministern i församlingen med deras fruar voro de enda, som en eller två gånger under sommaren bjödos till middag; dermed ansågs en tung skyldighet vara fullgjord, och dessa voro de enda fremmande ansigten vi sågo under hela sommaren. Min far, som i sin ungdom studerat vid två akademier i Tyskland och derefter gjort långa resor i fremmande länder, hade likväl emellanåt behof af ombyte och förströelse. När det derföre blef honom för enformigt på Årsta for han in till staden för en eller två dagar; men det hände mången gång, att han under vistandet der icke gick ut ur sina rum och att

han vid återkomsten till landet icke hade talat med någon menniska. När min far då hade helsat på oss alla, frågade han alltid efter något nytt; men som det aldrig hände något på Årsta, så hade vi aldrig något nytt att berätta. En gång voro vi lyckligare. Det var sent på hösten, en mängd oxar hade blifvit utsläppta för att vattnas vid en damm, och då de kommo till en viss fläck uti den så kallade «Engelskan», en slags parkanläggning närmast boningshuset, der grindarne denna årstid borttogos, påkom hvarje oxe, som gick deröfver, en paroxysm af danslust, så att de hoppade, sprattlade och slogo bakbenen upp i luften. Detta var något högst besynnerligt och märkvärdigt, en riktig événement vid Årsta. Min far kom samma dag om aftonen hem från staden. Vid denna tid var jag visst 15 eller 16 år gammal; ty jag hade nu fått min mors för den åldern bestämda tillåtelse att vi skulle få äta oss mätta både morgon, middag och qväll. Det var vanligt, alltsedan den nyinredda öfra våningen börjat bebos, att efter aftonmåltiden alla gingo in i min fars skrifrum, der man skulle sitta och samtala till dess klockan i tornet slog tio. Jag vet ej huru det denna afton kom sig, att alla de fyra äldsta barnen icke, såsom vanligt, gingo in med föräldrarne i skrifrummet, utan blott jag, som, då min far hade satt sig i soffan och frågade efter något nytt, berättade dagens märkvärdiga tilldragelse. Min far hörde uppmärksamt på berättelsen och undrade huru det kunnat komma till. Nu kom en af de andra syskonen in och berättade samma historia. Min far hörde på, men sade intet. Så kom en tredje, upprepande hvad vi andre hade sagt, och när då Fredrika sist kom in och började: «vet pappa, att oxarne . . .», så afbröt min far: «ja, nu är det fjerde gången jag hör den historien, och dermed kan det vara nog». En allmän tystnad uppstod, ingen hittade på ett ord att säga och det förblef tyst i rummet tills klockan slog 10, då min far sade god natt och vi fingo gå in i våra rum.

Om höstarne på Årsta, då de långa mörka aftnarne hade inträdt, samlades vi i det så kallade gula förmaket. Klockan 10 minuter före 6 inkom betjenten för att iordningställa the-

bordet och kort derefter hushållsmamsellen, som skulle tillaga och servera theet. Sällskapet bestod då alltid af min mor och far, vår guvernant och min äldsta brors informator, samt Fredrika, Hedda och jag. Sedan the var drucket af alla, utom af oss tre systrar, som dervid endast fingo vara åskådare, försvann hushållsmamsellen — den lyckliga menniskan — och vi systrar sutto qvar vid ett bord i ett hörn af rummet med våra arbeten. Min mor satte sig i ett soffhörn och min far vid ett bord midt på golfvet och läste högt ända till aftonmåltiden klockan 9. Min far, som var road endast af allvarsam lektyr, valde helst historiska arbeten, hvilka för hans unga döttrar blefvo något tröga att åhöra, i synnerhet då de voro skrifna på tyska eller engelska, min fars favoritspråk, som han läste förträffligt, men vi icke fullt förstodo, så att vi hade svårt att följa med då de lästes högt. Innan tio minuter förflutit efter läsningens början sof min mor och vi voro under aftonens lopp ofta färdiga att göra detsamma. Fredrika gäspade så att tårarne runno, och om ej min brors informator, den hederlige R., hade hittat på åtskilliga puts för att hålla oss vakna, så vet jag icke huru det skulle hafva gått. Men mången gång höll detta på att misslyckas när en ungdomlig skrattlust kom öfver oss, hvilket lyckligtvis min far ej märkte, emedan vi sutto långt ifrån honom. En gång likväl, då vi halfsofvande nickade, kom herr R. oförvarandes att slå handen så hårdt i bordet, att min far såg upp och sade: hvad var det? — «Det var — det var» — svarade Fredrika helt förskräckt — «bordet, som ville hoppa». Min far såg missnöjd ut, men yttrade intet vidare och fortsatte efter en stund att läsa. På detta sätt arbetade vi oss igenom: Det Trettioåriga kriget af Schiller, Gibbons historia om Romerska kejsardömets fall och Robertsons Amerikas historia, de två sistnämnda på engelska. Efter aftonmåltiden gingo vi alla in i min fars skrifrum för att conversera till klockan 10. Inkomna i våra rum, satte Fredrika sig ofta att gråta, och betryckta sjelfva hade Hedda och jag inga tröstegrunder att bjuda på.

Af oss alla systrar, men i synnerhet af Fredrika, kändes det enformiga, glädjefattiga, overksamma lif vi förde, tungt. Det ena året var det andra likt. Vi sysselsatte oss visserligen, läste, ritade, broderade, spelade scalor, sonater och themata med variationer. Fredrika skref både vers och prosa, men grät deremellan ofta och sade många gånger att ingen förstod henne. Förhållandet emellan min far och Fredrika hade likväl blifvit mycket bättre, än förr, och när hon till min mors och min fars hvarje födelsedag författade någon liten scene, som utfördes af oss alla barn, var min far mycket road af dessa tillställningar och skref sjelf ut rollerna, då det var min mors födelsedag, som skulle firas.

Det ena årets enformiga likhet med det andra fortfor till 1820, då en brunnskur förordnades för Fredrika och min yngsta syster Agathe. Obeskrifligt lyckliga att få se oss litet om i verlden — jag fick tillstånd att äfven följa med — reste vi med min mor till en svensk helsobrunn, men årstiden var så långt framskriden, att ingen brunnsgäst var der qvar mera än de första dagarne af vår dervaro. Vi lefde der stilla och trefligt i tre veckors tid, trakten var mycket vacker och ett gammalt älskvärdt par, ägare af brunnen och boende på herregården i grannskapet, gjorde allt hvad möjligt var för att vårt ensliga vistande skulle blifva angenämt och behagligt. Denna lilla resa gjorde godt åt oss alla, särdeles åt Fredrika, som så väl behöfde komma litet bort från hemmet, hvilket för henne kändes tyngre, än för oss andra.

Sedan ett par år hade det varit min fars önskan att sälja Årsta och flytta till södra Frankrike. Under sina många utländska resor hade han ej sett något land, som mera behagade honom, och med hvarje försvinnande år längtade han allt mer och mer att kunna lefva i ett mildare klimat. Som det likväl icke lyckades att erhålla den summa min far begärde för egendomen, så beslöts att hela familjen skulle på ett års tid resa och tillbringa vintern i Marseille.

I början af Augusti 1821 anträdde vi alla den långa resan i två stora fyrsitsiga täckvagnar med fyra hästar för

hvardera. Efter att under vägen hafva besökt slägtingar på deras egendomar, afgingo vi från Ystad med postjakten till Stralsund. Sedan plöjde vi i Pommerns slätter och Lüneburgs sandöknar, stundom med ett anspann af sex stora hästar för hvarje vagn samt till hvartdera anspannet två ridande postiljoner, rökande sina tobakspipor. Det var ändock med möda vi kunde komma fram i de djupa vägarne. Först från Hannover fingo vi åka på stenlagda goda chausseer. I Darmstadt sjuknade Fredrika. Hon hade redan i Frankfurt känt sig illamående; men som «messan» — den stora årliga marknaden — just då pågick der, samt staden hvimlade af folk och der var öfver all beskrifning bullersamt, beslöto föräldrarne att resa vidare och stadna i Darmstadt om Fredrika blefve sämre. Hon blef också allvarsamt sjuk. Stadens skickligaste läkare och tillika storhertigens lifmedikus, baron Wedekind tillkallades. Han förklarade, att Fredrikas sjukdom var en gallfeber, icke farlig, men långvarig. I tre veckor blefvo vi stilla uti den lilla vackra staden med sina väl byggda hus och emellan dem trädgårdar och herrliga, lummiga lindar. Den gamle, gode baron Wedekind besökte Fredrika hvarje dag och då hon, den sista veckan, blef så bra, att hon kunde fara ut, skickade han henne dagligen sitt ekipage. Vi bodde på ett förträffligt hotell, Die Traube, vid ett stort torg och hade ett särdeles hyggligt värdfolk, som gjorde allt hvad de kunde för att hålla tyst och lugnt för den sjuka fremlingen. Blott en enda natt störtes vår ro: vi vaknade alla mot morgonen af det ohyggligaste buller och skrik. Officerarne i staden hade varit samlade på «Die Traube» till en fest, som slutade med att de slogo sönder fat, talrickar, glas och buteljer; ja, äfven borden, på hvilka måltiden varit anrättad. Värdiga mandater af fäderneslandets försvarare! — Tiden förflöt stilla och angenämt för oss i Darmstadt. Min far hade den godheten att låta Hedda och mig ofta bivista spektaklerna på den lilla vackra theatern, der den då ryktbara madame Schröder-Devrient gaf gästroller; vi läste bra böcker, dels från ett godt lånbibliotek och dels oss tillskickade af baron Wedekind; vi gjorde med min far långa pro-

menader i den vackra trakten och gingo allt emellanåt i målnings-galleriet, der vi beundrade utmärkta mästares arbeten. Det var likväl påkostande att se Fredrika under några dagar mycket sjuk och att hon icke fick eller kunde njuta af allt det behagliga, hvaraf vi njöto.

Under hela denna tid hade min far varit vid ett ovanligt godt lynne, och det var derföre med bäfvan vi emotsågo den dag, då resan skulle fortsättas. Ingenting pröfvar så lynnet, som resor, och min far, som kunde med lugn och undergifvenhet bära stora motgångar, fördrog mindre, än någon annan, ringare motigheter, såsom nu i främsta rummet om min mor, alla de sex medföljande barnen och den svenska betjenten icke vid det utsatta klockslaget stodo färdiga att afresa. Det blef då så illa, som om en verklig olycka händt, och huru mycket vi än alla bemödade oss att vara punktliga, så inträffade ofta att af de många någon kom ett par minuter för sent ner till vagnarne. Detta jemte åtskilligt annat dylikt blef en motvigt till det nöje vi annars kunnat hafva af en resa i herrliga och sköna trakter.

Så snart Fredrika hade återfått något krafter fortsattes resan, men eftersom hon ännu var svag, skulle den de första dagarne ske helt kort hvarje dag och till att börja med blott till Heppenheim. Innan vi kommo dit fram sågo vi vid förbifarten af den vackra parken vid slottet Auerbach, stor-hertiginnans sommar-residens, en ryttare komma pilsnabbt ridande till våra vagnar. Det var baron Wedekind, som lofvat att ännu en gång träffa oss och, för att kunna slippa ifrån taffeln på Auerbach, hade uppgjort den lilla sannsagan för hertigen, att min far skrifvit det Fredrika blifvit sämre. «Res då för Guds skull», hade hertigen svarat, och nu följde den gamle, gode doktorn oss till Heppenheim, såg efter att vi på det hotell, han anvisat, blefvo väl herbergerade och tog, med tårar i ögonen, afsked af oss.

Sedan fortgick resan genom det rika och herrliga Baden till Basel och vidare genom Schweitz till Genève, der den underrättelsen mötte oss, att gula febern brutit ut i Marseille.

För att invänta säkra uppgifter härom, beslöt min far att vi skulle uppehålla oss någon tid omkring Genèver-sjön och möjligen till dess all fara för sjukdomen hade upphört; men sedan bestämda upplysningar vunnits att den fortfor och att utländska familjer skyndade i mängd att lemna Marseille, måste tanken på att der tillbringa vintern öfvergifvas. Efter en kort utflygt till Lausanne och Vevey och sedan min far satt min äldsta bror Claes i pension hos en professor i Genève, foro vi öfver Jura-bergen ned till Dijon och vidare till Paris, der vi skulle stanna öfver vintern. Sedan föräldrarne hyrt en vacker och treflig våning, rue Richelieu, hotêl de Bruxelles — samma våning, sade värden, som «votre compatriote, Monsieur de Lagerbiè (Lagerbjelke), Ministre de Suède» hade i flera år bebott, fingo vi systrar läromästare af alla slag: både goda och dyra mästare i pianospelning, ritning, målning och sång. På de stora theatrarne fingo vi minst en eller två gånger i veckan se och höra de namnkunniga artister, som den tiden der uppträdde: Talma, m:lle Duchesnoix, m:lle Mars, m:lle Georges, m:me Pasta, m:me Mainvielle-Fodor med flere. Ingen förtjuste Fredrika och mig så som m:lle Mars och ingens stora rykte voro vi så förvånade öfver, som öfver Talmas. Båda öfverensstämde vi uti att tycka att i hans uppträdande i tragiska roller fattades sanning, men deremot låg öfverdrift; och vi funno det oförklarligt, att ju mera han lät de upplyftade armarne darra, desto mera applåderade publiken. Vi voro under vintern äfven på några granna och roliga baler hos personer, hvilkas bekantskap mina föräldrar gjort genom min fars bankir. Gallerier, museer och konstsamlingar besökte vi ofta och på våren gjorde vi utfarter till Versailles och andra märkliga ställen i grannskapet af Paris. Återresan till Sverige anträddes i Juni genom Nederländerna och Tyskland, och utan några äfventyr kommo vi tillbaka till Stockholm och snart derefter till vårt gamla Årsta.

I början kändes det bra godt att vara hemma och att njuta af stillheten på landet; men när hösten kom, så kom ock allt i sitt forna skick uti vårt lif. Vi hade likväl nu

mycket att tala om, många minnen från resan att draga fram under conversationstimmarne efter middagen och om aftnarne i skrifrummet. Detta roade och intresserade alltid min far. Men Fredrika satt tyst och deltog obetydligt i samtalet. För henne var detta tvungna talande och det overksamma lif vi förde en verklig plåga; hon ville ut i verlden, ville hafva något att verka för, ville få tillfälle att utmärka sig. Detta begär låg ännu alltid i djupet af hennes själ; men huru det skulle kunna tillfredsställas, dermed såg det mörkt ut. Hon uppgjorde flera planer, med hvilka hon dock icke vågade komma fram hvarken för min far eller för min mor, och allt förblef sig likt. Efter thedrickningen klockan 6 läste nu min far högt Schillers «Die Jungfrau von Orleans», «Don Carlos» med flera, och Fredrika blef såsom om hon fått nytt lif. Under åhörandet af dessa mästerstycken voro vi begge mycket intresserade, ofta upprörda; Fredrika smälte i tårar emellanåt. Hon kände sig likväl lycklig under dessa föreläsningstimmar till dess conversationen efter aftonmåltiden kylde af hennes känslor.

Såsom på flera gamla herresäten i Sverige, så gick också på Årsta den sägen att det der spökade. En afton, under det familjen var vid thetiden samlad i förmaket, kom inspektoren in och sade min far, att han icke kunde förmå någon af drängarne att gå upp på vinden för att nedbära säckar, hvilka skulle begagnas tidigt den följande morgonen, och att orsaken härtill var drängarnes fruktan för spökena. Han tillade att man visste, att der uppe stod ett skrin, hvari lågo en kula och blodiga kläder, samt att der hängde två svärd, det ena tveäggadt och med hvilket någon blifvit halshuggen. Min far gaf inspektoren föreskrift huru han skulle förhålla sig; men man fick sedan höra, att det icke lyckades bättre, än att han måste sjelf ensam begifva sig upp på den fruktansvärda vinden och lägga säckarne utanför dörren, så att drängarne om morgonen, när det blef dager, kunde der hemta dem. — Man hade trott, att de i skrinet liggande grå kläderna hade tillhört Årstas forne ägare, amiral Bielkenstierna, och att kulan vore den, af hvilken han sårades i trettioåriga kriget. Senare blef

det upplyst att kläderna tillhört amiral Klas Flemming, som under krig med Danmark i drottning Christinas tid blef, på ett fartyg i Öresund, dödad af en fiendtlig kula medan han gjorde sin morgontoilett och att denna kula skulle vara den, som låg i skrinet. På det tveäggade breda svärdet stod inskrifvet, att med detsamma hade Johan Flemming blifvit halshuggen på konung Carl IX:s befallning. Det andra svärdet var utan någon inskrift, men ovanligt långt. Både det gamla skrinet och de begge svärden fördes följande dag till Bielkenstiernska grafkoret invid kyrkan, der de ännu förvaras.

Efter hemkomsten från den utländska resan flyttade föräldrarne om hösten 1822 till en våning vid Blasiiholmstorget. Våra nära och kära slägtingar återsågo vi då med ömsesidig glädje, men de flesta af våra bekanta sågo litet snedt på oss, mönstrade våra moderna och eleganta toiletter och tyckte att vi gåfvo oss airer. På sätt och vis hade de häri icke orätt; vi räknade våra talanger och tyckte oss vara ej så litet märkvärdiga. Den tiden var det sällsynt att ett svenskt fruntimmer gjorde en utländsk resa — och vi hade gjort en lång sådan och sett mycket af verlden.

Fredrika, som icke var så road af dans, som jag, bad ofta att få blifva hemma då vi bjödos på baler, och Hedda kom med i hennes ställe. Nu började Fredrika att måla miniatyr-porträtter för professor W. — Det visade sig genast att hon hade en medfödd gåfva att träffa likheten, men förskönad och alltid med ett själfullt uttryck. Det låg något af snille i hennes sätt att uppfatta och måla porträtter. Under känslan af den tunga atmosferen i vårt hem fann hon i sin målning en stor tröst och tillbragte flera timmar om dagen vid sin pupitre. Min far var mycket road af att betrakta Fredrikas vackra arbeten och han var en af dessas största beundrare. Fredrika hade icke mycket röst; men hon och jag sjöngo duetter och min sånglärares i Paris, Blanginis, vackra nocturner, allt för att göra min far nöje. Hans lynne blef med hvarje år mera tungt, dystert och retligt. Återkomsten till Sverige och kölden der verkade ofördelaktigt på både hans lynne och helsa.

Om sommaren 1824 reste min mor till Paris med min yngsta syster Agathe för att sätta henne i ett orthopediskt institut. Hon hade, ty värr, under de senare åren blifvit betydligt sned och i Sverige fanns den tiden ingen hjelp derför. Hedda och Claes följde med för att biträda min mor under resan. Efter fjorton dagars vistande i Paris återvände de och hade lemnat Agathe i det förträffliga institutet, der hon då redan kände sig bättre till helsan af den nyss började behandlingen. Två i Paris bosatta älskvärda fransyska fruar, m:me Holterman och m:me Pictet lofvade min mor att moderligt omhulda och taga vård om den lilla älskeliga svenskan, och dessa goda, förträffliga menniskor uppfyllde troget under tvänne års tid sitt gifna löfte.

Min far gick en dag i slutet af September ner i parken på Årsta och tog i det der belägna badhuset ett kallt bad. Detta bekom honom så illa att han den följande dagen blef allvarsamt sjuk och kände sina fötter nästan lama. Mina föräldrars skicklige husläkare, lifmedikus E—m tillkallades och han förklarade det vara nödvändigt att min far, för att kunna erhålla riktig vård, flyttades till staden. Följande dagen bars han ner i en täckvagn, min mor och jag följde med för att sköta och vårda honom. Mina syskon flyttade fjorton dagar senare till staden, och nu började en tid af sjuklighet och svåra plågor för min far, hvilka sedan hvarje vinter återkommo, och han bar dem med beundransvärdt tålamod utan att någonsin klaga. Blott af det smärtsamma uttrycket i ansigtet sågo vi huru mycket han led. När sjukdomen, som var gikt, sålunda brutit ut i kroppen, blef min far så god, så litet fordrande, så nöjd med allting och ofta så glädtig, att vi fingo den öfvertygelsen, att gikten förut varit i lynnet; ty min far som sjuk och min far som frisk voro till lynnet tvänne alldeles olika personer. Till det lättare lynnet bidrog väl äfven den förändrade dieten.

Nu var det min mors och allas vår önskan att göra denna pröfvotid så behaglig som möjligt för min far. Då hans plågor icke voro för stora läste vi högt en massa af resebeskrif-

ningar, som alltid intresserade honom, och då gikten ej höll sig i händerna spelte vi hela den långa vinteraftonen schack med honom. Min far var en passionerad schackspelare, men han tyckte alldeles icke om att tappa ett parti och skrattade deremot åt oss om vi blefvo «matt». Detta grämde och förtretade Fredrika, som äfven tyckte illa om att min far, under det han skrattade eller myste, pillerade hennes pjeser, som hon ofta råkade sätta i pris. Hon kunde vid dessa tillfällen ibland icke återhålla sina tårar. Då blef min far missnöjd, skickade bort Fredrika och lät tillsäga mig att komma och sluta hennes parti. Detta såg merendels högst bedröfligt ut; ofta hade hon ej qvar mera än kungen och drottningen och lessa skulle jag nu flytta till dess jag blef matt. Men jag log den saken lugnt och var blott nöjd, ehuru förvånad, att min far kunde finna det vara roligt att se detta bedröfliga slut på spelet. Hedda kunde ej spela schack; det var således Fredrika och jag, som hvarannan afton gjorde min fars parti. Den stackars Fredrika gick med en oöfvervinnerlig motvilja till spelbordet. Jag deremot beslöt att ställa så till att jag hvarje afton vann ett eller två partier, på det att min far icke skulle göra sig så öfvermäktig, men att alltid låta honom, äfven genom obelaktiga drag af mig, vinna det sista partiet; ty eljest var han icke vid godt lynne, och detta var ju hufvudsaken. Jag bad Fredrika betänka detta och söka att öfvervinna sin svåra motvilja; men det kunde hon aldrig.

Först fram emot midsommaren blef min far så återställd från sin sjukdom att vi kunde flytta ut till Årsta, och huru godt det då kändes för oss systrar kan jag icke beskrifva. På det gamla kära Årsta hemtade vi åter andan.

Under sommaren anmälte sig icke mindre än fem bondflöttrar på godset att den kommande hösten få bli klädda till brudar och vigas på Årsta. Nästan alla höstar hade vi en eller flera sådana, i den orten brukliga vigselakter, som förrättades i den stora matsalen. Dessa brudars klädsel och hela brudskarans uppträdande hade något så gammaldags, något så eget från medeltiden, att de förtjena en beskrifning.

Aftonen före bröllopsdagen kom bruden jemte sina tvänne brudtärnor till gården med «förning», såsom det kallades. Bruden var för förnäm att sjelf bära något, men tärnorna buro hvar sitt gigantiska, runda tennfat med hvetebröd, kringlor, tårtor, kleneten och andra bakelser. Detta skulle vara en present till herrskapet, men denna present fick alltid hushållsmamsellen efter behag utdela åt tjenstefolket. Sedan tog hushållsmamsellen och min mors kammarjungfru hand om den stackars bruden, som, innan hon lade sig till hvila för natten, skulle, på det hon måtte blifva grann till den följande dagen, låta sitt hufvud undergå följande behandling. Håret delades midt öfver hufvudet från öra till öra. Af bakhåret gjordes aderton smala flätor, framhåret afklipptes så att det som blef qvar kunde läggas in i papiljotter, hvilka med en klumptång brändes. Det fransyska ordspråket: «Il faut souffrir pour être belle» besannades här; ty den beklagansvärda bruden var alltid så sömnig, satt och nickade och fick af den besvärliga, för henne ovanliga hårklädseln ondt i hufvudet långt innan det tilläts henne att gå till hvila. Sade man till henne något beklagande ord deröfver, så svarades alltid: «Åh, det ger sig väl».

Sent lade sig bruden att sofva och tidigt måste hon den följande morgonen stiga upp för att hinna bli färdigklädd i sin skrud till klockan 1, då kyrkoherden, efter högmessogudstjenstens slut, skulle komma att viga henne. Sedan hon stärkt sig med kaffe och åtskilligt godt dertill började toiletten. De aderton flätorna togos upp och kammades, så att de föllo såsom en krusad hängande hår-cascade ned på ryggen, papiljotterna togos bort och allt framhåret friserades så att det stod högt öfver främre delen af hufvudet omkring pannan, som lemnades fri. Denna frisyr pudrades; sedan fästades emellan och på den allt möjligt glitter: slipade och färgade, infattade glasbitar, så kallade Fahlu-juveler, förgylda löf och blomknoppar, ju mera, ju bättre. Bakom denna uppstående frisyr fästades en liten svart dyna och på denna den af silfver gjorda, men förgylda och ganska tunga brudkronan, som på morgonen samma dag hade af brudgummen, åtföljd af tvenne sina «Svenner»,

blifvit högtidligen afhemtad från kyrkan till Årsta. På den ena sidan af kronan sattes tre långa strutsplymer, rakt uppstående, en hvit, en röd och en blå; — och nu var hufvudet färdigklädt. Var bruden vacker, såsom någon gång hände, så såg hon ståtlig ut i denna skrud.

Derefter påtogs brudklädningen. Det var en af min mors aflagda svarta sidenklädningar, som förlorat sin fordna fraicheur och nu var upputsad samt garnerad nedtill med en bred guldgalon. Kring ärmarne, som i två puffar räckte ned på halfva armen, voro prydliga svarta spetsar rynkade, alldeles så som man ser på gamla porträtter. En berthe eller rynkad krage af svarta spetsar sattes på klädningen omkring halsen och en stor bukett af lefvande blommor från orangeriet fästades på brudens bröst. Två à tre perlband hängdes omkring halsen och en guldgalon omgaf lifvet såsom skärp. Men det kosteligaste var att vid detta skärp fästades alla fästmannens presenter: alltid en svart silkeshalsduk, en eller två bomullshalsdukar, ett med kulört garn broderadt hvitt hufvudkläde och ett eller två par handskar. Detta allt hängde rakt ned på brudens klädning, så att kroppen såg ut som ett vandrande klädstånd, men hufvudet som om det tillhörde en drottning i fordna dagar. Psalmboken, hvilken äfven hörde till fästmannens presenter, höll bruden i venstra handen tillika med en hvit näsduk, som var så stor att den hängde ned som en handduk.

När bruden, äfvensom brudtärnorna, hvilka alltid voro hvitklädda med ofantliga bröstbuketter af konstgjorda blommor, icke just af finaste sort, men med mycket guldglitter, ändtligen voro färdiga, fördes de upp i öfra våningen på det att bruden skulle få se sig i de stora speglarne i salongen, och der gick hon länge från den ena spegeln till den andra och tyckte sig vara «grymt» grann.

Det var i den orten en folktro, att den af de tu, som skulle blifva förenade för lifvet, som först fick se den andra före vigselceremonien, komme att få makten i huset. Vi systrar voro mycket angelägna om att bruden först skulle få syn på

brudgummen, men ingen var angelägnare derom än Fredrika och hon stod alltid på utkik för att kunna ropa till bruden när brudskaran kom ridande.

Denna ridande brudskara var kostlig att åse. Den anfördes af två på fiol spelande, ridande musikanter, som hade ofantligt svårt att styra sina hästar, hvilket äfven tycktes vara fallet med nästan alla ryttarne; ty hästarne foro af med dem, både hit och dit, under cavalcaden upp till borggården. När de alla lyckats att der bli samlade och suttit af, samt hela den qvinliga personalen stigit ner från sina vagnar och alla inkommit i förstugan, framträdde bruden, som förut gått ned i hushållsmamsellens rum, äfven dit åtföljd af sina tärnor, och räckte handen åt sin blifvande äkta man och neg, hvilket alltid misshagade Fredrika. Nu bildades tvenne processioner: en spelman, gnidande på sin fiol, anförde den manliga, i hvilken brudgummen, med en stor artificiel blombukett på bröstet, följde efter, ledsagad af sina svenner, bärande något mindre sådana bröstbuketter, och efter dem en mängd andra karlar. Den andre spelmannen anförde det qvinliga tåget, der bruden jemte sina tärnor gingo främst. Hvartdera tåget gick sin särskilta trappa upp till öfra våningen, allt under musik, och den stora, vackra förstugan med sina kolonner och de dubbla uppgångarne, fyllda med folk, gaf en verkligen storartad anblick. Hela skaran inträdde derefter i matsalen, der mina föräldrar och vi syskon, så snart presten hade anländt, infunno oss och helsade på sällskapet.

Efter vigseln gåfvo mina föräldrar, genom att gå fram till brudparet och lyckönska det, signal åt alla de andra att göra sammaledes, och nu blef ett bockande och nigande, som tycktes aldrig vilja taga slut och var rätt lustigt att åse. Derefter läto mina föräldrar kringbjuda vin, tårtor och sockerkaka, hvarför till dem och oss barn framfördes tacksägelser under otaliga bugningar och nigningar. Slutligen aftågade alla för att i bröllopsgården hos brudens föräldrar, ofta under åtta dagar, äta, dricka och dansa tillsammans.

En af de brudar, som denna höst kläddes och vigdes på Årsta, hade en hy, svartbrun som en tatares. Under det hon, iklädd sin skrud, speglade sig i salongen, sade hon: «jag vet icke huru det kan komma sig, att jag är så röd i öga! Det vet jag visst, att jag gjort allt möjligt för att bli hvit. Hvar gång jag bykte väfvar hemma, så gned jag mig riktigt dugtigt med såpvatten och lade mig sedan bredvid dem i solskenet; men det har icke velat hjelpa». Jag påminner mig ej om systrarne eller jag hade hjerta att upplysa henne om det hon och väfvarne icke kunde blifva hvita genom samma behandling; ty nu var saken ohjelplig.

Stod åter bröllopet på den stora ön Gålön, tillhörande Årsta, så kom brudskaran roende i löfklädda båtar, och vid hemfärden satt bruden i den första båten, jemte sina föräldrar och tärnor samt två spelmän, anförande tåget och efterföljde af en mängd båtar, fulla af högtidsklädt folk. En vacker dag var ett sådant tåg på den lugna sjön och under musik rätt högtidligt och behagligt.

Vi syskon voro alltid bjudna på dessa bröllop, men fingo aldrig komma. Hushållsmamsellen och inspektoren följde med brudskaran för att första dagen, jemte presten, vara de förnämsta gästerna vid bröllopsmåltiden, som vanligen räckte i tre till fyra timmar, hvarefter dansen började, hvilken ofta lärer varit stormig då brudkronan skulle, såsom det kallades, dansas af och då det blef en strid om bruden emellan de gifta och de ogifta qvinnorna, hvilken naturligtvis måste slutas så, att de gifta vunno segren.

En höst var nu åter inne. I stället för att, såsom förut, läsa högt efter thedrickningen föreslog min far att vi skulle under aftnarne spela ömsom trekarl, whist eller schack. När vi en liten tid hållit på härmed blef Fredrika allt mer och mer melankolisk; i synnerhet de aftnar, då schackbrädet kom fram; ty nu ville min far, att, när hon blifvit matt, det skulle efterses huru hon hade kunnat undvika det, och pjeserna ställdes å nyo upp såsom de stått innan de afgörande dragen gjordes. På samma sätt skedde det med mig, så att det dessa olyckliga

schack-aftnar ofta hände, att klockan i tornet slog både 11 och 12 innan vi fingo gå att lägga oss. Gikten var nu åter i lynnet och Fredrika bäfvade för vintern. En dag då vi talade med hvarandra om våra pröfningar, sade Fredrika, att hon icke kunde stå ut med ännu en vinter, sådan som de föregående, utan att hon hade beslutat att skrifva ett bref till föräldrarne och uppriktigt säga dem det, samt bedja dem icke misstycka, att hon ämnade gå in vid Lazarettet i Stockholm såsom sjuksköterska. Hon ville beskrifva huru mycket hon led af att icke kunna verka till något godt och att lefva ett onyttigt lif till ingens glädje. Jag blef förskräckt öfver detta beslut och bad Fredrika att för allt i verlden icke förhasta sig, att betänka hvilken storm hon skulle uppväcka, att hon säkert icke kunde vinna sin önskan, att föräldrarne aldrig skulle gifva sitt samtycke till hennes förslag, och att hennes ställning efter ett afslag skulle blifva mycket svårare än förut. Dessutom skulle föräldrarne säkert, från deras synpunkt, anse Fredrikas förhållande för otacksamhet. De hade visst ingen aning om huru tungt hemmet kändes för oss, och då de med så mycken omsorg låtit gifva oss en god uppfostran och för den aldrig sparat utgifter, så ansåg jag oss icke hafva annat att göra, än tåla oss med hvad som icke kunde undvikas. Fredrika var så snäll och uppsköt att skrifva det tillämnade brefvet — och det blef aldrig skrifvet.

Allt sedan vårt vistande i Paris, der Fredrika sett de förträffliga sœurs de charité både sent och bittida vandra omkring för att sköta och bistå fattiga sjuka, hade hon önskat sig en dylik ställning i verlden. En sådan inrättning fanns icke i Stockholm, och vårt hem var så stängdt, att hon ej hade frihet till att gå ut när hon det önskade. Derföre såg hon ingen annan utväg för en efterlängtad verksamhet, än att flytta till Lazarettet. Emellertid fortfor Fredrika att uppgöra planer för framtiden, dels i den nyssnämnda riktningen, dels under hvarjehanda funderingar på kommande händelser, som kunde gifva henne tillfälle att genom någon stor uppoffring blifva namnkunnig och ryktbar.

Vi hade på landet hvar och en ett rum, och utom de timmar på dagen, då vi antingen skulle gå ut att promenera med min far eller spela biljard med honom, hade vi fullkomlig frihet att sysselsätta oss huru vi ville. Fredrika skref emellanåt både vers och prosa, som hon för det mesta läste upp för mig. Detta var för henne ett nöje och tidsfördrif samt en god hjelp till att glömma och komma ifrån dagens många tunga stunder. Hon anade icke då, att hon arbetade på det, som skulle i rikt mått skänka henne den så efterlängtade ryktbarheten. Flera af de vackra poemer, som dels redan blifvit tryckta, dels blifva införda i detta arbete, äro författade under denna tid och bära stämpeln deraf.

Begäret efter ryktbarhet hade likväl under de senare åren mycket lagt sig. Stundom dykte det väl åter upp; men i en dagbok, uti hvilken Fredrika tidtals antecknade sina tankar, intryck och känsloingifvelser, läsas följande kloka och sanna anmärkningar.

Den 22 November 1822.

«Öfning är dygdens amma. Dygden är ett barn, som borttvinar och dör innan det hunnit till sin mognad, om man försummar dess dageliga näring och odlandet af dess krafter. Om man sällan har tillfälle till stora gerningar och uppoffringar, så har man det dageligen att öfva sig i tålamod, eftergifvenhet, försakelse och många små dygder, som ofta äro de svåraste för vissa sinnen derföre att de utöfvas i stillhet och äro obemärkta.»

Den 24 November.

«Hvarföre sväller inom dig begäret att blifva ryktbar och namnkunnig? Då du bäddas långt ner i den kalla grafven, hör du väl att man ännu nämner ditt namn på jorden?»

Den 27 November.

«Lifvet är en resa! — Sök väl att genomtränga dig af denna tanke: för resans sköna mål försvinna alla de dageliga små ledsamheter, som möta oss under vandringen.»

Den 28 November.

«Fader, icke så som jag vill, utan som du! Att med en rätt innerlig känsla kunna bedja denna bön, det innefattar en

obeskriflig sällhet. Det är kärlekens uttryck till den eviga kärleken. Fader, min fader! gif att jag alltid med samma stilla, saliga känsla, som nu, må kunna så bedja till dig!»

Huru betecknande för Fredrikas kärleksrika hjerta och lifliga själ äro icke följande rader, skrifna några dagar senare i samma dagbok.

«Älska, så blir du lycklig, älska alla menniskor, slut hela verlden till ditt hjerta; alltid skall någon möta ditt med lika kärlek, — och om äfven ingen skulle tacka, skulle älska mig tillbaka, o! så vill jag älska dem ändå för att ej blifva alldeles olycklig.

Hvad flickans hjerta ofta är besynnerligt! Allt: tankar, känslor, fantasier kedja sig vid hvarandra, blanda sig med verkligheten, som de med irrbloss förvillande belysa. Hon lider, njuter, gråter, ler, hoppas, förtviflar i samma stund, och det allena med sina tankar, utan yttre omständigheters inflytande. Det är likasom ett skuggspel i hennes själ. Skuggorna dansa förbi i behagliga eller obehagliga gestalter och lemna sällan några varaktiga intryck. Och likväl är hvarje del af hennes lif en känsla, hvarje pulsslag är en rörelse af glädje eller smärta.»

Den 4 December.

«Bed ofta. Vänj din tanke att efterfölja din blick upp till de ljusa rymder. Det skall gifva dig ett gladt och himmelskt sinnelag.»

Den 10 December.

«Evighet! — Odödlighet! Himmelska löften! Hvem kan känna deras aning utan att gjuta glädjetårar.»

Den 9 Februari 1823.

«Att ha lidit ondt, gör alltid efteråt godt. Tidigt rön af min tjugoåriga erfarenhet.»

Den 1 Mars samma år skref Fredrika i dagboken:

«Huru stilla, likt ett grumligt vatten, står tiden för en ungdom, som under ett tråkigt och overksamt lif framsläpar sina dagar.»

Jag är endast 22 år gammal och likväl är jag ofta så ätt på hela verlden och önskar mig hjertligt härifrån.»

Den 18 Mars.

«Gift dig aldrig, Fredrika! var ståndaktig; du kommer att ttert, bittert ångra dig om ditt hjertas svaghet förleder dig ll ett sådant steg.

Vaka, bed, strid och hoppas.»

Den 13 April.

«Fåfängt, unga, svärmande flicka, fåfängt klappar ditt eldiga erta för allt stort och skönt, fåfängt ser ditt öga ut i en rld, der allt förekommer dig stort och ädelt, der dygdens h ärans tempel, uppresta bland klippor och brådjup, synas g så lätta, så säkra att upphinna. — Stackars unga flicka! art nog skall hvardagslifvet sluta i opinionens och etikettens ittrar dina modiga steg, snart nog skall din känsla mattas, n tanke sänkas till småsaker, enthusiasmen slockna i din själ, tt hjerta bli sämre, och snart nog finner du allt omkring dig a svagt och uselt som du sjelf.»

Den 9 Juli 1823 skrifver Fredrika:

«Huru kan det komma till att nästan alla gamla blifva med en allt mer och mer egoister. Jag vill på det högsta akta g för denna usla, låga känsla. Jag vill bli ogift för att ej eslutande fästa mitt hjerta vid dem jag skulle kunna kalla mina, men för Guds, den eviga kärlekens skull, älska alla na medmenniskor, hjelpa och trösta alla så långt jag förmår, ilket jag så mycket lättare bör kunna, då inga husliga om- ger trycka sinnet. Det måste bli ett skönt, lyckligt lif.»

Om sommaren 1826 voro de två år förflutna, som blifvit stämda för min syster Agathes vistande vid det orthopediska titutet i Paris. Hon hade återfått sin helsa fullkomligt och edheten var betydligt minskad; men det ansågs nödigt, att n ännu ett år begagnade samma «traitement» för att bli all- les bra. Detta kunde ske på två sätt: antingen genom att gathe stannade ett år till i Paris eller att en orthopedisk ng med tillhörande machiner köptes och hemfördes till Sve- ge, på det att Agathe måtte kunna här hemma fortsätta kuren

så länge det behöfdes. Hon hade i flera bref yttrat mycken hemlängtan, och det blef derföre beslutadt, att min mor, jag och min bror Claes skulle resa til Paris för att föra henne hem. Min goda far, som aldrig såg på utgiftens storhet då det gällde ett af hans barns väl, lemnade en betydlig summa för resan och inköp af de erforderliga machinerna.

Vid ankomsten till Paris återsågo vi Agathe, som för två år sedan fördes dit lidande och åldrad, nu frisk, glad, ungdomlig och full af lif. En så välsignad verkan hade denna kur haft på henne. En riktig liten elegant fransyska bland en mängd af glada, lifliga kamrater, hennes vänner i institutet, talade hon blott om glädjen att återvända till Sverige. Det glada återseendet var hos mig uppblandadt med tanken på huru Agathe skulle trifvas der och i hemmet; men jag hoppades på hennes medfödda lyckliga, glada lynne blott hon fick vara frisk.

Nu tog jag under fjorton dagar lektioner utaf en af bröderna Milly — föreståndarne för institutet — huru den orthopediska behandlingen skulle fortsättas, och vi återvände efter denna tid till Sverige.

Efter några lyckliga dagar, tillbragta i hemmet och syskonkretsen, utan tvång och machiner, började åter den för Agathe föreskrifna behandlingen. Den orthopediska sängen befanns vara så lång att den omöjligen kunde få en passande plats i våra rum i staden. Det blef således afgjordt vid tiden för familjens inflyttning, att Agathe skulle stanna qvar på Årsta öfver vintern. Äfven jag borde hafva stannat qvar der för att sköta henne enligt den method jag inlärt; men min far ville icke höra talas om, att jag ej skulle följa med till staden.

Ingen ville hellre blifva qvar på Årsta än Fredrika, dels för att vårda Agathe, dels för att undvika det för henne så plågsamma lifvet i staden. Detta var likväl nästan omöjligt. God vilja att göra äfven det omöjliga felades icke Fredrika; men henne felades tillräcklig kroppslig styrka vid några gymnastiska rörelser, som flera gånger om dagen skulle gifvas Agathe, och man vågade ej heller lita på att hon skulle kunna

noga tillse det alla de machiner, som hörde till sängen, alltid kommo i rätt förhållande till hvarandra, då patienten lade sig på den, hvilket var af högsta vigt. Föräldrarne beslöto derför, att Hedda skulle blifva på Årsta hos Agathe och att jag skulle undervisa henne i hvad jag hade lärt angående den föreskrifna behandlingen. Till Fredrika nämndes naturligtvis icke att man fruktade det hon ej skulle rätt förstå att vårda Agathe — detta skulle hafva djupt smärtat henne — utan man fästade sig vid den kroppsliga styrka, som behöfdes, men hon icke hade, och att den goda Hedda var den starkaste af oss alla.

Fredrika blef djupt nedslagen då hon fick höra detta beslut. Jag talade med min mor och bad henne att det på något sätt måtte ställas så, att äfven Fredrika kunde den nästa vintern få stanna qvar på Årsta. Jag bad äfven min far derom. Han räckte mig handen och sade med rörelse: «om jag blir sjuk såsom vanligt, så blir du så ensam om att sköta mig». Jag talade om min styrka, om min goda helsa och om Fredrikas stora längtan att få vara öfver vintern på landet. Min far samtyckte sluteligen och jag gick med stor glädje att derom underrätta Fredrika. Tillåtelsen ställdes så att hon och Hedda skulle hjelpas åt att vårda Agathe. Min mor hade den godheten att uppgöra med en gammal fransysk fru, madame Laval, som varit lectrise hos enkedrottning Sophia Magdalena, att hon skulle komma ut till Årsta och blifva chaperon för mina systrar.

Vi inflyttade till staden. Den förr så talrika familjen, som inflyttade för vintern, bestod nu blott af min far, min mor och mig. Bröderna voro borta: Claes hos en häradshöfding för att bilda sig till domare, August vid Upsala akademi såsom student. Jag föresatte mig att modigt söka genomgå denna vinter ensam, glad att systrarne hade det godt och trefligt tillsammans; men mina krafter sveko mig. Redan tidigt på hösten insjuknade min far. Hela den första tiden vakade jag hvarannan natt, den andra vakade en trotjenarinna. Litet längre fram läste jag högt hela dagarne och ibland långt in på nätterna, och blef sluteligen så svag och affallen att läkaren

sade till mina föräldrar, att det ej gick an att jag satt så ständigt instängd vid min fars sjuksäng och att någon af mina systrar borde komma in och biträda med att vara på vakt, såsom han uttryckte sig.

Min far, som icke hade märkt någon förändring på mig, blef nu orolig och ville att jag redan den följande dagen skulle resa ut till Årsta; men det var nödigt att bereda någon af systrarne på att inkomma i mitt ställe, och jag reste således först ett par dagar senare.

Fredrika hade flera gånger skrifvit till både min mor och mig och erbjudit sig att komma in för att biträda med att vaka hos och läsa för min far, men när vi frågade min far hvilken af systrarne han önskade hafva hos sig, svarade han bestämdt att det skulle blifva Hedda.

En klar, solig vinterdag i slutet af Januari satt jag i «farmors lilla täcksläda» på vägen till Årsta, lugn men icke modig. Vid framkomsten på eftermiddagen emottogs jag med öppna armar af mina tre goda systrar, som, väl bepelsade, hade gått ner på gården för att så snart som möjligt säga mig: Välkommen! — Vi gingo upp tillsammans och in i matsalen, der ett rikt belastadt kaffebord stod dukadt midt i rummet och en vänlig brasa sprakade i kakelugnen. Upprörd och svag, som jag då var, kunde jag i början icke annat än gråta; men, förebrående mig min svaghet och att jag genom den störde mina systrars oskyldiga glädje, bemannade jag mig snart, gick med dem till det trefliga kaffebordet, och innan aftonen hade vi många gånger hjertligen skrattat tillsammans, jag mins icke åt hvad för små oskyldiga saker, ord eller anmärkningar. Blott en af de berättelser jag gjorde påminner jag mig, eller att, då jag under vintern läste för min far en mängd resebeskrifningar och i dem förekommo, såsom det med sådana ofta händer, ställen, kinkiga att uppläsa högt, jag hittade på att säga: «ja, nu kommer det latin», och att, då jag ofta om aftnarne satt sent och läste högt, men upphörde dermed ibland, då jag trodde att min far sof, han såg upp och frågade: är

det nu latin igen! — Han fick aldrig någon aning om hvad för slags latin det stod i boken.

Vår goda Hedda var icke glad att lemna Årsta, men hon sade icke ett klagande ord, var blott nöjd att jag skulle få hvila upp mig. Den följande dagen pelsade vi alla på henne och hon for till staden.

Jag återtog Agathes skötsel och vi lefde ett stilla, gladt och trefligt lif på det gamla Årsta. Agathe, ännu bibehållande den fransyska glädtigheten, liflig som en liten fogel, sjungande lätta fransyska visor och romanser, var lycklig öfver att känna sig frisk och lefde i hoppet att bli fullkomligt bra. Fredrika, lycklig öfver att få hafva sin frihet på landet och känna sig oberoende af hela verlden, läste och skref mycket och vandrade, helst ensam, ut i skog och mark. Hon hade äfven slagit sig på medicin, kokte ihop medikamenter af egen komposition och gjorde flera lyckade kurer. En särskild lycka hade Fredrika äfven ibland då hon föreskref medicin, som man skulle kunnat tro snarare skola skada, än gagna.

En äldre bondhustru, boende tre fjerdingsväg från gården, kom en dag och bad Fredrika gifva henne något botemedel för hennes ögon, i hvilka hon en längre tid känt stickningar under det synförmågan försvagats. Fredrika gick med henne ned i det så kallade apotheket och lemnade henne en flaska med föreskrift att två eller tre gånger om dagen låta ur den drypa i ögonen en à två droppar. Efter ett par timmar kom en ny patient, som bad om droppar för tandvärk. Fredrika gick åter ner med henne; men när hon skulle lemna henne nejlikedroppar för tänderna, märkte hon att det var just af dessa, som hon åt den första gumman gifvit för ögonen. Hon blef förskräckt öfver sitt misstag, kom och talade om det för mig; men då jag ville att vi genast skulle skicka bud till bondhustrun att hon icke skulle vidare begagna de droppar hon fått, sade Fredrika helt lugnt, att det tjenade till intet; ty så långt ifrån gården, som hustrun bodde, kunde vårt bud ej hinna fram innan hon tvenne gånger begagnat dem och de voro så starka att om någon skada deraf skett, kunde den icke mera hjelpas.

Jag var förvånad öfver huru lugnt Fredrika, som så gerna ville hjelpa alla menniskor, tog sitt misstag; men lika förvånad blef jag att en månad derefter, då jag åter var i staden hos min sjuka far, få bref från Fredrika om att tanddropparne hade fullkomligt botat de sjuka ögonen och att den beskedliga bondhustrun dagen förut varit på Årsta och begärt mera af de välsignade dropparne, som hade gjort hennes ögon så godt.

Jag hade icke varit fullt fjorton dagar på Årsta då min mor skref mig till att min far önskade det jag skulle återkomma om jag hunnit blifva uthvilad, och den följande dagen, sedan Hedda kommit ut till landet, reste jag in till staden. Vid midsommarn voro vi alla åter församlade på Årsta.

I början af November 1827 blef min kusin och bästa vän enka efter endast två års äktenskap och med hopp om att snart blifva mor. Säker på mig, att jag hvilken stund som helst vore villig att komma till henne, skref hon derom till mig och anhöll äfven i ett rörande bref om mina föräldrars tillstånd för mig att hos henne tillbringa den följande vintern. I början ansåg min far detta vara alldeles omöjligt och att jag nödvändigt behöfdes hemma. Efter några dagars betänkande, och som han uppriktigt höll af sin systerdotter — dottren af den syster han så mycket älskat — och hjertligt deltog i hennes sorg och behof att hos sig hafva en vän, samtyckte han till min resa.

För denna ställdes nu allt i ordning. Mycket kostade det på mig att skiljas från systrarne, isynnerhet från Fredrika. Vi hade hitintills så troget följts åt i nöd och lust, och vi lofvade ömsesidigt att flitigt skrifva till hvarandra. Vi höllo äfven ord och posten fick minst en gång i veckan vidkännas tyngden af ett långt bref från oss hvardera. Det är dessa Fredrikas bref eller utdrag af dem, som nu lemnas till allmänheten.

I sällskap med en slägtinge och vän, general H., reste jag omkring medlet af December till hans egendom i Småland, der jag några dagar före julaftonen fick den glädjen att omfamna mina begge kusiner, hans hustru och min sörjande vän, grefvinnan W., som kort förut hade ditkommit. Efter jul-

helgen, tillbragt i stillhet under systerliga förtroenden, foro vi begge till hennes hem i C—a.

Fast besluten att icke göra några bekantskaper eller vara ute i sällskap, ville jag blott lefva för min vän och göra hennes dagar så glada och trefliga som möjligt. Vi sökte inrätta vår lefnad på behagligaste vis. Största delen af dagen läste en af oss högt för den andra goda författares arbeten. Dystra aningar kommo väl störande emellanåt; men de skingrades, då i slutet af Februari en stor, präktig gosse kom till verlden. Lycklig öfver sitt barn erfor min vän likväl smärtsamma känslor vid tanken på den bortgångne maken, som vid detta, af honom efterlängtade tillfälle, skulle kunnat vara, äfven han, så lycklig, men nu saknades.

Efter fortsatt vistande hos min vän — om somrarne på hennes vackra egendomar J—hus och T—ö — återvände jag, enligt min fars önskan, till hemmet om hösten 1829. Jag kände mig rörd öfver hans synbara förnöjelse att se mig der tillbaka och lycklig af att finna Fredrika lugnare och gladare än förr. Endast en kort tid fingo vi nu ostördt njuta af vårt stilla syskonlif på Årsta. Oväntadt träffades min far af ett lindrigt slaganfall och inflyttningen till staden måste derföre påskyndas.

Hela vintern fortfor min far att vara mer eller mindre lidande och bar, som vanligt, sina svåra plågor med beundransvärdt tålamod och styrka. Fredrika, Hedda och jag vakade hos och vårdade honom, samt läste högt då han orkade höra läsas, under det att min mor, i allt hvad hon kunde, äfven egnade honom sina omsorger. Min mor hade genast vid denna sista sjukdoms början öfvertagit inseendet öfver egendomens förvaltning och vården om familjens öfriga angelägenheter. För att min far skulle vara nära sin läkare då krafterna synbart aftogo, blef det beslutadt, att vi till sommaren icke skulle utflytta till Årsta, utan ett landtställe hyrdes — Lilla Ingemarshof, nära staden — dit vi flyttade vid midsommartiden. Der tycktes min far åter hemta något krafter och han njöt obeskrifligt af att sitta ute i solen under några varma, herrliga sommar-

dagar, men snart insjuknade han åter och den 23 Juli utslocknade han stilla, omgifven af sin hustru, sina barn och en för dem alla kär nära slägtinge.

Vi flyttade snart derefter ut till Årsta, dit min far fördes och begrofs på Öster-Hanninge kyrkogård i familjens graf, beskuggad af fyra vackra lindar, och der före honom hvilade hans dotter, den lilla, vackra och behagliga Sophie, som vid 14 års ålder lemnade denna verlden.

Mina föräldrar hade gifvit sitt samtycke till min förlofning med ***; brölloppet skulle firas i början af November och jag derefter resa till mitt nya hem i Ch—d. Mina goda systrar, och icke minst Fredrika, voro outtröttliga att jemte mig ställa i ordning allt, som vid dylika tillfällen skall förfärdigas, och till den 7 November, den för brölloppet utsatta dagen, bjödos blott våra närmaste slägtingar och min fars gamle vän, biskop Franzén, som skulle förrätta vigseln. Den för mig så deltagande Fredrika såg i detta giftermål för mig blott glädje och lycka, och förutsade profetiskt, att det skulle bli ett af de få verkligt lyckliga på jorden.

Kort efter brölloppet afreste min man och jag från Årsta och så snart jag hade anländt till Ch—d begynte å nyo en liflig brefvexling emellan Fredrika och mig.

Det följande året 1831 om sommaren hade jag den glädjen att få omfamna Fredrika i mitt eget hem. Hon kom för att stadna hos mig minst ett år samt få i ro läsa, studera och skrifva. Före sin ankomst till Skåne var hon der redan känd och älskad såsom författarinna af «Teckningar ur Hvardagslifvet» sedan vid slutet af det föregående året hennes anonymitet blifvit röjd. Den förnämsta, bildade och eleganta societeten i Ch—d längtade att göra hennes bekantskap. Fredrika hade beslutat att icke vara ute i sällskap, icke mottaga bjudningar, utan lefva stilla i hemmet och utbilda sig för hvad hon nu ansåg vara sitt kall och sin bestämmelse: att blifva författarinna, och hennes högsta önskan var att blifva en god sådan och att, med de gåfvor hon fått, gagna i dubbelt mått genom att från hvad hon sjelf erfarit i verlden hemta anledning till

tröst, i sina skrifter, för lidande och olyckliga, och äfven skänka dem hjelp utaf den inkomst, hon hoppades kunna erhålla af dessa skrifter.

Fredrika fann och kände djupt att hon behöfde lära mycket, att hon behöfde komma till en fast religiös tro, hvilken hon saknade. De motsägelser, hon trodde sig finna i bibeln och såg i verlden, hade länge gjort hennes tro vacklande, hvarför i hennes själ tvifvel uppstått till den grad, att de emellanåt för hennes tänkande och forskande aude förmörkade hela lifvet.

Den lärare, den ledare, Fredrika så mycket efterlängtat, fann hon i Ch—d. Rektorn i der varande skola, Pehr Böklin, blef den man, som genom sin filosofiska bildning, sin klara tankekraft, sin egen djupa, sannt kristliga tro meddelade Fredrika denna och skänkte henne derigenom lugn och styrka att framgå på den väg i lifvet, som hon för sig bestämt.

Långa och vältaliga lefvernesbeskrifningar kunna göras; men ofta får man i dem icke fullt reda på den beskrifna personens innersta menniska. Fredrika visade mig en dag ett bref från sin lärare och vän. Följande vackra yttrande afskref jag derur.

«Er kallelse är skön, mamsell Bremer, er bestämmelse den ädlaste jorden eger. Att, oberoende af lifvets bestyr och egna omsorger, gå med himlens tröst i jordens qvidande celler, det är en engels lott. Måtte Guds finger blifva er tydligt och visa er rätta vägen! Som en broder vill jag stå vid er sida och, bedjande och begrundande, uppfatta och meddela er hvarje ljusstråle, som förunnas mig.»

Huru klart uppfattar man icke af dessa enkla rader den andes art, som bodde och lefde inom så väl lärjungen, som läraren.

I vårt hus gjorde Fredrika bekantskap med många älskvärda, bildade och angenäma menniskor. De sökte förmå henne att komma ut i den lilla verlden i Ch—d, det vill säga i la crème de la société der; men förgäfves. Fredrika blef trogen sin föresats att lefva ensamt för att utbilda sig för sitt föresatta mål, och hon var ej heller frestad att åter börja ett

sällskapslif, hvilket aldrig varit i hennes smak. Hemma hos oss var hon likväl road af att träffa menniskor samt rörde sig gladt och ledigt i den lilla sällskapskrets, som ofta samlades i vårt hus. Hon var omtyckt af alla. Ett fruntimmer i denna krets fattade genast en passionerad vänskap för Fredrika. Hon var begåfvad, snillrik, vacker, musikalisk, men passionerad, flärdfull och i hög grad verldsligt sinnad. Huru en så beskaffad person kunde fatta en så häftig vänskap för min nu så allvarligt sinnade, så flärdfria Fredrika kunde jag icke förstå. I början kände sig Fredrika obenägen för en närmare bekantskap med henne och var äfven mycket besvärad af hennes dagligen — ibland ett par gånger om dagen — gjorda långa besök, hvilka störde Fredrika i sina studier och sitt arbete; men snart vaknade hos henne en lika varm vänskap. Jag insåg att detta fruntimmer icke skulle inverka godt på Fredrika, som deremot lefde i hoppet att kunna på henne hafva ett lyckligt inflytande. Emellertid var Fredrika ofta orolig och upprörd i stället för det lugn hon förut hade vunnit. «Nina» blef, ehuru något senare, den synliga följden af denna bekantskap — Nina, som innehåller så många poetiskt sköna skildringar, men icke bär den prägel af renhet, som Fredrikas alla föregående älskeliga arbeten.

Tidigt på sommaren 1832 mottogo vi ett oväntadt besök af min yngsta bror August, som någon tid känt sig sjuk och nu, på sin läkares inrådan, skulle i Berlin rådfråga den ryktbare läkaren och chirurgen Gräfe. Några dagar fingo vi hos oss behålla denna älskade bror — cornetten i «Familjen H.» — hvarefter han fortsatte resan till Berlin, och Fredrika, min man och jag reste till Stockholm och Årsta.

Inom två månader voro min man och jag åter på väg till Ch—d; men Fredrika stannade qvar hos min mor och skulle först längre fram mot hösten åter komma till oss.

Någon tid efter min hemkomst fick jag bref med underrättelse att August blifvit betydligt sämre. Han hade yttrat den lifliga önskan att min mor och systrarne skulle tillbringa vintern i Berlin. Efter ännu ett bref från August af lika

ande innehåll beslöt min mor att, jemte mina tre systrar, ɔfylla denna önskan, och under resan till Berlin kommo de oss. Knappt tvenne dagar fick jag behålla dessa kära ıter hos mig; de skyndade och äfven jag kunde blott önska de snart skulle framkomma till min bror.

Kort efter deras ankomst till Berlin hade jag bref från ɛdrika att vår innerligt afhållne broder fått sluta sina dagar ı afsomna stilla utan att sjelf ana det. En längre tid förut le han haft svåra plågor. Fredrika tillägger:

«Rent var hans lif, varmt hans hjerta, tåligt led han. ın sökte ljuset och friheten. Han har funnit dem.

Salige äro de renhjertade, ty de skola skåda Gud!»

Den 21 September skrifver Fredrika:

«Goda syskon!»

«Under akacierna «im neuen Kirchhof» sofver nu vår August. ısdagsmorgonen, klockan emellan 7 och 8, följde vi syskon h Augusts bästa vän, Casper W., som troget vakat vid hans ıksäng, honom till sitt sista hviloställe. Theremin höll liktal l grafven. Det var en vacker och högtidlig stund. Morgonen var så skön, solen så klar, vinden så frisk och lifvande, ; allt snarare påminte om uppståndelse, än om förgängelse. ılket omkring grafven visade sannt deltagande, och vi — — g kände det ej svårt. Ack! gerna hade jag varit med August. - På det enkla monumentet, som skall bli upprest öfver ho- ım, kommer att stå:

«August Bremer. Sin moders och sina syskons älskling.»

«Ord för att beskrifva Envoyén Brandels godhet och om- rg för August och för allt, som rörde honom, felas mig.»

«Mera då vi råkas. Den 28 komma vi troligen till Ystad ːh den 7 Oktober till dig.»

«Vi äro nu alla lugnare» skrifver Fredrika några dagar ːnare. «I dag på morgonen ha vi varit och planterat vackra ɛacier vid grafven. Kyrkogården är utom staden och i smak f «Père-la-chaise» vid Paris, full af vackra träd och blommor. ɔm måndag afresa vi. I Ystad få vi en lång och tung kaantän att genomgå.»

På den utsatta dagen kommo mina kära anhöriga till Ch—d. De stannade likväl der blott några dagar, emedan det var sent på året och min mor ville skynda hem före köldens ankomst.

Under dessa dagar var i vår sal ett bord ständigt uppfyldt af de utsöktaste frukter: ananas, drufvor, persikor, aprikoser, plommon, päron och klara astrakaner, allt presenter från mina goda vänner och bekanta, som från de präktiga orangerierna och trädgårdarne på deras vackra egendomar i stadens grannskap dagligen skickade till mig dessa frukter att bjuda min mor och mina systrar. Så makalösa drufvor i stora klasar, som jag fick från Å—p, har jag knappt sett i södra länder. De sändes mig af den älskvärda grefvinnan T. W., förr fröken F., dotter af den forna ägarinnan af Årsta. Med tacksamhet skall jag alltid ihågkomma denna vänliga godhet.

Min mor och de tvenne yngre systrarne reste till Stockholm, men Fredrika stannade hos oss.

Ehuru gerna jag återsåg Fredrika i vårt hem, fruktade jag för vintern, då den ofvan omtalade vännen skulle från sin egendom i en annan provins komma tillbaka till Ch—d. Förhållandena blefvo likväl förändrade. Vännen återkom, men dödligt sjuk — och nu blef Fredrika hennes ledande, tröstande engel, visande henne vägen till himmelen, dit Fredrika så gerna ville föra alla.

På våren längtade Fredrikas vän att komma ut på landet och nära döende flyttades hon till sin vackra egendom i grannskapet af Ch—d. Fredrika ville vara med henne der och vi följdes åt dit. Fram på sommaren kom Fredrika åter till oss, djupt upprörd och sörjande efter att hafva tillslutit sin väns ögon.

Vid hennes dödssäng hade Fredrika vunnit en ny vän, grefvinnan S., den bortgångnas både nära slägtinge och vän. Grefvinnan S. bjöd Fredrika att komma och tillbringa ett år hos henne på hennes egendom Tomb i Norge, om icke Fredrika vore rädd för den stora enslighet, i hvilken hon der lefde långt ifrån verlden.

Fredrika antog detta anbud såsom det mest önskvärda, som i denna stund kunde hända henne. I sin nu varande sorgsna sinnesstämning längtade hon blott att komma långt ifrån menniskor och sällskapslif — «ju längre, ju bättre», som hon sade, då vi i Augusti 1833 togo afsked af hvarandra och jag, lugn för Fredrika, såg henne i den goda grefvinnan S:s beskydd. På Tomb qvarstannade hon i två år. Den stillhet och fullkomliga enslighet, hvaraf hon njöt, utgjorde för henne ett verkligt lifselixir, såsom hon uttryckte sig i ett bref till mig. Dertill kom att hon fick inrätta sin lefnad såsom hon ville, fick vara i sitt rum de dagar hon önskade icke se någon menniska, men alltid var välkommen hvilken stund hon kom ner till grefvinnan S. För det mesta tillbragte Fredrika hela förmiddagen och äfven en del af eftermiddagen på sitt rum, läste och skref, samt gick mot aftonen ner, och vanligen slutades dagen med att spela schack, för hvilket spel grefvinnan S. hade en riktig passion och Fredrika nu mera icke kände fruktan. Ett par månaders besök gjorde Fredrika 1835 på Årsta, men återvände mot hösten till Tomb, tillbragte der vintrarne 1836, 37, 38 och 39, och företog under somrarne bad- och brunnsresor i sällskap med ömsom grefvinnan S., ömsom min mor och Agathe. Då min mor om hösten 1841 reste till Nizza med Agathe i hopp att söderns milda klimat skulle stärka hennes svaga helsa, bosatte sig Fredrika helt ensam på Årsta och njöt der af sitt lugn och sin fullkomliga frihet. I Juni månad det följande året voro våra Nizza-farare åter hos henne.

Under det jag sommaren 1844 begagnade kallvatten-kuren i Söderköping, återsåg jag der grefvinnan S., mycket lidande. Äfven hon skulle begagna denna kur, «påhittad för troll», såsom hon kallade den. Vi voro nästan dagligen tillsammans emellan de fem bad, som vi hvardera hade att taga under dagen, och Fredrika var ofta vårt samtalsämne. En dag sade grefvinnan S.: «Så hjerteligen jag håller af Fredrika, så kunde jag aldrig med hennes vurm att vilja flytta såsom sjuksköterska till lazarettet i Christiania. Du må tro att nästan hvarje år hon var hos mig, blef det fråga derom och en gång, 1835,

var det till och med så nära att bli utaf, att dagen för vår resa till Christiania redan var bestämd. Mina föreställningar och en af mig använd benämning på lazarettet såsom hennes blifvande eremitage kommo henne likväl att närmare tänka på saken. Hon föreslog sjelf att resan skulle uppskjutas, afstod sedan lyckligtvis från denna sin plan, vi talade icke mera om den och glad var jag att Fredrika ej vidare vidrörde det kapitlet.»

Hos denna vän och förträffliga menniska var Fredrika åter det följande året, 1845, för sista gången, för att vaka vid hennes sjuksäng och tillsluta hennes ögon.

Då Fredrika derefter återkom från Norge vistades hon en längre tid hemma hos min mor. Hon kände sig icke lycklig, önskade någon förändring i sin lefnadsställning och nu började hon uppgöra planer för en resa till Amerika. Hon meddelade likväl i början icke dessa planer hvarken till min mor eller till Agathe, anande att de skulle röna starkt motstånd.

Innan Fredrika ännu blifvit omtalad och namnkunnig såsom författarinna — det vill säga: innan hon fyllt 30 år — hade hon haft tre tillbud att genom äktenskap förändra sin ställning i lifvet; men hon ville icke gifta sig. En af de tre personer, som mer än en gång sökte förmå henne att ändra sin föresats, var en älskvärd ung man af god familj, för hvilken Fredrika i sin första ungdom haft ett litet barndomstycke; men hon lät nu icke öfvertala sig, anseende att hon ej passade för att vara gift och troende att om hon någonsin vågade försöket, skulle hon bittert ångra sig, känna sig olycklig och sakna sitt älskade oberoende. Ett ögonblick tvekade hon — men det var blott ett ögonblick — då en älskvärd, god och originel äldre man hoppades att genom en förening med henne finna ersättning för den husliga lycka han förlorat genom en älskad hustrus död och som såg i Fredrika den enda varelse, hvilken skulle kunna skänka tröst och glädje åt hans återstående dagar. — Efter 30 års ålder, sedan Fredrika blifvit ryktbar, hade hon lika många tillbud; men hon blef fast i sitt beslut att lefva *ena* — ett bra uttryck, som hon lärt i Norge.

Min mans utnämning till ett annat embete föranledde vår bosättning i Stockholm mot slutet af år 1847. Detta gjorde att Fredrika året derpå ansåg tiden vara inne att framkomma med sina resplaner. Hon tyckte sig nu kunna med lugn aflägsna sig, då hon visste mig och min man vara nära min mor och Agathe. Vi alla gjorde visserligen våra föreställningar emot denna långa, vådliga resa, som Fredrika ville företaga utan att hafva någon med sig; men hon lät inga skäl gälla. Agathe grät och var förtviflad öfver dessa planer. För att trösta henne lofvade Fredrika att till henne skrifva alla sina bref från Amerika. Jag nekar icke till att det föreföll mig riktigt hemskt, att Fredrika, denna lilla, späda varelse, skulle ge sig af helt ensam på en sådan resa, och jag begrep icke huru hon kunde hafva mod dertill; men mod felades henne icke, och jag påminte mig hennes lust såsom barn att bli militär och komma ut till svenska arméen. Den enda lugnande tanken för oss hemmavarande var, att hon genast vid sin ankomst till Amerika skulle mötas af vänner, som, ehuru för henne personligen obekanta, hade, efter det de läst hennes arbeten, på det mest vänskapsfulla sätt inbjudit henne att komma och bli en gäst uti deras hem i New York.

I Augusti månad 1848 lemnade Fredrika hemmet och besökte först sin gamle vän och lärare, prosten Böklin i Skåne. Den följande hösten och äfven vintern 1849 tillbragte hon i Köpenhamn och, efter utflygter till de danska öarne under sommaren, reste hon i September öfver London till Amerika.

Jag stannar här några ögonblick i berättelsens gång för att lemna uppgift angående Fredrikas uppträdande såsom författarinna.

Det var under året 1828 som den tanken först hos henne uppstod, att af det myckna hon under föregående år hade skrifvit låta trycka det bästa, för att derigenom vinna medel till att tillfredsställa sitt goda hjertas högsta önskan, att hjelpa nödlidande. Hon hade förut skrifvit för att gifva uttryck åt sina känslor och fasthålla sin oupphörligt arbetande fantasis bilder; och för den tillämnade boken författade hon nu: «Axel

och Anna eller correspondance emellan tvenne våningar» samt «Bref öfver Stockholms soupéer».

Osäker om hon skulle lyckas och äfven osäker om föräldrarne skulle tillåta henne att offentligen uppträda såsom författarinna, beslöt Fredrika att skicka sitt manuscript till Upsala med vår bror August, då han såsom student om hösten samma år reste till akademien. Det lyckades att för den lilla bokens utgifvande finna en villig förläggare i boktryckaren Palmblad. Han var dock så litet säker huru företaget skulle lyckas, att upplagans storlek ansågs icke kunna öfverstiga 300 exemplar, och det erbjudna författarehonorariet blef i samma förhållande ringa, ehuru tillräckligt för att göra Fredrika lycklig och nöjd. Boken utkom före årets slut under titel: «Teckningar ur Hvardagslifvet», utan utsättande af författarenamn, om hvilket också Palmblad lemnades okunnig. Den vann allmänhetens bifall och fick äfven röna recensenters loford, fastän detta ej var fritt från några bifogade välvilliga anmärkningar. I en af dessa recensioner antogs, att «en dame, och en ung sådan, vore författaren, och recensenten önskade att af en utbildad talang få framdeles anledning till rikare loford». På en bevarad afskrift af denna recension har Fredrika tecknat: «Ja, kära ni! det står i Guds hand».

Denna framgång uppmuntrade Fredrika att fortgå på den beträdda författarebanan och att dervid äfven försöka att skrifva en roman. Härmed sysselsatte hon sig under sommaren 1829 och frukten af detta försök blef den första afdelningen af «Familjen H.», hvilken, jemte några andra smärre stycken, hon bestämde för andra delen af «Teckningarne». För densammas utgifvande lät hon inleda underhandling, jag vet ej af hvilken anledning, med en bokförläggare i Stockholm, som fick manuscriptet till genomseende. Han afböjde förslaget. Så tveksam var man då ännu om värdet af Fredrikas arbeten; men genom den förre förläggaren Palmblads försorg blef denna andra del tryckt och utkom 1830. Det stora bifall hvarmed den emottogs, det uppseende den till och med gjorde, öfverträffade allt hvad Fredrika trott sig kunna hoppas. Uti en tidningsrecen-

sion lyckönskades den svenska vitterheten till eröfringen af en sådan talang som författarinnans.

Fredrikas författareskap hade från början utgjort en hemlighet mellan henne och oss systrar. Hon ville ej omtala det för föräldrarne förr än hon erfarit om det komme att lyckas. Nu fann hon tiden vara inne att derom underrätta min mor. Emellertid hade boken blifvit ett allmänt samtalsämne i hufvudstadens sällskapskretsar. Då Franzén vid ett besök berömmande yttrade sig öfver den och uttryckte den lifligaste önskan att kunna genomskåda den slöja, bakom hvilken författarinnan dolde sig, ansågo min mor och Fredrika grannlagenheten mot denne familjens gamle vän fordra att hemligheten förtroddes honom. Icke långt derefter tilldelade Svenska Akademien Fredrika sin mindre guldjetton såsom ett vedermäle af akademiens aktning och bifall. Härmed var då den förut bevarade anonymiteten röjd.

Den lycka, som derefter äfven tredje delen af dessa Teckningar gjorde, syntes anvisa den väg, på hvilken Fredrika hade att söka uppfyllandet af sin kallelse i lifvet. Hon följde ock denna anvisning genom en, med kortare eller längre afbrott, ända till slutet af sin lefnad fortsatt författareverksamhet. De flesta af hennes arbeten öfverflyttades till fremmande länders språk, lästes med begärlighet och gjorde hennes namn der känd t, älskadt och aktadt. Den ryktbarhet det vunnit framkallade i hennes eget hemland en ny offentlig utmärkelse. På Svenska Akademiens högtidsdag den 20 December 1844, efter att hafva gifvit tillkänna hvilka af de till årets täflan inkomna skrifter funnits förtjenta af belöning, yttrade direktören följande:

Akademien, som ansett sig handla i öfverensstämmelse med de för henne utstakade pligter, då hon med sin uppmärksamhet följer företeelserna i den fosterländska vitterheten, äfven utom den af henne öppnade täflingsbana, hade mer än en gång ägt den tillfredsställelsen att, vid erkännandet af en utmärkt förtjenst, förena sin aktning med det allmännas. Tretton år voro förflutna sedan Akademien lemnade sin uppmuntrande be-

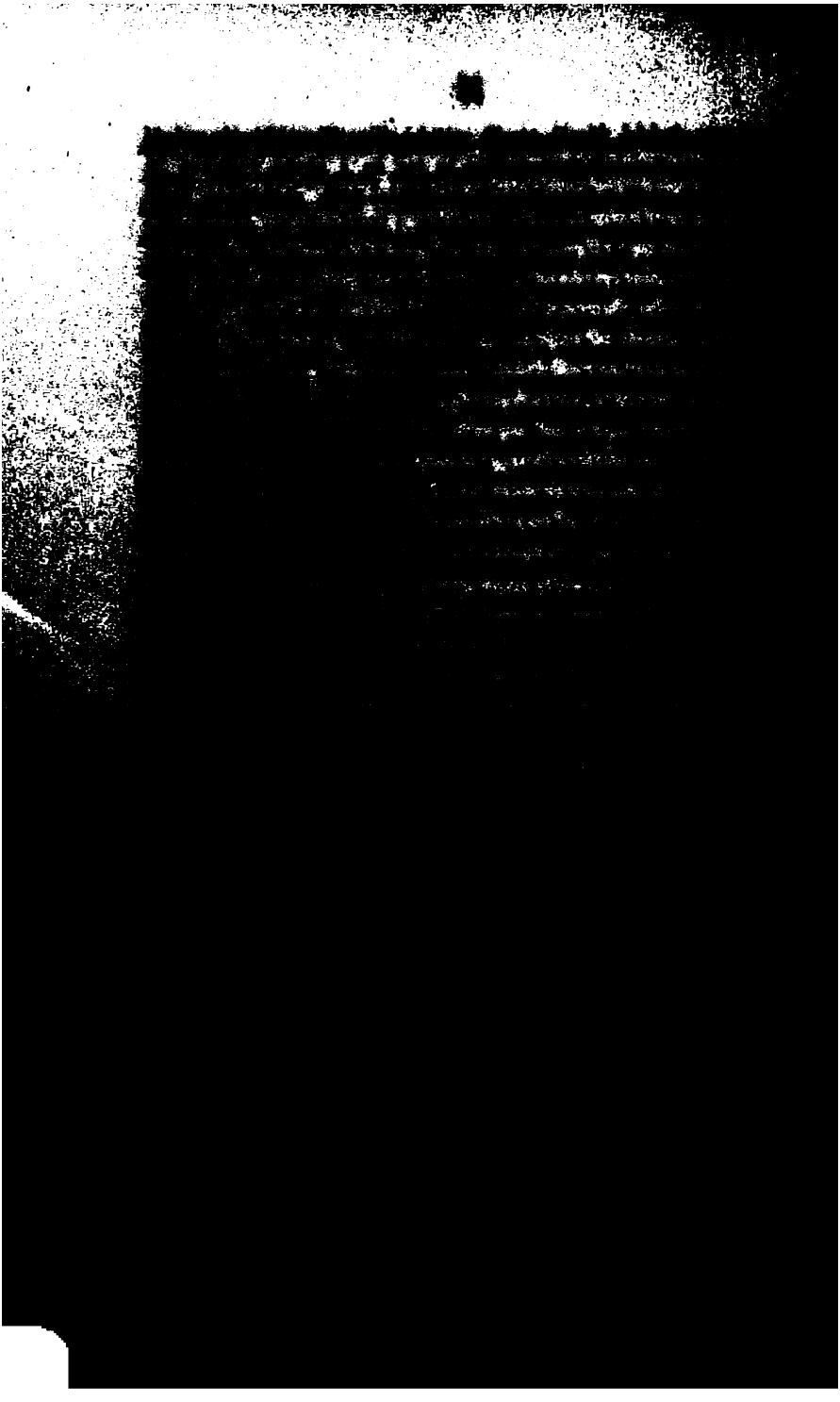

i mycket kunde hafva olika åsigt med Neander, vore det icke möjligt att ej älska hans sanningskärlek, den uppriktighet, hvarmed han uttalat sina tankar, och att ej af hans djupsinne och ärliga forskning lära mycket. — Dessa studier och den lilla skriftens fortsättning afbrötos genom Fredrikas kort derefter inträffade död.

Jag återtar här min afbrutna berättelse.

Då Fredrika från sin resa i Amerika återkom till fädernes-landet mot hösten 1851, möttes hon af ett sorgens budskap. Vår syster Agathe, hvars helsa länge varit svag och vacklande, hade någon tid före Fredrikas hemkomst fallit i ett hektiskt aftynande tillstånd. Stilla, utan särdeles svåra plågor, fick hon lemna denna för en bättre verld. På det att Fredrika icke skulle oförberedd på denna, för henne så smärtsamma förlust inträda i hemmet och icke mer finna Agathe der, ville min mor och jag derom underrätta henne. Vi visste väl att hon vore på hemresan, men icke hvilken väg hon skulle taga. I denna ovisshet afsändes bref till henne både till Dalarö och till Götheborg. Det förra brefvet fick hon mottaga, och ankomsten till Stockholm och hemmet var allt annat än glad.

Efter några dagars hvila återtog Fredrika sina gamla vanor och sysselsättningar. Hela förmiddagen användes till läsning och skrifning. Under denna tid fick ingen komma in i hennes rum och besök af fremmande mottog hon ej förr än klockan 1, då hon äfven vanligen gick ut för att hemta frisk luft eller helsa på någon vän. Fredrika fick styra och ställa för sig huru hon det sjelf ville, och hon förde nu i hemmet ett oberoende lif.

Under sin författarebana hade Fredrika i följd af hvad hon dels sjelf erfarit i sin ungdom, dels sett i verlden, gjort till sin lefnads uppgift att arbeta för den, enligt hennes uppfattning, förtryckta qvinnans sak, och efter sin återkomst från Amerika blef det hennes älsklingsidé att söka verka för den svenska qvinnans fullkomliga emancipation och befrielse från traditionela inskränkningar i hennes lefnadsställning, hvilka Fredrika ansåg vara både skadliga och stridande mot qvinnans

naturliga rätt. Hon ville derför att qvinnan skulle, lika med männerna och jemte dem, få studera vid elementarskolor och akademier, för att sålunda bereda sig tillfälle till att kunna få för henne passande embete eller befattning i statens tjenst. Att ett sådant tillfälle vore, såsom nu, äfven qvinnor med utmärkt goda hufvuden och själsförmögenheter betaget, det var, efter Fredrikas mening, den största orättvisa. Hon sade sig vara fullkomligt öfvertygad att de kunde, lika väl som männen, lära sig allting, de borde stå på samma linie som desse och få vid allmänna läroverk beredas att kunna blifva lektorer, professorer, domare, läkare samt embetsmän i statens tjenst. Hon förutsade, att då det blefve qvinnan medgifvet att, likasom mannen, inhemta kunskaper och skicklighet samt qvinnans förmåga och oumbärlighet i samhällsarbetet blefve allmänt erkända, skulle hon befinnas skicklig till flera befattningar, som dels redan finnas, dels under en kraftigare samhällsutveckling i framtiden torde behöfvas; och qvinnan borde hafva samma rättighet som mannen att med sina gåfvor gagna sitt fädernesland.

I detta ämne hade vi många samtal förrän «Hertha» skrefs. Jag instämde fullkomligt i Fredrikas åsigt om den stora orättvisa, som låg i vår lagstiftning, att icke den svenska qvinnan, liksom qvinnan i andra länder, vid en viss ålder, t. ex. vid fyllda 25 år, vore myndig och, i följd deraf, hade rättighet att bestämma öfver sin framtid och sin ärfda förmögenhet; men föröfrigt skiljde sig våra åsigter. Jag kunde icke inse, att qvinnan hade sin rätta plats bland statsbestyren; och jag bad Fredrika noga betänka sig innan hon, i bästa mening, skref och uppmuntrade den svenska qvinnan att beträda en väg, som, enligt min tanka, skulle föra henne till olycka i stället för lycka. Låt oss, sade jag, komma ihåg den lilla vackra engelska vers, vi såsom barn lärde oss utantill:

A women is born to dignify retreat,
In shade to flourish and unseen be great,

Fearful of fame, unwilling to be known,
Should seek but Heavens applauses and her own. *)

Fredrika anmärkte, att namnet af blygsamhet — denna ädla dygd — får icke missbrukas till att dermed öfverskyla en alltför märkbar brist i vår qvinno-uppfostran. Ynglingen finner för sin bildning alltid en betryggad ledning i landets läroverk och möjligheten af ett fritt val af verkningskrets efter förmåga och fallenhet. För den unga qvinnan äro sådana förmåner såsom förbjudna frukter och hennes sträfvande derefter anses förgripligt mot qvinlig anspråkslöshet.

Den lilla engelska versens vackra andemening ansåg jag i allmänhet uttrycka qvinnans stilla, ädla kallelse, ehuru undantag naturligtvis finnas. Det vore dock icke på undantagen, utan på den allmänna regeln, som man borde fästa afseende. Jag erkände att gåfvorna vore mångfaldiga och att Fredrika, med sina ovanliga anlag och gåfvor, hade valt den väg, på hvilken hon, såsom författarinna, kunde verka förädlande på menniskor och derigenom uträtta så oändligt mycket godt; men huru få äro icke de qvinnor, som fått sådana gåfvor, och huru farligt vore det icke att uppmana unga menniskor, som alltid äro fallna för att hafva stor tanka om sig och sin förmåga, att välja en lefnadsriktning, der, under täflandet med unga män i studier och om anställning i statens tjenst, de kunna utsättas för att erfara en menlig inverkan för den sanna qvinligheten och blygsamheten. Med en uppfostran, beräknad på denna riktning, blefve de hvarken qvinnor eller män, utan ett mellanting, sedermera icke passande för det husliga lifvet. — Som maka, mor eller uppfostrarinna, der blott såg jag qvinnan på den plats, som Gud anvisat henne; och om hon förstode sin höga, vigtiga mission på jorden, så skulle hon

*) Dessa sköna, sanna ord, skrifna af den engelska författaren Pope, kunna på vårt språk sålunda öfversättas:

Qvinnan är född för att helga hemmet,
Blomstra i skuggan och obemärkt vara stor;
Fruktande ryktbarhet, undvikande att bli prisad,
Bör hon söka blott himlens och sitt eget bifall.

kunna blifva hela menniskoslägtets uppfostrarinna och derigenom göra staten och sitt fädernesland mångdubbelt större gagn, än genom inträdandet i statens embetsverk. Huru oberäkneligt stort är icke qvinnans inflytande på det uppväxande slägtet: ingen är närmare barnet än qvinnan, ingen kan bättre än hon leda det ifrån dess spädaste år, utveckla dess begrepp, lära det att tänka, att vara uppmärksamt på samvetets röst, föra det till gudsfruktan, sanningskärlek och rättsinnighet. — Jag bad derföre Fredrika, som så vackert och sannt skildrat qvinnan i hennes rätta verkningskrets och som i sina föregående arbeten framkallat det moderliga element, som finnes i samhället, att skrifva sin nya bok i samma anda och lära qvinnorna att förädla sig, att utbilda sig till sannt kristliga, kloka, kunniga — icke lärda, men upplysta — uppfostrarinnor, som kunna lägga den säkra, moraliska grund, på hvilken all uppfostran bör byggas och som nu i allmänhet saknas. Jag medgaf att många, för qvinnor med ringare anlag hitintills stängda utvägar att sig ärligen försörja borde för dem göras tillgängliga, så att här egenteligen vore fråga om ovanligt begåfvade qvinnor.

Som jag ansåg Fredrikas förslager vara ur både physisk, moralisk och ekonomisk synpunkt outförbara, så bad jag henne, att hon just för dessa ovanligt begåfvade qvinnor ville föreslå, att de skulle, flera eller färre, förena sig om att på landet, i städers grannskap, inrätta uppfostrings-institut för flickor till dess deras uppfostran vore fullbordad — icke i ytlig, flärdfull riktning, såsom oftast nu är fallet, men med fästadt afseende på menniskans odödliga andes stigande fullkomning i renhet och kristligt sinnelag, under njutandet af all oskyldig glädje, inlärandet af praktisk duglighet, jemte inhemtandet af alla erforderliga kunskaper i språk m. m.

Jag föreslog att dessa begåfvade qvinnor äfven skulle inrätta dylika institut för gossar af emellan 6 och 10 års ålder, efter hvilken tid gossens egenteliga lärda uppfostran begynner. Under denna tid kunde den goda moraliska grund, som så många barn icke kunna få i sina hem eller i vanliga skolor, läggas af dessa qvinnor genom en ledning, hvilken utbildade

barnen till tänkande, rättskaffens och samvetsgranna menniskor, och hvaraf samhället skulle vinna gagn, ehvad de komme att verka — utgångna från de förstnämnda instituten — såsom väl uppfostrade mödrar eller lärarinnor, eller — utgångna ifrån de sednare — såsom män i staten. Och huru välgörande skulle icke en uppfostran på landet inverka på barnens helsa både till kropp och själ!

Men dessa begåfvade uppfostrande qvinnor ansåg jag böra icke vara för unga — emellan 30 och 40 år; de borde äfven vara utmärkta så i förmåga och erfarenhet, som i moraliskt afseende. En behöflig tid för beredelse till det vigtiga kallet hade de då, och denna beredelse föreställde jag mig kunna på praktiskt sätt vinnas genom den erfarenhet, som mottagandet af lärarinneplatser i enskilta familjer eller goda pensioner skulle medföra. Äfven der hade ogifta fruntimmer ett rikt fält för en ädel och välsignelserik verksamhet, om de nemligen uppfatta ordet uppfostran i dess andeliga och moraliska mening, och icke förblanda samt anse det liktydigt med blott undervisning och kunskapers inhemtande, som de naturligtvis äfven hade att meddela de unga.

Qvinnans bestämmelse att vara vårt slägtes moder och uppfostrarinna visste, såsom bekant är af Fredrikas förr utgifna skrifter och af hennes lefnadsverksamhet, ingen bättre än hon att uppskatta till dess fulla betydelse; men efter sin återkomst från Amerika tänkte hon framför allt på att bereda den svenska qvinnan frihet och verksamhet utåt. Nu anmärkte Fredrika, att till menniskolifvet höra en mängd funktioner, som hvarken kunna sägas vara faderliga eller moderliga, men som faderligheten — påstod Fredrika — hade i alla tider åtagit sig oskifto. Orsaken syntes henne begriplig. Mannen är qvinnan öfverlägsen i fysisk kraft, och så länge menniskolifvet var för det mesta ett blott naturlif, var mannen dess naturliga herre och qvinnan endast en del af mannen. Men nu har — fortfor Fredrika — den gamla sägnen om Adams refben undergått en betydlig justering genom sjelfva kristendomen. Menniskolifvet är numera väsendtligen ett andeligt lif, ett anderike, deruti ingen i

afseende på arfsrätt, myndighet och gåfvornas fria fruktbargörelse är man eller qvinna. Genom kristendomen är qvinnan redan emanciperad, men vanans makt är seg, och segast hos qvinnan. Det gamla så kallade naturliga förhållandet finner hon beqvämligast. Fredrika kände sig manad att gifva henne en kraftig påminnelse om sin sanna, — det är: fullständiga kallelse.

Mig åter syntes qvinnans sanna kallelse och verkningskrets i allmänhet vara anvisad af hennes natur, som i alla tider, hos alla folk, i vanliga fall, var densamma, och som genom kristendomen fått sin högsta, ädlaste uppgift att leda menniskans odödliga ande till Gud.

Fredrika hade förr flera gånger bedt mig meddela henne hvad jag funnit ovanligt och egendomligt hos menniskor, särdeles hos ogifta fruntimmer, samt hvad som gaf dem glädje i verlden. Detta hade jag gjort. Nu omtalade jag för henne några vackra drag af barn, i fall hon ville använda dem i sin nya bok; och äfven såsom illustrationer till mitt project för hennes ovanligt begåfvade qvinnor, för hvilka jag så gerna ville anvisa en för dem högre, vigtigare samt för qvinnans både hjerta och hufvud mera passande bana, än den att blifva embetsmän.

Jag var en afton för några år sedan på en consert i Stockholm med en af mina vänner och hennes tioåriga son. Den unga gossen satt framför oss. På ena sidan om mig hade jag en annan god vän. Hon såg honom under aftonen flera gånger föra handen öfver pannan och frågade derföre om han hade ondt i hufvudet. Nej, svarade han, jag har *aldrig* ondt i hufvudet. Derefter talade min vän med några bekanta, som sutto bakom henne. Efter en stund blef den unga gossen orolig, det syntes att han ville säga något åt min vän; men hon var i full conversation med sina bekanta. Slutligen stod gossen icke ut med att vänta längre, utan utropade: hör! hör! och då hon vände sig till honom tillade han: jag sade att jag aldrig hade ondt i hufvudet, men det kan nog hända, att jag haft det, fastän jag icke minnes det. — Det var det ordet:

aldrig, som oroade den unga gossens samvete, emedan han ej var säker på om det var fullkomligt sannt.

En dag gjorde jag besök hos en af mina vänner. Vid inträdet i salen såg jag tvenne af hennes söner om 7 à 8 års ålder sitta i hvar sitt hörn af rummet. De kommo fram att helsa på mig och jag frågade hvarför de sutto så långt ifrån hvarandra. Jo, svarade en af dem, mamma har sagt, att då vi bli onda på hvarandra, få vi aldrig slåss, utan då skola vi springa och sätta oss så långt ifrån hvarandra, som möjligt, tills det har gått öfver. — Han hade knappt uttalat dessa ord förr än båda gossarne sprungo i full fart att åter sätta sig på sina platser och sågo bistert på hvarann. Har det icke gått öfver ännu? frågade jag. Nej! skreks det ifrån båda hållen. — Jag gick in till min vän, och när jag efter omkring en fjerdedels timma kom ut i salen, lekte de små bröderna tillsammans, och på min fråga: har det nu gått öfver? svarade båda, helt förnöjda: ja, nu har det gått öfver. — Hvilken förträfflig method att lära barn öfvervinna sitt sinnes utbrott, att lära dem lugna sig och att tänka innan de handla.

En dag då jag gått ut för att göra några uppköp fick en herre af mina bekanta se mig i en handelsbod och kom dit för att helsa på mig. Ett ögonblick derefter kom en ung gosse, som äfven sett mig och gjorde likaledes. Då utropade herr de R.: Ah! voilà mon bon ami George! — och tillade, vändande sig till mig: Nous nous sommes rencontrés l'autre jour à un bal d'enfans et nous sommes devenus de si bons amis. N'est-ce pas que nous sommes bons amis? sade han, klappande den unga tolfåriga gossen. Denne såg bekymrad ut, men svarade efter ett ögonblicks betänkande: Je crois certainement que nous le deviendrons lorsque nous nous connaitrons mieux. — Man kan icke svara på en gång uppriktigare och artigare.

Dessa unga gossar hade den ovärderliga lyckan att äga mödrar, som förstått att lägga den goda grunden för all uppfostran.

Jag känner intet ädlare, intet för fäderneslandet mera gagnande och välsignelserikt verksamhetsfält för dina begåfvade

qvinnor — sade jag sluteligen till Fredrika — än att uppfostra landets ungdom och gifva densamma den kompass, som visar den rätta vägen genom lifvet, och hvars välgörande inflytande kommer att sträcka sig till generationer.

Fredrika svarade icke just mycket på mina uppfostringsförslag; hon ville nu helst ha qvinnan i verksamhet uti alla riktningar på verldens skådeplats.

Min mor och mina systrar hade för flera år sedan anlagt en skola vid en egendom i grannskapet af Årsta, som äfven tillhörde vår familj. En äldre enka antogs till lärarinna sedan hon i Stockholm genomgått normalskolan för folkskolelärare, och hennes dotter undervisade flickorna i sömnad, strumpstickning och spånad. Min syster Hedda, som för det praktiska i lifvet hade djup och sann uppfattning, vakade öfver denna afdelning af skolundervisningen och att flickorna fingo lära sig att stoppa sina strumpor, laga och lappa sina kläder. Allt i den skolan gick förträffligt till. Barnen voro flitiga, snälla och högst angelägna att komma dit. Sålunda fortgick det i många år till dess år 1842 en förordning utkom, hvari ännu mera omfattande kunskaper, än förut, föreskrefvos såsom vilkor för behörigheten att vara folkskolelärare. Dessa fordringar kunde vår lärarinna ej uppfylla, en bra och skicklig man blef antagen till skollärare i församlingen och den förra skolan måste upphöra i brist af ett tillräckligt antal barn ensamt från vår egendom. Men i följd af denna förändring upphörde också den så gagneliga och för den qvinliga uppfostran ytterst nödvändiga undervisningen i handarbeten; ty skolmästaren hade ingen skyldighet att låta dem få en sådan. Fredrika, som mycket intresserade sig för den skola hon varit med om att stifta, var häröfver mycket ledsen, och då hon fick höra att i en närgränsande församling, der äfven några hemman funnos, hörande till Årsta, blifvit till skollärare antagen en yngling, blott 18 år gammal, som hvarken hade förstånd eller tålamod med barnen, utan tvärtom lärde dem hvad som ondt var, så uppstod hos henne ett häftigt begär att kunna verka för att endast fruntimmer skulle få vara lärare i folkskolor.

Att så framdeles skulle bli hoppades både Fredrika och jag; y vi hade sjelfva sett flera prof på huru moderligt en qvinna :an inverka på barnen, att ingen kan bättre än hon och med nera tålamod rätta deras fel, hålla dem till lydnad, ordning ›ch snygghet, som bör vara barnens första uppfostran; och ıuru mycket godt kan icke den moraliska grund, som dessa ärarinnor böra förstå att lägga, inverka på barnens framtida ıppförande. Men när denna förändring skulle kunna gå för ıig, det kunde vi icke ana, då ännu anno *1842* en lärd, klok ›ch qvick biskop, med hvilken Fredrika och jag talade härom ned öfvertygelsens hela kraft vid ett besök, som han gjorde på Årsta, blott svarade: «de duga icke! — de duga icke! — i skolan måste det vara skolmästare» *).

Huru många både enkor och ogifta qvinnor kunde icke få ıitt bröd på en för dem passande plats, der de kunde verka ıå välgörande på det uppväxande slägtet!

Min mor blef om våren 1853 sängliggande sjuk. Någon utflyttning till Årsta kunde således för henne icke komma i fråga den sommaren, och äfven Fredrika blef qvar i staden för att vara hennes sällskap och vårdarinna. Detta sjukdomstillstånd, med någon förbättring emellanåt, varade i två år till den 2 Mars 1855, då min mor ur denna sin pröfvotid, buren med en kristens undergifvenhet, fick öfvergå till ett bättre lif.

Fredrika, som aldrig var sen att komma till hjelp, der hon det kunde, egnade åt befordrandet af välgörande företag med vidsträcktare omfattning både sin personliga verksamhet och den förmåga hon ägde att med sina ord tränga djupt till menniskors hjertan, då hon ville verka till lindring af lidandes nöd.

När under sommaren 1853 choleran utbröt i Stockholm ingick Fredrika i en förening af ädelsinnade fruntimmer, hvars

*) Först flera år senare — 1859 — utkom en kungörelse: att hvad stadgadt är angående folkskolans lärare skall äga tillämplighet på qvinnor, hvilkas skicklighet blifvit vid Folkskolelärare-seminarium pröfvad och godkänd.

ordförande hon blef och som hade till ändamål att förskaffa vård och hem åt de barn, hvilka genom farsoten förlorat sina föräldrar, samt att bereda understöd åt de fattiga familjer, i hvilka fadren eller modren dött ifrån barn. Hon lät i tidningarne införa en uppmaning till insamling af medel för dessa barn och familjer och fick den glädjen att se denna insamling uppgå till 26,000 rdr, utom derjemte utlofvade bidrag under flera år. För de föräldralösa barnen blef det så ställdt, att föreningen skulle om dem hafva vård och tillsyn till dess de gjort sin första nattvardsgång och erhållit tjenst.

Vintern 1855 ställde sig Fredrika i spetsen för en liten förening af fruntimmer, som skulle besöka hufvudstadens fängelser. Syftemålet var oändeligen godt och nog vill jag hoppas, att några nybegynnare på lastens bana, som i ransakningsfängelsets celler fingo i stillhet och enslighet eftertänka hvad med dem blifvit taladt, återvändt, efter utståndet straff, till den goda vägen. Djupt tacksamma för det deltagande dem visades tycktes de flesta vara, och när man hunnit reda deras begrepp om rätt och orätt, togo de med verklig ånger och glädje emot förmaningarne att uppriktigt erkänna hvad de brutit, tåligt underkasta sig det förtjenta straffet och derefter söka bli bättre menniskor. — Dessa besök fortsattes den följande vintern, då Fredrika bodde i Stockholm. Hoppet att med dem hafva uträttat något godt blef likväl mer än en gång störd derigenom att de, för hvilka man sökt sörja på bästa sätt och dem man, efter frigifvandet ur fängelset, förskaffa goda tjenster, återföllo i det onda.

Fredrika besökte äfven, tillika med tvenne andra fruntimmer af föreningen, det stora straff-fängelset för qvinnor. Mera förhärdade och i det onda inöfvade voro de der förvarade fångarne; men de voro ändock icke otillgängliga för ett mec saktmod och kristligt sinne användt bemödande att väcka deras känsla och låta hos dem uppkomma en önskan att kunna förbättra sig.

Vid Fredrikas besök i detta fängelse nyårsdagen 185 framlemnades till henne följande nyårshelsning:

«Ett nytt år börjat har sitt lopp,
Med det ock klarnat har vårt hopp
Att Gud en vilseförd ej glömt
Fast verlden strängt oss hafver dömt.
Med rördt och tacksamt hjerta
Vi derför tacka dig,
Som för oss har förklarat
Guds viljas väg och stig.
Vi här för dina fötter lägga ner
En nyårsönskan och dig ber
Att du den icke vill försmå
Fast den från fångars hjertan gå.'
Må helsa, glädje, frid och fröjd
Dig följa intill lifvets slut
Och när din sista morgon randas
Din röst bland englars toner blandas.
Vördnadsfullt från olyckliga fångar.»

Sin penna och sina vältaliga ord begagnade Fredrika äfven under de sista åren af sin lefnad till att, gång efter annan, uppmana det kristliga samhället till insamlingar för välgörande inrättningar: för arbetarebostäders uppbyggande, hvartill ock en ganska stor summa insamlades, för ett asyl för ålderstigna fruntimmer, samt för den så kallade Tysta skolan för döfstumma barn, med flera.

Hos Fredrika hade läsningen af Alexander Vinets förträffliga arbeten väckt önskan att på nära håll få följa den religiösa rörelse, som i det reformerta Schweitz framkallats genom den «fria kyrka», hvars upphof Vinet varit. Detta föranledde Fredrikas resa till Schweitz sommaren 1856. Hon tänkte då äfven på att fara till Grekland och tillbringa ett år i Athén. Jag försökte hvad jag kunde för att förmå henne att afstå från denna sednare långväga färd, hvilken hon, såsom alltid, ville göra ensam. Men när Fredrika fått en idé, så måste den utföras. Till hennes vetgirighet kom ock en viss oro i lynnet, ett begär efter ombyte, hvilket gjorde, att när hon varit en liten tid hemma och i stillhet, så tyckte hon sig behöfva komma ut på resor. Då hon denna gång lemnade Sverige hade hon likväl ingen tanke på att göra sin resa så vidsträckt

som den blef — under fem års tid: i Schweitz, Belgien, Frankrike, Italien, Palestina och Grekland. Under resan uppkom lusten och erbjöd sig tillfället att besöka det ena landet efter det andra. Hemkommen sommaren 1861 var Fredrika det följande året åter ute på en resa i Tyskland. Det blef den sista hon gjorde.

Fyra tilldragelser fick Fredrika upplefva, öfver hvilka hon, med sitt varma, deltagande hjerta för alla framsteg i ädel och god riktning, kände den största glädje: slafveriets upphäfvande i Amerikas Förenade Stater, bestämmandet af en viss myndighetsålder för den ogifta qvinnan i Sverige, inrättandet i Stockholm af ett seminarium för bildande af lärarinnor, samt den på ett så värdigt sätt genomförda representationsreformen.

Fredrika blef, i synnerhet efter hemkomsten från sin sista långa resa, hemsökt af dels en mängd personer, som af henne ville låna eller få penningar, dels författarinnor, som begärde att hon skulle genomläsa och förbättra deras, för det mesta oförbätterliga, arbeten, dels både män och fruntimmer, som anlitade hennes biträde till att förskaffa dem sysslor och befattningar. Hon blef på detta sätt allt mer och mer öfverlupen af alla slags menniskor, och ibland kände sig den stackars Fredrika riktigt olycklig öfver att icke kunna hjelpa alla de verkligt behöfvande och nödlidande; men hon försäkrade att hon lärt sig att med största lugn säga nej åt — för henne alldeles fremmande, som ville låna både stora och små summor.

Fredrika, som under det hon om vintrarne bodde i Stockholm brukat att i sitt trefliga hem, ibland ett par gånger i veckan, hafva små soiréer, då hon såg hos sig några vänner och närmare bekanta, hade nu tröttnat vid dessa bjudningar och önskade att helst lefva helt stilla. Detta och känslan af att behöfva fly från Stockholm för att undkomma alla de hjelpsökande, hvilka nästan hvarje dag upptogo hennes tid, läto henne fatta det beslut att flytta ut till landet några mil från staden, och så uppkommo den tanken och den önskan att flytta till Årsta, som sedan hösten år 1853 icke mera tillhörde vår

familj. Innan hon bestämde sig för sin bosättning der för en längre tid, ville hon likväl försöka huru hon der skulle trifvas under nu varande förhållanden, och hon tillbragte sommaren 1864 tre månader på Årsta.

Vid återkomsten till staden var Fredrika högeligen intagen af den patriarkaliska familj, som nu ägde vårt forna fädernegods, och hon hade njutit obeskrifligt af det lugn och den stillhet, hvari hon der lefvat. Hon beslöt derför att den följande sommaren flytta till Årsta, inackordera sig hos dess ägare, och hon utvalde de rum, som skulle ställas i ordning åt henne. Utom förhoppningen om den landtliga frid hon der skulle få njuta, gladde det äfven hennes goda, gifmilda hjerta, att hon genom denna förändring i sin lefnadsställning skulle få betydligt öfver af sin årliga inkomst till att gifva bort, emot hvad hon förr kunnat då hon lefde i Stockholm.

Om våren 1865 insjuknade Fredrika i en svår rosfeber, och förr än i Juli blef hon icke så återställd, att flyttningen till Årsta kunde ske; men der återvann hon snart helsa och krafter. Vid de besök Fredrika sedermera under sommaren gjorde hos mig och min man på vårt lilla landtställe, var det för oss en glädje att höra, det hon fann sig så lycklig och nöjd, som hon aldrig förr känt sig på Årsta. Nu var hon äfven lugn till sinnet: alla tvifvel om Guds godhet och rättvisa hade försvunnit, alla upproriska känslor, som förut hos henne framkallats af de så olika utdelade lotterna på jorden, hade lagt sig, och då vi, i synnerhet vid hennes sista besök, talade om några olyckliga menniskor, hvilka vi personligen kände och som under åratal i fattigdom legat uti svåra plågor, fann jag Fredrika förtröstansfull och öfvertygad, att deras lidande här skulle bli dem i dubbelt mått ersatt i en bättre verld. Med ett ord: så hoppfull och så lugn hade jag aldrig förr sett Fredrika.

Jag kan icke bättre skildra hennes fridfulla sinnesstämning, än genom anförandet af hennes egna vackra ord, troligen skrifna under denna sista tid.

Jag skall ej klaga mer emot försynen,
Ty Guds försyn är för mitt öga klar,
Den ger sig ej tillkänna uti lifvets
Och händelsernas vexlande gestalter,
Den uppenbarar sig i menskans hjerta;
I henne sjelf dess väsende är detta:
«Att jordens son, i lifvets största nöd,
Kan ifrån himlen taga Lifsens bröd».
Och då man säger mig hur omildt ödet
Emot en god och ädel menska handlar,
Är ödet icke mer för mig ett moln,
Som skymmer bort den sköna, varma solen.
Gud vare lof! Jag känner hur det är,
Jag vet att i den tåligt burna smärtan
Är innehållen kraft att föda glädjen,
Jag vet att i martyrens törnekrona,
Den tåligt burna, icke finns en tagg,
Som uti tiden eller evigheten
Ej vecklar ut en ros.

Beredd på och gladt emotseende sin förflyttning till ett bättre lif, trodde Fredrika likväl sig hafva en längre tid att lefva i denna verld, der hon tyckte så mycket ännu vara för henne att uträtta, under det hon ständigt förde ett menniskokärlekens lif, gående i vår Frälsares fotspår, att hjelpa, trösta och omhulda behöfvande, lidande, olyckliga och öfvergifna.

Denna tro skulle dock icke uppfyllas. Ehuru Fredrika efter sin utflyttning på landet återfått krafter och helsa, kände hon likväl emellanåt något inom sig, som förebådade den stora flyttningen — härrörande antingen ifrån det profetiska i hennes natur eller från en känsla af kroppsligt aftagande — troligen båda delarne. Hon meddelade sina tankar och känslor i detta ämne åt en gammal vän i Sverige och till en vän i Amerika; men som hon aldrig plägade gifva akt på sina kroppsliga krämpor eller på farligheter för lif och helsa, så fästade hon sig icke synnerligen vid dessa förebud, ej anande att den allvarliga stunden var så nära.

Det var i början af September, som Fredrika sista gången var hos oss på landet. Den 30 December emottogo vi i staden

enne bref från Årsta: det ena, ett långt bref, dikteradt af redrika, till min man, angående hennes angelägenheter, och i rilket hon omtalade, att hon juldagen hade förkylt sig efter t hafva i kyrkan bivistat högmessogudstjensten, men att hon ı kände sig bättre, ehuru hon var mycket matt. Det andra efvet var från den tillkallade läkaren, som underrättade oss t Fredrika var sjuk af lunginflammation och förberedde oss å möjligheten att hon icke hade nog krafter för att lyckligt enomgå denna svåra sjukdom.

Samma dag reste min man och jag, under storm och gn, ut till Årsta. Då vi klockan 9 på aftonen framkommo ad jag Fredrikas goda värdinna försigtigt bereda henne på r ankomst. Hon var ytterst svag. Ack! jag såg genast döden blicken. Hon blef glad när vi kommo in till henne, och de, med afbrutna ord: «Ni äro så snälla, som komma och lsa på mig. — Jag har varit så sjuk — haft så svåra plå- r — jag har aldrig varit så sjuk.» — Känner du dig bättre ? frågade jag. «Ja, mycket bättre», svarade Fredrika. Efter ı liten stund, hvarunder hon tycktes ha fallit i en kort slum- er, såg hon upp och sade: «Har jag drömt, att min syster h svåger äro här.» — Vi närmade oss åter hennes säng, ppade henne under uttalande af några hjertliga ord; mycket l tålte hon icke vid. Åter tycktes hon vara frånvarande en und; när hon då ånyo såg upp, sade hon till mig: «Du kan drig tro huru goda och omsorgsfulla alla menniskor här varit r mig; de hafva vakat hos mig, vårdat mig på ömmaste vis. e äro så hederliga menniskor.» Det gjorde mig godt att den skvärda familjen på Årsta, som, sörjande, på något afstånd mgaf Fredrikas säng, fick af hennes egen mun höra dessa cksamhetens uttryck. Kort efter det Fredrika sagt dessa ord örjades den sista striden på jorden, den emellan lif och död – och, Gud ske lof! den var icke lång, ehuru smärtfull under n timmes tid, hvarefter allt medvetande tycktes vara försvun- et och Fredrika fick stilla, utan att sjelf hafva någon aning erom, somna in klockan 3 på årets sista morgon för att

vakna i himmelen. Lyckliga de, som lefvat såsom hon! de äro hvarje ögonblick färdiga att ingå i de saligas boningar.

Stormen hade lugnat, himlen klarnat och månen upplyste det vackra rum, der Fredrika nu låg, lugn som en sofvande. Hon hade fullbordat den jordiska bana, under hvilken hon fått utföra sin ungdoms käraste önskan: att lefva för att trösta, lindra och hugsvala sina lidande medmenniskor, och detta ädla, kärleksrika hjerta, som här brunnit så varmt och kraftigt för sanningens ljus och menniskors väl, hade upphört att slå. Många äro de, som välsigna hennes minne och begråtit hennes bortgång.

Den följande dagen fingo vi en utförlig beskrifning öfver hela förloppet af Fredrikas sjukdom. Fredrika, hvars största glädje det var att bereda nöje åt andra, hade till julaftonen bjudit 30 barn, tillhörande statfolket vid gården. Efter en riklig traktering erhöll hvarje barn en liten gåfva och derefter fingo de dansa omkring en grannt utsirad och af ljus strålande julgran. Fredrika dansade med dem och lärde dem flera lekar; med ett ord: hon mödade sig och gick senare än vanligt till hvila. Juldagen åkte hon till kyrkan. Efter gudstjenstens slut stod hon en stund på kyrkogården under samtal med några personer. Blåsten var stark och kall och man förmodade att det var då som hon förkylde sig. Hon var likväl frisk och glad hela den dagen. Om natten sjuknade hon, och då fru S—g, hennes värdinna, ville dagen derpå efterskicka läkare, tillät Fredrika det ej, sade att hon så väl kände sig sjelf, att hennes illamående skulle snart gå öfver, och om hon icke fram på dagen blefve bättre, skulle hon taga af sina små homöopathiska gryn. Först den fjerde dagen, då Fredrika kände sig vara sämre, medgaf hon att läkare skulle tillkallas. När han kom och på fråga förklarade sjukdomen vara en betänklig lunginflammation, bad hon att man måtte derom underrätta hennes anhöriga. Sjelf trodde hon likväl ingen fara vara för handen och, oaktadt tilltagande plågor jemte svårighet att andas, kunde hon ej förmås att förblifva sängliggande, utan gick, äfven den sista dagen af sin lefnad, under kroppslig oro, af och an i sin

tora salong, flyttande sig från den ena platsen till den andra. Sinnet var, såsom alltid, fridfullt och godt. Till sin unga vårdarinna, då denna hjelpt henne att intaga en ställning, som indrade plågorna, sade hon: «det vore ljuft att få dö så här utan plågor — dock ej ännu — jag ville fullborda mitt sista arbete, och du vet, det är icke mitt dödsår ännu», tillade hon, hänsyftande på en dröm, som hon haft för flera år sedan och enligt hvilken hon ännu skulle hafva mer än ett år att lefva *). Fredagseftermiddagen gick hon, stödd på sin vårdarinnas arm, ifrån fönster till fönster i det stora rummet, och det såg ut som om hon ville taga afsked af den henne kära trakten. Derefter talade hon ofta, med svag, nästan ohörbar röst, blott afbrutna meningar, upprepande flera gånger: «ljuset — det eviga ljuset» — och i det hon tog sin vårdarinnas händer emellan sina, sade hon med ett förklaradt uttryck i blicken: «ack, mitt barn, låt oss tala om Kristi kärlek — bästa, högsta kärlek!»

Min man och jag återvände senare på dagen till staden för att ombesörja förberedelserna till begrafningen. Den försiggick trettondedagsaftonen den 5 Januari 1866. Utom familjen på Årsta, kyrkoherden och hans fru samt ett par af grannarne, voro blott våra närmaste slägtingar och tvenne äldre herrar, Fredrikas gamla vänner, bjudna att jemte min man och mig följa Fredrika till hennes sista hvilorum. Några andra personer från staden visade äfven den vänligheten att infinna sig på Årsta.

På Fredrikas födelsedag under hennes vistande der året förut, hade hennes goda värdinna och dennas döttrar, för att göra henne ett oväntadt nöje, bjudit på kaffe-kalas alla de ännu qvarlefvande, som under mina föräldrars tid tjenat vid gården. När de kommit tillsammans utgjorde dessa gamla trotjenares antal — de både manligas och qvinligas — tjugofyra

*) Denna dröm hade på Fredrika gjort ett så djupt intryck, att hon derefter verkligen trodde och för sina närmaste ofta yttrade, att hennes lefnadsålder skulle blifva sextiosex och halftredjedels år, hvilken ålder hon, död något öfver 64 år gammal, likväl icke fick uppnå.

personer. Nu voro de manliga åter bjudna. Fredrika skull af dem bäras till grafven.

Den vackra kistan var öfverhöljd med blomsterkransar sända utaf vänner i Stockholm och fästade bland dem, som v och de bjudna vännerna hade medfört. Ingen af dem va vackrare, än den «Tysta skolans» krans, af bländhvita kame lior och det skönaste, plymlika fina gräs.

På kistans plåtar stod skrifvet, på den ena:

Fredrika Bremer,

född på Tuorla gård i Finland, nära Åbo, den 17 August 1801, död på Årsta egendom klockan 3 på morgonen den 31 December 1865.

Sörjd och saknad af alla, som närmare lärt känna henne, efterlemnar hon hos dem alla blott kära och älskeliga minnen.

På den andra plåten:

Salige äro de renhjertade; ty de skola se Gud.

Efter intagen frukost begåfvo vi oss alla till kyrkan, de vi funno oss till mötes flera unga fruntimmer från Stockholm, bland dem lärarinnor vid Seminariet, hvilka, tacksamma fö den godhet och vänliga välvilja Fredrika visat dem, önskad att följa henne till grafven. Kistan ställdes på katafalke framför det med blommor prydda altaret. Kyrkan fylldes me landtfolk, som kommit att bivista begrafningen och visade et synbart deltagande. Orgeln uppstämde den vackra psalme **№** 461: «O hoppets dag, som klarnar opp», och 1:a, 5:t och 8:de verserna sjöngos.

Derefter framträdde kyrkoherden L—ll till kistan och hö öfver den hädangångna ett minnestal, värdigt, vältaligt, sann och framsagdt med verklig rörelse.

Efter jordfästningen sjöngs psalmen **№** 452: «Jag gi mot döden hvart jag går» och derpå ifrån orgelläktaren i fy stämmig chör af unga, friska röster: «Hosianna, Davids son!»

Sedan kommo de gamla trotjenarne fram, togo kistan oc buro den till grafven, i hvilken den nedsänktes under ett reg af blommor — de från staden komna unga vännernas tribu lemnad under tårar och med synbart upprörda känslor.

Vid sidan af grafven står nu, skuggadt af tvenne lummiga lindar, ett vackert monument af granit, uppbärande ett kors. På monumentets nedra del står i guldbokstäfver:

Här hvilar
Fredrika Bremer,
född d. 17 Aug. 1801 — död d. 31 Dec. 1865.

och derunder, enligt Fredrikas önskan, följande Skriftens ord:

«När jag ropade till Herran, frälsade han mig utur all min nöd.»

SJELFBIOGRAFISKA ANTECKNINGAR.

---

et första ord, som mina barnaläppar stammade på denna låga
d, var *måne*. Åtta år senare skref jag mina första verser
la lune. Mina första barndomskänslor, efter hvad jag nu
ı påminna mig, voro omåttlig snålhet efter namnam och
åttligt begär att på något sätt utmärka mig och bli om-
ıd. Till dessa sällade sig snart varmare känslor, ädlare
jär, som alla buro passionens stämpel. Min första kärlek
för mitt fädernesland. Jag älskade det såsom Elisabeth i
ckningar ur hvardagslifvet». I den målning hon gör af sin
jdom och sina känslor har jag beskrifvit mina. I den mån
ı bildning och min själ utvecklade sig (båda lika skeft och
otiskt), utvecklade sig hos mig äfven en frågande ande, ett
rföre? som ingen omkring mig kunde eller ville besvara och
lysa. Min uppfostran var af en ganska allmän sort. Man
ppade mitt hufvud fullt med vackra läror emot fåfängan och
e in i mitt hjerta fåfängan sjelf. Under sträfvan att döfva
la känslor gick jag för första gången till Herrans nattvard.
atmosfer af oskuld och renhet, utgången från min mors
else, omgaf mitt hem och aflägsnade länge från barnens
ar all kunskap om ondt; men begäret dertill låg, mig ännu
edvetet, i min själ. Blygsamhet i dess fullaste mening
de jag icke. Deremot en varm och lågande känsla för alla
oiska dygder, oändlig förmåga att älska och att med njut-
g uppoffra mig, så i det största, som det minsta, för deras
, som jag älskade; begär att gifva, att lyckliggöra, att

lindra. Ja, om jag det hade kunnat, skulle jag gifvit den hungrige kött af min egen kropp. Jag älskade på det ömmaste och häftigaste min mor och ville, framför allt annat i verlden, behaga henne. Det misslyckades complet. Jag gick illa, satt illa, neg illa, och hade derföre de bittraste stunder; ty mamma ville att hennes döttrar skulle vara bra såsom romanhjeltinnorna äro bra, såsom de äro af födsel och natur fullkomliga. Det ville nu äfven vi hjertans gerna; men naturen var ganska ogen mot mig och lade snarare hinder i vägen. Att till godt leda en karakter sådan som min, det förstod ingen omkring mig. Man sökte kufva mig med stränghet, eller ock förlöjligade man mina tankar och känslor. Jag var ganska olycklig under min första ungdom, och häftig, såsom jag var i allt, uppgjorde jag många planer att bringa mig om lifvet, att sticka ut mina ögon o. s. v., blott för att mamma skulle blifva ångerfull öfver sin stränghet; men det stadnade alltid dervid att jag stod vid sjöstranden och tittade ned i vattnet eller kände en liten stickning af knifsudden mot ögonstenen. Olycklig inom hus, och det naturligtvis emedan jag var en orolig, passionerad varelse utan det minsta af hvad man kallar takt, fästade sig min själ med trånad vid den yttre verldens uppträden. Kriget mot Napoleon satte alla mina lifsandar i rörelse; jag beslöt att rymma hemifrån, begifva mig till krigstheatern, hvilket jag tyckte skulle gå lätt för sig, och blifva, sedan jag klädt mig i karlkläder, page åt kronprinsen (sedermera konung Carl Johan), som då syntes mig vara en liten smula mer än en halfgud. Jag höll minst ett år ut med dessa planer till dess de småningom smälte bort som snö till vatten. Efter hand stillade sig mina fosterländska och krigiska känslor, men blott för att gifva rum åt nya af annan art. Religiöst svärmeri och det mest verldsliga koketteri afvexlade inom mig, med känslor, för hvilka jag ej kunde fullt göra mig reda, men som tycktes vilja spränga mitt unga bröst och som med sig buro dit ömsom himmel, ömsom helvete. Såsom två förtärande flammor brunno i min själ begäret att veta och begäret att njuta, utan att under många, långa år bli tillfreds-

ställda. Blotta anblicken af vissa ord i en bok, såsom sanning, frihet, ära, odödlighet, väckte hos mig känslor, som jag fåfängt skulle söka beskrifva. Jag ville på något håll hafva utlopp och uttryck för dem, och skref verser, theaterpjeser och tusende olika sorter sammansättningar, komponerade musik, ritade taflor, allt sämre och mera smörja det ena än det andra. Jag kom ut i verlden, var med på visiter, baler, supéer, concerter och hade sällan roligt utom på theatern; men då blef hela min själ försatt i ett tillstånd af huller om buller. Min näsa, som af naturen var stor, brukade i värme illuminera sig, blef snart sagdt dubbelt större, skymde min utsigt till nöje och till kurtisörer, hvilka den höll på afstånd. Jag har sagt det: jag var kokett; jag blef det allt mera, då jag märkte, att jag stod bättre hos mina föräldrar i den mån som jag i något eller någonstädes gjorde lycka hos andra. I sällskap bar jag mig ofta löjligt åt; ty det var mig omöjligt att hålla min själ och min kropp i stillhet. Ny plåga för mamma och deraf ny plåga för mig. För öfrigt förskaffade mig min liflighet och min fraicheur, som, då den ej koncentrerade sig i min näsa, var rätt vacker, en och annan artighets-sägare och åtföljare då vi voro ute på allmänna ställen. Detta var en tröst för oss båda, nemligen mamma och mig. En ung man, förlofvad med dottren af mina föräldrars äldsta vän, kom en dag till dem på visit. Han var utmärkt skön, full af kraft och lif. Jag såg honom två timmar och blef — förtjust. Under fjorton dagar kände jag pilen sticka i mitt hjerta; sedan föll den bort. En annan ung herre, alldeles icke skön, men rik, såg mig i två timmar under det jag var på en visit — och han blef kär. Med handen på sitt hjerta hviskade han till mig om sin smärta, han sökte få inträde i vårt hus, men dörren tillspärrades för honom med all makt af min far, som väl gerna skulle velat gifta bort sina döttrar, men tålte aldrig någon friare-physionomi i sitt hus. Jag var då sjutton år, läste m:me le Prince de Beaumonts arbeten, och hade beslutat att aldrig gifta mig. Från denna tid uppkom ett vacuum af friare och älskande för mig tills 1820, då jag var 19 år gammal. Nota bene: det var just

lyckligt för min ordhållighet, att under denna tid ingen friare satte den på prof. Emellertid hade jag blifvit något hjelpligare i gång, i sittning, nigning, kommit litet mera i ordning med min varelse, fått litet rop om att vara qvick, fått vida mindre kärlek för och mycket mera gunst hos min mor; jag förstod öfver hufvud litet mera att lefva med menniskorna och att rätta mig efter dem. Äfven hade jag börjat skaffa mig en slags alldagsvishet och resonerlighet, som började gifva folk hopp om mitt förstånd, hvars alla tvifvel och frågor jag sökte qväfva såsom onyttiga jäsningar. År 1820 följde jag med min mor och tvenne systrar till en helsobrunn. Det var tredje terminen och vi voro der ensamme. En i närheten boende älskvärd och ridderlig gammal man gjorde jemte sin fru allt för att vårt vistande skulle blifva angenämt. De hade en son, en ung, glad, god och vacker löjtnant. Han började sucka för mig, jag att känna mig litet varm för honom. Det var en idyllisk stund då jag en gång i det gröna torkade och filade tjära af min ena sko, och han med halfva ord och med suckar — ja, men mera blef det ej heller af. Vi afreste slutligen, han följde oss till närmaste stad. Jag minnes ej utan en behaglig känsla denna första stilla, vänliga samklang af min själ med en annans. Vi skiljdes; han hade af mig en nejlika och en papillote, jag af honom några qvistar lavendel. En hel natt efter skiljsmessan gret jag och länge suckade jag, men ganska lugnt, i mitt hjerta hans namn.

För att behaga mina föräldrar hade jag med ansträngning arbetat på att vänja mig vid hushållssysslor. Jag lyckades; ty jag hade då, som nu, en stark vilja, ehuru jag sällan förstod att åt den gifva riktning. Jag arbetade och sträfvade äfvenså på mitt piano, steg upp klockan 4 om morgnarne blott för att spela scalor. Jag skref pjeser till alla födelsedagar inom familjen, ställde till små fêter, började smickra fint familjens öfverhufvuden; med ett ord jag blef en riktig hofman, steg hos mina föräldrar till rangen af favorit. Genom detta favoritskap ville jag dock bereda mig en liten utväg till att gagna mina systrar, och det lyckades ibland, men sällan. Ingenstädes har

jag sett så mycket *omöjligheter*, som i vårt hus, för allt utom för långa resor. Några komiska och tragiska stycken skref jag under denna tid, hvilka visst röjde anlag för något mera; men ingen gjorde sig möda med att söka utveckla dem. Sjelf hade jag ingen aning om att kunna genom eget arbete bilda mig till något i förstånds- och kunskapsväg. Allt mitt görande och låtande var planlöst och oordnadt under många års tid. 1821 genomarbetade vi vår utländska resa och drogo i täckvagnar, i svett och möda, genom Tyskland, Schweitz, Frankrike, Nederländerna. För hela verldens gods och guld, ja för sjelfva Tegnérs snille ville jag ej göra denna resa om igen på samma vis. Jag vill blott nämna det lidande, som mera enskildt rörde mig. Begäret att veta och begäret att njuta vaknade inom mig med ny förtärande häftighet vid åskådandet af naturens och konstens praktverk. Jag led som Tantalus. Inom ett år voro vi tillbaka i vår stilla nord. Der började nu för oss ett lif, hvars tyngd och plåga jag fåfängt skulle vilja uttala. Vårt hem blef oss ett fängelse. Vi sågo ingen menniska hos oss och dem vi sågo hos andra voro mot oss omilda och ovänliga för vår utrikes resas skull och för de airer, som man förmodade vi ville gifva oss. År ifrån år sänkte sig ett allt tyngre och mörkare moln ned öfver mitt hem och ännu mera öfver min själ. Alla illusioner föllo småningom bort. Med en oändligt liflig och verksam själ såg jag mig stängd från all verksamhet. Hade då någon barmhertig hand för mig utpekat vägen till ljus och framtida nyttighet genom förståndsodling och en för detta ändamål beräknad indelning af min tid, o! då hade ej så många år rullat mig förbi lika nollor, och jag hade bättre burit hvar dags bitterhet och plåga. Men ännu låg min själ liksom i linda. Jag läste romaner i mängd, de väckte begär efter sällhet och kärlek, som ej kunde uppfyllas; jag läste predikningar i mängd, som gjorde mig icke en smula bättre eller mindre olycklig; jag spelade på mitt piano, sysselsatte mig, men allt mera kraftlöst; jag väntade på händelsernas vink för att träda i verksamhet, men inga händelser inträffade.

Broderande på en evig och grå halsremsa, domnade jag allt mer och mer, det vill säga i mina lifligare krafter, i min håg att lefva. Känslan af plåga domnade ej, den blef med hvarje dag skarpare, liksom frosten under en tilltagande vinter. Lågan i min själ flämtade ångestfull och ville blott ett — för alltid slockna. Mina systrar ledo med mig, de ledo i mig och jag i dem. Under de gemensamma sorgerna af vår utrikes resa hade vi först innerligt slutit oss till hvarandra; under de gemensamma plågorna af vårt husliga lif förenade vi oss ännu innerligare och i smärta och tårar knöts det band, som intet kan göra innerligare, som intet kan upplösa, och som nu är mitt lifs förnämsta glädjekälla. År gick efter år förbi, allt förblef sig likt, fysiska plågor, väckta af de inre, bemäktigade sig mig, ett utslag betäckte mitt ansigte, mina ögon gulnade, jag hade så till själ som till kropp en nästan beständig känsla af det aldra djupaste obehag, en frost, en känsla af att mögla. Jag fick en slags förskräckelse och afsky för menniskors blickar, jag stod till mig sjelf och till dem i ett missförhållande, som var mig odrägligt. Fruntimmers lott i allmänhet och min egen särskildt syntes mig ryslig. Jag såg dristighet och mod i männernas blickar, hörde dem gifva tankar och känslor luft, och jag var dömd till tystnad, till intet lif. Jag kände mig vara född med starka vingar, men kände äfven att de voro stäckta och trodde att de alltid skulle så bli. Jag såg mig väcka obehag och motbjudighet hos andra, och kände att det ej kunde vara annorlunda; ty jag var ju missbelåten med mig sjelf, med både min yttre och min inre varelse. En viss inre storhet väcktes dock hos mig under detta lidande. Min blick trängde djupt ned i det menskliga lifvets nattliga mysterier, jag förstod allt hvad lidande heter, och i mitt eget, i alla olyckligas namn upphof jag ett smärtfullt, knotande rop till stjernorna.

Min kind var blek, en långsam bitter tår
Rann der. — Mitt hjerta, till förtviflan nära,
Såg lidandet, som ett omätligt sår,
Guds hela sköna skapelse förtära.

Jag sökte dager, endast natt jag fann;
Jag bar ej hopp, ej tro till bättre öden,
Och lifvet likt ett grafvens irrbloss brann
Uti min själ; dess böner ropte döden.

Nu behöfde jag tro, nu behöfde jag religionens tröst. ıg bad med vild otålighet derom; min plåga förblef densamma. örbittrad vände jag mitt öga från himmelen och frågade, med icken fästad på natten af det menskliga eländet, ett rysligt: ’arföre? Ingen röst från himmelen eller från jorden svarade ig; min tro och mitt hopp blefvo skakade i deras innersta undvalar. Allt vacklade, jag tviflade, förtviflade, och nu rstod jag afgrunden. Jag led så djupt, så förfärligt, men lika så stilla, att jag just derigenom kände mig få en slags verlägsenhet öfver andra menniskor; ty jag blef derunder ven så god, att jag skulle velat lida ännu mera för att spara t minsta kräk en plåga. Menniskorna förödmjukade mig; ty g var en slags Lazarus, åtminstone i min egen föreställning. en jag öfversåg menniskorna; i min själ var jättesmärta: jag inde att jag kunde lida, att jag led mer än någon. Om ıder denna tid jag skulle funnit lätt hvilken stor, beundrad rning som helst, hade den ock kostat mitt lif, så måste jag ed sanningen vittna, att, å andra sidan, jag aldrig betraktat ott och last med så liten afsky, och blott Honom, hvars lja styrer händelser och omständigheter, tillräknar jag mina rningars oskuld. En enda sak förskaffade mig lindring under nna långa plågotid, och det var min målning. Sittande vid in pupitre glömde jag mången gång för timmar min smärta h mitt lifs tyngd, och i det jag skapade det sköna med min nsel hade jag en tröst för det jag ej kunde skapa om mig. y för skönhet var jag alltid ganska svag. För att få medel l att lindra plågor, som det frätte mitt hjerta att höra omlas, började jag söka förtjena penningar med min pensel. Jag ålade små porträtter af kronprinsessan, som jag sett på theaırn, målade kungens, sålde dem i tysthet, och inom ett år rtjenade jag nära 200 rdr. Dessas användande skänkte mig r ögonblick en lindrande balsam.

Min syster Agathe hade i Paris slutat den orthopediska behandling hon der genomgått, och återkom till hemmet sommaren 1826. Hon kände knappt igen mig, så hade jag på två år blifvit förändrad. Det blef beslutadt att hon, min syster Hedda och jag skulle stadna qvar på landet för fortsättande af Agathes kur. Vi fingo der blifva ensamma med en gammal fransysk fru till chaperon. Min syster Charlotte följde om hösten med föräldrarne till staden. Dessa systrar voro och de äro goda, milda, tåliga och rena varelser — sådana som intet i verlden kan förmå till afvikelse från hvad de anse för dygd och rätt. Mitt lif fick nu yttre frid; men svåra kroppsliga plågor, tandvärk och hufvudfluss jemte min själs chaotiska tillstånd hindrade mig att njuta den. Småningom uppsteg hos mig ett oändligt trånande begär till förädling, försoning med mitt bättre jag. Till klarhet och sanning hoppades jag aldrig komma förr än genom döden, den kära, efterlängtade morgongryningen af ett bättre lif. Så syntes den mig i mina bättre ögonblick. Omkring mig på landet funnos sjuka och fattiga både när och fjerran. Jag blef deras läkare, vårdare och hjelpare så långt min förmåga sträckte sig. Jag njöt af att utsätta mig för och lida af köld, storm, yrväder, ja äfven hunger; ty den föda jag tog med mig på mina vandringar gaf jag bort. Kämpande med naturens stränghet kände jag med njutning min varelses moraliska kraft. De mest motbjudande medicinska förrättningar underkastade jag mig med glädje. Min kroppsliga känsla var vämjelse, min själs var njutning af att lida för att lisa. Alla slags beqvämligheter, som jag kunde beröfva mig för att dermed gagna någon, fråntog jag mig. Jag var, med ett ord, i två års tid fullkomligt en katholsk svärmerska, men blef derunder en bättre, renare, mera dygdig menniska, än jag ännu varit. Jag läste flitigt bibeln, låg ofta, ofta på mina knän, ja, steg upp om natten för att bedja om ljus och frid. En fläkt af himlabarnens vingar rörde stundom vid mitt hjerta. Frukten af en sådan stund är det lilla stycket i «Den Ensamma», som börjas med: Nu är stilla, salig hvila o. s. v. Jag hade verkligen stunder af outsäglig

ljufhet; men min känslas våg steg och sjönk. Jag hade intet stadigt lugn. En varm känsla af gudsfruktan hade intagit min själ. Mina tvifvel voro ej lösta, men jag hade tro och hopp, hade en oändlig kärlek för alla, som ledo, för alla olyckliga. Att utöfva denna kärlek oafbrutet under mitt hela återstående lif blef min enda önskan, och jag tog ett fast beslut, att, då jag finge frihet till att råda öfver mig sjelf, skulle jag ingå vid ett lazarett såsom «barmhertighetssyster» och tillbringa mina dagar med att vårda den nödlidande eller torftiga klassens varelser, föga frågande efter hvad verlden eller min egen familj skulle säga derom. Så litet var «Nyttighets-principens» rätta användande mig ännu klart. Med beslutet i min själ att på detta sätt egna mitt lif åt Gud, for jag en Söndag — en kulen vinterdag — ensam till kyrkan för att genom Herrans Nattvard liksom viga mig in till ett nytt lif. Jag minnes med en vemodigt ljuf känsla huru jag satt ensam i min bänk uti den ännu folktomma kyrkan och frös, under det jag med ett stilla välbehag i min själ betraktade altartaflan, föreställande uppståndelsen, och hörde huru kyrkovandrarne, en efter annan, gingo med tunga steg framåt gången och trädde in i sina bänkar. På en gång sken solen fram och kastade öfver mig sina lifvande strålar. De fortforo hela gudstjensten att sakta värma mig och jag kände det, under ljufva tårar, såsom en välsignelse från höjden. Jag frambar vid altarets fot offret af mitt hela lif; men kände mig under den heliga handlingen och efter den mindre varm i känslan, än jag hade önskat. Likväl blef nu allt bättre, än det hade varit. Jag tyckte mig hafva afslutat min räkning med verlden, ingen håg till dess lif och njutningar låg mera inom mig. Min själ blef ren och med detsamma sann. Min beständiga verksamhet ingaf en ofta behaglig sjelfkänsla af att dock i verlden vara en hugsvalande droppe. Genom den myckna och ansträngande rörelsen i fria luften stärktes min kropp, mitt blod flöt lättare, jag mådde bättre. En dag, vid slutet af Mars, gick jag vid solens nedgång öfver snötäckta fält; en hugsvalad varelses glädjetår hade med balsam fallit på mitt hjerta. Jag hade gått häftigt för

att undvika att komma hem i skymningen och stadnade en stund till att hemta andan och suga in den milda klara luften. Jag stod stilla med blicken vänd mot purpurhimmelen vid solnedgångssidan. Då kom derifrån mot mig, svepande fram öfver snöslätten, en flägt, full af våraning och ljuflighet. Jag drack med själ och kropp dess lifvande anda. Jag samlade min upprörda känsla till mera lugn, såg omkring mig och vände, med klart medvetande om min varelses tillstånd, tanken åter till mig sjelf med denna fråga: skulle jag nu vilja dö? För första gången under många år kände jag mig kunna besvara denna fråga med nej. O, stund af outsäglig ljufhet! Nu vaknade inom mig ett hopp om uppståndelse till sällhet äfven på jorden, hvilket ej bedragits, utan blifvit skönt uppfyldt.

Under denna period af mitt lif bidrog en mera ovanlig tillfällighet att gifva mitt inre en ny riktning. Ett ädelt och aktningsvärdt fruntimmer, som då lärde känna mig i mitt yttre och till någon del äfven i mitt inre lif, fattade för mig en vänskap, öfvergående till verklig passion. Hon var och hon är ännu en bland de få vänner, som Gud gifvit mig och till hvilken jag kan säga: Gå! — och hon går; — kom! och hon kommer; gör det! — och hon gör så. Jag kände, att blott genom min egen varelses förädling hade jag fått denna makt öfver henne, och jag steg derigenom ännu högre i min egen föreställning. Att för öfrigt beskrifva alla mina känslor är omöjligt. Något så gigantiskt och så fullt af oändlighet ligger uti hvarje djup känsla, som intar min själ, att derför ej finnas ord.

En medicinsk behandling, som jag under denna tid äfven förordnade mig sjelf, bidrog mycket till att återgifva min hela varelse jemnvigt och någon trefnad med mig sjelf. Jag badade ofta i ljumt vatten, hvaraf jag erfor en obeskrifligt välgörande verkan, jag lät flera gånger åderlåta mig. Detta drog från mitt fattiga hufvud den blodmassa, som hade rusat dit upp och bragt det i oro. Slutligen lade jag sjelf fontaneller på begge mina armar. De läto försvinna mitt ansigts-utslag och drogo ur min kropp de onda vätskor, som under flera år der

hade samlat sig. Min hy klarnade, jag blef till kroppen likasom ung på nytt.

Den sista vintern jag var ensam på landet skref jag första delen af «Teckningar». Det gjorde mig nöje; men jag kände, under det jag sökte frambringa något i författareväg, huru chaotisk hela min tankeverld var, och jag hade ingen aning om att inom mig kunde ligga anlag till en författare. Förnämsta driffjädern till att låta trycka min lilla bok var hoppet att få litet penningar till att hjelpa behöfvande på landet. Då min bror August från Upsala skref mig till, att bokförläggaren Palmblad ville för den betala 100 rdr, hoppade systrarne och jag högt af glädje. Jag följde nu med Agathe till staden för att der öfverlefva vintern. Jag hade beslutat att ej vara med någonstädes och erhöll slutligen, fastän med svårighet, tillåtelse att lefva stilla. Under den sista tiden hade jag läst och läste än vidare flera goda böcker, hvilka till någon grad försonade mig med lidandet på jorden, i det de visade dess oundviklighet och dess mål. Herders Ideen *) gjorde på mig ett djupt och mildrande intryck. När jag, med min förbättrade hy och min lugnade själ, kom till staden, fann jag såsom besökande i mina föräldrars hus en aflägsen slägtinge med vapen i sitt pitschaft, majorstitel och en gård på landet. Hederligt hjerta. Jag hörde vänligt på hans lappska fransyska, spelade för honom «Välkommen, o måne, min åldriga vän!» och fick af honom tillbud af hand och hjerta, vapen och gården på landet. Min familj och jag harmonierade här fullkomligt i att gifva ett vänligt afslag. En annan man lärde jag äfven känna, som hos mig väckte en ren och varm känsla, hvilken, ehuru den icke blifvit besvarad, verkat mäktigt på min utveckling och ännu lefver stilla och förädlande i mitt hjerta.

Sommaren 1829 skref jag, uppmuntrad af ett och annat loford om min lilla bok, andra delen af mina teckningar. De bittra känslor, jag hade erfarit, uttryckte jag till en del i «Den Ensamma» och i «Tröstarinnan». Den genrens humor, som

*) «Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit».

finnes i «Familjen H.», var mig tills kort förut alldeles främmande och blef för mig en oförmodad upptäckt inom mig sjelf. I ett litet stycke, skrifvet vintern förut — «Julen i Sverige» — yppade den sig först. — Följande vinter började min fars långa och sista sjukdom. Mot våren lät jag tillbjuda boktryckaren H. i Stockholm mitt manuscript till andra delen af «Teckningar». Han var först villig att mottaga det, men sedan han haft det till genomläsning ville han ej trycka det eller betala något derför. Nu föllo mina tankar om min författareförmåga alldeles. Jag lät dock tillbjuda manuscriptet åt min förre förläggare Palmblad, som genast åtog sig att låta trycka det under sommarens förlopp. Emellertid vårdade vi och vakade öfver min far. Det var godt att få vårda och beundra honom under hans sista långa, med heroiskt tålamod burna lidande. Han tycktes blifva bättre och vi flyttade ut med honom till ett landtställe i stadens grannskap. Der njöt han några dagars sommarfröjd, insjuknade åter och afsomnade stilla, omgifven af sina vid hans dödssäng knäböjande hustru och döttrar. Det var godt att se honom hvila efter ett oroligt lif, godt att på hans kalla hand och panna gråta försoningens tårar. Vi flyttade straxt derefter ut till Årsta och lefde der stilla. I October utkom andra delen af min bok och kort derpå skördade jag beröm och complimenter från alla håll.

Charlottes bröllop firades den 7 November. Denna dag var en af de gladaste jag upplefvat inom min familj. Franzéns närvaro, hans verser till mig, Charlottes egen lyckliga och glada sinnesstämning bidrogo att göra denna dag till en ljuspunkt för mig. Hela denna tid var för öfrigt full af trefnad och oskyldig glädtighet inom mitt hem. Charlottes afresa smärtade mig. Kort derefter flyttade vi in till Stockholm, och jag genomlefde en vinter, för mig på många sätt märkvärdig och rik. Jag fick mycket beröm och utmärkelse för min bok. Svenska Akademien förärade mig ett vackert bref och en guldmedalj. Jag hade nu hvad jag under min ungdom så ifrigt önskade, utmärkelse, och nu kände jag föga glädje deröfver; ja jag var ofta i hög grad kall och liknöjd för alltsammans. Men vid denna tid

de jag känna miss Frances L. och genom henne Benthams eten. Hon visade mig, att ju mera kunskaper jag kunde värfva, till ju mera klarhet och redighet jag kunde bringa t förstånd, desto större medel skulle jag få till att verka menniskors nytta och till att sjelf blifva lycklig. Bentham mig i Utilitetsprincipen ett nytt ljus, och vid samma tid jag tillfälle att samtala med flera utmärkta och snillrika soner. En ny verld gick upp inom mig, jag såg en ny sol vid dess ljus ett paradis. Sällheten af denna nya uppndelse inom mig var obeskriflig. Mina gamla planer, vid lka jag hitintills hade hållit fast, förföllo; jag såg snart den g jag borde vandra. O fröjd! Nu skulle jag, nu kunde sjelf stiga allt högre till ljus och sanning, och hvartenda g skulle bära med sig frukt för mina likar. Min själ bilerade.

Vid denna tid kommo tvenne bref, ett till mamma, ett till ig, från en ung man, som i dem tillbjöd mig sitt hjerta och sin nd. Han yttrade sig med en så varm innerlighet, godhet och rklig själsförträfflighet och med sådan öppenhet i både ondt och dt om sig sjelf, att jag deraf djupt rördes. Jag hade för honom gen motvilja; men jag ville ej gifta mig. Genom mitt honom na nej ansåg jag mig för alltid hafva satt en bom emellan ig och giftermål. Jag hade ingen fruktan för att ju icke uppfylndet af pligterna såsom maka, mor och husfru skulle blifva mitt rnämsta mål om jag trädde i äktenskap; men det låg för mig lart, att min författarekallelse skulle alldeles vårdslösas; ty jag t och känner att dessa två bestämmelser icke kunna förenas an att man misslyckas i båda, och genom att egna mig helt ch hållet åt den sednare tror jag mig kunna blifva så nyttig, m min kraft det tillåter. Min tredje del af Teckningarne, som g under 1831 års vinter skrifvit huller om buller, kom ut om åren, och den lycka den gjorde, tillika med flera aktningsvärda ersoners råd, bestämde mig att med allvar egna mig åt förttarelifvet och söka utbilda mina anlag.

Jag är nu trettio år och sträfvar med ordning och allvar am mot ett bestämdt mål. Min yttre ställning är lycklig,

inom mig är på en gång lif och lugn. Om Gud behagar skall det lyckas mig att blifva en aktad och nyttig författare. För mina systrars skull, mera än för min egen, önskar jag att förtjena och vinna heder och ära. De lefva så mycket i mig; jag har dem att tacka för så mycket, isynnerhet min lilla englagoda Hedda.

Fredrika Bremer.
1831.

BREF.

Årsta d. 14 Januari 1828.

et är på en morgonstund, med guld i mun, som jag sätter g att skrifva till min lilla Guld- och Silfver-Lotten. Af ditt ef, som jag i går fick, ser jag, att du ännu ej fått mitt. — da Charlotte! Om du visste huru godt detta bref (ehuru deles för litet utförligt) gjorde mig, skulle du oförtöfvadt nna synål och tråd, piano och noter eller hvad helst du sselsätter dig med, för att förfärdiga ett annat, som mera vande och tydligt framställde för mina begärliga blickar gathe W—s och ditt hvardagslif. Gudskelof! att Agathe är bra, så treflig, så förståndig; Gudskelof! att du är hos nne och kan, under det du gör hennes dagar gladare, sjelf ara den angenäma känslan att lefva ett trefligt och nyttigt

Utrustad, som du, att verksamt och vårdande lefva för dra, huru glad är jag ej, att veta dig nu *för första gången* pfylla det sköna kallet att lyckliggöra andra och derigenom lf känna dig lycklig. Huru trefliga låta edra förslag för tern! Musik, läsning: lifvets poesi; arbete: dess skönaste sa, och jag är öfvertygad att dess plattare, men nödvändiga sa: äta och sofva, ej blir glömd. Men jag måste nödvän- t hafva litet nogare beskrifning på allt detta. Jag får sjelf en ro att äta eller sofva förr.

Och denna lilla «Tillkommande», huru mycket intresserar han g ej redan; huru söt han måste bli och huru lycklig! Han ll också bli den första, som återväcker min slumrande vena.

Slumrande engel,
Än under moders

Klappande hjerta
Hvilande stilla,
Väntade lilla,
Helsning till dig!

Helsning från lifvet,
Från fröjderna många,
Som vänta dig här,
Dig, som ej anar
Lifvet, blott känner
Det som en vårfläkt
Re'n i ditt bröst.

Helsning från tiden,
Som du ej anar,
Varelsens visa,
Fostrande amma;
Tiden, som väntar
Dig i sin famn.

Helsning från jorden,
Der, barn, du skall leka,
Bildas som yngling
Till verkande man.

Sorgen och smärtan,
Skuggor så mörka,
Stå väl i dalen;
Dock frukta dem ej.
Moderlig omsorg,
Sköld, som ej sviker,

Skyddar din vandring,
Tryggar din ro.

Taggar af törne,
Nässlor, som bränna,
Stå väl vid vägen;
Dock frukta dem ej.
Handen re'n höjes,
Vårdande handen,
Att rödja dem undan,
Att törnfria rosor
Strö på din stig.

Andar väl smyga,
Hemska och onda,
I blomfyllda lundar;
Men frukta dem ej.
Buren på kärlekens
Snöhvita vingar,
Andas beskyddande
Öfver din hjessa
Moderlig bön.

Englarne fordom
Förde en pilgrim
Upp till de trognas
Heliga höjder:
Honom var väl.
Slumrande pilgrim!
Vakna, snart vakna,
Morgon re'n strålar,

Dig äfven väntar
Ledande engeln,
Som vill dig ledsaga
Upp till de eviga
Soliga höjder,
Der eviga palmer,
Eviga vårar
Löna den redliga,
Fastän så svaga
Jordiska dygd.

Engeln, som väntar,
Vårdar och leder,
Pilgrim, ditt lif,
Hvem är den hulda,
Som vid din vagga
Sjunger med tårar,
Tårar af glädje;
Skänker dig sällhet,
Lifvet och sällhet
Invid sitt bröst?
Lycklige pilgrim!
Som under moders
Klappande hjerta
Än hvilar stilla,
Väntade lilla,
Uti din engel
Skåda din mor.

Läs ej detta för Agathe om du tror att det skulle upprörа henne. Du vet att allt hvad jag skrifver är hastverk och dessa

tverks förfärdigande grundar sig på min lycksaliga okunnig- om reglor och ordning, som likväl äro så nödvändiga om n vill skapa något öfver medelmåttan. De verser du be- rt skall du med nästa bref få, i dag hinner jag icke ned- rifva dem.

Till beskrifningen om Årsta-koloniens lefnad, som jag sista ngen gjorde, kan jag icke tillägga annat, än att jag målar igt åt en general, som på knä bedt mig om en målning, h att vi äta mycket hafresoppa.

August är i himmelriket med sitt cornettskap och sin iform. General Hj— är mycket god mot honom. August mmer troligtvis att börja gradpasseringen i Februari. F— hans orakel, och hvad F— säger eller F— tror, är något a ojäfaktigt som bibeln. Det är en glädje att se hans lycka. ch väl är det, att, då man är ung, ödet visar sig såsom en rekommande och vänlig brud, snarare än såsom en kärf och älig käring, som följer gnatande steg för steg, hvilket händer mången ärlig vandrare.

Pappa är ganska svag; Hedda vakar hvarannan natt, och t är riktigt med ånger, som jag, vetande detta, hvar afton gger mitt hufvud till hvila.

Vår Agathe finner sig mycket väl i sina machiner, så som sist blifvit ställda, och gör stora framsteg. Hon är snarare ntrare än förr och sjunger från morgon till afton sin nu- rande favorit-refrain:

Witschli, watschli, witschli, watschli, bums faller ein!

Min goda Charlotte! nu har jag, mig veterligt, ej något r att göra reda för. Bland indifferenta bekanta vet jag gen, som dött, och ingen, som gifter sig. Utom dessa tvenne oker intresserar mig intet i deras lefnad nog för att skrifva rom.

Farväl, bästa Charlotte! Ett bref, ett rätt utförligt bref går och väntar jag af dig. Kom ihåg huru nära allt rörer g, som angår dig, och ingenting skingrar så säkert den ula melankoli, som stundom råder hos mig, som att höra,

veta och se att du har trefligt, att du är nöjd. Helsa A på det ömmaste från mig. Hvad jag är nöjd, hvad glad att veta er tillsammans; men tala mycket, mycket Farväl!

Februari 1828.

Ack, hvad det var lyckligt! Nå, hvad jag är Stryken ej öfver mina fröjdebetygelser, min goda, ly Agathe, min söta Charlotte, med ett föraktligt kors derfö de ej simma i en sås af tårar eller låga i fosforisk eld.

Man kan ju vara dum,
Man kan ju skrifva platt,
I hjertat dock ha rum
För en oändlig skatt
Af känslor, varma, ömma;
Man kunde haf och jord
Med känslor öfverströmma
I superfina ord;
Men på förnuftets bord
En enkel, konstlös rätt
(Potates rätt och slätt)
Bör jemt och lika gälla
Med puddingar, som svälla
På guld- och silfverfat.
Blif derför icke flat,
Min käraste Agathe,
Om jag helt enkelt här
Min gratulats hembär:
Må pojken blifva stor

Till hjerta, kropp och själ,
Och måtte hans fru mor
Må alltid mycket väl!
Amen.

Du tror väl, kära Charlotte, att jag intet annat har att öra än att tänka på och drömma om dem, som jag älskar, ch turturdufvolikt kuttra fram mina känslor. Villfarelse, förkräcklig villfarelse! Jag är öfverlupen af folk från morgon ill afton.

Än är det kära mor,
Än är det söta bror,
Än är det lilla gossen,
Som alla hafva frossen.
Nu bedja de mamsell
Att vara god och snäll
Och gifva dem en kur,
Stor sak om hvar och hur
Och hvad man i sig stjelper.
Blott sjukdomen det hjelper,
Så är det lifstinktur.

Och denna componerar jag af hvarjehanda ingredienser, åsom: öl, långpeppar, bränvin, kummin, malört m. m., m. m. n person trodde jag visst och sannt att jag hade förgiftat; en han kom sig, och mina kurer lyckas öfverhufvud väl.

Ditt bref gjorde mig glad. Du är lugn — jag är det då ven. På en Söndagsmorgon kom det, och sedan vi läst det, gathe och jag, förrättade vi vår morgon-gudstjenst med detta nerliga böneutrop, som vi ovilkorligt uppstämde: «Gud låte arlotte bli lycklig!» — Ack ja! Gud den allgode göre dig cklig, och alla mina systrar och Agathe W—. Jag känner t jag för min jordiska sällhet blott behöfver er, och får jag nna, skola de sorgeligaste föremål, som i framtiden kunna

komma att omgifva mig, ej rubba min själs lugn. Till denna framtid, dessa föremål, så sorgliga och för mig så kära, som du känner, längtar hela min själ, trängtar mitt hjerta medan det tackar Gud för lugnet, som det nu njuter.

Morgonsol och aftonstjerna,
Alla dagens ljusa timmar,
Alla nattens tysta stunder
Finna uti samma hjerta
Samma hopp och samma smärta,
Samma innerliga bön.
Fastän dold, i minan brinner
Elden, som dess inre tär,
Och om en gång luft han finner,
Lågan upp mot himlen bär,
Och en offerflamma vorden
Stiger klar hon öfver jorden.

Hvad ni måtte ha eller haft mycket att göra till kristningen! Jag föreställer mig allt nära och omkring er. Huru glada vi voro vid underrättelsen om Agathes lyckliga nedkomst kan jag ej beskrifva. Vår Agathe miste sin hufvudvärk och jag gjorde allting bakvändt hela morgonen.

Farväl, goda kära vänner! Min compliment till lilla grefven.

1828.

På dina allvarsamma frågor svarar jag med hänvisande till ina båda sista bref. Det skulle ej heller nu mera stå i mitt il att resa; men var öfvertygad, att mitt val och min önskan r, att det blir såsom det nu är . . . . . Du har rätt, bästa harlotte! Jag skulle visst icke kunna, såsom du anser möjgt, bära med lugn sådana små otrefnader, som du föreställt lig. Jag kan i detta fall likna din själ vid det fasta sidensars, hvars jemna yta icke tar intryck af vidrörande, då deremot jag i den mjuka linongen, som vid minsta sådant skadas, igenkänner en likhet med mitt stackars, så lätt förstörda inre. Var fullkomligt lugn för mig och mitt humör. Jag är väl ej glad, men jag är ofta rätt lycklig i tanken på detta stilla försakelselif, som, vill Gud, skall föra mig fram till det mål, som alltid förefaller mig vara det enda efterlängtansvärda. Min jordiska glädje väntar jag af mina syskon, i synnerhet af mina systrar, och jag vet att deras sällhet skall göra min nästan för stor för denna jorden. Se ej i detta någon gnista af melankoli. Den finnes, på mitt ord, ej der. I dessa föreställningar ligger tvärtom mitt gladaste hopp och i den tro, som jag ej vill kalla svärmeri, att från ett hjerta, som försakat egna anspråk, som vill helga sig till Gud, skola innerliga, oupphörliga böner för deras väl, som jag öfver allting och blott för deras egen skull älskar, ej vara overksamma. Neka mig ej den glädjen att hoppas kunna i en framtid blifva eder osynliga skyddsande. Och om den förr så verldsligt sinnade Fredrika kulle synas er alltför allvarsam under det hon söker lugn och örädling, så bör det väl ej oroa dig, bästa Charlotte, som et att ett är nödvändigt, och för vissa karakterer i synnerhet ödvändigt. Min goda Charlotte! Du kan aldrig skrifva för ycket om dig; det blir alltid för litet för mig. Innerligt näll är du, som skrifver, då jag vet att brefskrifning ej roar ig. Men du tänker på mig och vill göra mig glad, och det ör du äfven.

Taflan med gubben i mössa, som hängde i sängkammaren, har jag afmålat i sepia i miniatur på elfenben. Antingen denna eller en sainte famille, äfven i sepia-miniatur, skall generalen få. Min Napoleon är verkligen rätt bra, och 50 rdr b:co måste den gifva, som vill hafva honom.

Min vena är mycket torr; men då den börjar blifva flytande, skall den säkert flyta till dig.

Manuscriptet till berättelsen om kriget med Barbareskerne har råkat komma med uti en auto-da-fé på gammalt contraband, och tidningen har pappa. Efter du vill hafva det, skall jag bedja Hedda afskrifva och skicka dig det.

Omfamna Agathe i mitt ställe och säg henne allt ömt från mig.

BERÄTTELSE OM KRIGET MED BARBARESKERNA *).

Utdrag af ett bref från Årsta af d. 20 Mars 1827.

Dessa trakter hafva nyligen varit vittnen till rysliga uppträden, och om tiden än sänkte sina tjockaste dimmor öfver de hjeltemodiga gerningar, som de framkallat, så skall ändock historien, utan glasögon, kunna läsa den genom natten flammande skriften och uppteckna de odödliga dragen på sin skrifttafla. Jag vill ej längre uppehålla er nyfikenhet. Otaliga horder af Barbaresker öfversvämmade nejden, deras fasansfulla

*) Då min syster Agathe, som, under fortsättandet på Årsta af sin orthopediska kur, ännu begagnade kryckor och bar omkring hufvudet en machin, liknande en hjelm och kallad Minerva, skulle en dag, jemte Fredrika och Hedda, gå ut att promenera, blefvo de på gården omringade af en hop svin. Den förskräckelse och förvirring, som häraf uppstod, ökades när äfven hundarne kommo och började jaga dessa djur till dess slutligen betjenten Lindberg befriade systrarne från dem. Härom uppsatte Fredrika ofvanstående berättelse, med öfverskriften: «Årsta Dagblad», hvilken, under en natt prentad med tryckbokstäfver till likhet med en tidning, hon sände till min far i staden för att dermed fägna honom på hans födelsedag.

rymtande injagade redan på afstånd ångest och förskräckelse i inebyggarnes hjertan; grufveliga voro de förödelser de anställde överallt, der deras skarpa svärd funno motstånd. Jorden bäfvade för deras uppkastningsmachiner, faran var trängande, då, med ädel sjelfuppoffring, brigad-generalen Hedda di Bravura rycke ut ur Årsta fästning i spetsen för det genom sin tapperhet så ryktbara, men genom olyckor till en liten corps sammanmälta regementet Fredrika. Åt ett annat håll marcherade, i allt galopp, under gälla stridsrop af: Vau, vau! de courbetterande volontärerne Bister, Vainqueur, Diana, Camilla, den unge tappre Pil, den modige Jäger, anförde af general en chef för det hoppande infanteriet, den ojemnförliga Agatha della Poltronna. Planen var att kringränna fienden. Våra generalers anfall från de båda motsatta hållen skedde med yttersta tapperhet och, oaktadt barbarernes väl tre gånger öfverlägsna antal, började redan deras stigande rop: Nouf, nouf! tillkännagifva deras stigande förvirring och ångest, då på en gång, i följd af de courbetterande volontärernes alltför stora ifver, en ögonblicklig villervalla uppstod bland våra trupper; vän och fiende stridde om hvarann, man kände sig ej mera, allt råkade i oordning, och till sin höjd steg förvirringen och fasan, då, i det hetaste af drabbningen, under det han gjorde under af tapperhet, generalen Hedda di Bravura föll, såsom man har skäl att befara, mera genom de courbetterande volontärernes oförsigtiga påträngande, än af barbarernes puffar. Regementet Fredrika, som med förtviflan såg sin anförare falla, tog med en otrolig hastighet till flykten, och ensam, men oöfvervunnen, stod den unge Della Poltronna midt ibland hopen af stridande, uppmanande, med röst och exempel, sina af den öfverdrifna ifvern hastigt utmattade volontärer till nytt anfall. Minerva tycktes sväfva öfver hans hufvud, och genom klokt användande af vissa krigsmachiner, kallade kryckor, bragte han, nästan genom underverk, öfvervigten åter på vår sida. Likväl började han inse nödvändigheten af en snar reträtt och tänkte på huru man med heder skulle, utan alltför stor förlust, verkställa densamma, då plötsligt en räddande engel, sänd af himmelen, störtade, lik

en stormvind, till undsättning. Det är Alexander, det är Bucefalus, med ett ord: det är Lindberg! Han springer, han galopperar, han flyger, han är öfverallt. Inom få minuter flydde fienden åt alla håll; den förföljdes med outtröttlig ifver af den, såsom ett norrsken, flammande Lindberg, och innan natten gjordes en otalig mängd fångar. Knappt var slagfältet fritt för fiender, då, till allas förundran, general Hedda di Bravura, som man ansett för död, hastigt reste sig upp och, under det han med våta ögon betraktade segerfältet, med gäll röst uppstämde en högljudd segersång, hvarefter han med skimrande anlete vände sig mot fästningen, der regementet Fredrika lagt sig i bakhåll för att i nödfall skjuta ur fönstren, och utropade dessa ord: Veni, vidi, vici! hvarpå det tappra regementet svarade med ett gällt: Hurrah! lefve vår general Hedda di Bravura! Under fröjdemusik och jubelsång återmarcherade de segrande in i fästningen, der general Hedda di Bravura under en sorgfällig vård snart skall friskna till från sina blesyrer, hvilka befunnos inskränka sig till en lindrig contusion.

Man har starka anledningar (och det är med den lifligaste förtrytelse jag nämner det) att misstänka guvernören på fästningen chevalier C. B. för att vara i hemligt förstånd med Barbareskerne. Hans svaga mesyrer och ringa energi vid deras djerfva öfverfall skulle med skäl väckt denna tro, hade han ej sjelf äfven gifvit den styrka derigenom, att han under en middag, då gris-stek framsattes på bordet, högt proponerade Barbareskernes skål. Man påstår till och med att en koloni af dessa oskäliga djur, anlagd i en närgränsande allierad stat, skall genom hans hemliga åtgärder befinna sig i ett blomstrande tillstånd.

1828.

Slutet af ditt bref, min goda Charlotte, utplånade hos mig let ängsliga intryck, som dess öfriga innehåll verkat. Att du inner dig väl blir ändå för mig det andra nödvändiga och nedvetandet deraf följer och lyser mig som ett litet vänligt stjernljus på min gångstig och låter det aldrig fullkomligt mörkna omkring mig. Svara ej härpå med tacksägelser. Min känsla för dig beror ej af min fria vilja, den är nödvändighet, och hade jag valet, skulle jag kanske icke underkasta mig den, emedan mitt älskade standar, oberoende, derigenom för alltid kommer att vackla. Emellertid finner jag mig ändå skäligen i mitt öde. På dig allena hvilar ansvaret och skyldigheten att för min sällhet i synnerhet sköta din. Tag väl ad notam hvad jag nu skall skrifva, min goda syster. Jag är öfvertygad att endast på dig beror att stadna så länge du behagar der du är. Pappa är nu så obeskrifligt nöjd med att du och Agathe, som pappa verkligen håller af, äro tillsammans, och säger blott att han ej begriper huru han kunde göra svårighet dervid. Vi alla, och jag i synnerhet, önska att du måtte stadna der allt tyckes bjuda dig ett angenämare lif och nyttigare verksamhet, än som kunde blifva din del på gamla Årsta. J—hus och T—ö skola i sina skuggor, så tyckes mig, omsluta så vänligt och mildt min lilla Charlotte och säkert hindra någon saknadstanke att gå igen bland våra hasselhäckar och stickelbärsbuskar. Ehuru jag vore innerligt lycklig att se dig åter, och ehuru jag vet att min längtan kommer att tilltaga i samma mån som dagarne aftaga, skall jag ändå dubbelt njuta denna sommar, om jag kan föreställa mig att du gör det och således hvad du på många år icke gjort. Öfverväg noga, bästa Charlotte, och följ sedan din fria vilja. Ett bref från Agathe, som kan skrifva så väl och intagande, och ett från dig skola säkert utverka längre fram ditt vistandes förlängning.

För den farhåga du yttrar har jag ingen fruktan, om du alltid blir hvad du skapades att vara: enkel, god och före-

kommande. Det är ej en ny, men det är en sann tanke, att hvar och en bör söka att noga känna den egentliga halten af sin karakter och, lik en skicklig skulptör, bilda och arbeta och polera derpå, till dess att utkastet, som naturen gjorde, framstår i harmonisk och originel skönhet. Att allt fremmande, allt «miss» må försvinna, det är åtminstone halfva lifvets arbete. För den andra hälften står man i bästa fallet såsom Psyche i Sergels atelier. Mästaren, som i sin själ bär idealet, blir aldrig fullkomligt nöjd med sitt arbete; men de små förändringar och förskönings, han gör, äro synliga oftast blott för hans eget kännareöga.

Ditt uttryck att jag lefvat upp förefaller mig lustigt. Jag är nu hvad jag var innan jag af en tillfällighet så plågsamt nedtrycktes, kanske mera lugn, mera undergifven, mera ödmjuk, och således mindre i fara att blifva utsatt för något dylikt. Glad är jag ej och ej munter utom i bref, och blir det förmodligen ej mera, önskar det ej heller efter den riktning, som både känslor och tankar hos mig tagit. Men jag är så lugn att jag ganska ofta är lycklig och färdig att emottaga njutning och glädje af det minsta af lifvets goda. En blomma, en bok, en vacker dag glädja mig nu som då jag var barn; mer än allt min målning, som jag gör spekulationer på.

Hvad mitt stora res-projekt beträffar inser jag att ej något kan göras deraf. Jag måste vänta. I min nuvarande ställning, i synnerhet penningeställning, är tålamod min enda vishet. Som Gud vill! Emellertid skall jag bli verksammare i allt omkring mig. Med permission sagdt, så är jag bottenfrisk och rask, men hvem tror mina ord?

Farväl, min goda Charlotte. Skrif till mig mera om dig, läs i Grandisson och var ej mera återhållsam än detta fullkomlighetsmönster och hans miss Byron.

Årsta d. 13 Juni 1828.

Våra bref korsa hvarandra. Af ditt sista till oss alla ser jag ed innerlig glädje, att du tyckes trifvas och roa dig emellanåt. vad det skall bli oändligt roligt att återse dig, och ändå ıskar jag att det ej måtte bli så snart. Vår familje-atmosfer : allt tung, och jag vet, att om jag skulle se den trycka dig, ulle jag å nyo förlora den kraft jag återhemtat under dessa ronne för mig så trefliga, ensliga Årstavintrar. Jag är ett tackars barn, söta Charlotte, pjunkig för mig sjelf, pjunkig ör andra, och bland dessa andra är du mitt hjerta närmast. ro likväl ej att jag är melankolisk, långt derifrån; jag njuter rätt tacksamt och förnöjdt de många lugna dagar jag nu har, och mina blickar in i framtiden, ehuru halfrädda och förstulna, se alltid der hvad jag önskar för mina systrar och för mig. Sysselsätter mig gör jag som vanligt och mera kunde jag göra om jag lade mig i gårdens regeringsärender. Här kommer än en bonde, än en bondhustru, som begära mitt gunstiga förord och min protektion för det eller det. Men jag, fattiga barn, som har mindre inflytande än en premierministers kokerskas disktrasa, måste afspisa dem med vänliga ord och magra förhoppningar.

Agathe W— har skrifvit ett aimabelt och vältaligt bref (efter hennes vana) till mamma, deruti hon begär att du måtte tillbringa ännu sommaren hos henne. Hvad jag är glad, att du är så mycket för Agathe.

Jag far ej till L—sens för många orsakers skull, hvaribland den förnämsta är, att jag vill vara hvad jag kan för vår lilla Agathe, nu i synnerhet då hon behöfver omsorg och hjelp i mycket. Vi hålla nu på att sätta upp hennes garderob. Jag syr, vänder galet, efter vanligheten, sprättar upp och syr om igen, men får ändå slutligen färdigt. Den dagen, då August, i full uniform, här gör sitt uppträdande, skall jag på bästa vis kläda mitt skötebarn i bländande hvitt och rose. Om detta möte, åt hvilket jag hjertligen gläder mig, skall du få utförlig beskrifning.

Nu farväl, Charlotte! Må väl, sof väl, sjung väl och roa dig väl. Agathe omfamnar dig, med en tome af m:me de Genlis memoirer i handen.

Årsta den 16 September.

Under det jag nu en vecka varit ensam har jag med själ och hjerta njutit mitt lugn. Ensamheten är min största sällhet, *hvarför* och *huru* begriper jag icke, då englagoda systrar äro mitt dageliga sällskap. Men det är så. Blott då jag är alldeles ensam, känner jag mig lycklig.

Mamma har rest till staden för att invänta pappa, från hvilken vi under tre veckor ej haft bref. Nu voro tvenne skrifvelser ankomna, som mamma i går sände ut till oss. Pappa kalasar, fjäsas af slägt och bekanta, hvilka dricka vår skål och ställa till gästabud enkom för att fira pappas ankomst till Finland. Du, min lilla slägtkära Charlotte, hade bort vara med på denna resan, som, att dömma af pappas och Claes' bref, måtte roat dem mycket. Agathe är nu uppe, ibland halfva dagarne, är rätt rask och söt. Hedda väfver der nere i hörnrummet en liten väf, och jag — jag syltar, skrifver romaner, skrifver bref, målar, spinner, går, kommer utom och inom hus, och när aftonen stundar ser jag mig om hvart morgonen for så hastigt.

Systrarne räcka bläcklösa händer för att omfamna dig.

Årsta d. 20 October 1828.

I går gingo vi till Nattvarden, Agathe och jag. Jag ackade för tvenne års lugn och bad om styrka att taga mot lla kommande skickelser, bad för alla de minas sällhet och rid, och innerligt för henne, som nu första gången sedan nånga år gick fram till Herrans bord. Agathe blef djupt upp-örd, och detta intryck, som jag blef varse hos henne, gjorde nig obeskrifligt godt. Ack, måtte hon bli lycklig och måtte hon bli god! Måtte hos henne det förra verka det sednare! Bedröfvelsens väg är så bitter och förbittrar så mycket. Jag är litet vemodig i afton och bör, tror jag, ej skrifva till dig.

Jag längtar mycket att få höra att du roar dig. För oss blir, såsom jag hoppas, denna vinter ej otreflig, och om Agathe får roligt, skall jag hafva det med. Men aningen af stadslifvet ger mig litet «spleen». I morgon vänta vi mamma och Claes hit och då skall vår flyttningsdag bestämmas.

---

d. 27 October.

Biskop T—s kom i dag hit. Jag tyckte mycket om honom. Kraftig och klok: en riktig biskop. Han bragte sjelf samtalet på W—s predikan på Marie Bebådelsedag, som förra året gaf mig så välsignadt hufvudbry *). — Den var förträfflig,

*) Såsom ämne för en predikan på Marie Bebådelsedag afhandlade biskop W.: Qvinnans ädla och stilla kallelse, för hvars rätta utöfvande han, efter anförda exempel ur Marias lefnad, framställde nödvändigheten af de egenskaperna: ren och hjertlig fromhet, anspråkslös och oförställd blygsamhet, vis och huld saktmodighet, öm och grannlaga uppmärksamhet, allt förlåtande och allt uthärdande kärlek. I öfverensstämmelse härmed gjordes det husliga området till qvinnans egentliga verld, framhölls, bland det, som i synnerhet vore hennes kall, att hon borde undfallande stiga tillbaka der den uppbrusande häftigheten gör henne sjelf till sitt föremål; för henne

tycktc biskopen. Vi disputerade en stund och han medgaf att W. på ett par ställen ej var fullt sann. Likväl har W.,

---

gåfves ingen lefnadsbelägenhet, i hvilken det motsatta förhållandet kunde urskuldas, och till medlen för qvinnan att segra hörde att vara på trogen vakt mot eget lynne och att otvunget lämpa sig efter andras, hafva aktning för deras meningar utan förkärlek till egna, och, äfven der dessa äro i sjelfva verket de rättaste, tåligt förbida stunden att göra dem gällande. Utan en ren och hjertlig fromhet vore qvinnans dygd ej annat än fåfänglighet, hennes bildning blott yta, hennes lif endast ett flyktigt lekverk och hela hennes väsende en motsägelse. Men mannen, om han ej alltid med samma liflighet omfattar de himmelska sanningarne eller synes någon gång tvifla derom eller kanske mindre tänka derpå eller lefva deri, skulle dock, om ej annars hans ord eller handlingar stämpla honom till bespottare eller gudlös, finnas i de flesta fall endast beklagansvärd, och hans olyckliga själsförfattning kunde, om ej urskuldas, likväl på något sätt förklaras, ofta deraf att ingen gudfruktig moder fordom gaf hans själ en bättre riktning eller sedermera ingen fromsint maka bland jordbestyren vände hans förströdda eller tunga blick emellanåt mot höjden. En qvinna deremot, som ej känner att religionen är själen af hennes själ, är en både oförklarlig och vederstygglig afvikelse från den gudomliga ordningen o. s. v.

För Fredrika Bremer syntes de missförhållanden, som hon trott sig finna uti qvinnans ställning i samhället, vara genom denna predikan liksom satta i system och försvarade. Dagen derpå skref hon och afskickade till biskopen ett anonymt bref, hvaruti framställdes den bön, att qvinnan i sitt ädla och stilla kall skulle få ett motstycke genom skildrandet af mannen sådan han bör vara i sina husliga förhållanden, utfördt med samma stränghet och kraft, så att det förut halfva måtte i sin helhet framträda, samt männen icke skulle kunna i den förra predikan både finna ursäkt för deras kallsinnighet för religionen och mångas despotiska anda icke skulle kunna ur den hemta bevis för qvinnans skyldighet att vara mannens ödmjuka tjenarinna och att undergifvet bära alla de hjertfrätande sorger, som han genom sina fel och sitt uppförande dagligen kunde förorsaka henne, med rätt ändock att af henne fordra kärlek och kärlekens uppoffringar; och om man snart finge höra ett offentligt religionstal till mannen, svarande mot det till qvinnan, hvarigenom alla husfridens förstörares samveten kunde väckas, så skulle qvinnan hafva att tacka biskopen för en förökad sällhet och många välsignelser skulle från tacksamma qvinnohjertan utgjutas öfver den, som tryggat denna sällhet i det han med sitt ords gudakraft öfvertygat mannen om huru väsentligt hans uppförande bidrar till hemmets trefnad, hans makas lycka och äfven till hennes pligters möjliga och rätta utöfning.

Denna bön blef icke uppfylld.

le han, fullkomligt rätt i att ifra för religiositet hos frun-
ıren, ty om den ej finnes der — så är allt förloradt. Från
·lden, från irrvägarne, från bullret och hvimlet kommer slut-
en alltid en man åter till sin hustru och sina barn. Finner
n ej hos dem religion, så blir han för alltid fremmande derför.

Om Fredag, den 31:ste, skola vi flytta in till staden.
k, mitt sköna land!!

Då du, Charlotte, och Agathe W. äro så särdeles milda
ɔt min poesi, skall jag tuta fram ett stycke, som jag i går
ɔon, liggande i min säng, författade. Händelsen, om hvilken
ʒ sjunger, är sann och dess olyckliga lilla hjelte skall i mor-
ɔn bittida komma till mig.

ELÄNDETS SON.

Så enslig en koja vid skogsbrynet står,
Mot åldriga tallar den murknad sig lutar,
Och dödssuckar höras kring glesnade knutar,
Och stormvind med hvinande vingar den slår.

En flicka, på gods och på glädje så arm,
Låg sjuk uti stugan på halmbädden hårda,
Men ingen kom henne att trösta och vårda,
Tills döden tog henne vid hyllande barm.

Han lugnade hjertat, som oroligt slog,
Ett felande, svagt, men ett älskande hjerta,
Och qväfde den suck, som i kärlek och smärta
Bad Jesus förlåta den henne bedrog.

Ett svaghetens foster, en eländets son,
Allena i stugan vid sjukbädden lekte,

Re'n kallnade lemmar han leende smekte,
Den moders, som ensam om honom var mån.

Så gul var hans hy och förvirrad haus blick,
Han frös och han svalt, men hans tunga var bunden,
Och, svagsint och stum, han ej ens, såsom hunden,
Förmådde att bedja då intet han fick.

Jag såg detta barnet, dess anlet var täckt,
Af känsla der röjdes en skymtande daning,
Gudomliga gnistan, så sade en aning,
Än kunde uppblossa vid lifvande fläkt.

Nu klockorna ringa och modren på bår
Bärs bort i det tysta och lugna att sofva,
Och, fritt från den ädla, men smärtsamma gåfva
— Förnuftet — gladt barnet vid likkistan går.

O Gud! han ej anar, att mer han ej har
Ett moderligt, ömmande hjerta på jorden,
Att hon ifrån honom nu tagen är vorden,
Som honom i smärta till smärtolif bar.

Re'n kistan är lyft från den svartklädda bår,
Re'n sänkes den djupt ner i svartgråa mullen,
Ack, ingen skall gå till den ensliga kullen
Att offra en blomma och gråta en tår!

Snart grafven är fylld och snart korset står der,
Ett tecken, som säger oss syndare alla,

Att Herren, som synderskan bort ville kalla,
En Gud full af nåd och förbarmande är.

Mot kyrkmuren lutar sin gulbleka kind
Det bortglömda barnet och lyssnar till sången,
Som prisande höjs för den frigjorda fången
Och sakta bortsväfvar i aftonens vind.

Han irrar omkring — re'n har solen gått ner,
Men vänliga stjernor den fånige skydda
Och lysa hans tröttade fjät till en hydda;
Hans moders det är — ack! hon finns der ej mer.

Men gossen han känner så grannt den igen,
Så glad uti ensliga stugan han träder,
Åt moderlig omfamning stilla sig gläder;
Men modren har gått till de ångrandes vän.

Och ensam i stugan så tålig och still
Är gossen nu mera och väntar om dagen,
Af irrande tanken barmhertigt bedragen,
Att modren till barnet snart hemkomma vill.

När dagen är lyktad och qvällen blir natt,
Då qväljer en plågande oro den lilla,
Han vankar omkring, han kan ej bli stilla;
Så rastlöst den girige söker sin skatt.

Han letar i sängen och letar i vrå,
Der fordom vid rocken satt modren den arma,

Han längtar i famnen, den hyllande, varma,
Han räcker förgäfves ut armarne små.

Han vidrör de kläder, som fordom hon bar,
Han tycker — han anar de är desamma,
Han gråter och stammar ett jemrande: mamma!
Men aldrig — men aldrig han röner ett svar.

Den 30 October.

Jag ämnade i dag taga en teckning af den lilla stackars gossen, som en sjuttio-årig gammal mormor, boende i torpet «Bakom», ensam försörjer; Agathe intresserade sig äfven lifligt för honom och ville gerna se honom. Jag erkänner att jag blef litet flat, då jag fick se en liten tjock och frodig pojke med ett ansigte, der glädjen strålade. Han var sex år gammal. Han kan ej tala några ord, men frambringar många ljud. För öfrigt var gossen högst, fastän fånigt, komisk, gjorde de sötaste småleenden och grimaserade. Blott då han hastigt utropade: Aja! (modren hette Maja), blef hans ansigtes uttryck sorgligt, liksom rösten. Till en liten teckning af «Eländets son» i mitt album tog jag således blott gossens ögon och det öfriga ur mitt hufvud.

Stockholm den 3 November.

Min lilla Charlotte! Här äro vi, och då jag skrifver detta
n jag knappt hålla mig från att gråta. — Fredagen reste vi
in. Vädret var i början ruskigt och fult, men ju längre vi
mmo, desto lättare blef luften, himlen klarnade framför oss
ls inemot och framför Stockholm den stod alldeles blå och
ålande. Jag nämner detta, emedan det hos mig väckte den
nken: i början skall det bli tungt, sedan bättre och slutligen
a. Då man är oviss och fruktande, blir man lätt litet
rockaktig.

På aftonen fick jag ditt bref. Hvad det innerligen gläder
ig att du trifves så väl. Senare kom F. till oss, glad och
lig. Jag gick tidigt till sängs, med höstqvällen i hjerta och
inne. Lördagen var för mig en obeskrifligt svår dag, och
ittra, bittra tårar flöto för mig, en gärd åt förra stunder,
ör hvilkas tunga, frätande hågkomst inga englavingar skydda.
)ch, liksom mången gång förut, suckade jag blott: Ack, dö
– dö! På aftonen blef det något bättre; jag läste en god
ok, bad till Gud, blef lugnare och lofvade mig att söka hålla
ig uppe.

Den 4 November.

Jag skall ännu tala blott litet om oss. Vi bo väl, vårt
rmak är trefligt. Men hvad jag mest af allt värderar — ett
et litet rum, om än aldrig så litet — det saknar jag. Vi
stra ha god ro här och få vara mycket nere i våra rum.
ppas goda, milda lynne är förbi, svårt är det ej ännu, men
ckes hvar stund kunna bli det. Mamma är glad och god.
edda lugn, men ej glad. Agathe är glad och full af hopp
ch lust (så länge) och jag — ack! min lilla Charlotte, jag

arbetar emot nedtryckande känslor, jag säger: jag vill vara glad — och jag gråter. Men det blir nog bättre sedan det första gått öfver. Moralisera mig ej, söta Charlotte! Jag vet huru godt och väl du menar; men det förfelar sitt ändamål. Skapad att djupt och lifligt känna allt, kunna philosophi och räsonnemanger blott till en viss, ganska otillräcklig grad hjelpa mig, innan undergifvenheten för Guds vilja hinner verka till lugn och stilla hjertero — och dessförinnan måste detta stackars hjerta hafva blifvit mattadt genom sina egna slag. Emellertid har jag hopp och det är mycket. I mitt nästa bref skall jag nog kunna säga dig, att jag är bättre. — A propos: skrif mera om dig och mindre om oss i dina bref. Hvad det gör mig godt att veta det du trifs så bra.

Jag skickar nu de verser du begärt.

EN OLYCKLIGS VAGGSÅNG.

Tärda, tryckta hjerta!
Sakta dina slag,
Lifvets kräfta, smärta!
Hvilans balsam tag.

Slut dig till, mitt öga,
Om den heta tår!
Stjernprydd, ur det höga
Qvällen vallmo sår.

Hvila, ljuflig hvila
Öfver jorden går,
Lätta drömmar ila
Uti hennes spår.

Som en aftondimma
Sänker hon sig ner,
Och i nattens timma
Tröst och frid hon ger.

Väl att den är slutad,
Ack, den långa dag!
Mot min kudde lutad
Stilla gråter jag.

Tårar äro vänner,
Dagglikt falla de
På den eld, som brännor
Under dagens ve.

Och det blir så stilla
I en sargad själ,
När den qvalda lilla
Se'n får slumra väl.

Tyst! nu vill jag somna
Och mig lycklig tro;
Domna, känsla, domna,
Unna mig min ro.

O, min bädd, min stilla,
Trogna, dyra vän!
Der i drömmens villa
Jag är lycklig än.

Fantasiens stjerna
Strålar öfver dig,
Hoppets hulda tärna
Handen räcker mig.

Ack, då ser sig fången
Löst ur sina band,
Sjunger segersången
I ett bättre land;

Skådar i en spegel
Tid, som komma skall,
Tron med säkra segel
Motstå tidens svall;

Känner smärtan flyktad,
Skådar himlen klar,
Skådar färden lyktad,
Skådar ljusets far.

Och en röst helt nära
Hviskar: han är din!
Helga sånger ära
Allas far och min.

Gerna vill jag drömma
Åter dessa ljud,
Alla smärtor glömma,
Endast tacka Gud.

Den 22 December 1828.

Jag börjar med att omtala att August, den snälla gossen, ›m hem den 11:te dennes, sprittande glad, rask och förnöjd. ans examensbetyg äro de bästa, som på 20 års tid blifvit ifna vid kansli-examen. Han har fått tvenne «cum laude» och ⁄enne «laudatur». Denna hans examen har verkligen gjort ppseende. Pappa var så rörd och glad såsom jag aldrig än ett honom, han omfamnade August och grät. Man måste nedge att det är snällt, att vid nyligen fyllda 18 år komma rån gradpassering och på 3 månader läsa sig till sådana be-yg. Agathe, som med mamma var på spektaklet och såg »La Dame blanche», var sedan i förtjusning hela aftonen öfver den hvita frun och den studerande kornetten. August är lång, mager, mycket ful, men ser ändå hjertans hygglig ut.

Stockholm d. 18 Februari 1829.

Jag har en tid varit skriflat. Ej heller har något passe-at, just värdt att skrifva om. Se här bland det märkligaste.

I går afton, under det att mamma och systrarne hade arit ut på visiter, gick jag upp till pappa, som satt, läsande ina tidningar, vid thebordet. Han bjöd mig the, hvilket jag ock afslog, jag erbjöd mig att läsa tidningarne för honom, vilket han å sin sida afslog. I stället föreslog han mig en ektyr att läsa för mig sjelf, och hemtade från sitt inre rum tt bref, som han öfverlemnade åt mig och hvars stil var mig lldeles obekant. Jag gick in i förmaket och läste till min örundran en mycket väl skrifven formlig demande en mariage f min chétiva person af *, som förmodligen afvaktat sin befor-ran till högre tjenst för att göra sista försöket, hvilket jag ndrar öfver efter allt hvad jag sagt honom förut. Brefvet,

ställdt till pappa, är för öfrigt rätt hyggligt, och det gjorde mig verkligen ondt, att han vändt sig till orätt person. Sedan jag läst brefvet bar jag det åter till pappa, som frågade mig hvad han skulle svara. Utan tvekan, som du väl kan tro, gaf jag afslag och dervid blef det för denna afton. I dag på morgonen skickade pappa efter mig, läste för mig sitt svar och frågade om det var enligt med min önskan. Der funnos saker, som voro bra, men också andra, som hellre kunnat vara borta; men att göra någon anmärkning dervid, det skulle väckt för mycken storm. Jag kom likväl öfverens med mamma och systrarne, att för att njuta denna medelsällhet i lifvet, som kanske är den enda man kan hoppas erhålla, gjorde man klokare i att taga en *, än många andra med yttre förmåner — i fall, nota bene, man ämnar inträda i det heliga äkta ståndet, hvilket jag ber att, med lithanians alla plågor vara bevarad ifrån. Jag medger likväl, att jag, med en af Walter Scotts personager, hellre skulle vilja kunna säga: Mon mari, épargnez notre ennemi — än: Genereux ennemi, épargnez mon mari — hvilket sednare *:s hustru nog får lära sig utantill.

Om jag skulle vilja stadna hos Agathe W—? frågar du. Ja, jag ville det, åtminstone någon tid, en vinter eller så der omkring. Ett af skälen härtill är att jag önskade skrifva och försöka mig såsom författarinna. Här i staden är det mig omöjligt; all min kraft, min liflighet, mina idéer mögla. Dessutom känner jag verkligen behof af att hemta litet frisk luft, och skulle gerna, om jag kan, tillika vara Agathe W— till någon hugnad. För systrarne här kan jag göra så litet, emedan mitt eget lynne ej är gladt. Jag tror att mina bref skulle vida mera muntra dem än min konversation. Pappa får nu ibland en feberaktig längtan att hafva dig hemma, och vi få se om jag kan få tillåtelse att blifva borta någon tid. Det är märkvärdigt med hvilken tung hand tiden fört oss igenom våra ungdomsår. Vi, du och jag, nalkas begge 30 år, och hvilka njutningar hafva vi ännu haft, ehuru begge så utrustade, vågar jag säga, att njuta och skänka njutning. Huru litet ha vi kunnat verka, fastän begåfvade med så mycken kraft och håg

till nyttig och välgörande verksamhet. Öfver dessa två sista år, som jag tillbragt på landet, vill jag likväl ej klaga. Jag har under denna tid varit nyttig och ofta lycklig. Sällan gick någon dag förbi, som ej skänkte mig tillfälle att lindra någon plåga eller att göra någon fröjd. Jag hade dessutom frihet, denna dyrbara lifs- och helsodryck, och drack den med den friska landtluften i fulla drag. Min helsa blef förbättrad till kropp och själ, och jag njöt ett plågfritt lif, destomera som det ej var onyttigt för andra. Jag påminte mig ej sällan din så ofta yttrade önskan att hafva bredvid dig några munnar, i hvilka du kunde stoppa den mat, du tyckte vara öfverflödig för dig. Detta nöje förskaffade jag mig dagligen, rätt ofta med försakande af egen njutning, och denna lilla frivilliga svältkur gjorde mig obeskrifligt godt. Men allt detta är förbi; jag är nu ett noll i frihet, som i förmåga. Det är likväl icke med någon bitter eller knotande känsla, som jag i dag kastat en melankolisk blick på den flydda bättre delen af vårt lif. Jag tror, att en vis vilja ledt äfven våra öden, och hoppas, att den återstående delen af vårt lif skall med större skäl kunna kallas *den bättre*, såsom nyttigare, verksammare, och således lyckligare. Jag hoppas, säger jag, ty utsigten dertill är lika så stängd, som den nästan alltid varit, ja, kanske än mera. All den lycka, all den glädje jag för mig begär, är att vara ett stilla vittne till din och systrarnes. Ack! när skall jag kunna bli det? Vår familje-fregatt går antingen i marvatten, eller står i dyning och stiltje, och den har ända sedan den gick af stapeln ej haft en frisk och god vind. Blås, Kajsa, blås!!!

Jag skickar dig här några verser, som jag skref härom dagen.

Angående mitt författarskap, så ämnar jag fortsätta med «Teckningar ur hvardagslifvet», och under denna rubrik äfven skrifva romaner. Jag har flera i hufvudet, en börjad, som kan, tror jag, bli intressant och nyttig. Men de stackars sommarfoglarne behöfva luft och någon värme för att lyfta vingarne och flyga ut. Egna mig åt författarskap ämnar jag för

ingen del. Bättre, vill Gud, ämnar jag göra i verlde andra och mig sjelf. Det är blott en sysselsättning tills v

---

JULOTTAN.

Klockors toner genom luften skalla,
Kyrkan står i helig högtidsskrud,
Sina barn hon i sitt sköt vill kalla,
Frid och fröjd hon dela vill åt alla,
Jordens barn hon helga vill åt Gud.

Isig vinter sveper öfver jorden
Snöig mantel, tryckande och kall,
Likväl firar man den stund i Norden,
Då en vår-ros, lifvets blomma vorden,
Törnekrönt stod upp ur tidens svall.

Ännu brinna himlens stjernor klara,
Jorden tänder sina fröjdeljus;
När der ofvan sjunger englars skara
Hör man, jublande, på jorden svara
De förlöstas chor i Herrans hus.

Säg, hvi strålar än i nattlig timma,
När och fjerran, ljus af alla slag?
Låt oss sångens Gudasvar förnimma:
Klarnad är de forna tiders dimma,
Sjungom högt: «Ett barn är födt i dag!»

Måtte uti jordens hyddor alla
Barnens hjertan högt af glädje slå,

Fromma mödrar uppå knä nedfalla,
Lära barnen re'n i vaggan lalla
Barnets namn, som låg på krubbans strå;

Säga dem hur äkta barnasinne,
Oskuld, renhet, honom var så kärt,
Tidigt fästa uti deras minne,
Lik en runa, gräfd i barken inne,
Hvad den Gode gjort och hvad han lärt.

Jordens folk, gån att i templen sjunga,
Högt välsignande hans dyra namn,
Barn och medelåldriga och unga,
Äfven J, hvars fjät re'n blifvit tunga,
Skynden alla i er broders famn!

Uti natten har han tändt en stjerna,
Genom lifvets dimmor fram hon far,
Hoppet kallas hon, den himla-tärna,
Vandraren hon för så mildt och gerna
Dit, der gåtan skall oss blifva klar.

Mörk den midnatt var, som är förliden,
Mörk lik den i grafvens tysta hus,
Morgon kommer dock och bortom tiden,
Firande försoningen och friden,
Tänder evigheten sina ljus.

Stockholm d. 12 April 1829.

Jag har fått en sådan ifver att skrifva till dig, att jag tror posten kommer en tid bortåt att hvarje postdag få vidkännas tyngden af ett bref från mig. Min första tanke då jag vaknar om morgnarne är Charlotte! och denna tanke är nu så glad, att jag tror det vara solsken och vårväder till dess att en blick genom fönstret låter mig igenkänna den urväders-vinter, som ej lemnat oss ännu, i hjertat af April. Hvad jag längtar efter ett bref från dig! Det är visst att jag önskar *** all möjlig lycka. *Brillant parti* — Gud bevare oss derifrån! Jag kan aldrig dermed förena tanken: *lyckligt äktenskap*. En riktigt sann innerlig huslig lycka tror jag att du med *** skall kunna njuta. Om hans karakter och egenskaper skall du sjelf snart bäst kunna döma. Jag är blott rädd att du begär för mycket. Med hvarje dag lär jag att högre skatta hos mannen de sköna egenskaperna: godhet och billighet. Men jag har ett så innerligt och gladt hopp, att de rara husgudarne skola till himmel förvandla min älskade Charlottes jordiska hem. A propos: Nôtre futur beau frère är väl nu i C—a. Vi hade härom morgonen ett fasligt göra med att draga oss till minnes hans fysionomi. Hedda hade någon bättre reda härpå. Men du måste vara så snäll att komma oss till hjelp, i synnerhet angående formen på hans näsa, som alldeles undsluppit oss. Ack, min lilla Charlotte, ännu en gång ber jag dig: skrif om allt; det aldra minsta har nu intresse för mig. Nu skall jag försöka att tala om någonting annat.

Förliden Måndag var jag hos friherrinnan J—s pour toute la journée i sällskap med L—sens, och hade rätt trefligt, oberäknadt nöjet (hvilket nu mera ej är stort för mig) att af den aimabla, der församlade societeten ifrigt complimenteras för mina målningar, af hvilka blott två voro der, neml. grefvinnan B—s porträtt i sepia, som alltid hänger bakom fru J—s stol, och L—s porträtt i färger, som jag nyss fått får-

digt, och hvilket gjort mig mycket nöje genom det nöje det gör hans hustru.

1829.

Sedan jag förliden Fredag afsändt mitt bref till dig, satte vi tre hemma-systrar oss vid hvarandra i soffan, läste om ditt bref, kommenterade det å nyo och gåfvo luft åt våra glada förhoppningar i — (jag kan väl säga så) i våra hjertans oskuld och tillgifvenhet för dig. Flickinbillningar, liksom unga eldiga hästar, äro stundom fallna för att skena, och i våra gjorde vi stundom en rutsch öfver tidens alla grindar, då vi tänkte på huru vi skulle möblera, huru vi skulle sy för dig. Hedda hade sett charmanta gardiner, sydda med lappsöm, som hon skulle taga till modeller. Agathe funderade på näsdukar och en mängd broderier, jag förklarade mig ej ha courage att våga mig ut på dessa konstgenrer i söm, men erbjöd mig till all slags fällning, förstyngs- och efterstyngs-, som kunde komma i fråga. Alla öfverensstämde vi i en fullkomlig tillfredsställelse med den ifrågavarande personens yttre och i ett lifligt hopp eller snarare en liflig tro, att hans inre skulle vara godt och bra. Underrätta mamma snart om allt. Du binder dig ju derigenom i alla fall till intet steg emot din böjelse; ty du bör visst icke utan en sådan förena dig med honom; men påminn dig detta lilla goda och sanna stycke:

«The happiness of human life is at best comparative. The utmost we should hope for here is such a situation as, with a *self-approving mind*, will carry us best through the present scene of trial. Such a situation, as, all circumstances considered, is upon the whole, most eligible for us, tho' some of its circumstances may be disagreeable.» *)

*) Lyckan i det menskliga lifvet är i bästa fall endast jemnförelsevis stor eller liten. Det högsta vi här kunna hoppas är en sådan ställning,

På ett annat ställe i Grandisson, der lady D. vill öfvertala Harriet att gifta sig med hennes son, säger hon med lika sanning:

«You are pious, dutiful, benevolent. — Cannot you if you are unable to entertain for the man who now with so much ardour adresses you, were you married to him, the passion called love, regard him as gratitude would oblige you to prefer any other man who is assiduous to do you service or pleasure. Cannot you shew him as much good will, as you could any other man whom it was in your power to make happy. Would you esteem him less than a person absolutely a stranger to you? The exertion of your native benevolence, of your natural obligingness, of your common gratitude, of your pity, is all that is asked of you. This exertion will make him happy, and if you retain that delight, which you have hitherto taken in promoting the happiness of others who are not undeserving you will be yourself not unhappy.» *)

Detta skulle i alla fall kunna sägas till dig om ej, såsom jag tror, *** snart ställer så till att in- eller öfvertalan blir öfverflödig. Måtte så ske!

---

som förer oss, med bibehållande af vårt samvetes goda vittnesbörd, bäst genom jordelifvets pröfningar, en sådan ställning, som, då alla omständigheter tagas i betraktande, är för oss på det hela mest passande, om än några af dessa omständigheter kunna vara mindre behagliga.

*) Ni är gudfruktig, pligtälskande och af ett vänligt sinnelag. Kan ni icke, om det än är er omöjligt att för den man, som nu med så varm känsla söker vinna ert hjerta, i fall ni vore gift med honom, känna den passion, som man kallar kärlek, likväl värdera honom så som tacksamheten skulle bjuda er att föredraga hvarje annan man, som bemödar sig att göra er tjenster och bereda er nöje? Kan ni icke visa honom lika mycken välvilja, som ni skulle kunna visa hvarje annan man, hvilken det stode i er förmåga att göra lycklig? Skulle ni högakta honom mindre än en person, som för er vore helt och hållet en fremling? Utöfningen af er medfödda välvilja, af den i er natur grundade önskan att göra till viljes, af er vanliga tacksamhetskänsla, af ert medlidande, det är allt hvad af er begäres. Denna utöfning skall göra honom lycklig, och om ni, såsom hitintills, erfar njutning af att bidraga till andras lycka, som icke äro deraf ovärdiga, så skall ni sjelf icke känna er olycklig.

Jag kunde ha allehanda smått och roligt att berätta dig; men jag har nu ej tankar, bläck eller penna för mer än ett ämne. Hvarför har ej posten vingar? Skrif snart och utförligt.

Härom aftonen hörde mamma hos Franzéns talas om min lilla bok, hvilken man tyckte mycket om och öfver hvars författarinna man gjorde allehanda gissningar.

Stockholm den 30 Juni 1829.

Förlorad i det omätliga klagade en dunkel atom öfver sitt intet. Hvarför blef jag till, knotade han, om, bland allt hvad som lefver, rör sig och verkar, endast jag skulle känna plågan af min betydelselöshet. Ack! vore jag blott en daggdroppe, som ur molnet föll ned att vederqvicka jordens blommor! Vore jag en partikel af den friska källans vatten, som välgörande kunde njutas af jordens ädlaste son, menniskan, eller en vindfläkt, som på Skaparens vink flög att svalka en försmäktande pilgrims hjessa, eller en blomsterånga, som, lifgifvande och ljuf, förlorade sig i luften, hvilken den förädlat — vore jag blott i ett enda ögonblick af mitt dunkla lif för någon en välsignelse — då skulle jag välsigna mitt upphof. Så klagade atomen.

Klar sken solen öfver jorden, lifvande allt och prisad af allt. Böljan smekte lekande stranden, hvars blommor tacksamt böjde sig öfver dess friska flod och läto i dess djup sina leende bilder stråla. Frisk och munter for vinden mellan blommor och löf. Afton kom. Daggen föll öfver jorden, som till tackoffer sände oändligt ljufva ångor upp mot den mildrika himlen. Stilla utdelade naturen sina välgerningar. Ingen och intet behöfde eller saknade atomen. Atomen kände det, och i dyster tomhet tyckte han sitt lif småningom slockna eller sjunka som skymning i natt. Och natt hvilade öfver atomen; han kände likväl sitt djupare mörker. Då sväfvade fram på morgonrodnans

strålar tröstens engel, en ljus seraf, som med en outtömlig skatt af himmelsk balsam far fram öfver jorden, och der en martyr för det rätta lider, der en trampad myra plågas, der stadnar han, ger lif, njutning, lindring eller förgätenhet eller död. Serafen märkte äfven den lidande atomen och hörde dess dystra klagan.

«Gläds, lidande stoft!» talte hans vänliga röst. «Din önskan är hörd af ett evigt lyssnande öra. En medlidandets och tröstens tår skall du glänsa i min krans och falla såsom en lisande droppa i smärtornas glöd.»

Han talte och redan glänste atomen, förvandlad, salig och klar, såsom en leende tår på en skön vallmo i serafens krans. — O! — hviskade han i ödmjuk glädje — blott en droppe är jag; men, sköna seraf! om, helgad af dig, det är mig gifvet att vederqvicka en försmäktande, så skall jag prisa min herrliga lott, skall jag välsigna dig och mitt eviga upphof.

Hvem är atomen, söta Charlotte, annan än din stackars Fredrika, som hoppas och arbetar på att bli denna lisande droppe!

Min andra del af Teckningar ur hvardagslifvet skall bestå af flera stycken, uti hvilka jag, efter hvad jag sjelf känt, skall inflåta flera slags olyckor och lidanden samt möjlig tröst och lindring derför. Jag skrifver nu derpå. Det lilla ofvan anförda stycket skall i slutet af boken uttala atomens innerliga önskan och ödmjuka hopp. Jag skref också härom dagen ett annat stycke: «Bönens hem», som jag tror skall göra dig nöje att läsa och som jag derföre nu skickar dig.

Vi hafva slägtingar i staden, och det var skada, att du, min lilla slägtkära syster, ej var närvarande vid en liten middag, som föräldrarne gåfvo för dem. På eftermiddagen ritade och kolorerade jag Hélène Franzéns porträtt och skref derunder:

Voyez ici Hélène,
Non pas l'Hélène de Troie,

Elle est bien mieux, ma foi,
Elle est fille de Franzén.

Hon är rätt vacker och hennes föräldrar voro mycket nöjda ed porträttet, som verkligen visade en ung, skön grekinna ch var dessutom rätt likt.

Skall jag i dag ej få något bref från dig?

BÖNENS HEM.

Böljor, bittra som lidandets tårar, slogo med tunga, en-nigt dånande slag mot en klippa, på hvars mörkgråa yta gen den minsta lilla mossväxt grönskade, ingen liten fogel nder himmelen någonsin, qvittrande, sänkte sig för att söka tt frö eller ett korn, ditfördt af gynnande vindar. Förbannel-ns thordön tycktes hafva gått deröfver. Dunkla, våtkalla oln krönte dess hjessa. Der, på den hemska, rysliga höjden tt en varelse — en qvinna — känd är hon af månget död-ghetens barn. Hon var dödsblek och hennes blekhet var sor-ens; men stilla var hon och lugn som en hopplös. Eviga ar tillrade, droppe för droppe, utför hennes kinder, lång-mt försvunno för henne tidens oändliga minuter. Slutna ro hennes bleka läppar, men från munnens tysta tempel rade, lika mörka genier i tydliga drag, de orden: jag lider, g lider! I hennes sjunkna, men lågande ögon, på hennes nna, der länkar af gråa hår spriddes af kulna vindar, i hen-s framåt lutande ställning, nedtryckt ej af år, men af plåga, ste man att en mask frätte hennes hjerta. — Lycklig du, m i ditt hjertas ljusa himmel aldrig såg skuggan af denna ld! — Lycklig du, englarnes skötebarn, som kan säga: jag nner henne icke. Ack! jag har känt henne — redan ur min ndoms himmel såg jag hennes blodstrimmiga öga stråla; h många, många känna henne väl — hennes lif är lidande, nnes namn — smärta.

Strålande af sin salighets ljus sväfvade en morgon den himmelska kärlekens genius genom himlarne. En blick ur hans ljusa öga föll som en solstråle på smärtan, der hon hopplös grät.

Han såg henne — och han älskade henne, ty hon led och hans väsende är att lyckliggöra.

Han tog henne upp till sig i sitt sköna eden, vårdade, älskade och tröstade henne, och ville, men förgäfves, lära henne att hoppas.

Hon födde honom en dotter, ett underskönt barn, i hvars englaanlete fadrens klara leende och modrens tårar förenade sig i ljufvaste harmoni. Man kallade henne: Bönen. Hennes händer voro hopknäppta, den leende munnen halföppen som en rosenknopp, och hennes sköna tårfulla ögon riktade uppåt.

Vid åsynen af den herrliga varelsen genombäfvade för första gången en glädjerysning smärtans tårda bröst, för första gången höjde hon en blick, full af ljuft hopp, till sin himmelska gemål, hvars öga, fullt af salighet och mildhet, strålade öfver henne. Hon tryckte till sitt hjerta sin förstfödda älskling, suckade, log och såg framåt tiden med förtröstan. Blott ett ögonblick likväl dröjde glädje uti smärtans själ. Längtande tillbaka till sin dunkla hembygd, återvände hon dit, men med en tröst, och den var, att hon födt bönen, och med ett hopp, det att hon en dag ej mera skulle vara till.

Under sin faders vård växte den sköna dottren upp med himmelens blomster, under lek med himmelens englar. Dock ju mera hon utvecklade sig, desto mera kände hon, i skymmande, blott halft förstådd aning, att hon der ej var hemma. Hon hade ju tårar, och dessa fremlingar i ljusets hemvist kände himlabarnen ej. Oharmonisk med hennes inre varelse var tingens eviga och oföränderliga skönhet der uppe. Längtande sänkte hon ned sin blick och såg i aningsfulla drömmar en lägre verld, icke så långt skiljd från hennes moders hembygd, der solen ofta skymmes af dystra moln, der dimmor hvälfva öfver rosengårdar och sjelfva himmelen fäller tårar på en grönskande jord. Och hennes hjerta klappade: «dit, o! dit!»

Den himmelska kärlekens genius såg, med älskande blick, lottrens tysta vemod. Och då tiden var kommen, stunden, som Jehovah bestämt, tog han henne vid handen och genomsväfvade med henne den oändliga skapelsens rymder. Då kommo de till en stjerna, Jorden kallad, der serafens öga, med vemodig glädje, återfann de med hennes hjerta och sinne nära beslägtade bilder. Klara tårar blänkte i blommornas sköte och solen bröt sig fram ur tunga skyar. Sommardagar och vinternätter hvilade ömsom i dess dalars djup och aningsfulla töcken drogo med höstvindar öfver dess skönaste nejder.

«Här låt oss dröja — låt oss hvila här», hviskade bedjande dottren till fadren. De sänkte flygten och stadnade sväfvande på en höjd, öfver hvilken lummiga cedrar spridde långa aftonskuggor. Ljuft leende blickade serafen omkring sig, så upp till himlen, der ljusa skyar jagades af ljumma vindar, så till sin fader med de orden: «här är mig godt att vara — här är jag hemma, o! låt mig blifva här.»

«Dotter af min kärlek» — svarade fadren — «ja, här skall du dröja — här är ditt hem. Så vill det Jehovah. Här är odödliga väsendens vagga, menniskans fosterbygd. Här skall under lidanden uppgå hennes odödliga glädje. Men på det att hon ej må förfela sitt mål, skall du blifva när henne, blifva ett samband med mig och mitt eviga hem, som en gång skall blifva hennes. Du skall lära henne att bedja — det är att förtrösta och hoppas. Du skall vaka vid hennes vagga, såsom ock vid hennes graf. Du skall lära henne att i alla öden rikta blicken uppåt, på det att en stråle af den eviges klarhet må sprida ljus i hennes själ. Tröstarinna skall blifva ditt namn; ditt kall — en qvinnas — att trösta och stödja.»

Han talade och höjde de bländande vingarne, sväfvande sakta upp, med blicken, full af outsäglig kärlek, fästad på dottren, som knäböjande, med hopknäppta händer och tårfullt leende, bad: «Vare det så, o! min fader! — min sällhet är att göra din vilja. Morgonstund och aftontimma, alla dagens ljusa stunder, alla nattens tysta timmar skall jag föra menniskoblickar och menniskohjertan till dig. Men på det att jag alltid

må blifva hoppfull, blifva full af tröst och glädje, på det att mitt leende alltid må stråla öfver mina tårar — derför — blif alltid när mig, öfvergif mig aldrig, min fader.»

Försvunnen ofvan skymmande moln var den himmelska kärlekens genius för den bedjandes blickar; men en fläkt, full af himmelsk ljufhet, smög sig smekande bland hennes ljusa lockar och rörde med sakta kyssar hennes panna, kinder och ögonlock. Och hon kände fläkten ljuf som välsignelsen af en faders hand. En darrning susade genom cedrarnes lummiga grenar och ett: «*aldrig*», sakta uttaldt, men med en ton, som utur evigheten mötte hennes öra. Och hon kände att han aldrig var fjerran från henne.

Jorden blef bönens hem. Bönen blef menniskans goda engel. Hon vakade vid hennes vagga, bevarade hennes ungdom, tröstade henne i alla åldrar, gladde hennes ålderdom, och i trädens löf, som skuggade stoftbarnets graf, hördes hon ännu hviska ord af frid och glädje, hviska att hon fört det hem och att det nu ej behöfde henne mera.

Tröstarinna kallas hon. Hon lärde menniskan att le under tårar — att hoppas.

* * * * *

Och vi, mina bröder och systrar, vi, som hon vill trösta och lyckliggöra — låtom oss ej misskänna den ljufva engeln, låtom oss följa hennes lära. Låtom oss bedja med ännu stammande barnaläppar — i vår ungdom, i våra mogna år, i vår ålderdom, uti frestelsen — i vår glädje, i vår sorg — i vår sista stund — uti kampens, som uti segrens timma, låtom oss bedja — låtom oss bedja!

Årsta d. 19 November 1830.

Gud ske lof att det är klart, mildt och vackert väder! Du har, hoppas jag, en angenäm resa. Vi tala oupphörligt derom, göra hvarannan minut anmärkningar om väderleken, och för första gången i min lifstid finner jag detta ämne vara ett bland de intressantaste. Min goda Charlotte, jag har varit en riktig surkart sedan vi skiljdes. Jag var temmeligen lugn då du afreste — men pinan kom efter. I går hela eftermiddagen hade jag en riktig trånad efter att få se dig ännu, omfamna dig, gråta och välsigna dig, bedja dig förlåta hvarje liten ovänlighet, som jag gjort mig skyldig till mot dig. Jag gråter hjertligen nu då jag skrifver detta. Charlotte, min söta Charlotte! skall du väl någonsin kunna glömma huru innerligt, huru länge, huru sannt vi varit förenade. Skola väl de nya förhållanden, uti hvilka du inträder, de nya känslor, som småningom skola uppstå i ditt hjerta, låta de gamla minnena förkolna. Jag fruktar derför ibland. Måtte du blott framför allt bli lycklig, känna dig lycklig. *Det* behöfver jag. Jag har intet hjerta för svågrar, det känner jag. De ta ju bort från mig det käraste jag har — mina systrar. Men *** skall kanske en dag kunna omvända mig. Gör han sin hustru lycklig — så får han i mig en öm och *tacksam* syster.

Nu till en teckning af hvardagslifvet. I regn, storm och mörker tågade Hedda och jag ut till Årsta, under det du och din man under samma himmelstecken reste åt en annan kant. Vi blefvo blötta, stötta och trötta, men grufvade oss blott för er. I kolmörkret kommo vi fram till gamla Blåsborg, der vi funno mamma och Agathe glada, trefliga och friska, längtande och väntande att få höra talas om dig och ditt. Dermed ha vi tills dato hållit flitigt uti. Källan är för oss bottenlös. Mammas tankar promenera omkring och bygga här och der ett litet luftslott. L'étoffe a pris son pli.

Vi hålla nu på att styra ut vår lilla stumma pensionär. Hvart han skall komma är ej ännu beslutadt.

Nu slutar jag, min lilla Charlotte, ty jag har ondt i hufvudet och hjertat. Mamma helsar dig och din man på det ömmaste och hjertligaste, äfvenså helsar Hedda. Vi ha trefligt och lugnt — men jag är surkart ändå — jag kunde göra sura miner åt . . . men det vore dumt ändå.

Farväl, min Charlotte, halfva mitt hjerta, farväl.

Årsta d. 30 November 1830.

Hvad det var för ett litet skönt bref du skref till mig från Djula. Vi hade, då det kom, nyss slutat att dricka the och att äta potates. Jag hade redan gått till sängs, litet trött och mätt på verlden. Då hemtade man till mig ditt bref, kring min säng samlades mamma och systrarne. Jag läste högt, men vid det stället: «*** *har få sina likar, jag är lycklig*» kunde jag ej mera läsa, ty jag grät af glädje, och sympathetiska tårar stodo äfven i mina leende åhörares ögon. Äfven i Augusts, då han morgonen derpå hörde uppläsas detta ställe, trängde sig dessa känslornas klara tolkare. Se, Charlotte! huru älskad du är. Tänk, min goda syster, då du är lycklig, att du derigenom bidrar till mångas sällhet. Jag skref mitt första bref till dig i en högst vemodig sinnesstämning. Må *** förlåta mig min jemmer och mina tvifvel. Jag tror verkligen, att med en man, sådan som han, det blott beror af dig att bli lycklig; och just derföre borde jag vara lugn. Din resa hitintills låter så innerligt treflig. Gudskelof! för hvarje glad dag du har.

Nu skall jag väl tala litet om oss. I morgon, så här dags, sitta vi troligtvis i staden. Jag kan ej säga, att denna utsigt förtjusar mig. Men allt går ju för sig. Vi systrar komma att till en början bebo våra gamla rum, och det är jag nöjd åt. Mamma gör sig invärtes ett litet partie de plaisir af denna vinter, som jag tänker mig så kulen. Mamma ämnar

ta emot visiter, bjuda qvar till qvällen o. s. v. Måtte Agathe blifva lika rask, som hon nu är! Hvad mig beträffar, så tänker jag i vinter läsa, skrifva och måla mycket. Jag hör nu från flera håll mycket tillfredsställande, mycket smickrande om «Teckningarne»; men det gör på mig föga intryck, och huru högt är det ej till stjernorna — och för den, som sträfvar uppåt, hvad äro dessa blomdofter, som vinden hemtar och vinden förströr. Jag känner emellertid nu lust att skrifva och skall kanske under loppet af vintern utgifva tredje delen af Teckningar. Jag har sedan du reste skrifvit ett litet muntert stycke för denna del. Kanske skulle det roa dig att läsa det förut. Här har du det.

I dag ha vi inpensionerat vår lilla Eländets son hos «goa» trädgårdsmästaren, åtminstone för det första halfva året. Den beskedliga Christine har lofvat att på det ömmaste och omsorgsfullaste taga sig det lilla usla barnet an, som möjeligen kan lära sig tala och tänka. Han kom dit väl utstyrd med nödvändiga persedlar af alla slag. Då jag i dag på morgonen märkte hans linne, och gjorde ett slags bomärke, sydde jag, utan att sjelf tänka derpå, ett litet grafkors, sådant det här brukas. Jag undrar om det var profetiskt för barnet.

Mamma och jag firade jubeldagen i kyrkan. H.. skrek fasligt om att våra fäder sutto i mörkret och i dödsens skugga. — Solen, denna sköna bild af det intellektuela ljuset och som, frambrytande ur tunga moln, flera gånger plötsligt och strålande lyste in i kyrkan, var det vackraste af hela gudstjensten.

Farväl, min goda syster. Millioner innerliga helsningar till dig från alla hemma. Helsa din man.

VÅREN I NORDEN.

Vårgudinnan såg 'man stanna,
Med en vred och bister panna,
Sonen, unga Maj, att banna.
Första Maj,
Aj, aj, aj!
Skäms du icke, gosse lilla!
Uti gråt,
Blöt och våt,
Kommer du
Till oss nu
Menskans längtan att förvilla.

Himmel blå,
Sippor små
Hade du befallning hemta,
Pryda mark,
Skog och park,
Och på fjärilsvingar skämta.
Glädjens ord
I vår nord
Skulle du ha låtit skalla:
Våren kär
Kommen är,
Låt i bålar vinet svalla.

Skam du har
Att du tar
Uti Sverges almanacha
Blomsternamn;

Detta namn
Ej man borde så belacka.
Lipa — ja!
Mamma ska
Lära dig att sturskhet visa;
Mores lär,
Dig jag svär
Med min första nässla risa.

Mamma lilla!
Bad den lilla,
Var mig något mera huld.
Bror April har största skuld.
Han var lat att solen tigga,
Lät så snö och is få ligga
Uppå land och sjö i ro;
Gubben Bore lät han bo
Qvar i luften, och när jag,
Firande min födslodag,
Trädde väntad upp i norden,
Tänkte vederqvicka jorden,
Var det kallt och kulet, så
Att jag, skälfvande, fick gå
Uti kläder, genomvåta,
Och erbarmeligen gråta.

Bror April
Skrek nu till:
Har man sett och hört på maken?
Har jag icke sopat taken,
Alla gator huggit opp,

Gifvit rännstensböljan lopp?
Jag bedyrar, på min ära,
Man af mig vill mer begära,
Än som billigt är och rätt.
Jag med broder Mars har trätt
Och med alla sorters väder,
Sökt uti hans stängda leder
Utaf tjugu graders köld,
Att igenom spjut och sköld
Mig en väg i godo bana
För att resa vårens fana.
Fåfängt bad jag, han skrek nej;
Felet ligger ej hos mej.

Nå bevars,
Ropte Mars,
Skall jag nu i klämman stanna!
Onkel Februaris graf
Skulle jag ju sopa af.
Den låg bergfast öfver norden,
Tryckte, kylde stackars jorden;
Jag ej kunde annat göra
Än min plog på marken köra
Af och an på snötäckt höjd
Till dess drifvan der blef röjd.
Jag har gjort min skyldighet
Uti frusen ödmjukhet.

Talte Mars, och Vår'ns gudinna
Började att eftersinna
Hvilken af de piltar tre

Mest förtjent bestraffelse.
Bror väl skyllde fermt på bror;
Men den visa, kloka mor
Bet på naglarne och tänkte
Än en stund och sedan skänkte
Med ett ris af nässelblad
Hvarje pilt en bastonad.

Barnen skreko jemmerlig,
Lofvade att bättring göra,
Sol och sallat genast köra
Fram att pryda jordens stig.

Stockholm d. 7 December.

u är för söt, för snäll, för innerligt god, som skrifver
och så utförligt. Du kan ej tro huru vi äro snåla efter
ef, huru vi alla samlas kring ett nykommet såsom flugor
crèmen, och huru vi smaka om och åter om, och tala
ndera och fägna oss öfver dig och din resa. I dag på
lagen fick jag ditt bref från Hellinge, men jag är allra-
yfiken att höra af dig från Ch—stad. Få se om ej du
r dit i dag. Den, som vore der och finge säga dig
men! Nu skall jag tala litet om oss. Min lilla Char-
blif ej skrämd då jag för sanningens skull måste er-
att jag ej haft mod skrifva till dig förr från Stock-
så tungt, kulet och till och med odrägligt har det här
it mig; men det har redan mycket ljusnat och kommer
ı att klarna ännu mera. Hedda har äfven blifvit med-
Agathe ensam har hållit sig modig. Emedlertid äro vi
a åter vid godt mod. Den första otrefnaden var ej att

undvika. I dag i synnerhet äro vi särdeles animerade af dagens händelser: Brinkmans bref, Franzéns, Wallins och flera andras utmärkta loford. Hvilket ofantligt grannt bref — och det skall jag nu skriftligen besvara. Huru? — det vet jag ej ännu; men det skall du få höra nästa gång. Reuterborg har varit här. Han sade: komma nu hvart man vill, så får man höra talas om en fröken Bremer, en mamsell Bremer, som har skrifvit m. m. och som man skrifvit verser till. Mamma är god och glad. Det kan väl ännu möjligtvis bli trefligt hemma. Med nästa post skall jag skrifva mera. Helsa hjertligt din man.

P. S. Hedda vill nödvändigt skrifva af Brinkmans bref, på det att, säger hon, du må få det färskt. — Färskt! må vara, men sockradt och kryddadt öfver all höfva. Det följer härjemte.

Stockholm d. 6 December 1830.

Ej utan fruktan att, såsom en *objuden gäst*, finnas något oblyg och tilltagsen, griper jag i detta ögonblick till pennan för att uppvakta en älskvärd och förtjusande sångmö, som visserligen ej kan nedlåta sig till en personlig bekantskap med *alla* dem, som hennes snille ingifvit vördnad och beundran.

Också har min önskan hittills ej gått längre, än att den obekante måtte af en bekant vän införas hos den berömde okända, och min ädle Franzén har lofvat mig denna vänskapstjenst «så snart omständigheterna torde sådant medgifva». Men i snillets och hjertats vigtigaste angelägenheter kan man sällan lita på någon annan än sig sjelf, och således täcktes ni förlåta min ömma, kanske alltför otåliga längtan att personligen få uttrycka min tacksamhet för de skönaste och heligaste njutningar, den fosterländska vitterheten på lång tid förskaffat mig.

Franzéns finkänsliga sångmö gjorde mig först uppmärksam på «Teckningarne ur hvardagslifvet», om hvilka tidningen Heimdals ytliga välmening ej gifvit mig ett högre begrepp, än om några andra dagens smånätta diktfoster, som af honom erhållit ungefärligen lika hedrande dopsedlar. Men huru skall jag be-

skrifva det djupa intryck af verklig hänryckning och oafbrutet deltagande, hvarmed jag inom en enda natt fullbordade den första läsningen af er bok! I denna stämning skyndade jag dagen derpå till Franzén, med tacksägelse för det sannfärdiga prest-bevis han lemnat sin sångmös yngre syster, med tillägg: att jag för min del gerna barfota ville göra en vallfart af sex mil för att skåda de anletsdrag och höra den röst, som så lefvande, så ömt, så qvickt och så hjertgripande öfverraskar oss i hvarje rad af edra herrliga dikter.

«Unglaublich! Wie! ein solches Mädchen hatte mein Land, und *ich*, und *ich* erfahr' es heute zum ersten mal?»

Så utropade Don Carlos och fann sig dock bedragen! Jag åter vet ganska bestämdt på hvem jag tror. En qvinnolistig, behaglärd skönhet, som Eboli, kan väl under några ögonblicks samtal spela en fremmande person; men en skaldinna, sådan som dessa «Teckningars», är *hon* och ingen annan; hon är i snillets lek och allvar, likasom i alla lifvets förhållanden, öfverallt sann, oskyldig och trogen sina inre ingifvelser.

Se der, min ädla välgörarinna! min uppriktiga trosbekännelse. Jag är stolt deröfver att vår vitterhet äger en sådan författarinna; men det är förödmjukande för våra konstdomare, att er första del sedan två år har kunnat lefva så i tysthet ibland dem, utan att någon har anat den blygsamma fremlingens höga börd och medbragta rikedom. Men också har ni så hållit er inom hvardagslifvet, och der synas dessa herrar ej uppsöka diktens rike, utan förmodligen på storlefnadens stenlagda borggårdar. Jag smickrar mig med att känna det bästa af alla länders vitterhet, och jag trotsar dem alla, att i det af er valda slaget hafva frambragt skönare och sannare taflor, ej blott af verkligheten, utan äfven af den urbildliga verld, som lefver och andas inom oss. — Hos oss har, mig veterligen, ännu ingen, hvarken man eller qvinna, med snillets genomträngande blick varmare uppfattat lefvande händelser, eller med mera konstfärdighet färgskiftat deras gestalter, äfven i de husligaste småbilder. Och allt detta med en så äkta, omisskänlig *qvinlighet*. Af några «fåvitska jungfrur» har jag väl hört: «Hon

måste säkert haft hjelp af någon *karl*, någon *lärd*.» Förlåt dem: the veta ej hvad the säga. Med glädje hörde jag deremot de mest träffande omdömen öfver ert verk af en ädel och snillrik grefvinna, ej ovärdig att räknas bland edra själsförvandter. Hon visade mig flera anstrukna ställen med de orden: «Se der, min vän: hvad ingen af er *andra* hade hittat på; tacken Gud om ni riktigt *känna* den egendomliga förträffligheten af sådana, det qvinliga snillets heligaste uppenbarelser.»

Dock, jag ville ju ej gifva en förbättrad upplaga af Heimdals dopsedel. Jag ville blott uttrycka min längtan och påminna Franzén om sitt löfte, att om ni någon gång skulle komma till Stockholm, begära lof att få föreställa sin vän hos vår gemensamma förtjusarinna. Detta bref lemnar jag nu till honom. Må han bättre än jag tala till min förmån! Var nådig och barmhertig och säg icke: nej!

Obekant helsning, djup vördnad och uppriktigaste tillgifvenhet.

v. B.

Stockholm d. 12 December 1830.

Det är besatt, besatt, besatt! Jag tror att någon välmenande hexa har sagt hokus pokus öfver mig och min lilla bok. Den gör ett väsen af sig, som jag finner nästan löjligt. Det är en riktig ton nu att läsa den och i synnerhet i den förnäma verlden. Den omtalas allmänt, likaså författarinnan, som nu ej mera kan tänka på att hålla sig anonym. Jag får höra så mycket vackra saker, att jag undrar på att det ej slår mig i hufvudet (men det gör det verkligen icke). Medborgaren (tidningen) har nu äfven recenserat boken och det på det mest smickrande sätt för mig; der talas om författarinnans ovanliga talang, och familjen H. i synnerhet får de grannaste loford. Palmblad har skrifvit till G—ström att boken har en så stor afgång, att han måste tänka på en ny upplaga.

I går afton hade vi litet animeradt. Franzén kom med Brinkman, som var rent af litet galen. Han gjorde mig ordentligt sin kur. Jag blef öfverhopad af grannlåter. Brinkman citerade oupphörligt ur min bok, påstod att jag icke hade läst den ordentligt. Äfven Franzén var full af godhet och beröm. Som han ville på allt sätt ha fram sin protegée, beställde han in mina målningar. De gingos nu igenom, och då B. fick höra att jag äfven var musicienne, utropade han: Nej, rättnu börjar jag bli trött. — Mycket animerad var konversationen. Fru De R— och några andra kommo äfven. Nu fick jag åter färsk rosenmarin. Fru De R— hade aftonen förut varit i två stora societeter — i dem, sade hon, talades ej om annat än mina teckningar. — Brinkman slutade med att knäböja för mig i det han tog afsked efter en tre timmars visit. Din man skulle roat sig rätt mycket af att se Brinkman och Hedda tillsammans. Han tog henne till sin förtrogna, hviskade jemt till henne saker om min bok, och gaf henne små «taper» för att väcka hennes uppmärksamhet, hvilka Hedda såg ut att vilja ge igen. Hon utlät sig till honom ett par gånger så ärligt och dugtigt, att det gjorde en riktigt komisk kontrast mot hans sockrade artigheter. — B—au, som var här i förrgår-afton, frågade om icke vi voro öfverhopade af folk, som kom för att se på mig; så mycket uppseende hade min författare-talang gjort. Med ett ord, min lilla Charlotte, det är besatt, besatt, besatt. Jag tror att allt detta ej skulle stort roa mig, om ej syskonen vore så förtjusta deraf. Agathe ordentligt sprattlar. Men all anonymitet har jag måst gifva på båten. Vogue la galère! Och blås Kajsa, blås! säger jag, och menar dermed en bön till min sånggudinna, som ock tyckes bönhöra mig. Jag arbetar på fortsättningen af Familjen H. Franzén säger att man väntar få se den blinda spela en role. Hon skall så göra.

Söndag den 11:te.

I förrgår hade vi allt briljant, i går allt dufvet. vexlar vinden. August var mycket illamående, i dag är allvarsamt dålig. Agathe har haft en påhelsning af sitt g katarrhtillstånd, och är ännu ej bra; men hon har godt n och då är allt godt.

Stockholm den 23 Januari 1831.

I går erhöll jag ditt bref af den 16:de dennes. Det r mig innerligen och gjorde mig glad; ty den sinnesställning deri röjer är så skön, så ädel, så älskvärd, att den nödvänd såsom våren gifver blommor, måste föra med sig sällheten och dess glädjeblommor. I annat afseende äfven är jag förvissad att du skall känna dig allt mera lycklig, ju längre, såsom du säger, ett mera dystert lif drar sig tillbaka för blicken och svinner. Ack! en god och ädel man är det förnämsta go äktenskapet — genom en sådan sprida sig öfver alla lifvets hållanden småningom tusende trefnader och behag, hvilka förr ej ens anat. Gud välsigne ***. — När du kommer alld i ordning i ditt nya bo, skall du visst deraf känna rätt my trefnad. Skrif mig till, söta Charlotte, om allt, i synnerhet ditt själstillstånd.

Hemma står nu ej rätt bra till. Vår lilla Agathe, ö hvars helsa och goda lynne vi så mycket gladt oss, har bc fjorton dagar varit på décadence med båda delarne. Hä aftonen, då hon, oaktadt sitt illamående, var ute, hade vi briljant soiré på «Sångföreningen». Den kungliga familjen der och talade med alla menniskor. Vi sjöngo chörer ur «' helm Tell», som lyckades förträffligt och gjorde den stö effekt. — Denna afton slutade på ett lysande sätt för r

Bekanta och obekanta af den förnäma verlden omgåfvo mig och utgjöto sig i complimenter och tacksägelser till den lilla författarinnan, som neg och tackade och tackade. Baron Å— lät presentera sig för mig. Mamma hade en stor del af aftonen suttit och hört huru grefvinnan Sp..., en rad med hofdamer och en mängd herrar disserterat öfver mina Teckningar och deras förtjenster. Det uppseende den lilla boken gör är riktigt löjligt. Den utgör en vanlig souper-conversation öfver hela staden (hvilket, i parenthes sagdt, ej vill mycket säga) och ingen dag går förbi, då jag ej får höra hvad man derom sagt, här eller der, och hvilket alltid är beröm. I boklådorna äro alla exemplar utsålda. För ett par dagar sedan skref Palmblad att han i största hast måste ombesörja en ny upplaga och dertill använda tre sättare, emedan bokhandlarne i Stockholm gå löst på haus kommissionär derstädes för att få flera exemplar. Få se huru länge detta räcker. Det har, fruktar jag, blifvit en modesak, mais n'importe! på denna modesak kommer jag att under detta år förtjena 330 rdr riksgälds, och det är för herrligt. Kanske får jag hädanefter röna lika mycket kritiker, som jag nu får beröm. Måtte de träffa mig lika lugn eller snarare likgiltig. *Det* är jag likväl ej säker på.

Nästa vinter, Charlotte lilla, komma Agathe och jag till dig; vi hyra de båda rummen på nedra botten och pensionera in oss hos dig. Få vi icke? — Hvad det skulle vara trefligt. Men — l'homme propose et Dieu dispose!

Vår lilla stumma gosse har nu tillslutit sina ögon. Han är död efter ett sakta aftynande under omkring en månad. Väl honom!

Du har sett i tidningarne, att Svenska Akademien tilldelat mig en guldmedalj för mitt författareskap. Det hade möjligen gått an att afböja denna utmärkelse, om icke «Aftonbladet» basunerat ut den i staden innan Franzén derom underrättade mamma.

Då du får se några egendomliga figurer, några originaler, så beskrif dem för mig. Jag ville begagna dem i mina Teck-

ningar. Men var god att för ingen omtala hvarken detta elle hvad jag eljest skrifver till dig om mitt författarskap. Men niskorna äro vanligen mycket rädda för att bli beskrifna böcker, och i vårt land är en författarinna ofta ej bättre ar sedd, än en fogelskrämma. Om jag kommer till Ch—d, önsk jag att der blifva känd endast såsom fru ***s syster, hvilk jag är säker blir ett godt rekommendationsbref.

Christianstad d. 25 Oktober 1831.

Min bästa mamma! . . . Ack! hvad det är godt att m en känsla af fullt förtroende kunna hvila vid den, som m har att tacka för lifvet. Jag säger: tacka; ty nu synes m lifvet godt. Förr var det ej så. Min ungdom har ej va lycklig; den har tvärtom varit en tid af bitterhet, hvars dag till större delen (det är enkel sanning) gått bort under en b ständig önskan att få dö. Nu är det annorlunda. Såso ersättning för denna långa tid af lidande och tvungen ove samhet har en annan kommit, som ger mig medel till ve samhet och derigenom äfven till lifsglädje. Vi vilja, vi öns — systrarne och jag — ej annat än göra litet godt under v vandring här nere, verka efter våra bästa krafter för andr väl, och sjelfva lefva i stillhet och frid; och kanske har v glädjelösa ungdomstid, om den än fråntagit oss någon lifligh och lefnadsnjutning, varit i så måtto god, att den bibring oss denna riktning till det goda och lugna, förenad med b gäret till verksamhet. I detta ögonblick är min lefnadspl denna: att af mitt timmeliga goda bestå så litet som möjli på mig sjelf, för att så mycket som möjligt kunna njuta m lefnadsglädje, att genom alla för mig tillgängliga och tjenlig medel utbilda mig till att med heder fylla en författares kal Aldrig har jag känt mig så skapad dertill som nu, aldrig s känt min intellektuela varelse liksom tillväxa, få kraft, stadg

klarhet, aldrig såsom nu kännt önskan att lefva och lära, aldrig så det glada hoppet (för att tala med Pauli ord) att blifva «ett kärl till ära». Önskan och hoppet att för mor och syskon blifva ett ämne till glädje äro äfven för mig — huru skall jag säga? — rosensporrar.

Ja, bästa mamma! hvad jag oftast känner, hvad jag oftast har behof att säga åt mina älskade hemma är: jag är lycklig. Aldrig har väl någon njutit sitt lif fullare än jag i denna period af min lefnad. Den klarnande tanken inom mig, som lofvar mig själens harmoni för framtiden, bidrar mycket dertill, och sedan — mitt lilla ensamma rum. Ack, mamma lilla! om jag skulle nästa vinter bli hemma, tror mamma att jag kunde få mig någon liten vindskammare i Bruhnska huset? Det är för mig vigtigare, än någon kan tro, att ha ett litet stilla bo och kunna vara alldeles ensam. I våningen hemma låter det sig ej göra; men på vinden vore det så skönt, om bara det är möjligt.

Tomb den 30 Augusti 1835.

Jag trakterade mamma i mitt sista bref med så ängsliga berättelser, att jag nu känner ett behof af att komma med litet roligare, och ämnen för sådana fattas mig ej heller. Jag börjar med den, som rör mig närmast. Min goda, älskvärda vän är hemma efter en resa till Alingsås. Hon är så glad och lycklig att åter vara här. Jag begriper icke huru denna så varmhjertade, så liffulla menniska kunnat resignera sig att i nära åtta år lefva alldeles ensam på detta ensliga Tomb. Men ingen öfvergår henne i förmågan att med lugn fatta ett parti och sedan utföra det. Detta kallar hon sin «dumdristighet». — Jag skattar mig lycklig att kunna vara något för henne. Vi passa väl för hvarandra. Den enslighet, i hvilken hon lefver, är förträfflig för mig. Här i stillheten, i ett nytt land,

bland nya föremål vaknar hos mig mången domnad känsla, månget söfdt intresse. Jag genomgår en andlig brunnskur, som skall stärka mig till kropp och själ. Och båda behöfde stärkas. Norges historia, forntid och nutid, dess litteratur, natur och förhållande till Sverige ingifva mig månget intresse. Jag frågar, jag tänker om och på saker, som förr aldrig framkallat någon min fråga eller väckt någon min tanke. Planer till nya «Teckningar» uppstå, tanken befriar sig; jag känner att denna tid, denna ställning äro vigtiga för min utveckling. Att den vårluft, i hvilken grefvinnan S., genom sitt hjerta, sin karakter och sitt lynne beständigt låter mig andas, verkar mycket godt, det är visst; men än mera verkar, att jag får vara så fullkomligt i ro. Mamma kan icke tro huru ljuflig jag känner det att vara så långt ifrån alla *bekanta*, att inga besök ha att göra, inga att få. Denna slags folkskygghet utgör en verklig sjuklighet, men är för närvarande oöfvervinnelig. Mitt nervsystem är försvagadt. Jag hoppas att med åren under ett stilla lefnadssätt och klok kroppsbehandling kunna stärka mig och bli qvitt denna högst plågsamma känsla; men dittills är det så välgörande att få skona den. När jag är mitt tysta rum och ser himlen blicka dit in och har mina böcker och papper omkring mig, då tycker jag mig äga hela verlden, i synnerhet om något kärt bref ligger framför mig som säger mig godt om de mina och visar att de hålla af mig. Då slår hjertat så tacksamt för den allgode Fadren, så hoppfullt att kunna uträtta något godt för mina medmenniskor. Då lefver jag fullt så lyckligt som någon, då älskar jag bäst menniskorna och lefver bäst för dem.

I Söndags hade grefvinnan S. samlat några personer till en liten ostron-middag. På eftermiddagen höll jag den yngre personalen flitigt vid fortepianot och lät den sjunga både stora och små norska sånger. Emellanåt lärde **, som skall vara beläst, och jag, som äfven vill vara det, hvarandra en hop saker om lord Byron, allt under det jag i hemlighet beundrade vår ihärdighet att hålla ut med en ömsesidig undervisning i

hvad vi begge tycktes känna ungefärligen lika mycket — eller lika litet.

Nästan alla, med hvilka jag här kommit i beröring, synas mig äga ett samfäldt karaktersdrag af välvilja, munterhet och lefnadslust, samt af en tarflighet, som är nästan för naiv. Från detta sednare undantar jag dock grefvinnan W., som öfverallt skulle utmärka sig genom sin naturliga qvickhet och fina takt. Lifvet här är mycket nedgräfdt i det materiella, och af bildade eller efter bildning längtande hör man ofta en smärtsam klagan öfver att de stå ensamma, ha ingen att tala med och att de jordiska bestyren alldeles förstöra och uppsluka deras «aand». I allmänhet tycker jag de norska husmödrarne vara att beklaga, emedan de måste vara hushållerskor till en grad, som vi i Sverige ej hafva föreställning om. För öfrigt läses här begärligt alla moderna författare, unga damer räsonnera öfver Bulwer tout comme chez nous, och vi ha äfven i Moss våra maskerader med grekinnor och schweitzerflickor. Mycken gästfrihet, tjenstaktighet och välvillighet möter man här. Jag har deraf fått min goda del, som jag bevarar i tacksamt minne. Men af kulturen bland befolkningen på landet är jag föga uppbyggd. Med förvåning såg jag förleden Söndag, då folket vandrade till gudstjensten i kapellet vid gården, bönderne och torparne i frackar och moderna hattar, riktiga dandys, deras hustrur, pigor med flera i hattar och gaze-band af alla slags färger, likaså schalar, negligéer, gigotärmar och lockar, alldeles så som de bättre handtverksfruarne i Stockholm. Äfven jag gick i kyrkan, och väntade att gudstjensten skulle motsvara framstegen i moderna; men o ve! det var helt omvändt. Sången var rent af barbarisk och predikan så oförnuftig och oupplyst att den var att gråta åt. Presten, en ung man med hyggligt utseende, var deremot högst omsorgsfullt klädd och såg bra ut i den stora ringkragen à la Henry quatre, hvilken hör till prestdrägten härstädes. Gudstjensten skiljde sig något från den svenska, ej, såsom jag tyckte, till den norskas fördel.

Jag är glad öfver att mamma finner sig nöjd med den hvilstol jag låtit köpa utaf förtjensten af min bok. «Nina» var just skyldig sin goda beskyddarinna detta tackoffer. Att mamma från början så antagit sig henne har alltid varit mig en tröst och en glädje. Nu synes det som äfven annat folk följde exemplet. Från östan och vestan får jag hugneliga notiser om hennes upptagande till nåder och heder. Bra många fel har hon väl ändå, och framförallt ett, som jag gerna ville gifva mycket till att kunna taga bort — rörande åtskilligt, som angår Edla. Också «Grannarne» ha många fel och jag erkänner dem innerligen, likasom min stora ofärdighet och ofullkomlighet; men jag hoppas ändock godt för — framtida «Teckningar».

Tomb Påskafton 1837.

. . . . . .

Hvad skall jag gifva dig, söta Charlotte, för allt det myckna goda och roliga, som ditt bref skänkt mig? — Mitt lif är så stilla och enformigt till det yttre, att en dags beskrifning kunde gälla för alla dagar. Inombords lefver och rörer det sig fullt nog, och, under tre fjerdedelar af dagen helt ensam på mitt rum, känner jag huru dåraktigt det skulle varit om jag hade gift mig; ty jag måste nu med qval inse huru litet dagen och årena räcka till för allt hvad jag behöfver och vill inhemta och reda för mig. Mera än någonsin arbetar jag att bli färdig i min gåfva, för att härnäst mindre ofärdig uppträda inför allmänheten. Dermed tänker jag dröja en god stund. Det gör mig obeskrifligt godt att vara ensam, att se föga menniskor, att få i ro lefva för mitt yrke. Jag har dessutom en slags nervsvaghet, som gör mig alldeles oduglig och äfven obehaglig för menniskor. Det kostar mycket på mig ibland; men jag känner med tacksamhet, att det kan hafva med sig ett vigtigare godt. Jag vill desto fullare lefva blott för min

illelse. Med vissa menniskor finner jag mig ändock väl och
r dessa känner jag en slags tacksamhet. Du, bästa Char-
tt, är — jag minnes det med glädje sedan jag sist var hos
g — en af dem. Jag fann mig alltid lugn och treflig med
g. Så äfven med min präktiga fru Stina. Det är en klar,
aftig och enkel natur, i hvars sällskap man måste bli upp-
iskad till kropp och själ. Hon är dessutom så god och älsk-
ärd. Jag håller innerligen af henne.

Du har hört om Heddas underliga åkomma. Jag är obe-
rifligt orolig öfver den. Det ligger för mig, att den skall
li farlig, och Gud bevare oss för den sorgen att Hedda —
g kan ej skrifva ut det, jag kan ej tänka det — jag vet
ke då huru allt skulle blifva. Gud bevare vår lilla Hedda!!
ag längtar att återse henne och reser väl hem i sommar på
e veckor. Sedan återkommer jag hit. Det är bäst så för
ss alla.

Du har rätt, söta Charlotte: «jag har ej kunnat få Bruno *)
og lågt sjunken» i afseende på *gerning;* ty blott då kunde
en sanna kärleken rätt uppenbara sin kraft och höghet. Ack!
är den brottslige för likgiltiga blickar försvinner i djupet af
n mörka afgrund, när allas deltagande och intresse tagas bort
ån honom och de rena och goda vända sig ifrån honom med
sa, då är det som den sanna kärleken, med segerjubel, kän-
er sin kraft, nedstiger till den öfvergifne, håller honom fast
ch släpper honom ej förr än hon lyft honom upp ur djupet.
ag vet att så är och att denna teckning är sann. Men jag
or, med dig, att jag skulle hafva gjort bättre och riktigare
att hafva valt för Bruno en annan slags brottslighet. Ett
ord hade varit mera öfverensstämmande med hans karakter
– men ett mord har något så afskyvärdt. Deremot låter ett
sst sätt att deltaga i en expedition för slafhandel tänka sig
an att den deltagande är en förhärdad bof, i synnerhet om
ns verksamhet dervid snart öfvergifvits, såsom det antydes i
ns bekännelse. Det hade derföre väl varit bäst om jag

*) I «Grannarne».

närmare bestämt den andel Bruno haft i ogerningen. Några hafva förebrått mig, att jag till slut gjort Bruno lycklig. Men derpå kan jag blott svara: han blir aldrig lycklig, ehvad än så må synas för andra (såsom för Rosenviksboerna). Han säger det ju sjelf i sin bekännelse, och man känner att han säger sannt. Åskviggen, som vidrör hans tinning, ljungar äfven i hans själ och skall straffande ljunga der till dess hans dag är ute. Samvetet och minnet äro hans bestraffare. Men han har inträdt i försoningens gårdar — himmelska melodier skola för ögonblick ljuda genom hans själ, och den engel, som fått makt öfver hans hjerta, skall föra honom till målet.

Stockholm d. 29 September 1837. *)

Goda syskon, Charlotte och ***, goda vårdare af Hedda, ni, som höllen af henne, som sett hennes plågor, hennes ohjelpliga lidande — ni skolen vara nöjda, ni skolen tacka Gud, såsom jag gör det, då ni fån veta, att hon fått ro, att Gud tagit henne till sig. I Tisdags, då jag skref till er, då ännu var hon lycklig, njöt af hemmet, af de sina, af att tala med dem om allting. Mot aftonen den dagen tilltogo plågorna. De mot dem använda medlen blefvo utan verkan. Morgonen derpå likaså, och nu begynte, o Gud förbarme sig! hvilka plågor. Läkaren kom vid middagstiden. Hvad han föreskref medförde lindring, och vi tackade Gud. Men krafterna aftynade nu hastigt och svåra plågor fortforo allt jemt. Händer och fötter

*) Under det att jag och min man uppehöllo oss vid ett bad i Tyskland, meddelade min mor oss sin önskan att vi måtte åtfölja min syster Hedda till Paris, der läkare skulle rådfrågas för hennes sjukdom. Vi skyndade derföre att möta henne och min yngsta syster Agathe i Hamburg. Utan vunnen hjelp återfördes hon efter någon tid i hopplöst tillstånd tillbaka. Jag och min man måste i Ystad taga ett smärtsamt afsked af henne och hon dog några dagar efter hemkomsten till Stockholm. *Utg.*

allnade, och jag anade befriarn. Han arbetade under natten. örsta delen deraf var Hedda, ehuru ständigt liggande i sängen, upphörligt färdig att svimma. Så somnade hon, och var, när on åter vaknade, i en verkligt himmelsk glädje. Hon kunde j nog säga huru lycklig hon kände sig, huru fri från plågor; on prisade Gud, hon kysste oss på mun och hand, ögonen yste i en förklarad kärleksfull glans, allt under stilla, djupa uckar, som mer och mer syntes mig bebåda döden. Han kom ckså, men sednare, och derförinnan kommo stunder af qval ch af plåga; men de gingo öfver och Hedda fick slutligen inomna så lätt och stilla, som ett barn slumrar in. Hon dog lockan en qvart öfver tio i dag förmiddag. Agathe har stått uttröttlig som en tröstens engel vid hennes hufvudgärd. Stacars lilla Agathe! Ingen förlorar så mycket som hon i den ortgångna. Hedda ligger nu så behaglig och lugn och plågri i sin bädd. F., som med oss delat dessa dagars vederöda såsom en son och en bror, K. och Frances och flera ndra ha i dag suttit omkring hennes bädd, begråtit henne ch talat om huru älskvärd hon var. Ack! som en engel i enniskohamn var hon under dessa dagar. Hvad hon sade ar så rikt på kärlek, på renhet, tålamod, frihet från all sjelfiskhet. Hennes blick, hennes ord, hennes tårar, hennes undergifvenhet och tacksamhet till Gud, hennes bittra lidande ha gjort på mig ett outplånligt intryck, och hennes kalla hand, om under dödsvåndan smekte min panna, har icke förgäfves vilat der. Gud vare lofvad! säger jag af hjertans grund, när ag tänker på att hon har ro. Men nu kommer en smärtfull aknad och sedan — det synes mig så hårdt, att *hon* skulle å bittert lida — bittra tårar måste jag gråta deröfver. Och in lilla Agathe, huru skall det bli för henne? Hvad jag *kan* et vill jag söka vara för henne och för mamma; men det blir ldrig Hedda. Goda syskon! Ni ha gjort mycket för Hedda — detta minne måste göra er godt. Adjö för denna gång. et är skumt på mer än ett sätt. Tänken i vänlighet på er

Fredrika.

Stockholm d. 4 October 1837.

Min goda, lilla Charlotte! Åter en tung dag har gått öfver, och nu blir nog allt bättre, allt lugnare. Agathe känner det så. Hon bär väl sin stora förlust, är snäll och stark till både själ och kropp. Du vet ju, att vår Hedda önskat blifva begrafven på Solna kyrkogård. Vi ha der sett ut en plats åt henne. Men hon kunde ej genast föras dit. Det fordrades många förberedelser, och derföre har hon blifvit bisatt i Jakobs kyrka. Det skedde i förrgår, och en så sorglig dag gaf dock det angenämaste intryck en sådan någonsin kan gifva. F. hade i våningen afstängt ett rum och med hvitt tyg bildat ett litet graf-kapell. Det öppnade sig åt salen, der begrafningsgästerna samlades. Derinne stod Heddas sista hvilobädd. Der låg hon, mycket vackert svept såsom en sofvande, så lugn, så mildt allvarlig, så helgonlik i hela sitt uttryck. Hon var mycket lik sig och lampskenet ofvanifrån det lilla hvalfvet hindrade oss att märka den begynnelse till förstörelse, som vid dagsljus var synbar. Hon höll sin myrtenkrona i handen, buketter af myrten och svarta penséer klädde kistan vid hennes fötter. Katafalken var rikt prydd med vackra blommor och golfvet beströdt med myrten och blommor. Det hela utgjorde en vacker syn. Det var skönhet omkring denna dödsbädd. Den var lik Heddas minne. Alla sade att de ej förr sett döden i så behaglig skepnad. Många fällde uppriktiga tårar öfver henne. Brinkman — besynnerligt nog — gret strömvis. På den ena plåten var skrifvet: Salige äro de fridsamme, ty de skola kallas Guds barn. På den andra: Hedda Bremer, sin mors och sina syskons älskling, född — död —. — Efter begrafningen, till hvilken blott våra närmare bekanta och slägtingar voro bjudna, blefvo F. och K—s qvar hos oss under aftonen, och den var icke dyster. Ack! hon var fri från plågorna, fri och frälsad i den Allgodes sköte — o, det var så skönt att veta. Jag kan icke säga dig, huru mycket jag i synnerhet känner med njutning denna frälsning. Hennes lidande var mig en bitterhets-

kalk — jag fasade för den, jag var upprorisk; hennes död var ett opiat så för mig, som för henne. — Mamma är bedröfvad, men god och temmeligen lugn. I morgon fara vi ut till landet, men komma åter hit i nästa vecka för att föra Hedda till hennes sista hvilorum. Jag hoppas att Agathes helsa och hennes vänners ömhet skola hjelpa henne att hålla modet uppe.

F. har varit förträfflig för oss under hela denna tid. Broderligt ömt har han begråtit Hedda, vid hvars dödssäng han var närvarande, och sedan har han varit såsom en son för mamma, såsom en bror för oss. Måtte du och din man hafva godt af en resa, hvars ena hälft var så full af oro, men som genom er och Agathe blef välgörande för Hedda. Jag har af oss alla gjort minst för henne; men jag har trofast hållit af henne, och den verkan hon haft på mig skall aldrig upphöra.

Stockholm d. 21 December 1837.

Nu, min Charlotte, vill jag just sätta mig att skrifva ett någorlunda ordentligt bref till dig och med detsamma hjertligen tacka för ditt. Gudskelof att du och din man äro friska och hafva godt courage med de många soupéer, som det förestår er att genomgå. Jag skulle bäfva i ditt ställe. Din högst delikata souper-mat skulle det deremot varit bra roligt att smaka på. Jag förklarade mig särskildt för «zampa», mamma höll sig till orrsteken. Agathe, det lilla snålhjåpet, förklarade sig vilja ha af alltihop.

Jag har haft nöjet se Geijer flera gånger sedan en tid (det är ett stort nöje för mig) och jag måste säga dig något om en liten tillställning, som vi i förra veckan hade för honom. Jag hade skrifvit ihop en liten scène, som skulle spelas af Frances, Agathe och mig. Jag hade skaffat mig vackra blommor; några få bekanta voro bjudna på the, och bland dem le héros de la fête, Geijer, som kom älsklig och glädtig, mycket olik hvad

man säger honom vanligen vara i sällskap. Sedan sällskapet samlats och man språkat en stund, öppnades dörrarne till salen och der utförde vi den lilla scenen, hvaraf jag nu ger dig ett utkast. En god, men något gammalmodig tant finner sina niècer läsande: den ena Svenska folkets historia af Geijer, den andra Skaldestycken af Geijer. Hon ger dem mercurialer härför, fördömmer fruntimmers läsande af historien och poesier, far ut öfver Geijer o. s. v. Niècerna försvara honom och hans skrifter, visa dessas inflytande på lifvet och sinnet, åtskilligt skämtfullt, åtskilligt allvarligt säges, och tanten låter slutligen öfvertala sig, ger niècerna lof att läsa allt hvad Geijer skrifver och lofvar att sjelf bjuda honom till att komma och prata med henne vid en kopp the. Hon går och niècerna samtala ännu en stund, förtjusas af Geijers ord öfver bildningens ändamål, hvilka citeras af mig, önska sig kunna tacka honom för så mycket godt, få plötsligen den sublima idéen att gå till honom och gifva honom den krans de på morgonen flätat, och jag utropar: låt oss föreställa oss att han nu sitter här framför oss, och att vi gå fram till honom med kransen och säga (vi gingo härvid fram och jag reciterade följande:)

Du för svenska hjertan kär,
Du, som skrifver dina «Minnen»
In i alla rena sinnen
Och oss lifvets vishet lär! —
Lagrar har du för hvar dygd,
För hvar smärta — melodier,
För hvart missljud — harmonier
Ur en högre fosterbygd.
Sverges häfder ger du glans,
Tacksamt Sverge ger dig ära;
Hemmen ger du blommor skära,
Tag ur hemmet — denna krans.
När historien ditt namn

In i sina taflor skurit,
När re'n seklerna det burit
Uti efterverldens famn,
Skall i hemmets stilla hamn
Ännu höras många gånger
Med förtjusning dina sånger,
Med välsignelser ditt namn.

Det var med osäker röst jag uttalade de sista stropherna; g var rörd, Geijer var så också, alla voro det. När jag ntat fattade han om mitt hufvud och kysste min panna, så jorde han äfven med Agathe. Huru älskvärd och liffull var n ej sedan! Ett par gudomliga capriccios spelte han på forte-anot, så snillrikt och eldigt, samt ackompagnerade Frances ll några täcka visor af honom sjelf. Frances och hennes bror ängo sina vackra irländska sånger, vid soupéen berättades nekdoter och skrattades öfverljudt. Alla voro glada och tref-ga — utom jag. Jag vet icke hvilket sorgligt allvar hade gt sig öfver mig denna afton, och oaktadt allt var vänligt h behagligt och hade lyckats mig så väl, kunde jag ej bli rm hvarken om kind eller hjerta. Frances hade varit mycket dd för sin roll och K. i stor ångest för sin hustru. Också rålade han riktigt af glädje när betan var väl och lyckligt verstånden. Och Frances hade verkligen gjort sin sak oöfver-affligt. Hon predikade och moraliserade med en så bekymrad h allvarlig ton, att man knappt kunde tro att hon blott ut-rde en roll. — I förrgår kom Geijer för att taga afsked af s. Det ligger en så stor och kraftig hjertlighet hos denne an — jag håller verkligen af honom. I går hörde jag honom la i Svenska Akademien, der han presiderade som direktör h helsade baron Berzelius vid dennes första inträde såsom edlem af Akademien. Hans tal till honom väckte allmänt je. Jag satt tyvärr för långt bort för att kunna rätt följa nom, särdeles som han ibland mycket sänkte rösten. Ett r uttryck vill jag söka återge så som jag uppfattade dem.

Han talade om det inflytande Sverige haft på den öfriga verlden, icke blott genom krigiska, utan äfven genom fredliga idrotter. Sveriges konungars namn, sade han, hade gått långt; Linnés hade gått längre. — Tilltalande Berzelius sade han: hela den bildade verlden kommer öfverens om att anse ert namn förenadt med Sveriges ära. — Sedan Geijer slutat att tala, uppläste Berzelius sitt inträdestal, som skulle innefatta en éloge öfver salig erkebiskopen. Ämnet var magert nog, vältalighetsgåfvorna här icke stora. Berzelius förfor som en klok man och afgjorde saken enkelt och kort. Jag hörde icke väl, emedan Berzelius har en svag röst. Det enda som fastnat i mitt minne var den anmärkningen, att naturstudierna icke ingå i ungdomens bildning till så stor del, som sig borde, och Upsala fick sig härvid en släng. Berzelii inträdande i salen åstadkom en glad och allmän sensation. Slutligen belönades en ung prest för ett poem öfver Luther och hans vän Alexis, hvilket vår nya erkebiskop (Wallin) uppläste med sin sköna, ljudande stämma. Det var vackert; men den enkla historien om sanna tilldragelser har i min smak vida mera must och poesi än verser öfver dem. Öfverdriften skadar sanningen, och med sanningen bleknar äfven skönheten. Drottning och prins och prinsessa voro närvarande, salongen full af folk. Mesta nöjet hade jag af Geijer, af hans värdiga sätt och kraftfulla ord. Min själ har denna höst varit såsom en mulen dag. Geijer har gått deröfver såsom en ljusning — på flera år har ingen menniska gjort på mig ett sådant intryck. Jag är glad att i Mars få återse honom.

Tomb d. 2 Mars 1839.

Min goda Charlotte! Din beskrifning på den unga flickans tillstånd har gått mig till hjertat; för hennes skull och för deras, som tala för henne, vill jag så oändligen gerna göra hvad jag kan. Se här hvad jag tror det kunna bli. Min bok «Hemmet» är ännu under arbete, icke ens färdig till renskrifning, och ändock har jag redan på den förmodade förtjensten för henne måst upplåna 300 rdr för att bidraga till en aktningsvärd familjefaders räddning. Förr än i höst blir boken ej färdig till tryckning och förr har jag inga medel att undvara. Jag tror mig likväl kunna utan betänkande nu lofva vid den tiden 300 rdr till flickans helsokur, om så blir nödigt. Af hjertans grund skola de lemnas. Gud, den allgode gifve, att det kunde fås bot för den beklagansvärda. Tack, Charlotte! för det ni vändt er till mig i denna sak. Måtte edra goda bemödanden för den arma lidande lyckas!

Att din man blifvit så frisk är mig och oss alla en sann glädje. Det är så roligt att få räkna er till de lyckliga paren på jorden. Jag kan räkna mig till de lyckliga omaka, är så nöjd och tacksam öfver min ställning, min enslighet, som skänker mig ro vid mina kära sysselsättningar och en vän, så god, så älskansvärd, så präktigt utrustad till hufvud och hjerta och för mig så fullkomligt passande. Mycket långsamt arbetar jag på min bok. Innerligt begär till helhet, till fulländning manar mig dertill. Huru mycken godhet har jag icke njutit på min författarebana! Mitt enda medel till att rätt tacka derför, är att gifva bättre arbete. Få nu se huru det lyckas mig. Känner du, Charlotte, några äldre fruntimmer, ogifta, goda och lyckliga? Ville du, i så fall, säga mig litet om dem och om det särskildta, som ger dem glädje i verlden. Jag har några sådana att försörja i min bok, och några friska drag ur naturen göra godt att få fatt i här och der. Kommer denna bok väl af stapeln i höst, så skola derefter under vinterns lopp följa ett par mindre pjeser.

Årsta den 15 Juni 1841.

Nu, min lilla Charlotte, ville jag utföra hvad jag så länge ämnat, nemligen det storverket att skrifva till dig ett ordentligt bref, i hvilket vänner och bekanta äfven träda fram och figurera huller om buller. Men allt sedan i går förmiddags sitter här en ohygglig fru, som oupphörligt upprepar: Göthe säger — Byron säger — Börne säger — Schiller säger etc., och härpå följa sägningar så vanliga och alldagliga, att hvar beskedlig man och qvinna, med litet sundt förnuft, kunde säga detsamma. Dessutom citationer ur Euphrosyne, Grafström, Böttiger m. fl. skalder. Allt detta har särdeles mattat mig. För att få litet förfriskning, sätter jag mig att skrifva till dig och inleder mitt bref med att hjertligen tacka för ditt af den 4 Juni. Jag har allt sedan pingst lefvat ganska rörligt och lifligt med en hel hop med menniskor, som jag här skall presentera för dig. Först friherrinnan Knorring, född Zelow, som här tillbragte pingstdagarne. Hon är en i hög grad liflig och äfven mycket qvick fru; men hon är också hvad som är bättre än det: hon är mera hjertlig och älskansvärd än mängden af menniskor, fastän detta icke märkes förr än man kommer henne närmare. Hon liknar häri sitt ansigte, som just ej har synnerligt behag då dess uttryck är likgiltigt, men hvari de täckaste, af lif och behag sprittande miner liksom spricka ut när hon under samtal lifvas såsom talande och berättande, och detta är hennes grannaste sida. De dagar hon med sin dotter här tillbragte, lemnade ömsesidigt ett ljust och vänligt intryck i flera afseenden; äfven voro väder och natur outsägligt herrliga, så att man var böjd att gå in på den gamla folktron, att Herrans englar, denna tid, jemt sväfva upp och ned mellan himmel och jord för att göra den sednare delaktig af den förras herrlighet.

Måndagen efter pingstveckan foro mamma och jag till staden. Der var jag å nyo mycket med friherrinnan Knorring och hade nöjet att föra henne tillsammans med åtskilliga litterära

notabiliteter, såsom Franzén, Geijer, Brinkman, Grafström, hvilket föll sig rätt lätt och roligt och gjorde henne hjertligt nöje. Brinkman blef grufligt uppiggad af den nya bekantskapen. Han bjöd oss på the tillsammans med åtskilliga andra, och fortsätter nog att kringsvärma den qvicka friherrinnan under hennes brunns-vistande i Stockholm. Brinkman och jag hafva, efter tre års stillestånd, åter börjat litet fyrverkeri tillsammans. Det blir dock till slut bara aska deraf. Icke så af umgänget med Geijer. Du, som sett honom så kort, kan ej tro hvilken skatt af godhet, af friskt och ädelt lifvande lif ligger hos denna menniska. Han verkar i hög grad befriande och förädlande; jag vet ibland ej huru. Hans blotta närvaro för detta med sig. Som hafvets våg drifves han eller tyckes drifvas af impulser; men dessa ledas af en himmelsk vind, så ren, så frisk. Jag håller bra mycket af honom, och talar derföre ej mera om honom; ty jag talar mig icke i lag. Men Gudskelof för att jag fått lära känna honom. Friherrinnan Knorring var mycket betagen af Geijer, han mindre af henne, ehuru han var vänlig och ej gjorde hvad Brinkman och Franzén icke kunde låta bli: bry henne för sitt förmodade författarskap. Franzén har mycket åldrats och det ser ut som skulle han ej länge dröja här nere. Men han förfaller i ädel stil, såsom forntidens tempel; han är vacker i sin blekhet, med sitt poetiska uttryck och milda, patriarkaliska väsende. Mot mig är han obeskrifligt god.

För att nu tala om en person, som hör till de mindre notabla i menniskornas verld, men som torde i vår Herres stå lika högt, som de utmärkte, så är R—g frisk i år och vid godt lynne, går jemt med de Franzénska verserna öfver «Strid och Frid» samt en tysk recension öfver «Teckningarne» på fickan och läser upp dem när han det kan à propos. Jag fruktar att det stundom sker icke så alldeles à propos; men jag är tacksam för hans lifliga välvilja.

Det säges vara afgjordt att Jenny Lind skall i Juli resa till Frankrike. Hennes spel och sång i operan Norma hafva

höjt hennes anseende än mera. Vi voro på första representationen af Norma och hade stor och innerlig njutning af mamsell Lind. Hon var så ren i sitt spel, så artistisk ända igenom, på ett par momenter när, som jag tror hade kunnat vara högst intrycksrika om de rätt fattats. L. satt tätt bakom oss och omtalade, att detta var Jenny Linds första repetition af Norma, hvad sjelfva spelet angick. Hon kan aldrig agera under de vanliga repetitionerna, utan lemnar detta tills det gäller på allvar, då inspirationen och ofta de skönaste, mest oväntade ingifvelser infinna sig. L. var riktigt orolig för henne, emedan denna roll hade varit henne motbjudande och hon icke vetat hvad hon skulle göra af den. Desto mera öfverraskad och förtjust blef han af hennes sköna, energiska spel.

. . . . . .

Under mitt vistande i staden uppkom en eldsvåda, som lyckligtvis stadnade vid att taket och vinden af ett hus afbrunno. Jag var den aftonen hos bekanta icke långt derifrån. Anblicken var präktig. På stället tog man saken lugnt. Litande på de goda brandbottnarne satt, i våningen näst under det brinnande taket, en herre uti sitt rum och läste, vid två tända ljus, med en vattenkanna i handen, sedan han fått brandmästarens löfte att bli i tid tillsagd om elden skulle behaga komma in till honom. Men elden kom icke och herrn fick sitta i ro med sin bok, sina ljus och sin vattenkanna. Desto värre anfäktade sig öfver eldsvådan våra bekanta, fru och Betty G..., hvilka, ehuru boende långt derifrån, ville hvarken sjelfva sofva eller låta någon annan ha ro. Dessa två menniskor hafva mera oro i sig än ett dussin andra.

. . . . . .

Stockholm d. 12 October 1845.

Af ditt bref, min goda Charlotte, till Agathe ser jag, att du önskar veta något närmare om grefvinnan S:s sista sjukdom och död; och då jag nu är hemma från min sorgliga vakt vid hennes sida, vill jag lemna de upplysningar du begärt. Jag hade i allt fall ämnat skrifva till dig om henne. Du vet redan att efter badkuren följde en förvånande förbättring. Både hon och jag, som begge straxt efter min ankomst hade dagligen tänkt på och talat om döden samt beredt allt för att emottaga denna gäst, alltid väntad med högtidlighet, om än utan fruktan, begynte nu, med verklig öfverraskning, tro, att den ej skulle komma, men att i stället skulle komma lif och helsa. Hon yttrade flera gånger: nu tror jag sjelf att jag skall lefva, och hon var glad deråt; ty själen var frisk och kraftig och lefde med deltagande intresse i allt, liksom i förra friskare dagar. Så var ännu förhållandet när hennes anhöriga kommo till Tomb. Mötet med dem var såsom en glad fest. Fru Stina hade varit mycket verksam vid beredelserna för deras mottagande, och hon var hjertligen glad. I tre dagar räckte den glädjen. På den fjerde blef det slut dermed. Då fick grefvinnan S. efter middagen ett häftigt sjukdomsanfall, och snart begynte plågor, som försatte henne i häftig yrsel och mig nära nog i förtviflan. Hennes sista var likväl plågfritt och hon insomnade stilla. Under denna sjukdom läste vi ofta psalmer för henne, och hennes käraste tankar voro de på återföreningen med förutgångna älskade. Kärlek och hopp lemnade aldrig hennes hjerta. Jag tackar Gud att jag fick komma och vara nära henne denna sista tid. Dess bitterhet ville jag ej bortbyta mot någon ljufhet. Öfver hennes graf hvälfver sig himlen med sina ljusa löften, sina klara ljus. Begrafningsdagen var fridfull, allt gick vackert och väl till. Hon skulle sjelf varit nöjd dermed. Jag afreste från Tomb några dagar derefter och hemma på Årsta hade jag glädjen att finna mamma

och Agathe friska och lefnadsglada samt hemmet fridfullt och godt som vanligt.

Tomb d. 26 November 1835.

Goda Frances! Den tack för dina vänliga rader, som så länge legat mig på läpparne, måste ändtligen släppas ut. Låt den nu äfven säga dig att det gör mig innerligen godt att du tänker på mig och ibland har nöje af mina breflappar.

Många, många gånger har jag tänkt skrifva till dig och orda om det reela och det ideela, om religion, moral m. m. Jag ville säga dig mina tankar härom och ville få dina i utbyte; men då har jag alltid kommit ihåg något sedan förliden vinter. Minns du att vi då tillsammans läste ett stycke ur miss Martinaus vackra lilla roman Briery Creek; minns du då, när hon — besynnerligt nog för en så upplyst person — yttrar den tanken, att *vetande* är odlingens och menniskans högsta mål och att dygden är att anse blott såsom ett medel dertill, vi begge ifrigt instämde i att säga: Nej! dygden är målet, vetande är blott medel dertill? Men när vi äro härom ense — har jag tänkt — hvad i all verlden skola vi då strida om? och det har synts mig nästan onödigt att föra krig i något, då vi slutit fred angående det vigtigaste. Ty jag vet att vi äro ense ej blott om dygdens värde, utan äfven om dess eviga ursprung, om källan, hvarifrån sanningens och kraftens ådror utgå. Vi kommo öfverens om att dygden är det högsta och om att söka utöfva den, hvardera af oss på sin väg. Ditt lif synes mig vara såsom en lång kyss, en innerlig omfamning, i hvilken du ger dig sjelf för älskade varelsers väl; mitt omfattar törhända en vidsträcktare krets, men är också så mindre varmt, mindre innerligt, kanske mindre godt. I sanning: din del synes mig skönare, och jag tänker ofta på Byrons ord:

any are poets, who have never penn'd
eir inspiration, and perchance the best,
ey felt, and loved, and died, but would not lend
eir thoughts to meaner beings, they compress'd
e good within them, and rejoin'd the stars
laurell'd upon earth, but far more blest
an those who are degraded by the jars
passion, and their frailties link'd to fame.» *)

a, då jag så tänkt, så känt, har jag varit frestad att
a en väg, på hvilken så lätt sjelfviskhet, äregirighet
gen svaghet komma in i hjertat, och att i stället välja
n, hvars tendens vore att göra själen ren, hjertat kär-
och tåligt. Men en oafvislig kallelse har lockat mig,
nna och bok i min hand och sagt till mig: gå fram!
r beslutat att gå, men har bjudit allvar och kärlek att
g på vägen för att leda, stödja och upplysa mig. För
jag ock erkänna, att det lif, som ligger framför mig,
glädje, att den fullkomliga frihet jag får till att öfver-
mig åt älskade sysselsättningar är för mig såsom en
h klar luft, i hvilken man andas och lefver med glädje.
ker att min rätta arbetstid skall nu först begynnas.
har jag att lära och stor är min hunger derefter.
an är det ämne, jag framför allt skall behandla; det
menniskan jag framför allt bör studera. Såsom jag
skola i synnerhet filosofi och historia gifva mig
till henne: filosofien derigenom, att hon reder för

*) Rätt många äro skalder, som ej skrifvit
Ett gudaord, de ädlaste kanske,
De känt, de älskat, dött, men aldrig gifvit
Sin tankes flygt åt lägre själar, de
I hjertat gömt det goda och gått hän,
Ej lagerkrönta här, dock sällare,
Än den, som styrts af lidelsernas skrän
Och skylt med ryktets glans sin skröplighet.

mig menniskan i allmänhet, hennes krafter, hennes beståndsdelar, hennes sammanhang med himlen och naturen; historien åter derigenom, att hon visar mig den konkreta menniskan i handel och vandel, i alla hennes olika kulturperioder, i olika klimater, i alla lifvets vexlande uppträden. Först på detta sätt hoppas jag kunna rätt bedömma menniskan i det närvarande, så väl i afseende på tidens allmänna riktning, som ock i afseende på hennes egen individuella beskaffenhet. Både menniskan och staten äro ju icke barn, födda i dag. Icke heller äro de födda af intet. Deras inre organism har sina rötter djupt in i forntiden, deras lif har sitt ursprung i ett lif, som är öfver all tid och öfver all förvandling. Blott genom att betrakta dem i deras sammanhang med ett historiskt *fordom* och ett öfverjordiskt *evigt* kan man rätt lära känna dem, d. v. s. känna deras kärna, deras innersta, väsentliga, verkliga lif: kan man hoppas att såsom moralist uträtta för dem något godt. Mycket ville jag säga dig härom, och om jag nu hastigt kunde flytta mig till dig eller flytta dig hit i min soffa, så skulle vi — om du orkade med mig — ha en god stunds prat. I skrift blir mig pratet i sådana ämnen långt och tungt — derföre till något annat.

Du har varit i Norge, Frances, du har farit öfver Svinesund. Du har då der vid gränsen sett huru bergen, efter att på svenska sidan länge ha följt dig åt i kala och vilda vågor, med ens resa sig högst på både svenska och norska stranden under det de kröna sina hjessor med «evergreen» såsom till helsning för hvarandra, men sedan sjunka stilla i det sundets böljor, som både skilja och förena dem. När jag på norska sidan gick uppför berget läste jag på några röd- och hvitmålade vägstolpar ordet: Sorgen-fri. Jag tog tacksamt ordet såsom profetiskt och lät ej störa mig af några kacklande gäss, som nedanföre fiendtligt kommo emot mig. Och hittills har ordet spått sannt; ty icke blott har mitt eget lif varit så sorgfritt och ljuft, som man på jorden kan hafva det, utan jag tycker äfven att lifvet här har för innevånarne något sorgfriare och friskare än i Sverige. Jag har sett föga sjelf, men hört åt-

skilligt dels af grefvinnan S., hvars fina takt sällan förer henne vilse, dels af infödingarne sjelfva. Här har du några få och strödda iakttagelser. En större enkelhet än i Sverige, en större naturlighet, så väl i samhällsordning, som i sällskapslif. Bildningen är mera allmänt spridd och ståndsskillnaden — i följd deraf — nästan ingen. «Husjomfruen» lagar maten till middagen och far sedan med «comtessen» på visiter och på bal. Hon är *du* med husets döttrar och det kan ej tänkas en angelägenhet inom familjen, hvilken hon ej känner lika så väl som familjens medlemmar och hvari hon ej har råd och stämma. Förvaltaren på Tomb far till middag till baron W—s utan att vara bjuden. Han får sitta i högsätet. Man samtalar med honom som like med like. Man visar honom fröknarnes broderier, de språka med honom, han dansar med dem, när det så faller sig. — Grefvens dotter, så väl som bondens, säger till föräldrarne: «du far», «du mor». Prestens dotter är fröken, då deremot den rikaste possessionats dotter, om ej hennes far har embetsmanna rang, blott kallas jomfru. Jemte denna humana jemlikhetsanda går en annan af nationalstolthet, som ofta urartar till öfvermod och «dorskhed», hvilken de sjelfve bättre karrikera med namnet «norskhet» och i hvars anda de tyckas säga: «gå ur vägen, du, för mig! Ingen i verlden är bättre än jag.» — Trondhiemarne lära i synnerhet utmärka sig genom denna anda och sätta all verldens höghet på namnet: *en Tronder*. Bortom Trondhiem, i städer, skiljda från hvarann genom trettio mil och omgifna största delen af året utaf mörker och köld, lärer finnas en högre och ädlare kultur än i Norges sydligare trakter. Huru kommer det till? frågade jag förvaltaren här, som är född deruppe. — «Emedan menniskan der» — svarade han — «har så få förströelser och sålunda drifves tillbaka i sitt inre intellektuella lif. I detta måste hon söka hvad som gör henne lifvet kärt och skönt.» — Men arbetet för bröd, för att kunna existera, är väl tungt der och kan ej lemna mycken tid öfrig för en finare bildning? frågade jag åter. — «Nej, deras näringsomsorger äro ej tunga. De stora fiskerierna, som utgöra deras förnämsta handelsgren, för-

skaffa dem lätt hvad de behöfva, och deras materiella behof äro få. De flesta innebyggarne äro välmående och finna sig lyckliga.»

Låter ej detta lugnt och trefligt? Månne ej innebyggaren deruppe i den ödsliga norden lefver fullare, bättre, mera menskligt skönt, än de fleste af innevånarne i det oroliga Paris, i den stora verkstaden London, de stora hufvudstäderna för tidens civilisation och konst. Gudskelof, att det ej behöfves mycket för att så lefva och vara lycklig!

I afseende på Sverige är norrmännens lynne något aigre-doux. Nore gör litet sur min åt unionen med Svea. Åtskillig klagan har förts öfver att Norge ej får föra sin egen flagga, och att i den svenska, som de måste begagna, Norge är framställdt såsom en Sverige underlydande provins *). Men om norrmännen ännu icke äro fullt nöjda med Sverige, så äro de dock vida mera belåtna med att vara ett med svenskarne än med danskarne, hvilka sednare de gerna vilja anse för ringa. Med sig sjelfva äro de likväl mest nöjda, ehuru de mera upplyste betrakta denna sjelfförnöjelse såsom en brist. Historien visar norrmännen såsom ett städse tappert, men oroligt och knotande folk. Törhända kommer den filosofiska — och dermed äfven humanistiska bildning, som här allt mera börjar gripa omkring sig, att ändra detta och verka frid med grannlandet. Om hvad jag personligen erfarit af norrmän har jag blott godt att säga. De hafva varit mycket vänliga mot mig. Norska fruntimren i synnerhet synas mig vara oändligen behagliga genom ett godt, lifligt och naivt väsende. Man känner trefnad i umgänget med dem.

Må väl, söta Frances, var frisk och var lycklig!

*) Denna fråga har, såsom bekant, sedermera blifvit löst genom ömsesidiga eftergifter.

Tomb d. 18 April 1836.

Innerlig tack, söta Frances, för tvenne bref och i synnerhet för det sista, så godt, så likt dig sjelf och som kunde gifva mig lust att skrifva en volym till svar. Först låt mig lyckönska dig till att återse ditt fädernesland, din slägt och dina vänner, låt mig uttala min hjertliga önskan och mitt hopp att denna resa skall återlifva dina krafter och stärka din helsa.

Ja, Frances, visst stå kropp och själ i nära förening med hvarandra. Den förra verkar på den sednare, den sednare på den förra. Jag har aldrig misskännt denna vexelverkan; men under vissa förhållanden kan det vara godt, ja nödvändigt, att låta kroppen lida på det att själen må taga en friare flygt. Barndomen och ungdomen böra sorgfälligt kroppsligen vårdas och utbildas; men den man, den mogna menniska, som mycket sköter sin kropp, sin sömn, sin måltid, med ett ord sin kropps helsa, blir aldrig en *stor* man. Vakor, mödor, ansträngning af mångfaldig art fordras dertill. Theori och erfarenhet bekräfta detta. Och skall jag duka under på något vis, så vill jag hellre göra det för min själs, än för min kropps skull. I de flesta fall är likväl detta alternativ icke nödvändigt, och om blott det första ordet i lifvet heter *själ*, så må det andra gerna vara *kropp*, nemligen vid mogna år. *Min* plåga har liksom suttit emellan själ och kropp, men den förras egentliga lif har den ej vidrört. Äfven då jag kände den som svårast, då jag kände mig vara ett obehag för mig sjelf och för andra, då jag måste sky mina närmaste och käraste, äfven då kunde ag med Grégoire (i Victor Hugos «Notre Dame de Paris»), ill hvilken någon sade: vous êtes donc bien misérable et malheureux, svara: misérable, oui, malheureux, non. — I sanning, ag vet blott en sak, som nu mera kunde göra mig fullkomligt lycklig, förutsatt att jag får behålla mitt sunda förnuft. et du hvad som skulle göra våren till vinter för mig, all lädje usel, förvandla allt intresse i lifvet till stoft, hvad som kulle låta min kropp mögla och förtorka, göra mig lifvet till

en börda? — det vore att förlora tron på en allgod Gud och verldsstyrare, och på hans fullkomliga uppenbarelse i Jesus. Då skulle jag gå ut till de usla och vanlottade i verlden och ropa: «mina bröder, låtom oss dö; lifvets bästa sällhet är blott flärd, och under den är allt förruttnelse!» och jag sjelf skulle lägga mig ner och ej äta eller dricka mera. Men jag behöfver ej ropa så; ty en annan röst har ropat och gifvit dager åt lifvets mörkaste gåtor, grafvens sten har blifvit afvältrad. Sedan jag kommit till visshet härom och stadgat mig i den, har jag fått lugn. Det är denna visshet, söta Frances, som gör att jag nu ser verlden «couleur de rose» och att mina kinder så lätt få denna färg. Ty om blott icke i själens helgedom ligger tyngd, så reser sig nog min kropp. Och den har gjort det. Jag är åter frisk; åtminstone mycket bättre. Visst hafva selterswatten, lugn och aflägsnandet af the härtill bidragit mycket; men hvad som verkat mer än allt annat, det är att jag nu i flera månader druckit af en lefvande helsokälla, och den heter: grefvinnan S. Jag vill ej beskrifva henne, du har *anat* henne, goda Frances; men känna henne måste man för att förstå hvad hon kan vara för den hon håller af. Vi ha tänkt, talat, gråtit och skrattat tillsammans, och jag — har blifvit frisk. Lugn, enslighet, landtluft, en vän, allvarliga och kära sysselsättningar

and *mirth*,

that humblest harmonist of cares on earth,» *)

huru! med allt detta skulle jag ej bli frisk?

Visst, min goda Frances, är det så, att med olika naturliga anlag, olika lynnen och karakterer följa olika arter af verksamhet och sällhet. Men det finnes ett namn, som innefattar hvad lifvet har mest ljuft, mest sublimt och heligt, ett namn, som uppkommer under kamp mellan lif och död, ett, som Gud sjelf en gång uttalat i kärlek och smärta, och det

*) «och glädtighet,
Den anspråklösaste bland sångare,
Som till musik förvandlar jordens ve.»

är — *moder*. O Frances! hvad af dygd, af kärlek, af ren sjelfförsakelse, af sann skönhet detta namn, denna egenskap utvecklar i menniskans hjerta, det skänker ingen annan egenskap och intet annat namn. Och derföre har jag prisat din lott skönare än min. Men tro ej att jag misskänner min. Nej! jag tackar Gud för den, och från den egoism och småaktighet, som så gerna vilja göra en författare sällskap, vill jag söka frälsa mig genom det allvar, som fattar lifvet i dess djup och genom att tänka så: ett blott är vigtigt: att det goda sker. Jag på min väg vill äfven söka verka derför. Misslyckas jag, så vill jag glädja mig öfver att andra lyckas bättre. Att Guds vilja och menskligheten väl gå framåt, det är det vigtiga, det sköna och goda af lifvet.

Jag tackar dig innerligen för dina anmärkningar öfver Nina. Vill du skänka mig några flera, så skall jag derför blifva än mera tacksam. Dina ord äro mig alltid ljufva och ge mig ämnen att tänka öfver. Du har rätt deruti: jag skulle ej vika tillbaka för den strängaste kritik, blott den tillika vore djup, sann och upplysande. Men en, som, lika med herr A—s, är anspråksfull och ytlig, skarp och förhastad, med motsägelser inom sig sjelf, hvarken klok eller sannfärdig, kan ej annat än väcka harm. Men du får ej tro, att min harm var bitter eller långvarig. Den var som April-snö och lik sprakandet af granved. Genom det ovisa utförandet förderfvas den goda afsigten, och sanningen vinner i sanning ej derpå. Det är ingen lätt sak att vara en god kritikus. Dertill behöfvas en kunskap och en djuphet, som vanliga recensenter icke en gång förstå. Lycka är det att en författare har andra källor än dessa, ur hvilka han kan söka ljus och kraft. Bildade fruntimmers omdöme är för mig af oändligt värde. De ha i känsla och omdöme en *riktighet*, som jag nästan tror vara ojäfaktig i fråga om menniskor och deras förhållanden. Fruntimren ha varit mina bästa kritiker, och hade jag mera kunnat rätta mig efter dem, så skulle jag undvikit många fel. Ja, många och stora fel har jag begått på min bana; ingen kan känna dem djupare än jag, ingen kan vara så missnöjd med

Nina, som jag. Herr A. skulle gerna fått ropa «ve, ve! öfver Nina, om han blott hade gjort det med förnuft. Men jag vill honom intet ondt; han mente mig väl och en hva har sitt sätt. Men småle måste jag när jag ser huru herra recensenter tro sig göra «la pluie et le beau temps» för för fattarinnan. Hvad som ger tanken ljus och hjertat kraft kommer sannerligen icke från dem.

Ja, min goda Frances, det ges en källa till sällhet och äfven till godhet — ty själen blir god vid att njuta af den — en källa, som gör oss oberoende af egen lycka eller olycka, och den är — filosofien, betraktandet och besinnandet af lifvet, af menniskan, af Gud och hans verk. Ju mera man deri vinner ordning och klarhet, ju mera det stora och det lilla, det förflutna, närvarande och tillkommande får sammanhang i ett högre ljus, desto lugnare och lyckligare blir sinnet. O! det finnes på denna väg glädje, andakt, salighet, hvilka endast den känner, som med varmt hjerta vandrat på honom. Malebranches «vision en Dieu» är, rätt förstådd, tror jag, resultatet af sann filosofi, och derföre är denna så lyckliggörande. Den som här skulle tro mig mena en fantastisk syn eller hvad man i dagligt tal kallar en vision, skulle förstå mig bra illa. Men det blir icke du, Frances.

Ja visst, bästa vän, skulle jag önska att fara till England och lära känna de personer du nämner, hvilkas verksamma menniskokärlek gjort dem så älskansvärda, visst ville jag oändligt gerna lära mig bättre värdera de vigtiga frågor, de nyttiga och goda vetenskaper, som ditt fädernesland par excellence arbetar ut för hela menskligheteus väl. (När jag säger värdera, så nyttjar jag ej det rätta ordet. Jag kan värdera dem, emedan jag vet deras tendens, men jag ville kunna förstå dem bättre.) Emellertid vore kanske ej detta af vigt för min egentliga utbildning. För att verka något godt, måste man fullkomna sig i någon viss kunskap och förmåga. För att kunna det, måste man framför allt lära känna sitt verkliga pund. Jag tror mig nu hafva kommit underfund dermed och anser min litterära verksamhet böra inskränka sig till behand-

lande af familjen, som är statens och det eviga lifvets amma, samt af den enskilta menniskan. Att framställa hvad som gör familjebanden ljufva och säkra, hvad som i alla belägenheter gör den enstaka menniskan trygg och god — detta samt skildringen af originella karakterer och särskilta förhållanden, anser jag vara min uppgift, det, hvari jag bör söka fullkomna mig. Enslighet, besinnande och goda böcker skola, tror jag, kunna föra mig till målet, ehuru visserligen samtal med upplysta personer och en vidsträckare verldskännedom skulle vara mig mycket nyttiga; men man kan ej ha allt på en gång och för mitt hufvudsakliga syftemål äro de förstnämnda medlen vigtigast.

Jag kommer kanske ej att se dig på många år, och jag ville dock, att du, som varit så god mot mig, som jag så innerligen värderar, skulle rätt förstå mig. Tag derföre detta flyktiga utkast af den plan, det arbete, som jag framför allt åsyftar, det, hvartill alla mina andra arbeten äro såsom preludier, det, hvilket aldrig går ur mina tankar, för hvilket jag vill arbeta och mogna ännu i många år. Det hänger noga tillsammans med min åsigt af lifvet. Kom dock ihåg, att jag uttalar här inga axiomer för andra, utan blott min egen mening.

De religiösa begreppen äro för menniskan de vigtigaste. Medvetet eller omedvetet rättar hon sitt lif, sin moralitet efter dem. Huru hon tänker sig Gud, hans vilja och verksamhet, hans förhållande till menskligheten, dess mål och ett lif efter detta, derpå beror förnämligast menniskans sällhet och godhet. Svagt ersätta alla polisanstalter hvad i samhället icke finnes när denna lifvande kraft till allt godt, till kunskap om Gud och kärlek till hans vilja är borta. Nå väl! Dunkla slöjor skymma Evangelii sanningar för mängden af menniskor. Filosofien har i vår tid upplyftat dem i flera riktningar. Men denna filosofi är ingenting mindre än populär. Min innerliga önskan är, mitt allvarliga arbete skall blifva att göra henne populär. Detta arbete skall bli mitt testamente. Hvad filosofien lärt mig, det skall jag lära andra och i enkla

ordalag, som de lärde ha svårt att nyttja, ja kanske icke kunna begagna. Det blir hufvudsakligen följande. Filosofien har lärt mig inse sambandet emellan lifvets riken, har lärt mig inse huru samma kraft verkar i alla, fastän i olika grader. I synnerhet har historiens filosofi lärt mig förstå, att den röst, som genomgår hela menskligheten, detta: «Si! jag säger eder en hemlighet», som i alla religioner berättat för menniskan om ett högre väsende, om ett lif efter döden, om straff och belöningar, har renast och högst uttalat sig genom Jesus: att kristendomen är sanningen af alla religioner och att Brahma, Buddha, Oden med flera uttalat i deras bästa läror endast delvis och ofullständigt hvad i kristendomen fullt uppenbarat sig; och denna uppenbarelse, betraktad i sammanhang med andra religionsläror samt i förhållande till menniskonaturen, vill jag utveckla såsom jag fattat den. Men dertill fordras en bok och förslår ej ett bref. Måtte jag en gång kunna häruti göra fullt och väl reda för mig! Då skall jag dö nöjd.

---

d. 5 April 1837.

Nyss var det så mulet och så tyst, som om ingen vår och ingen sång fanns i verlden; men plötsligen kom en vind, molnen delade sig och en lärka svingade, sjungande, upp mot höjden. Jag lyssnade till henne och tänkte på dig, bästa Frances, och såg i lärkan en bild af din elastiska själ, som väl ett ögonblick kan låta sig nedtryckas af den mulna dagen, men snart åter höjer sig med lif och vårfröjd till det fria, det höga. Och vinden, ljuset, som väcka henne, o! jag vet väl från hvem de utgå. Är det än kärlek, är det vårsol eller en hemlig, onämnbar förhoppning på lifvet, på den eviga godheten, så kommer dock allt från Honom, som i alla riktningar genomströmmar tillvarelsen med sitt lif och sin kraft, och som här på jorden väcker, för att sedan en gång uppfylla och full-

borda, all kärlek, allt hopp, all begynnelse, allt lif. Derföre att jag tror detta så af hela min själ och hela mitt hjerta, tänker jag så tröstfullt på dig och på din bortgångna älskling, din enda lilla dotter, ehuru jag vid läsningen af ditt bref grät öfver er båda. Att stilla sörja en oss kär, som vi förlorat, det är visst välgörande för vår känsla, gör oss på förhand hemmastadda i en annan verld, det är en begynnelse till den oss förestående flyttningen: «der er skatt är, der är ock edert hjerta». Agathe hade, såsom yngre, en obehaglig och fruktande känsla för döden; men den försvann när hon såg August, hennes älskade bror, dö. Tanken att han väntade henne bortom grafven tog för henne bort grafvens mörker. Jag fruktade aldrig döden, tvärtom; men ingen tanke skall så förljufva min sista stund, som den att jag då får träda i närmare gemenskap med den vän, som jag så innerligt älskat, som jag förlorat för jordelifvet, men som dock alltid lefver i mitt hjerta, så god, så älskvärd, så — som verlden icke kände henne.

Årsta d. 23 Juni 1838.

Du har varit sjuk, min lilla Frances. Jag vill nu föreställa mig att du ligger på din hvilobädd, och jag kommer smygande in till dig, med håg att få förströ dig med allehanda prat. Först då ett ord om din bror, som vi sågo innan vi lemnade staden efter återkomsten från Upsala. Han var mycket förnöjd, mycket förtjust — icke af att hafva hört Ole Bull, som vi aftonen förut tillsammans hört spela, nej bevars — icke af orangerna, som bjödos honom att smaka på — han åt sällan oranger, och denna gång icke alls; men lycklig, förtjust af att ha haft lyckan blifva genomvåt af en duktig regnskur, en lycka, som visst icke förskaffar honom afundsmän. I sanning en äkta engelsman! För öfrigt var han rolig, god och allvarlig så som han kan vara.

Att kejsar Nikolaus slog ned som en bomb i Stockholm, det vet du längesedan och har förmodligen äfven hört omtalas alla de tusende och en anekdoter, som gruppera sig kring detta «lejon», hvilka alla känna och alla likväl berätta hvarann. Det allmänna omdömet om honom kan uttryckas med din brors ord: «han är verkligen en man med riktigt kejserligt utseende». Man såg i honom det personifierade regentmajestätet. Det var väl mera kraftens än mildhetens majestät. Men äfven det har sin stora skönhet. Huru rik är ej skapelsen, och af alla dess former, dess uppenbarade tankar gifves icke en, som ej har sin egna skönhet. Denna är en diamant, hvars alla facetter kunna vändas mot ljuset och gifva en ren och lysande strålé. Hvarje tid, hvarje utveckling, hvarje folk, hvarje menniskotillstånd, hvarje menniska bär inom sig denna ljussida, denna Guds stråle, fastän den icke alltid kommer i ljuset. — Lidandet, kan icke äfven det framkalla en helt egen skönhet, en, bredvid hvilken glädjens, helsans och all verldens prakt blekna? Den renaste, herrligaste Guds stråle jag sett, utgick från ett döende öga, den skönaste glädje har jag sett skina på ett ansigte, förtärdt af bittra lidanden och svartnande under grafvens börjande skuggor. Såsom ett i stillhet klart brinnande ljus skall denna syn följa mig genom lifvet ned till min graf och kasta ljus öfver den.

Jag har kommit långt ifrån Nikolaus; men det gör ingenting. Agathe tål ej heller att man mycket sysselsätter sig med honom, hon talar hellre om Upsala och folket der, som hon tycker var «så riktiga menniskor». Jag säger icke nej härtill; ty roligt var det att se så många olika, med bestämd prägel, så inre, som yttre, och dessa både roliga och älskvärda hvar i sin sort och i beröringen med hvarandra. Så muntert och fritt sällskapslif har jag ingenstädes varit med om. Mycken godhet och välvilja fingo vi njuta af på alla håll, slöto duskap plutonvis med sjutton års flickor och sjuttio års gummor, och kände oss dessutom helt *du* med professorer och studenter. «Bror» Törnros, «bror» Atterbom, «bror» Fahlcrantz, «bror» Bergfalk ville springa af sig sjelf öfver läpparne. Vacker sång

fingo vi höra både natt och dag, och fingo njuta af konversation och märkvärdigheter mer än man kunde väl smälta. Af lärdomsvishet kan jag ej säga att jag fått några guldkorn i den lärda staden, ej heller är nu mitt sinne så mycket vändt ditåt. Hellre hör jag en liten historia om ett stilla menniskolif med dess lycka och olycka, än jag lyssnar till abstrakta reflexioner öfver tider och seder, historia och konst o. s. v.

Du har varit i Upsala och jag kan således icke säga dig något nytt om den stadens märkvärdigheter. Sandbergs frescomålningar i Gustavianska grafchoret i Domkyrkan har du dock väl ej sett. De äro vackra, men de flesta, såsom mig tycktes, icke djupt tänkta. Hufvudpersonen, Gustaf Vasa, är nästan öfverallt mindre väl lyckad. Bäst synes han mig på taflan, föreställande Gustafs sista afsked från Ständerna. Man ser här den gamle, men ännu kraftfulle kungen, med anletet bleknadt af ålder och mödor, men ögonen ännu fulla af blixtar, säga åt det folk, som han i ondo och godo beherrskat, älskat och på det hela lyckliggjort, sitt sista lef väl vid känslan af dödens annalkande. Man tycker sig höra de af honom då uttalade orden: «Om jag något godt verkat, gifven Gudi ärona. Hvad jag af mensklig brist och svaghet felat, förlåten mig det för Kristi skull. Många hafva kallat mig en sträng herre; men den tid varder kommande, då Sveriges folk skall vilja rifva mig upp af jorden.» Orden, i guldbokstäfver ristade, stråla på koboltblå botten under taflan. Vacker synes mig tanken att kring grafven, der den store kungens marmorbild ligger stum, såsom han också sjelf nu är för jorden, låta detta galleri tala om hans gerningar och lifligt påminna om hans lif; lidanden och ihärdiga kraft. Mins du Skyttes graf? denna bön i marmor, detta andaktsfulla öga, dessa sammanknäppta händer, som så vaka och bedja sedan århundraden. Vore jag en stor man, ville jag blifva så framställd efter döden, eller alldeles icke. Såg du Linné, der han sitter fördjupad i läsningen af naturens bok, förtjust af hvarje stor vishet och mening, som han skådar i en liten blomma? Men jag får icke begifva mig

från domkyrkan utan att hafva gjort min reverens för det dj höga, herrliga hvalfvet. Det är ock på sitt vis en bön, modigt, innerligt uppstigande mot höjden, ett sakta samn slutande till en himmel under himmelen. Fahlcrantz sa när man blir småaktig och nyckfull, hvilket väl ofta hän under detta hvardagliga lifvet, så vet jag ingen mera u lyftande, mera befriande känsla, än den man erfar vid inträ under detta hvalf. Och härmed lemnar jag kyrkan. Af märkvärdigheter jag såg under vår lilla resa, är denna e enda, som qvarlemnat hos mig ett stort och lefvande intryc

---

Årsta d. 11 September 1838.

För den njutning ditt bref skänkt mig tackar jag hjertligen, min goda Frances. Du säger: «jag är lycklig», i det finnes intet ljufligare ord för mitt öra. Det gör mig godt att nu få höra det af dina läppar och att tänka i njutningens blick i ditt öga. Med saknad känner jag, att icke varit för dig hvad jag bort vara. Mycket är det i eget fel af brist på lugn, på klarhet i uttryck, mycket af omständigheternas. Jag kom förliden vinter ofta upp till med själen full af ord, som jag trodde skulle göra dig godt e förlusten af din dotter; ty jag vet att det låg tröst och lj dem, det ljus, som strömmar ut ur ordets skatter, men hvi menniskosjälen icke alltid är i stånd att med lika lif och kla insuga. Jag längtade att meddela mig med dig; men du aldrig ensam, och att tala i vissa ämnen uti en tredje, b åhörande persons närvaro är mig rent af omöjligt. Vi trä väl åter och då, med Guds hjelp, klarare och fastare. Åh vi skola ännu en gång tillsammans glädja oss i det ljus, Evangelium sprider öfver de dunklaste delarne af vår tillvare af våra öden. Det kommande året vill jag nästan utesluta egna åt Bibelns studerande. I mycket hoppas jag vinna n

klarhet, mera sammanhang; i detaljerna vet jag nog att mycket förblir mig dunkelt och obegripligt. En åsigt vill jag vid denna läsning stadigt fasthålla, och den är: att likasom all skrift har sin kropp och sin själ, så har också Bibeln. Kroppen kan förändras, föråldras, vanställas, men det oaktadt kan själen förblifva i alla sina hufvuddrag densamma. Det skrifna ordet är kroppen, anden är själen. Genom att blifva rätt bekanta med denna, skola vi lära att bäst och sannast tyda meningen, äfven der denna blifvit oklar genom kroppslyten. Men jag vet att det dunkla och obegripliga icke mer skall störa mig. Kännedomen af menskligheten behof och innerlig bekantskap med Jesu personlighet gifva åt hans existens, lif och lära en verklighet, åt tron (nemligen den förnuftiga tron) på honom en fasthet, som inga enskilda ställens svårighet, inga tviflets anfall förmå störa. Och dessa svårigheter, tvifvel, oro, qval, som förr ha så plågat mig, de hafva nu, såsom ödmjukt väntande frågor, sjunkit till den Gudomliges fötter, tåligt afbidande stunden, då det behagar honom att borttaga täckelset.

Tomb d. 9 Mars 1839.

Ditt bref i dag, min lilla Frances, har gjort mig både ledsen och glad: ledsen, emedan jag så litet förtjent det och måste vid mottagandet lifligt förebrå mig att ej förr hafva lyckönskat dig till din lilla sons födelse, men glad gjorde mig dina så hjertligt vänliga ord. . . . Jag har ofta längtat att tala med dig om lifvets rikedom och skönhet och att känna med dig glädje öfver den framtid, som troligen väntar dina barn. Kärlek och renhet i hemmet, harmoni emellan föräldrarne, det välsignar barnen, det öppnar tidigt deras ögon och hjertan för allt godt och ädelt i lifvet. Ack! man kan glädja sig öfver att vara född här på jorden, hura mycket

ondt och lidande der än finnes, när man begriper lifvet här såsom varande en uppfostran, under en allsmäktig och allgod faders ledning, till fulländning; när man begriper det såsom en vandring uppföre till ett himmelskt hem. Du vet att lidandet i verlden varit mig en tung börda, så för mitt hjerta, som för mitt förstånd, ja det har förmörkat för mig all verldens herrlighet; men den sällhet jag de sednare åren djupt känt, har öppnat mina ögon för henne, under det att den korsfäste försonat mig med lidandet på jorden eller åtminstone borttagit dess mörker och bitterhet genom det ljus han låtit uppgå bortom grafven, bortom allt jordiskt mörker, lidande och nöd. Det är dock den sista och högsta instans, till hvilken menniskan kan appellera för lösningen af de jordelifvets gåtor och besvär, för hvilkas justering inga verldens rätter räcka till. Men *den* räcker till, *den* förslår. Med blicken på den kan man gå trösteligen fram i lifvet, glädja sig åt det goda och dertill lägga något hvar i sin mån. Och glädjande är i högsta grad vår tids mouvement, statens utbildande till konstitutionelt samhälle, en utveckling, grundad i kristendomens idé om frihet och jemnlikhet, och som gör hvarje individ, hvarje gåfva, hvarje kraft värd och nyttig i det stora hela. Kristus är den sanna liberalismens förste upphofsman. Han gjorde Gudaläran populär och med henne och i henne äfven all annan god lära och vishet; ty om alla menniskor äro i sanning barn af samma fader och lika inför honom, så ha dermed också alla rätt till njutande af de välgerningar, som menniskoslägtets snille frambringar. Är det icke just *detta medvetande*, som efter och genom mången lång och blodig kamp nu genomträngt tidehvarfvet och organiserar samhället, bygger skolor, undervisar de fattigas barn, sprider till alla klasser vetenskapsforskningens resultater, sjunger i diktens strängar (hela den nyare romanlitteraturen är ju en sång om, en utveckling af de moraliska sanningar, som flyta af denna stora sanning), närmar inom hemmen husbonde och tjenare, föräldrar och barn, släcker hatfulla fördomar och humaniserar verlden? Lefve derföre tryckpress, ångbåtar med flera sådana anstalter, ty de äro idéernas

postiljoner, och lefve framför allt idéerna sjelfva — de stora och goda nemligen — deras organer, menniskorna, och prisad vare, *öfver* allt, den gode och store, som sänder dem! Det var ett stort famntag, min lilla Frances; men man behöfver ett sådant emellanåt för att sedan kunna hjertligt omfatta det lilla af egen verld och verksamhet. Vid betraktandet af den stora anstalten fattar man bättre sitt eget rum der, sin mission, sina barns, de må nu vara menniskor eller böcker.

Till min nästa bok vill jag hafva en vignett, föreställande en fjäril, som fladdrar öfver sin puppa. Jordelifvet i alla dess former har ingen sannare bild af sin verklighet, sitt väsende. Puppan — den kropp af jordens stoft, som omsluter och binder Psyches vingar — den är det, som binder, som tynger och trycker dig, mig och de flesta menniskor. Hemmets puppa äro hushållets omsorger med alla åtföljande svårigheter och besvär. Jag känner många fruar, som, lika med dig, bära och sköta dessa utan minsta böjelse, endast af pligt och nödvändighet; men för dig, såsom för dem, måste den tanken vara stärkande, att blott inom denna puppa kan *hemmets* Psyche utveckla sig, måste den kunna vara tröstande under alla de skenbart fruktlösa, till mat-tankar och andra hushållsomsorger offrade timmarne. Men nog vill jag hoppas att med tiden detta machineri för lifvet kan göras enklare och lättare. I synnerhet vore det önskvärdt för husmödrarne i Norden. Huru det är, så materialiseras själen under allt för mycket sysselsättande med det materiela.

d. 18 Maj 1839.

. . . . . .

Sannt är att en maka, mor och husfru måste i Sverige mera än i sydliga länder, om hon vill uppfylla sina pligter, egna sig åt det praktiska lifvet inom hus och hem, måste jemförelsevis mera försaka af det intellektuela lifvets och af konstsinnets njutningar. Och låge menniskans värde i dessa eller om de bidroge väsentligt till hennes *eviga* väsens utbildande, så vore det en hård lott att vara maka och mor i Sverige. Men det är icke så. Hvad som egentligen utgör menniskans värde är hennes moraliska godhet och adel, det är det enda, som förenar henne med Gud, som ger henne rang såsom medborgarinna i hans rike här på jorden och i himlen. Ack Frances! detta var mig alltid en ljuflig tanke, och denna kristendomens lära, som jemnar alla tillstånd på jorden, som borttar makten af alla yttre tillfälligheter, var *det*, som från mina unga år drog mig till Evangelium ännu innan jag förstod allt det djup, all den glädje, som ligger i dess «glada budskap». Ser du! detta gör ju att den fattige fiskaren, den enfaldiga bondhustrun, som, för att följa Kristi läras föreskrifter, kufva det onda i sina böjelser eller i sin natur, kunna stå Gud närmare än den störste tänkare, den utmärktaste vetenskapsman i Londons eller Paris' intellektuellaste kretsar, om icke äfven de kufva det onda i deras natur, högmodet eller hvilka andra onda böjelser, som hos dem må uppstå. — Se vi nu på qvinnans ställning i det svenska hemmet, så ljusnar den för oss oändligt, då vi besinna att just det praktiska lifvet derinom, förhållandet till make, barn, tjenstefolk o. s. v. bidrager mera till att utveckla de moraliska dygderna i menniskan, än alla böcker, all intellektuel bildning i verlden. Jag undantar härvid dock kristendomskunskapen, som innehåller hufvudsumman af forntidens och nutidens visaste läror om lifvet, Gud och menniskan, och hvilken kunskap vi behöfva för att lefva rätt. Denna kunskap få vi ju också alla i den civiliserade verlden, omedelbart eller medel-

bart, genom Evangelium; ty allt, både stat, samhälle, litteratur m. m., är nu distilleradt på kristendomen och nästan alla veta vi hvad vi *böra* göra. Men dessa moraliska pligter äro icke lätta att uppfylla, denna moraliska godhet och adel äro svåra att uppnå midt ibland felande likar samt i striden med dem och med egna fel och svagheter. Huru djupt har jag icke känt och känner jag ej detta i min egen svaga och lättretliga själ! Endast kristendomens lära om Gud, om hans kärlek för oss, om hvad han gjort för oss och åsyftar med oss, endast den kärlek till honom, som följer deraf i våra hjertan, endast bönen, genom hvilken vi närma oss honom och införlifva hans anda med vår, endast, endast det kan stärka vår håg att vilja det verkligt rena och goda, kan skapa i oss den harmoniska sinnesstämning, ur hvilken utgå i lifvet mildhet, fördragsamhet, tålamod, med ett ord alla den kristliga kärlekens dygder, som gifva frid åt vårt eget hjerta, göra vårt hem fridfullt, våra närmaste lyckliga, och som öppna för oss, efter detta lifvet, det faderliga hem, der harmonier tona, skönare än de, hvilka de Mozartska genierna i «Trollflöjten» låta vårt öra förnimma, och tjusa oss såsom en aning om de högre och eviga harmonierna. Geniernas sång i Trollflöjten! Ja, om något ger aning om ett paradisiskt tillstånd, så är det väl den. Hurn väl förstår jag dina af den väckta känslor. Sådana har jag ofta erfarit under orgelns preludier i våra kyrkor innan lofsången uppstämmes. Det ligger i dessa melodier något ljuft och allvarligt, som är skildt från jordisk glädje, men låter ana de saligas i himmelen.

d. 26 Augusti 1839.

Se så, min lata hand! tag nu fatt i pennan, ty jag vill ändtligen säga min goda Frances hvad jag alla dagar i tankarne hållit på att skrifva till henne. Ja — hvad var det nu allt? Jag får ej riktigt reda på annat än dina egna ord i ditt sista bref: «hvilken glädje det är att älska»; ty de ha så lifligt lefvat inom mig under denna tid af både sorg och glädje. Ja väl! att älska, det är glädjen, sällheten, det är hjertats sommar. Huru väl känner jag ej sanningen af sancta Theresas ord om de elake: «De olycklige! de älska icke». Kunde man blott alltid älska — först Gud, så menniskorna — kunde man alltid ha sommar i hjertat, ack, då vore lifvet icke svårt. O Frances! han, som uppenbarade Gud, vår skapare, såsom kärleken och som stadgade att kärlek till honom, till vår nästa skulle vara lag för vårt lif, vara vilkor för vinnandet af evigt lif, evig lycksalighet och fullhet, har han icke med detsamma gifvit oss den bästa ledning för sällhetens ernående. I sanning! han är den bästa lycksalighetsläraren. Huru har jag icke känt honom vara det icke blott i mitt hjerta, utan äfven i mitt hem. Men härom behöfver jag tala, ej skrifva. Om detta: hvilken glädje det är att älska, yttrade jag härom dagen några ord till vår goda vän, den hederliga presten Å. Du skulle ha velat taga honom i famn, om du sett det obeskrifliga uttryck af kärlek, som dervid framlyste ur hans ansigte under det tårar runno utför hans kinder och han sade, att man väl af att älska har fröjd, men äfven så «ondt, så mycket lidande». — Ack! det kan så vara. Men äfven detta lidande har ljufhet. Det förbittrar ej, det förädlar. Själen möglar ej derunder, den lifvas och växer mot himlen.

d. 9 September 1839.

Blott några få ord i dag, min söta Frances, för att hjertligen tacka dig för ditt sista bref och säga, att de, som här älska dig, innerligen deltaga i dina känslor vid förlusten af din vän och längta att få se dig frisk och glad igen. Glad! ack, ja visst, ty hon, som gick bort, var, såsom du sjelf säger, *färdig*, och då lefver och älskar hon dig i den skönare verld, som Gud beredt för de sina. En god menniskas död har alltid något skönt för min tanke, emedan jag ser den i kristendomens ljus, såsom en öfvergång från detta till ett annat lif — för de goda till ett bättre. Jag undrar icke på, bästa Frances, att läran om försoningen ännu så ofta förmörkas för dig; ty jag vet af egen erfarenhet, huru fast de föreställningar, vi i barndom och ungdom insupit, sitta qvar i våra sinnen, och huru svårt det är att skilja dem från sig, huru otillfredsställande och mörka de än synas oss. Kunde jag dock så ställa mina ord, att de rätt sloge an på dig! Jag vill försöka det, om du så önskar, när jag kommer i mera ro. Jag kan nu blott anmärka, i afseende på 6 kapitlet i Johannis evangelium, att Jesus sjelf från sina ord der borttager allt materielt begrepp när han i 63:dje versen säger: *Anden är den, som gör lifaktig; köttet är till intet nyttigt. De ord jag säger eder äro ande och äro lif.* — Blod i hebreiska språket och i många språk är detsamma som *lif*, bröd detsamma som *lära*. Jesus förklarar sig här såsom själens spis så väl genom sitt *lif*, som genom sin *lära*. Med *evinnerligt lif* menas för öfrigt här och öfverallt i Skriften icke ett evigt lif i afseende på tidsrymd (äfven de onda ha på det viset evigt lif), utan det verkliga, fulla, lycksaliga lifvet, med ett ord *Guds*, den *eviges*, lif. Frälsaren säger i detta kapitel: «Det bröd, som föder kroppen (mannan), är icke en himmelsk spis och frälsar hvarken från andelig eller lekamlig död» — (man kallar den förhärdade syndaren en andeligt död menniska) —; «men jag, mitt lif — blod — min lära — bröd — är den rätta födan från himlen,

som ger lif.» — Detta nya lif (Guds lif, evinnerligt lif), genom hvilket menniskan blir kraftig att öfvervinna sina onda böjelser, att bli allt renare och kärleksfullare, det har Jesus kommit att inympa på jorden («Jag är vinträdet, j ären qvistarne») genom sitt lif och sin lära, sin uppenbarelse om Guds hjerta och vilja och vårt förhållande till honom och till den andra verlden. Genom att inympa det lifvet i verlden, i oss, har han *försonat* (återförenat) verlden och oss med Gud, eller, enligt Pauli ord: «Gud var i Kristo och försonade verlden med sig sjelf.» — När han gör oss goda, tar han ju bort våra synder. Det kallas i Skriften syndaförlåtelse. Kristi «rättfärdiggörelse» består deri att han *gör oss rättfärdiga.* — Alla momenterna i Jesu lif, så väl frestelsen, som förklaringen på Thabor, så väl hans död, som hans uppståndelse, äro momenter af detta försoningsverk; ty alla inverka de välgörande på olika momenter i vårt lif.

Jag har ofta förvånat mig öfver de oräkneliga olikheter i uppfattningen af försoningsläran, som företett sig allt sedan kristendomens begynnelse och som ännu qvarstå; öfver den mängd sekter, som uttala sin trosbekännelse så olika, och som dock alla kalla sig kristne, och jag har kommit till den öfvertygelsen att *det måste så vara.* Dessa olikheter hafva sin grund i menniskornas olika intellektuela förmögenheter och olika erfarenheter af lifvet. Det måste, i följd af naturens mångfald, finnas rofva och äppelträd, mossa och ceder så väl i menniskornas, som den öfriga naturens verld. Om blott hvarje art tillegnar sig ljuset, så att dess frukt blir god, så är äfven hvarje art bra och god. Men det finnes högre och lägre värter, det finnes ock djupare och ytligare sätt att uppfatta kristendomen. Men kristendomen har äfven denna likhet med solen, att de små, likasom de stora, kunna suga lif deraf. Ingen kommer till kristendomens djup, utan att förut ha dykt ned i lifvets djup; men äfven den svagaste tänkare, de mest grunda naturer kunna af någon dess lifsstråle hemta klarhet och kraft nog för sitt lif. Den är den ström, «genom hvilken ett lejon kan simma och ett lam kan gå».

Förlåt det rapsodiska i detta. Jag skall skrifva bättre rom en annan gång. Ack! att jag kunde rätt uttala den nning jag erkänt, och jag är viss att ditt hjerta och ditt nuft skulle finna frid deri. Menniskornas behof äfven i detta eende äro olika. Må hvar och en finna hvad han behöfver, h må hvar och en (ty detta är det vigtiga) följa Jesu lära, kommer han till hans «evinnerliga lif».

Årsta d. 2 October 1840.

Sedan jag, min bästa Frances, hade läst ditt bref, som g fick i Ondagsafton, tänkte jag: nu vill jag sätta mig genast tt skrifva, ty det vore stor skam om en enslig landtbo, som ke har annat än sig sjelf att sköta, ingenting att se på utom ra ängar och flegmatiska oxar, ingenting att styra utom sin spenna, det vore skam, säger jag, om hon ej skulle finna d att skrifva ett skickligt bref, när en expeditions-chefs maka n expeditions-chefinna?) i hufvudstaden, som skall represen- ra för verlden, se folk till middag och afton, vara fru åt sin an, vaksam mor för fyra pojkar, ha ögonen uppe så öfver den i huset, som öfver Riddarhusets muvemanger, öfver lande medmenniskor och verldens förbättring m. m. m. m., , när den, som har allt detta att sköta, likväl hinner sköta na vänner med bref.

Ack, min bästa Frances, gif akt! nu skall jag komma d en riktigt vacker och artig svensk fras: hvad jag är glad icke vara i dina kläder — d. v. s. hvad jag är nöjd att e vara opp i verldens bestyr såsom du, och det emedan jag lle dervid känna mig oskicklig och borttappad. Tro likväl e att jag beklagar dig. Nej, icke alls. Visst skulle jag, r du är trött till själ eller kropp, vilja säga: det är så synd dig, min lilla Frances; men för sjelfva det lif du förer, dagar jag dig ej. Det är verkligen så ställdt i denna verl-

den, att man i hvarje riktning, i hvarje tillstånd kan förkofra sig, kan utveckla en egen skönhet och förträfflighet. Och den, som lefver med i verlden, verksam i alla husliga pligter, vinner derunder krafter, säkerhet, à plomb och förmåga, som aldrig den ensamma hinner till, finge hon ännu i sitt hufvud alla de böcker hon samlar kring sig i sitt tysta, stilla rum. Hon kan också utveckla sig och verka godt i sin riktning och i sin stillhet; men hon skall sakna mycket af det, som vinnes under ett rörligare, i det yttre mera praktiskt lif. Det gör mig glad att känna huru hvar och en kan gå framåt på sin väg. Det kommer blott an på att man går fram i den rätta riktningen. Det stilla läsrummet har sina frestelser, sina farligheter lika väl som sällskapssalarne. Man kan förtorka i det förra under det man i de sednare dunstar bort. På alla vägar finnas afvägar. Derföre är så angeläget att taga med sig den rätta vägvisaren.

Innerlig tack för de upplifvande orden om mina barn. Kunde jag blott rätt utföra hvad jag ville och borde! Men det är med böcker, som med gerningar; man vet det rätta och förmår ej frambringa det. Ofta, när jag slutat en bok, känner jag med oro och en slags ånger huru mycket jag kunnat göra bättre. För att trösta mig ser jag då mot framtiden och mot nya arbeten. Men få se om jag blir nöjdare med dem.

Hvad du säger om vår svenska psalmbok gläder mig. Dess ordnare förtjenade väl detta Tegnérska loford:

> Wallin man fritt må döma, mästra, klandra,
> Han är ändå en psalmbok högre än vi andra.

Känner du psalmen № 201 «Skapa i mig, Gud, ett hjerta, som är heligt, godt och rent»? Det är min älskade morgonpsalm. Och den herrliga invocationen: «Heliga anda, sanningens anda» № 131 — jag vet inga ord, som naturligare flyta från hjerta och läppar i ensliga och upprörda stunder. För öfrigt tycker jag att psalmen bör vara en utgjutelse, antingen anropande eller prisande, icke långa sjelfbetraktelser, såsom så många af våra psalmer äro. För sådant passar prosan bättre.

Psalmen är bönens blomning, och bönen, den är själens upplyftande för att blomma i himmelen. Bönen är conductorn, hvarigenom vi sätta oss i rapport med det eviga lifvets ljusström, hvilken derigenom inflyter på oss, upplyfter och lifvar (elektriserar) oss. Derföre är bönen af så stor vigt och så starkt anbefalld i vår kristliga lära, och utan den — nemligen bönen i kristendomens anda — är ingen genomgripande förädling tänkbar. Det är ett sannt och vackert ord af en utaf kyrkofäderna: antingen skall bönen låta oss öfvergifva synden eller skall synden låta oss öfvergifva bönen.

Årsta d. 12 Januari 1841.

Hela tiden har jag nu gått och i tankarne skrifvit till dig, du lilla Frances. Sist i staden fingo vi aldrig tala riktigt ut med hvarandra. Ibland vill det icke falla sig, och då — är ingen hjelp. Jag var också, jag vet ej hvarföre, moraliskt tillsluten. Själen och sinnet hafva sin vinter, så väl som sin vår, och ledsamt är det, att de tilltagande åren hafva det med sig, att de oftare breda det stela snötäcket öfver sinnet. I ungdomen är man nära att smälta upp i bara känslor, i ålderdomen är fara för att man stelnar till is, och denna sednare fara är större än den förra. Hjelp derföre finna vi uti evangelium, i solen och i goda, ädla menniskor. Värmd af dessa vårandar töar man upp. Hvad det är för en ljuflig känsla att få töa upp i stilla tårar af kärlek, under glädje eller mild smärta. Det kännes såsom den ljufligaste musik.

Hvarföre, i alla beskrifvande bilder af himmel och himmelrike, finna vi alltid något, liknande musik? Jo, emedan musiken ensam återger det outsägligt djupa och ljufva i de mänskliga känslorna, den sammansmältande harmonien, själens upplösning eller, rättare, förklaring i ett element af renaste kärlek och lycksalighet. Säkert komma du och din man att sjunga

en mycket vacker duett en gång i harmoniens fullkomliga verld.

När jag sist var tillsammans med er sjöngo ni för tillfället icke duett; hvardera hade sin, något stridande stämma i frågan om *vrede* och huruvida denna rörelse var klandervärd, oädel, eller icke var det. Jag minnes att vi några gånger förut talat i det ämnet, och jag vill nu skrifva rent det utkast jag derom då framställde.

Jag tror att vrede, liksom hvarje själens affect och drift har sin sanning och sin godhet. Den är rätts- och billighetskänslans starka uppresning emot det orätta och ovärdiga. Sådan är den i sin renhet, i — Gud. I sin orenhet är den sinnets uppjäsande mot allt, som sårar detsammas tycken och vilja, ehvad det än må vara. Och när du, Frances, så snällt sade: «jag tror icke att jag syndar mycket då jag blir ond», så står jag på din sida, förutsatt att denna vrede är rättmätig, det vill säga att den gäller det onda. Men när din man säger: «vi handla aldrig så klokt när vi äro i vredesmod, som när vi äro lugna, vi låta vanligen bortföra oss ifrån det förnuftiga och låta, i vårt häftiga lynne, de oskyldiga lida med de skyldiga», då ställer jag mig, med ödmjukt erkännande, på hans sida, och sedan ställer jag mig midtemellan och ville gerna afsluta frågan sålunda:

Det finnes en ädel och en oädel vrede. Det gifvas stunder och belägenheter, då man behöfver ha vredes*mod* för att kunna ta uti med kraft och lemna rättvisan ett dugtigt handtag. Men dessa stunder komma sällan, och faran att under det hvardagliga lifvets rörelser och små företeelser sjunka från en ädel vrede till en oädel, är så stor att vi böra göra allt hvad vi förmå för att hos oss styra och bekämpa denna rörelse jemte dess yttringar. När Frälsaren, i ädel vrede, slungade sitt anathema mot de skrymtande phariseerna, så — *visste han hvad han gjorde*. Men vi svaga, inskränkta människor veta ofta icke hvad vi göra då våra känslor kommit i stark rörelse. En ädel, en storsint karakter bör derföre icke *undertrycka* någon af de känslor skaparen inväft med dess natur,

men han bör styra och leda dem så, att de, lika vågorna i en flod, fylla och befrukta stränderna utan att öfversvämma dem.

Och nu till någonting annat och lättare. Medan du rör dig här och der i verlden, min söta Frances, spinna vi ut vårt lif i största ro och stillhet. Jag tror nu fullt och fast att vi, för Agathes skull, ej kunnat taga ett bättre beslut än att i vinter bli stilla på Årsta. Jag trodde icke så i höstas; men vid alla öfvergångar från ett tillstånd till ett annat uppstår vanligen för en stund någonting sväfvande, ofärdigt, med ett ord, någonting otrefligt. Så är det om hösten, både inom och utom hus, när man skall öfvergå från sommarn till vintern. Seglet skall vändas, men det flackar slappt och oroligt under vändningen, innan det blifvit fattadt och spändt af vinden. Så var det i höstas för oss. Nu är vändningen skedd och vårt segel spändt, om just icke af en stark, så dock af en jemn och stilla vind; seglatsen går och vi ropa allt emellanåt: all's well! Under dagen är jag mycket för mig sjelf, men om aftnarne läser jag högt för mamma och Agathe tills vi intaga vår lilla thesouper och kort derefter säga hvarandra godnatt. Sedan språka Agathe och jag till dess vi somna. Mycket roligt har jag af att tala med Agathe — om hvad som helst. «Vivent les gens d'esprit!» Det är en vederqvickelse att lefva med någon, som allting kan begripa och jemt har till hands förstånd och qvickhet, i synnerhet då verklig godhet är dermed förenad. Med de sannt goda, likasom med de sannt förståndiga, andas man frisk luft, och om äfven då och då små stötestenar framstå, så stöter man likväl icke mot dem eller fastnar på grund.

Du, Frances, har en seglats (Gud vete huru jag så kommit ut på sjön, derifrån jag tyckes aldrig komma tillbaka) bra olika med vår. Din är lifligare, men också oroligare. De fyra små pojkarne blåsa ihop många slags vindar och farvattnet har många skär och klippor. Men om kärlek och förstånd stå vid styret, så går farten lyckligt, och säkerligen sjunger du, efter någon orolig dag, inom dig i nattens stilla timma ett tacksamt: all's well! och då ville jag instämma med dig

i ett: thank God! ty det är hans anda i menniskornas hjertan, som gör att de kunna segrande gå igenom faror och svårigheter.

Men nu måste jag segla i hamn med min epistel. Jag omfamnar dig i andanom och ber dig helsa din man.

Årsta d. 13 Juli 1841.

. . . . . .

Du talar om att du känner dig blifva gammal, min Frances, och om följderna deraf. Äfven jag har sedan några år (och jag är ett par år äldre än du) tydligt erfarit inom mig denna öfvergång till en senare årstid af det hela lefnadsåret. Jag har välsignat och välkomnat den. Det gör så godt att känna den svalkande fläkten på panna och hjerta, att känna huru det lugnar sig derinom, och så kunna se på lifvet med klarare blick. Hösten är mig kär. Dess sol är mindre bränande och ofta klarare än sommarens, hvilken ej sällan skymmes af heta dunster. Om vänner gått bort, så hafva de dragit vårt hjerta med sig upp mot ett bättre hem, om mången njutning dött bort, så hafva andra nya njutningar tillkommit, och många, många lidanden hafva försvunnit. Så har åtminstone jag känt det. Ja, hösten i lefnadsåldern kan vara en god, en rik ålder; man måste blott akta sig för frosten. *Den* utgör vådan under denna årstid, och jordens bästa blomma — menniskohjertat — är lika i fara att derunder vissna, som jordens ringare och materielare barn. För en mor och lycklig maka är dock denna fara ej stor. Omkring henne slå hjertan i innerlig förening med hennes och detta kan då icke kallna. Större är vådan för den jemförelsevis ensamma. Enda räddningsmedlet är äfven här kärlek, och denna känsla kan ägas af hvarje hjerta, som vill det, just emedan ett evigt varmt hjerta klappar i verldens medelpunkt, med hvilket vi alla hafva gemenskap.

Årsta d. 28 September 1841.

Ack, om min dröm vore sann, Frances! Då skulle din lla gosse vara på bättringsvägen. Mig tycktes nemligen att an slog omkull mig i ett raptus af mod. Jag längtar höra uru det är med honom och hoppas på det bästa för din och lin mans skull; ty för öfrigt har jag svårt att sörja öfver att olk dör. Jag har alltid sett döden komma såsom en efterlängtad befrielse från ett eller annat ondt, så att han i min känsla blifvit djupt förenad med begreppet om något önskvärdt och lugnande. Likväl vet jag att han ofta icke är sådan och jag har i dag erfarit prof af dess bitterhet. En ung hustru här har förlorat sin man, med hvilken hon lefde mycket lyckligt. Det var rörande att höra hennes stilla, men djupa klagan: «ack, att han skulle gå ifrån mig i mina unga dagar! Många bittra tårar gråter jag hvar afton när de andra (de öfriga statdrängarnes hustrur) få hem sina män och ingen kommer in till mig. Och så gladt vi hade när han kom in om aftonen! Han var den aldra bästa man — så lyckligt lefde vi tillsammans. Ja, nog kunde det väl hända, som det ibland händer makar emellan, att vi ej voro fullt sams, och nog kunde han väl ta sig en sup ibland, men — aldrig behöfde jag vara rädd när han tog i dörren.»

Detta sista drag gick mig till hjertat. Jag fann det så karakteristiskt för förhållandet inom äktenskapet, att jag kom ihåg, hvad du sagt mig om huru lycklig du känner dig, då du hör din mans steg på din tröskel, och huru jag deremot sett mindre lyckliga hustrur blekna och förvandlas i ögonen då de hört deras mäns steg i dörren, hört taget af deras hand på låset . . . Jag grät nu med den arma ensamma, hvars dörr icke mera öppnas af en älskad hand, hvars tröskel icke mera beträdes af dens fot, som var hennes hjertas ljus och hennes lefnads stöd. Och de tre små barnen, som jemnt fråga om deras far ej kommer snart igen!!

Samma hustru, som så ömt sörjde sin man, hade dock endast en ganska tarflig ömhet för sina barn. I somras, en gång, påstod hon, att yngsta gossen (ett präktigt barn) hemtat henne olycka, emedan då han föddes, så dog hennes gris. Jag moraliserade henne litet öfver detta sätt att se sakerna, och föreställde att hon borde anse gossen såsom en ersättning för grisen; men jag betviflar, att det lyckades mig bibringa henne denna åsigt.

Årsta d. 4 October 1841.

Jag vet, bästa Frances, genom F. att Gud tagit ifrån dig din lilla gosse, och jag skyndar att i morgon komma för att vara med dig och din man och säga er hvad godt som kan finnas i mitt hjerta. Ack! det finnes dock blott ett enda rätt trösteord, likasom för allt sorgligt i verlden det blott finnes en enda stor och tillräcklig tröst: öfvertygelsen att öfver oss alla och för oss alla råder en god och kärleksfull fader, allsmäktig såsom allgod. Hos honom är din son och der skall du en dag se honom åter.

I morgon är jag hos dig.

1841.

Bästa Frances! Det gjorde, vid läsningen af ditt bref, ig ondt att se dig så smärtfullt lida öfver din sons bortgång. u känner i dessa stunder af ångest och bitterhet icke den mliga välsignelse, som då hvilar osynlig öfver dig, såsom en aders varma hand skulle hvila öfver ditt böjda hufvud; men i ugna stunder måste du dock se det. Dina egna ord vittna m smärtestundernas heliga kraft. Låt mig anföra dem just r ditt bref.

«Min käraste sysselsättning är att läsa i religiösa ämnen ch att begrunda dem. Det intresserar mig så, att jag för gonblick glömmer sorgen öfver att ha förlorat min son, under den glädje jag känner i det jag höjer mig upp till honom.»

Detta och dina fasta ord af tro och förtröstan, säga de icke till din själ hvad som måste lugna dess qval, måste låta dig se att du är under en högre ledning, under en allvarlig, men kärleksfull faders vård. Ack! att det måtte komma derhän för dig, för mig och för oss alla, att när den bittra kalken sättes till våra läppar, vi må dricka den, om än med tårar, dricka den med undergifvenhet och kunna i vår djupaste ångest säga: «Min fader! om det icke är möjligt att denna kalken går ifrån mig med mindre än att jag dricker honom, så ske din vilje!» — Medan jag skrifver detta rinna mina tårar, de skymma mina ord. Jag minnes för väl, för väl, huru i mina frestelse-stunder jag icke kunnat säga så för det upproriska hjertats bitterhets skull. *Nu* tycker jag att jag skulle kunna det. *Jag vet* att först efter den vunna kampen komma englar — himmelska sändebud, himmelska krafter — att tjena menniskan, och jag känner så väl af egen erfarenhet lidandets utvecklande och välgörande kraft. Jag vet att

«det växer mycket bröd om vinternatt»

och en gång skall äfven du besanna det.

d. 15 October 1841.

Jag vet icke om du i detta ögonblick är böjd för djupare begrundanden. Ett lidande sinne plågas oftare än det lugnas af tänkande öfver abstrakta ämnen. Jag vill derföre nu blott lägga för dig en enda reflexion, hvilken jag tror innebär mycken hugsvalelse. Du talade sist om den naturliga religionen och yttrade böjelse att vidblifva den såsom den sanna. ' Men säg mig, min goda Frances, hvad tröst skulle denna religion gifva dig i närvarande fall? Hvad skulle den svara på dina frågor efter ditt lilla barn? Skulle den icke svara: Gud är stor och vis. Han har i sin vishet fastställt att ett visst antal individer skola födas, ett visst antal dö årligen bland slägterna på jorden, dessa må nu vara sparfvarnes eller menniskans; ty för slägternas bibehållande och förkofran måste individerna uppoffras, för det stora helas väl måste det enskilta ge vika. Gud är stor!

Hör nu den i Kristi uppenbarade religionens ord:

Gud är stor och god. Hans eviga ordningslagar styra verlden, så i det stora, som i det lilla, så i det allmänna, som i det enskildta. Under det slägterna fortgå på jorden, försvinna individerna derifrån, men *icke ur Guds kärleks rike*. «Ingen sparf faller till jorden utan Guds vilja och vetande» — och menniskorna äro ju mera värda, än många sparfvar. «Äro ock eder hufvudhår all räknad. Derföre skolen J icke rädas för nöd eller död. Gud är kärleken.» — O, min söta Frances, är icke detta en tröstrikare lära och mycket mera värdig det högsta begrepp om Gud. Så är ock allt i den uppenbarade religionen, hvilken är den naturligas fyllnad och fullkomning.

Lidandet och smärtan ha länge synts för mig såsom lifvets mörka genier. Nu mera icke så. Jag har sett att de *kunna* vara lifvets goda englar. De blifva det för oss om vi med djup och energisk förtröstan hålla oss fast vid den makt, den fader, «som slår och som helar», och som genom de tilldelade såren skapar sinnen, öppna för honom. Jag glömmer

drig ett yttrande, som jag hörde för mera än femton år dan på en tid då jag, i följd af mitt eget själstillstånd, ed plågsam känsla deltog för allt lidande i verlden, äfven de kyldiga djurens. Om orättvisan af detta sednare sade jag gra ord under ett samtal med en man, hvilken annars talade ed mig blott i de hvardagligaste ämnen. Jag kan ej beskrifva trycket i hans stilla blåa blick och den ton, hvarmed han arade: jag skulle icke vilja att ett enda väsende vore undanget från förmågan att lida. — Mera sades ej i ämnet; ty g förstod honom icke. Sedan har jag förstått betydelsen af ssa ord, förstått den genom min egen erfarenhet, och är nu ijd att anse lidandet vara en företrädesrätt för lifvet. Utan t tränga ned i smärtans djup, i dess bittra «örtagård», kan an icke uppstiga till klara och sälla höjder. Hvad som ej n lida, kan icke heller njuta. Dock beror dervid allt på att an låter lidandet förädla själen. I afseende på djurens lidande n detta ej komma i fråga; men deras lidande sammanhänger tterst med en slutlig försoning, hvarom jag nu ej hinner att tveckla min tanke. Jag tillägger blott att enligt kristenomens anda skall det vara i hoppet och ej i förtviflan, som dandet verkar på menniskorna.

Om jag blott kunde vara trygg i tanken på de mina i lizza, mamma och Agathe, så skulle jag känna mig så lyckg här i min fullkomliga enslighet. Den utöfvar alltid på ig en både välgörande och exalterande verkan. När jag ej an meddela mig med någon menniska, så sväller jag, såsom n ballong, af tankar och känslor, och lifvet kännes så outligt fullt.

1841.

Gudskelof! min lilla Frances, att vi en gång slippa den här materiela kroppen. Det tycker jag just vara en herrlig sak; ty jag känner ofta så djupt sanningen af hvad som står i Vishetens bok: «den dödliga kroppen besvärar själena, och den jordiska boningen förtungar sinnet», och jag känner att vi skola mycket bättre älska och mycket bättre tänka när vi bli befriade från puppan, som oupphörligen åter och åter sluter sina ringar kring anden, som vill frigöra sig. Jag känner det äfven nu, då ett litet dröjande migraine-moln i mitt hufvud nedtrycker tankar och ord, som jag gerna ville framställa för dig, och nedtrycker sinnet, så att det känner sig bundet. Ack ja, det är bra skönt att kunna en gång bli utaf med det der tunga och skröpliga. Kropp (form, organer) få vi nog ändå; ty den är själens motbild och nödvändiga uttryck. Jesu uppståndelse är den faktiska uppenbarelsen härom. Paulus utvecklar detta i sitt herrliga Corinthier-bref (1 Cor. 15 kap. ifrån v. 35 till v. 57), der det heter: «det varder sådt ett naturligt lekamen och skall uppstå ett andeligt lekamen» — «det varder sådt i skröplighet och skall uppstå i herrlighet» o. s. v. — Uppstå i herrlighet, i kraft! Ja, men med det vilkor, att vi här i dödligheten utveckla det lif, som bortom döden skall så uppstå i äfven yttre herrlighet. Finnes det på jorden en näring, en föda, som kan stärka och utveckla menniskan till att bli himmelsk, till att bli medborgare i herrlighetens rike? Finnes det på jorden ett himmelskt *bröd*, ett himmelskt *vin*? Du vill upp till himmelen. Se upp till den symbol deraf, som hvälfver sig öfver våra hufvuden. Kommer icke allt ljus derifrån? ljuset, det glada, det varma, det upplifvande, som åt alla väsenden, alla tillstånd ger utveckling och skönhet, uti hvilket alla ernå sin förklaring, och som, brytande sig i millioner strålar, gifver sig åt alla väsenden, kommunicerar alla i och af sitt lif. Så finnes äfven i allt, hvaraf vårt inre lif utvecklar sig, i allt, hvaraf vår själ närer

sig, en hemlig Gudskraft, ett himmelskt bröd och vin, oss gifvet till vårt väsendes utveckling och förklaring. Det finnes i kärlekens lif, i forskningens arbete, i konstens skönhet, i naturens prakt, det finnes i glädjen, i sorgen och lidandet, i allt, ja äfven i hvardagslifvets bestyr, i sjelfva födan, som vi kroppaligen njuta. Men vi måste fatta det der, vi måste fatta det himmelska, som är i det jordiska, vi måste i oss upptaga det eviga, som lefver och utvecklar sig i ändliga (öfvergående), timliga förhållanden. Blott på det sättet bereda vi vår rätta förvandling och skapa redan här vingarne, som skola fullkomnas när jordskalet brister.

«Jag är det sanna brödet, som nederkommer af himmelen», säger Jesus, och vidare: «utan J äten mitt kött och dricken mitt blod, hafven J icke lif i eder», samt sedan i samma tal (Joh. 6: 63): «anden är den, som gör lifaktig, köttet är till intet nyttigt; de ord jag säger eder äro ande och äro lif.» — Och i Nattvarden säger han: «tager och äter, detta är min lekamen, tager och dricker, detta är mitt blod» o. s. v. — Djup är läran; men ingenting mindre än mörk och mystisk. Här säger Jesus: «jag är verldens lif; ty Gud är i mig och jag är i honom och vi äro ett. Såsom jag här gifver mitt lif för eder, så ger Gud sig åt er i evighet (ty Jesus är blott det på jorden uppenbarade momentet af hvad Gud är i evighet), såsom jag här kallar er till min Nattvard, så kallar er Gud i all evighet till sin kärleksmåltid för att meddela er sitt lif till eder själs och eder kropps förklaring. Mottagen mig i eder, näreu er af mitt lif, och mitt väsen; då skolen J äfven bli lefvande af mitt lif och *allt hvad J lefven och njuten och verken skall blifva eder nyttigt; ty er helgade själ skall i allt utvälja den helgande födan.* Blifven ett med mig, så att J upptagen mig uti eder, då skall jag i uppståndelsen kunna göra er lika mig; ty jag lefver, J skolen ock lefva, och der jag är, der skola de mina ock vara.» — I Nattvarden, med ett ord, uttalar sig den djupa läran om Guds förhållande till menskligheten (han föder oss med, han kommunicerar oss alla i sitt lif), och läran om förhållandet emellan det andeliga och

det kroppsliga (såsom anden är skall ock kroppen varda, det yttre så som det inre).

Ack, Frances! huru svagt stammar ej min tunga om dessa den eviga vishetens djup. Ja, jag vet det väl, det är blott *endels;* men i dessa delar af ett outsägligt helt, i dessa bokstäfver af det eviga ordet får dock själen ljus och glädje. Så har min fått; derföre öppnar den sig för din.

Blott ännu ett ord i ämnet. Verlden är full af lös, äfven af dålig föda i andeligt afseende. Vi skulle föruslas, förderfvas deraf, om vi icke stärktes och upplyftades af ett himmelskt (evigt) bröd — mat — och vin — dryck. Detta framträder konkret i Nattvarden. Den är försoningsläran uttryckt i handling, den gudomliga synthes, i hvilken alla lifvets antitheser upphäfvas (såsom sådana) och förenas eller *försonas* i en högre enhet.

Angående frågan om dina små barns lidande, såsom en försoning, kan jag blott säga: att det lidande, som kan ha en frälsande eller med Gud försonande egenskap, måste vara ett lidande, som utvecklar något godt inom menniskan och som derigenom kan göra henne verksam för andra. Att dina bortgångna barn verka välgörande på dig, det är mig klart just genom den riktning ditt sinne fått mot det osynliga hem, till hvilket Gud kallat dem. Men om deras lidande (jag menar sjukdomslidande, ty annat lidande kändes ju dessa små lyckliga barn icke vid) verkat något dertill — det vet jag icke. Kunna vi antaga att detta lidande verkat utvecklande på deras barnsliga själar (och det är nog troligt), så hafva de derigenom fått en högre förmåga. Icke dina synder, utan hela menniskoslägtets synder och sjunkna tillstånd verkade på dem och verkar på hvar och en medlem, som födes på jorden. Han blir delaktig af dess *onda,* men genom menniskoslägtets — och äfven dina — dygder och sanning blir han äfven delaktig af dess *goda,* och i den mån han utvecklar sig i detta sednare, blir han i sin mån sina medmenniskors befriare ur det förra; ty ingen menniska står isolerad. Hvad hon inom sig utbildar af

godt eller ondt, det verkar, ehuru ofta osynligt, vida omkring henne.

Jag vet så väl af egen erfarenhet huru svårt försoningsläran fattas, oaktadt dess klarhet och enkelhet, när den rätt förklaras, och det emedan vi från barndomen fått den så tillbråkad i våra begrepp. Men småningom vinner man vissa hufvudpunkter, och kring dem klarnar efter hand det öfriga.

Jag skrifver detta allt under en jemt tilltagande hufvudvärk, men nämner ej detta för att klaga, utan på det att du må ursäkta om molnet i hufvudet kastat någon skugga på papperet.

Årsta d. 21 December 1841.

Bästa Frances! Som jag ej kan lekamligen komma till dig under den stundande julhelgen, så vill jag i andanom göra dig ett litet besök. Jag vet att i dessa dagar bor i ditt hjerta ett sorgligt minne, och jag skulle gerna vilja — icke förjaga det — nej, nej, sådana minnen äro heliga gäster — men bidraga att göra det rätt lugnt och ljust. Låt mig nu prata en stund för dig.

Det är en allmän folktro, den, att barn äro lyckliga, som tidigt tagas bort från jorden, emedan de då äro frälsade undan detta lifvets alla faror och lidanden och leka, såsom oskyldiga englar, i ljus och salighet omkring Guds thron. Man må anse denna tro ha i alla delar en förnuftig grund eller icke, så är den dock sjelf en skön oskyldig engel vid de små barnens dödsbäddar, som fläktar frid öfver månget blödande moders- och fadershjerta. Intressant är det alltid att höra utmärkta personers tankar i detta ämne och sådana har jag just i dessa dagar läst. Du har visst hört talas om den svenske lärde och andeskådaren Svedenborg. Han är ännu ett problem och ett under för våra tänkare; många ha försökt att förklara

det och stadnat vid att — det är oförklarligt. Alla komma dock öfverens om att Svedenborg var en man med nästan vidunderligt stor lärdom och af den högsta sedliga skönhet i karakter och lefnad. Hans syner och umgänge med andarne störde icke hans sinnes jemnvigt, och han uppnådde en hög ålder i den gladaste och älskvärdaste sinnesstämning. Hvad jag läst af hans syner och uppenbarelser ur andeverlden har icke frapperat mig såsom *djupare* uppenbarelse, men såsom ofta mycket sinnrika *åskådningar*, ehuru äfven barocka och orimliga. Öfverhufvud utmärker sig hans lära genom sin sedliga ädelhet och skönhet. Ingen talar skönare än Svedenborg om t. ex. den äktenskapliga kärleken, och hans syner öfver äkta makars tillstånd i lifvet efter döden äro verkligen himmelska. Dessa syner och uppenbarelser meddelar han med en märkvärdig enkelhet. Han bevisar aldrig något, han säger blott: jag såg det — eller: det är så och så. Angående barnens tillstånd efter döden har han en så vacker åsigt eller, såsom han anser det, uppenbarelse, att jag tror ditt modersöga icke skall utan njutning hvila derpå. Jag begynner afskriften med hans ord om föräldrarne.

«När mannen blifvit af qvinnan invigd i barnkärlekens erfarenhet, samdelar han med henne denna kärleksart, som, i kraft af sin oegennytta och sina uppoffringar, i hvilka den sätter sin vällust, är af all mensklig kärlek närmast lik den gudomliga. Hvaraf klarligen synes huru stora och välgörande barnkärlekens inflytelser måste vara hos makar, som i sanning äro lif af hvarandras lif eller «till ett kött vordne», i detta yttrandes fulla och heliga mening. Och utredas behöfves icke hvilken sällhet det för dem är, när dem tillåtes att behålla sina barn lefvande omkring sig ända tills i så ljuflig omgifning deras egna ögon tillyckas. Men äfven *det* är en välsignelse att hafva, såsom man plägar uttrycka sig, förlorat barn genom döden i deras späda ålder. Ty dessa, som då i himmelen uppfostras genom enkom dertill förordnade englar, till dess de sjelfva mogna att blifva det, sammanhänga med de på jorden qvarvarande föräldrarne genom kärlekens odödliga, sympathe-

tiska band. Detta band är roten af deras varelse; deraf följer att detsamma, i och med deras medvetandes utveckling, sjelft utvecklas i ständigt högre innerlighet, och detta gör att de från den tredje eller högsta himlen, som just är oskuldens och barnens himmel, oaflåtligt besöka föräldrarne i vederqvickande och renande inflytanden.»

«Alla barn, som i sin första spädhet borttagas från jorden, uppfödas till en början inom den himlakrets, som först är nämnd. Dertill begagnas qvinliga englar, hvilkas utmärkande egenskap under jordlifvets förlopp varit hög gudsfruktan och hög barnakärlek i förening. Sedan fortsättes af manliga englar deras uppfostran i de slag af himmelsk kunskap och vishet, åt hvilka deras anlag äro rigtade. Under denna sednare uppfostran, eller såsom uppväxande, förflyttas de till andra himlakretsar. Det beror sedermera på dem huruvida de kunna å nyo inom den tredje himlakretsen upptagas. Fullt vuxna och uppfostrade äro de när barndomens oskuld är hos dem förvandlad till *vishetens;* ty just derigenom, men icke förr, äro de verkliga englar. I sin allmänlighet är denna förvandling allt himmelskt lifs gemensamma grundvilkor, fastän särskilta grader äro möjliga. Det är detta grundvilkor, som finnes utsagdt i Herrans ord: hvilken som icke undfår Guds rike såsom ett barn, han kommer der aldrig in. — Efter fullbordad uppväxt och uppfostran erhålla de varelser, som sålunda blifvit beredda för en himmelsk samhällslefnad, de englamakar, hvilka från evighet varit dem ämnade. Men i daningen af gestalter och anleten stadna de för alltid vid utseendet af yngling eller jungfru.»

«Ju flera tusen år englarne lefva, desto ljufligare och sällare blomstra de; och så i evighet. Att åldras i himlarne är att föryngras.»

Så långt Svedenborg, och medan han talat har aftonen skridit fram och det har blifvit för sent för mig att skrifva längre. Svedenborg var en varm kristen, som i Kristus tillbad Gud. Och man må dela eller icke hans åskådningar i partiella ämnen — huru innerligt kan man icke i det vigtigaste

och väsentligaste förena sig med honom, i det nemligen: att när man i Kristus fattar uppenbarelsen af Guds hjerta, väsen och vilja, så kunna vi så trygga, så gladeliga lemna oss sjelfva och våra älskade i hans händer, vissa att han skall göra allt på det kärleksfullaste och bästa.

Och nu kysser jag dig och säger: lef väl, lef lycklig.

Årsta d. 3 October 1842.

Det är en af min goda väns, grefvinnan S—s satser, att när vi icke höra något från våra goda vänner, så kunna vi vara säkra på att de må mycket bra och ha förträffligt roligt; och jag hoppas, min bästa Frances, att detta slår in med er, våra goda vänner, under den fortsatta tystnaden emellan er och oss Årstafolk. Hvad oss beträffar, hafva vi icke haft så glada skäl till tystnad. Vi hafva haft redan sedan länge en gäst i huset, som heter sjukdom och dess beteenden äro föga roliga och roande att tala om. Men nu, Gudskelof, håller den på att packa sig bort med hela sitt ledsamma följe och helsa kommer åter med sina följeslagare aptit och glada miner och upplifvande känslor. Charlotte är ännu sängliggande, men den skrattkälla, som finnes i hennes mark, börjar åter springa upp och leka duetter med Agathes, som alltid är villig. Mamma tycker mycket om detta och är alltid färdig att ackompagnera. Jag, mindre fallen för denna munterhet, måste följa med min slägt — det kan ej hjelpas. Så att det väl är svårt att finna ett ställe, der, när helsan är rådande, det skrattas så mycket, som här. Åt hvad? det vore svårt att säga: åt barnsligheter, tokerier, åt ingenting. Sådan munterhet hör till familje-mysterierna, och icke till de sämsta bland dem. Den uppkommer ofta af en mängd små egenheter hos medlemmarne, som skulle blifvit kantigheter och svårigheter om de icke dels afslipades af kärleken, dels doppades i godt lynne. Du och dina landsmän

örstå det der bättre än andra. Deri tror jag ligger källan ll hvad ni kalla humor och hvaraf ni hafva så mycket.

Jag gör nu som bäst bekantskap med den äldsta finska olkpoesien och är helt frapperad af dess originella lif. Men ig är icke så förtjust nu efter läsningen, som jag förut var i ningen om dess innehåll. Det är en vild skönhet, liknande en af våra gamla, stora furuskogar med deras dystra gömmor, eras friska, underligt behagliga dofter, deras vilda storartade usande, men som dock ej gifva föda åt tanke eller känsla. Det är ett magiskt naturlif, fullt af trollkraft och fullt af kamp mellan kraftiga och kloka menniskoandar samt naturens vilda aakter, hvilka af de förra bindas och besegras med «ursprungs-ord» och med sångens makt. Den sednare har ibland stor aturskönhet, men man saknar allt moraliskt lif och lyftning. Själen känner sig, efter en vandring i denna region, lika hung-rig efter fast mat, som kroppen känner sig efter en lång pro-menad i skog och mark.

Ett finskt ordspråk talar till min själ med ett underligt behag. Det säger:

Lyssna till den granens susning,
Vid hvars rot ditt bo är fästadt.

Det ligger mycken mening i dessa ord och de genomsusa ig med friska och ljufva tankar.

Bredvid denna läsning går en annan af bra motsatt art, ch som skulle gifva själen just det bröd, som den icke får i nska national-poemet «Kalevala». Det är Broughams «Eminent tatesmen». Jag undrar om det är en brist hos mig, att jag nner dessa skildringar under min väntan. Jag längtade att e *karakterer,* utmärkta menniskor, och jag får framför allt se *dare.* Brougham synes mig vara så upptagen af personernas al och deras talang i den vägen, att han nästan förbiser eras handlingar såsom moraliska menniskor eller åtminstone ehandlar dessa i andra rummet och stundom blott i förbigå-ide. Lord North är den person af dem jag ännu läst om i oken, som jag tycker mig riktigt känna och se, men icke af

Broughams biografi, utan af lord Norths dotters, lady Lindsays. Ty hon uppfattar just sådana momenter, uti hvilka karakteren naturligast och fullast framträder. För att känna en menniska skall man se henne i motgångens och i lyckans stunder, man skall se henne älska, man skall se henne lida och man skall se henne — dö. Jag hade en längtan att i Broughams arbete se menniskan utträda ur det moraliska *elementarlifvet* (utur hvilket den stora mängden menniskor knappast någonsin kommer) och antaga bestämda gestalter, kraftfulla så i godt som i ondt, så i lifvet, som i döden. Men jag får ej hvad jag der sökte. Broughams sedliga känsla är just af engelsk natur, tycker jag, ren och ädel och stark. Men jag saknar «la scentilla celesta» uti hans yttranden af lof och tadel, jag saknar nerv i anda och ord.

Uff! der kom en hel recension ur mig, helt oförhappandes. Säg mig, du, om den är rättvis eller orättvis.

Årsta 1842.

My dear sweet Frances!

Ditt bref gick jag igenom från början till slut utan att stappla och stanna utom vid några få ord, af hvilka ett par, mera svårlästa, ännu figurera som stenar och stubbar i min väg; men de besvära mig icke; ty när jag går omkring dem, så ligger gångstigen för mig lika tydlig, med blommor i sina lekande bugter. Goda lilla Frances, tack! Du kommer som en god, söt vän, som har samlat de bästa blommor och frukter hon funnit på sin väg för att dermed glädja den vän, du kommer till. Det är denna sinnesstämning af välvilja och kärlek hos en vän, som gör att dess varningar, dess rättelser och allvarsamma råd äro ljufva att få, ljufva att följa. I *den* rena spegeln vill man gerna se fläcken i sin egen själ, man vill gerna låta borttaga «bjelken» ur sitt öga och dertill tack-

samt kyssa den handen, som gör det. Man har ej kunskap om det bästa af en sann vänskap innan man på sig sjelf erfarit detta.

Du frågar huru jag kände det när jag for ut till Årsta?

Jag läste nyligen i en mode-journal, att «man skall hålla sin sällhet tyst och ej tala derom för menniskorna, emedan de ej tåla den». Men detta är ett stycke af den Rochefoucauldska visheten, hvilken jag hatar som pesten, emedan den sjelf suger hela sin must eller, rättare, sitt gift ur menskligheten pestböld — *egoismen*, som den misstager för den sanna, sunda menniskonaturen. Jag har en bergfast tro på denna sednare och känner dess älsklighet och kraft att deltaga och sympathisera, att «gråta med dem, som gråta, och glädjas med dem, som glade äro», och jag är derföre alldeles icke rädd för att säga dig huru jag kände det när jag for ut till Årsta, huru litet det än är att tala om. — Det var en vacker vinterdag. Solen sken så gladt på den nyfallna snön och skogarne doftade friska. På klipporna, omgifna af snödraperier, lyste mossorna och lafvarne, gröna och brokiga af den must de dricka ur den smältande snön — mina vänner bland alla växter. De äro beskedligheterna, fromheterna inom växtriket; det finnes ingen kalhet, ingen fulhet, ingen fattigdom, som de försmå att betäcka med sina vackra, lefvande mattor och genom dessa förenade med ljusets och skönhetens region. Endast de förruttnade och rent af skämda lemna de — åt de parasitiska svamparne. Öfver de hvita sjöarne drogo böndernas foror och min egen täcksläda gled så lusteliga med klingande bjellror genom skog och mark. Det var en vinterdag i sin vackraste fägring, för mig lika behaglig som all sommarens prakt. Och bredvid mig satt min beskedliga Marie, med sitt varma hjerta och öppna natursinne, helt färdig att vid minsta vink töa opp i förtjusning. När jag, efter den angenäma, lätta färden, kom hit ut, till dessa goda, välviljande menniskor, till de stilla, stora rummen, der nu några blommor doftade; när jag om aftonen genom en skir silfver-frostdimma såg glimma det rödaktiga ljuskenet från statbyggningen, der jag visste att alla hushållen

lefde i en viss komfort och hygglighet; när jag sedan såg mina älskade stjernbilder — Orion och Kronan — tåga upp på den vida, klara himlen, och såg i andanom framför mig en tid af enslighet och frihet — ack! visst kändes det skönt och lifvet välsignadt. Jag hade fått bref om att mamma och Agathe förkofrade sig i Nizza, alla de vänner, i hvilkas umgänge jag nyligen känt mig njuta lifvet, voro mig nära, så behagliga, så lefvande. Mitt hjerta kände sig varmt för dem.

Ack, min lilla Frances, i sådana stunder af vårt lif, då allt för oss och inom oss är innerligen godt, bör man vara rädd för ett, nemligen: att i sin egen känsla af välbefinnande glömma, att det i verlden är fullt af elände och lidande. Men vi svaga menniskor äro bra fallna för denna glömska. Vore i verlden allt godt, allt skönt, så funnes icke det behof af en förvandling, en upprättelse, som vi benämna frälsning, försoning. Vi skulle då i skön harmoni utveckla oss «från den ena klarheten till den andra». Vore allt ondt — ja, då vore ingen sådan förädling möjlig och en god Gud ej heller. Nu finnes både godt och ondt. Naturen bär tistel och törne (såsom det symboliskt uttryckes i 1 Mosebok 3: 18); men hon har äfven ros och lilja. Hos menniskan finnes synd och sjukdom, men också kärlek, sanning och helsa. En riktig verldsuppfattning erkänner båda delarne och måste, då menniskan och hennes verld hafva ett organiskt sammanhang, på denna verld använda Tegnérs sköna ord om naturen:

Men i den fallnas anlet genomskina
De höga dragen af ett himmelskt ursprung,
Och Daphnes hjerta klappar under barken.

Angående din fråga om att öfversätta «Morgonväkterna» kan jag blott svara, att jag — ej kan svara; ty, ser du, jag är part i saken. Vid bokens närmare bedömande ber jag dig icke glömma hvad den kallar sig: Morgonväkter, det är: ljusningar i den första brytningen emellan natten och en ny dag. Dessa lemna naturligtvis en mängd föremål blott halft belysta, många äfven obelysta; de upplysa endast höjderna, endast

unddragen af landskapet. De förebåda och påkalla ett fullständigare ljus, och detta skall, vill Gud, äfven komma i sinom tid. Ditt intryck af boken gläder mig och är allt hvad jag för närvarande vågar önska. Du har rätt uppfattat dess hufvudtanke: det rätta begreppet om Gud, gifvet i Kristi uppenbarelse, föder i menniskan ett högre och ädlare lif, och frälsar denne från oro och mörker. Vi lära här känna Gud såsom *kärleksfull fader,* och vi och våra kära hvila trygga vid hans hjerta, i hans vård.

Jag läser här för första gången madame de Sevignés bref och är helt förtjust af lifvet och qvickheten i dem, och förundrad öfver huru obeskrifligt roligt menniskorna då och der hade med hvarandra. Det var andra «parties» och andra känslor än vår tids herrar N. N. et comp:s. Men bra rädda voro de menniskorna för ålderdomen och döden. Hellre än att möta dessa ville den tjusande Sevigné hafva försakat hela det lif hon lefvat och önskade hafva dött i sin ammas armar. Den oafbrutet fradgande champagnen i hennes bref skulle ej underhålla intresset om icke detta thema af innerlig lefvande kärlek «Ma fille! ma fille» ständigt hördes genom detta brusande, ständigt värmde hjerta och sinne för den älskande, älskvärda modren.

TILL BISKOP F. M. FRANZÉN.

I.

Årsta d. 2 April 1841.

Sommarfläktar från Norden! och ett bi, som har hvarken gift eller gadd, utan bär endast den ljufvaste honung på sina vingar! — se det hör till tidens glada underverk! Gode, gode farbror Franzén! hur skall jag kunna tacka för denna skön, hugsvalande gåfva? Det gör outsägligen godt att se sitt arbete, sin afsigt, så helt, så väl, så skönt förstådda, så belysta. Och när den, som lyfter den förklarande facklan, är icke blott ett stort snille, utan en djupt vördad och älskad menniska — huru gerna ville man ej då åtminstone få trycka hans hand till sitt hjerta och låta hans blick spegla sig i de tacksamma tårar, han framkallat! Du har alltid behandlat mig så som jag tänker mig, att den store Fadren i himmelen skall behandla sina barn från jorden, när de träda fram inför hans ansigte. Han skall då se dem djupt, djupt in i hjertat och säga till evighetsmenniskan der: «träd fram!» och han upptager henne i kärlek, under det han låter det svaga, det irrande, det icke lyckade, som vidlåder henne, undfalla sin stora, sin gudomliga blick. Och den, som så ädelt behandlas, måste deraf bli bättre och ädlare.

Det är nu elfva år sedan du, min goda farbror, första gången lyfte mig på din vinge för att låta mig andas friare och gladare. Du har alltsedan följt mig i godhet, och det var mig alltid dyrbart att veta mig lefva under ditt öga, om jag än icke såg det. Men nu ville du, att jag äfven skulle se det, och sände en blick full af ljus och kraft. Och jag — — jag kan blott af dig *mottaga*, blott *se tacksamt upp* till

n goda genius! — O! i den verld, der inga jordiska af-
nd skilja, i det hem, der allt är frihet och ljus, må jag
r få komma dig närmare! Låt mig der knäböja vid din
la och luta mitt hufvud under din skyddande vinge!

Tack! Jag kysser din hand och är för tid och evighet

din

ödmjukt tillgifna,

innerligt tacksamma

Fredrika.

II.

Stockholm d. 31 Januari 1842.

Min älskade farbror!

Hvad djupast jag genomlefvat, hvad bäst jag funnit, fruk-
a af mitt lidande, mitt sökande på jorden, mitt lifs fröjd
h starkhet, lägger jag inför din blick i denna min trosbekän-
else. Och om den i ett eller annat afviker från din — måtte
u ej bli missnöjd med mig! Måtte du ej fördöma mig för
tt jag vågat stiga fram och tala i så vigtiga frågor, utan att
ock rätt kunna lösa de svåra, som tiden uppkastat till pröf-
ing! Detta är min bön och min ödmjuka förhoppning.

Ser du! De frågor angående bibel-ordet, som röra sig i
den, de ha äfven varit mitt lifs mest plågsamma, mest ska-
nde frågor, i hvilkas labyrintiska gångar jag lidit riktiga för-
iflans qval. Så fick jag en tråd, som förde mig ur detta
örker till ljus, till räddning — denna ledtråd, så vigtig, så
lsignad för mig, måste jag meddela åt andra sökande. Sjelf
r jag ännu en sökande och blir det alltid; men en sökande
ed förhoppning, ej mera stadd i förtviflan; och bibeln, mitt
eständiga studium, är också min beständiga, min själs stigande
gning och fröjd. O! huru hjertligt instämmer jag icke i

Luthers af dig anförda ord: «det finnes ej ett träd, ej en buske i den heliga skogen, af hvilken ej frukt kan nedskakas». Och allt djupare upptäcktsresor i denna heliga skog är nu mitt lifs glädje och förtjusning; men jag måste der gå min egen väg.

Hvad som drifvit mig fram att nu yttra mig *) i dessa ämnen var något starkare än jag sjelf och starkare än ord kunna beskrifva.

Deismens eller rättare atheismens läror predikades för Sverige. Det gamla hjertat uppreste sig; jag var ock en bloddroppe deri — den måste strömma ut för det heliga, för sanningen.

Men . . . . men jag vill ej i förväg möta de inkast, de torde göra vid mitt sätt att gå till väga. Vill du godhetsfullt låta mig veta dem, så skall jag inför dig i ödmjukhet framlägga min förklaring.

Älskade, gode Franzén! om än en eller annan åsigt torde skilja oss åt, *ett* vet jag dock som evigt förenar oss, segrande öfver alla frågor, alla skiljaktigheter; och det är min glädje att jag det vet. Ty om ännu en gång förföljelse skulle uppstå på jorden för Kristi bekännare, bål skulle uppresas åt dem, så skall jag der få stå vid din sida! Är det ej så? Jag känner, att så är, och att jag evigt är

din

Fredrika.

*) Uti «Morgon-Väkter».

III.

Årsta d. 3 Mars 1842.

Min goda farbror!

Jag har längtat att förr få tacka dig för dina båda bref, ɔn jag har haft *så svårt* att läsa det sista och har äfven rför måst söka främmande hjelp; och det har vållat dröjs- llet. Nu har jag dock dess innehåll tämmeligen klart för g och tackar dig på det hjertligaste, så för brefven, som r ditt poem («Tron och förnuftet»), de förra så fulla af fader- ; godhet för mig, det sednare så rikt af den skönaste he- ;a poesi.

Till svar på anmärkningarna i dina bref öfver min upp- ɨtning af vissa frågor har jag begynt skrifva ett bref, som ɣ nu ser vilja växa till en hel afhandling och äfven till en kt, i hvilken jag skall söka att lägga mitt inre lif öppet för n blick och derigenom låta dig se hvad som fört mig till min ɨtydda åsigt af bibelordet samt af förnuftets förhållande till ɔpenbarelsen. Men jag ser, att jag tagit en för vidlyftig om- ig, och att brefvet, om den skall tillryggaläggas, icke blir rdigt, åtminstone till denna post. Och jag vill dock ogerna ngre dröja. Jag skjuter derföre tills vidare upp min långa storia och vill blott här med några ord söka göra reda för ig i de frågor, du upptager.

Min åsigt af bibelns bokstaf har utgått af min själs behof. ig har ej kunnat fatta Gud som *god* och *fullkomlig* utan an- gande af mensklig inblandning (och stundom äfven irring) i ɨ ord och läror, som skola uttala hans väsende och vilja, ɨh det särdeles i gamla testamentet. Stöd för denna åsigt ɨr jag funnit dels i det sätt, på hvilket Kristus och apost- rne citera det gamla testamentet, hvilket de göra på ett ycket fritt sätt och ingalunda troget efter bokstafven; dels ven i besinnandet huru bibelns skrifter tillkommit samt blifvit mlade i sin närvarande form, och framför allt i de många

olika utläggningar och tolkningar, som ännu finnas öfver samma ord och meningar inom bibeln. Men dessa iakttagelser tillhöra icke min olärda, inskränkta penna; de äro alster af djupa tänkares och kristliga forskares allvarliga bemödanden att komma till sanningen. Bland dessa vill jag blott nämna Olshausen och Tholuck. Båda erkänna och bekänna högt kristendomens stora grundläror; båda erkänna skriftens inspiration, med detsamma som de erkänna bokstafvens, ordens otillförlitlighet såsom absolut rättesnöre. Men om du tillåter, så vill jag låta Tholuck sjelf tala på den punkt der jag fullt sluter mig till honom. «De, som yrka på bokstafvens inspiration, måste någon städes kufva fordran på handgriplig evidens; det kommer blott derpå an på hvilken punkt det sker. Denna riktning har vid hvarje steg stött på otaliga svårigheter, och om äfven alla andra kunde undanrödjas, så står dock slutligen qvar den stora hären af 40,000 (fyratiotusen) ny-testamentliga läsarter, att förtiga de gammal-testamentliga, af hvilka hos de Rossi endast i Genesis finnas 331, och han ville dock icke, så som Kennicott, samla *alla* utan blott de *vigtiga*. På den andra sidan är emellertid lika säkert, att den ande, som icke hade någon kropp, för oss icke vore till; och, om man i det andelösa bokstafvens rike qväfves utaf grafluft, så dör man i det bokstafslösa anderiket under luftpumpen. Så återstår då intet annat än att emellan de båda ytterligheterna af bokstafstvång och andeifver (Geistdrängen) söka en gyllene medelväg. Men på hvad sätt finna vi den? Den måste vara ett dogmatikens och exegetikens gemensamma resultat. Om, å ena sidan, den förres yrkande, att den gudomliga sanningen förutsätter tillförlitligt vittnesbörd om henne, måste leda exegesen, så måste, å den andra, *det, som följer såsom ett obestridligt resultat af exegesen, också yttra sitt inflytande på utbildningen af inspirationsbegreppet.* Och alltid skall man dervid vara pligtig att komma ihåg, att *öfvergångarna* af inspirationsgrader vanligen undandraga sig våra blickar. — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — —

Det fria sätt, på hvilket evangelii första förkunnare begagnade

det gamla testamentet, leder oss nödvändigt till det antagande, att deras tro på de gammaltestamentliga ställenas inspiration gjort en åtskillnad emellan bokstaf och anda. Samma företeelse möter oss då vi se med hvilken frihet de apostoliska fäderna och den första tidens kyrkofäder anföra nytestamentliga dicta oaktadt deras egen tro på dessas inspiration. Också säger Clemens, Alexandrinern, uttryckligen, att han vid sina anföranden håller sig mera till skriftens mening, än till orden. Häruti måste vi nu se och erkänna en vink äfven för *vårt* förfarande.» — — — — — — — — — — —

Så långt Tholuck. Men jag har behof att för egen räkning tillägga, hvad jag äfven yttrat i min lilla skrift, att jag har den starkaste öfvertygelse om att på alla ställen af hög vigt i Kristi historia är bokstafven ett troget barn af den heliga anda, och sjelfva vigten af de läror, som genom just detta ord, denna bokstaf här blifvit uppenbarade, vittna derför.

Jag ser väl, min goda farbror, hvilka stora svårigheter uppstå vid frågan om en gränsskillnad emellan Guds verk och menniskors verk; men den möter oss ju öfverallt, så på bokstafvens som på andens gebiet. Genom ordet komma vi till andan; andan åter måste föra oss att i högre mening förklara ordet. Och här är en stor skillnad emellan att uppfatta det andliga såsom en blott abstraktion från lif och verklighet (det Straussiska andliga) eller att uppfatta det såsom ett reelt och verkligt lif, utgånget just ur en reel och historiskt verklig uppenbarelse. Och kanske har jag begått ett fel uti att icke nog uti min skrift *accentuera* denna väsentliga skillnad emellan den Straussiska kristendomen och den, i hvilken jag sjelf lefver och tillber Gud.

Att jag sagt *kristendomen vara perfektibel*, det är ett misstag, med eller utan afsigt, af recensenten i Freja. Nej, min goda farbror! jag tror icke på en fullkomning af det fullkomliga annorlunda än i den mening, som Kristus sjelf lärt oss i den undersköna bilden af senapskornet, som växer till ett högt träd, på hvars grenar foglarna under himmelen bygga sina nästen. Jag tror nemligen att alla riktningar af lifvet i

menskligheten måste genomträngas af det eviga lifsfröets kraft samt deraf förädlas och utvecklas. Tankens örn spänner i vår tid djerfvare än någonsin sina vingar och vill i sin blick uppfatta alla lifvets gebiet; men denna blick är redan döpt i kristendomens ljusvåg, och han bygger redan bo i verldsträdets qvistar och sjunger om det djupa sambandet emellan naturen, menniskan och *Gud*, sjunger om lifvets sanning, blifven uppenbar i Guds menniskoblifvande på jorden.

Ack! det är några toner af denna sång, som nått mitt öra, som fört mig till Kristus och efter mången lång, svår kamp gifvit mitt lif lugn.

Jag vet väl, min älskade farbror, huru ofullkomligt jag uttryckt mig här; och mycket hade jag ännu att säga för att rätt förklara mig. Men denna gång hinner jag ej mer. Må du i din godhet förlåta den ofullkomliga!

Hvad mina offentliga recensenter beträffar, så önskar jag att icke svara någon af dem. Jag har icke gjort det hittills under den tid, jag varit med på skriftställarnes väg, och ville det mindre nu än någonsin, dels emedan jag som qvinna tycker mig böra afhålla mig från denna slags strid, dels för att det är säkert, att jag i striden icke kommer att behålla sista ordet. Äfven är det mer än sannolikt, att mina recensenter komma att bekämpa hvarandra på detta gebiet. Men skulle flera (i synnerhet om dessa tillhöra olika theologiska partier) komma att öfverensstämma, så att jag ser, att här en allmännare opinion uttalar sig, och skulle denna opinion tadla eller uppfatta i annan mening än min egen någon del af min trosbekännelse, så vill jag framdeles besvara detta, icke direkte till recensenterna, men genom ett bättre utvecklande af min tanka i saken, eller ock genom öppet och hjertligt erkännande af min irring, i fall jag inser att jag begått en sådan. Ack! här är det, som det är en glädje att låta det enskilda jaget försvinna i det oändliga, i det eviga.

Hvad recensenten i Freja beträffar, så tycker jag dess inkonseqvens ligger för mycket i dagen för att kunna förvilla någon; ty det är ju ett oting att på ena stället säga, att man

bekänner sig till en viss lära, då man på det andra erkänner, att man skiljer sig derifrån just i det *hufvudsakliga* och *väsentliga*. Äfven en annan recensent (i Aftonbladet) gör, såsom jag ser, samma saltomortal i logisk väg. Om man sade, att jag på förnuftets grund sökt bekämpa Strauss, att jag med den *sanna* rationalismen sökt att bekämpa den falska, så skulle jag bekänna mig dertill. Och jag hemställer till dig, min goda farbror, om striden kan utföras med utsigt af seger på någon annan grund. Den *sanna* rationalismen är säkert ett med den *sanna* supranaturalismen; och månne icke deras sanna och djupa förening ses just i din förklaring öfver Kristi underverk (uti «Rabulisten och Landtpresten»), till hvilken jag är innerligen glad att se min prosaförklaring sluta sig, ehuru jag ej, då jag skref denna, kom ihåg stycket i ditt poem, åtminstone icke mig medvetet.

Jag måste nu sluta, orolig öfver att ha sagt på en gång så mycket och *så litet*. Framdeles torde jag bättre kunna utveckla mina aningar och mina tankar.

Låt mig ännu en gång tacka dig innerligen för din godhet, så i ditt öfverseende och ditt bifall, som i dina varningar. Låt mig äfven säga dig min beundran öfver ditt poem, hvars poesi riktigt förtjusat mig. Den tro, som här talar, är en erkeengel, hvilken på starka vingar sträcker sin djerfva flygt öfver jordens djupaste afgrunder, öfver alla dess små bekymmer, frågor och svårigheter, öfver dess högsta alper, öfver dess dunkla molnkrets, och hvilken med saligt leende på sina läppar sjunger lifvets höga visa, klart blickande upp mot det eviga ljus, hvarifrån han sjelf hemtar sin klarhet och sin kraft.

Lycklig den, som så kan skåda, och så kan sjunga! Han är derigenom lyftad öfver mycket, som plågar och oroar dem, hvilka utan de starka vingarne dväljas i jordens dunstkrets.

Innerlig vördnad och tillgifvenhet från

din

Fredrika Bremer.

IV.

Årsta d. 29 Mars 1842.

Det var icke utan oro, min goda farbror, som jag öppnade ditt sednaste bref; ty jag fruktade att se dig missnöjd med mig och med de bristfulla förklaringar, mitt bref innehöll, och med hvilka jag sjelf var så litet nöjd. Men du var blott mild, undseende, full af godhet, och mina enda känslor blefvo glädje och tacksamhet. Jag ville här förklara dem för dig. Må du se dem i dessa fattiga ord och i den vidare bekännelse, jag här för dig och blott för dig vill aflägga, angående de grunder, som föranledt min trosbekännelse i «Morgonväkterna». Ty om jag vågat höja min röst i ämnen, der du och mången annan andans man och kristlig tänkare i Sverige talat herrliga och djupa ord, så är det ursäktligt blott på grund af den egendomliga lifserfarenhet, som låtit mig på eget och sjelfständigt sätt kämpa med lifvets stora frågor och vinna ljus i dem — åtminstone ljus nog för att förtröstansfullt gå genom all skymning på jorden fram till det *andra*, det fullkomliga ljuset, i hvars klarhet allt blir klart. Många menniskor få ljus på andra vägar än jag, d. v. s. komma till Kristum; men jag har tyckt mig se, att en stor mängd menniskor stå på den punkt af tvifvel, der jag har stått — det är framför allt till dessa som «Morgonväkterna» vilja tala, det är dem de vilja vinka till uppmärksamhet på den bro, som förenande hvälfver sig emellan tvenne ännu skiljda höjder, der *tro* och *förnuft*, supranaturalism och rationalism (båda i sin sanning och heliga renhet) mötas, förenas och bli *ett* i Gud, bekännande med en röst honom uppenbarad i Jesu Kristo, verldens herre och försonare.

Men nu till min bekännelse. Din godhet ger mig mod att uttala den och de rörelser i mitt inre lif, som egentligt stå i samband med närvarande ämne.

De första känslor jag minnes mig ha haft, utgingo från kärleken till det fullkomliga, så i godhet som skönhet, och

från en motsvarande skarp känslighet mot allt ondt, särdeles då det uppenbarade sig i orättvisa och smärta. Tidigt väcktes min kärlek för en skapare, som man sade mig vara kärleken och fullkomligheten sjelf; men äfven tidigt lärde jag känna smärta, och lika tidigt öppnades min blick för alla missförhållanden, alla lidanden och ohyggligheter i mensklighetens och dess historia. En underlig instinkt drog mig att framför allt fästa min blick på dessa ohyggliga tillvarelsers gåtor — jag vände ögat till lifvets Meduse-hufvud; men detta åter betraktade mig allt skarpare, allt mera genomträngande, kom mig allt närmare, tills ormarna, som hvisslade kring dess tinningar, och fasan i dess blick blefvo liksom lefvande i mitt eget bröst. Och jag sade: denna verld, full af ondt och lidande, vittnar icke om en god, en fullkomlig skapare, hvar skall jag finna honom? Man svarade mig: verlden är fallen i synd och är ej mera en bild af Gud; men i bibeln, i Guds ord skall du finna Gud i sin rätta uppenbarelse såsom fullkomlig och helig. — Jag gick till bibeln, sökande Gud. Och jag såg honom der, men i spridda drag, hvilka åter för min blick alldeles vanställde Gudabilden, den helige, den fullkomlige Guden. I historien om syndafallet, i Guds behandling af Pharao, i hans befallning till israeliterna att «blotta de egypter på deras guld och silfver, att utan förskoning mörda och utrota de kanaanitiska folken», i allt detta och mycket annat i bibeln såg jag en annan Gud än den, som på andra ställen framställes såsom evig rättvisa och godhet, såsom evigt förnuft. Och i de tio budorden gaf Gud befallningar alldeles motsamma dem, han på andra ställen gifvit sitt folk, d. v. s. Guds heliga lag i budorden befaller: «du skall icke stjäla, du skall icke dräpa», och i den historiska berättelsen befaller Gud genom Moses att både stjäla och dräpa (N. B. så snart man tager berättelsen efter *yttre ordalydelsen*, efter *bokstafven*). Jag såg, med ett ord, i gamla testamentet Gud såsom en sträng, despotisk, nyckfull verldsregent, full af menskliga passioner och svagheter; och mitt sinne reste sig upp mot denne Gud. I nya testamentet framstod en hög och underbar gestalt — den drog mig till

sig; men mycket hos honom stötte mig äfven bort, emedan jag ej förstod det i dess djupare mening och sammanhang (så t. ex. Marci 4: 11, 12 och flera andra ställen). Dessutom såg jag alltid Jesus såsom ett annat väsen än Gud. Och Gud måste då alltid blifva för mig en hård, orättvis regent, som fordrade offer och blod för en af våra första föräldrar begången synd. Och denna synd, mitt slägtes brott — ack! jag visste bra litet derom inom mig. Jag visste då med mig blott en gränslös god vilja, en gränslös kärlek till allt godt. Och den djupa känsla, jag hade för lidandet, gjorde, att jag tyckte det vara *så djupt synd* om det arma menniskoslägtet; och Gud — Gud blef allt mörkare för min själ. Så chaotiskt stod det till inom mig, då jag läste till nattvarden för en förträfflig menniska och prest, komminister Colliander i Adolf Fredriks församling. Jag har svårt att tala med rättvisa om den lära, han bibringade mig; ty jag minnes blott klart det *intryck* jag fick deraf, och det kunde vara lika mycket mitt som hans fel. Detta intryck var — blott förökadt mörker och lidande. Jag hade behöft upplysning för mitt förstånd, och den gaf icke Colliander, åtminstone icke så, som jag behöfde. Jag minnes, att jag en gång (jag läste enskildt för honom) gjorde några ångestfullt ifriga frågor angående försoningsläran, och att han då, ej utan häftighet och stränghet, sade: «så får icke lärjungen fråga läraren; vi böre tro det vi ej förstå!» Jag teg från denna stund, men blef outsägligt olycklig, ej för det, att jag icke *fullt* förstod, men för det att den lära, jag hörde, var *emot* mitt *förstånd*, emot det förnuft, emot den känsla för godhet och rättvisa, som ju dock skulle vara Guds verk i mig och som man sade vore lif af hans lif. Var det nu *mitt* eller min *lärares* fel, allt nog, försoningsläran blef mig obegriplig, Guds son blef en annan än Gud, Gud sjelf blef en mörk gåta, och jag sjelf en af de olyckligaste varelser på jorden. Ett mera förmörkadt och upproriskt sinne har ej knäböjt vid nådens bord. Från detta bord gick jag ut i verldslifvet, berusades deraf och hade genom bristen af klarhet och fast grund inom mig kunnat bli hvad helst som omständigheterna gjort mig till. Omständig-

heterna skyddade mig och förde mig till en utveckling, som var bitter, men helsosam. Den förde mig djupare in i lidandet, jag blef under en lång tid af mitt lif ganska olycklig i min lefnadsställning, och lifvet var mig en börda. Under känslan af eget lidande och under långa tunga år, utan förströelse, utan vederqvickelse, skärptes min blick alltmer för lidandet i verlden. Jag kom nu närmare naturen, och samma motsägelser, som jag sett i menniskolifvet, samma disharmonier mötte mig äfven här. Jag såg grymma instinkter rasa bland djuren, jag såg dem lida af mångfaldigt ondt*); och, då jag icke trodde på odödlighet för djuren, på rättvisa för dem bortom döden, så var för mig de lidande djur-individernas öde en ännu större protest mot en god skapare, än de olyckliga menniskornas. Så skarpt och bittert kände jag detta, att jag fattade hat till solen — ty dess glada sken syntes mig en kall, grym ironi öfver en verld, hvars hufvuddrag var — elände. Naturen trädde emellan mig och skaparen, såsom bibeln hade gått emellan min själ och Gud, icke förenande, utan åtskiljande dem. Mitt hjerta blef fullt af bitterhet mot — — — —

Jag har sagt nog, för att du må förstå mig, min goda farbror, huru svag än denna teckning är af ett tillstånd, som under flere år varit ett verkligt nedstigande till helvetet. Dock var ej detta tillstånd utan afbrott. Många ljusningar bröto in, mitt hjerta höjde sig åter och åter upp till «den okände Guden», hvars herrlighets sken jag ofta skymtade genom alla nattliga töcken, och från kyrkans och filosofiens läroskolor träffade mig månget upplyftande, månget hugnande och hoppgifvande ord; men det trängde ej igenom det hela. Bibeln drog mig åter och åter till sig med sina stora läror, sina många enskilta skönheter, sin medelpunkt — Kristus och hans församling; men jag kunde ej se dem såsom ett helt; ty det dunkla begreppet: *Guds-ord*, som bjöd mig att anse *hela bibeln* såsom Guds omedelbara ord, stängde mig ifrån dess djupare lif och mening.

---

*) Menniskornas grymhet, vetenskapsmännens forskningar — hvilka rysliga plågor förorsaka de ej millioner djur.

Jag förblef oviss och vacklande. Vid denna tid kommo älskvärda utlänningar till Sverige, kommo med en moral, grundad på Lockes, Helvetii, Volneys med flera deisters läror. Jag grep begärligt efter dem i hopp att genom dem få fäste och harmoni i min verldsåskådning och säkert rättesnöre för mitt lif. Men deras makt på mig var kort; jag såg snart det inskränkta i deras synkrets, det vacklande i deras moral, som ingen basis hade i ett evigt *rätt*, i ett evigt personligt lif. Jag lade bort dessa ledare såsom otillräckliga och kraftlösa, och stod åter allena.

Men nu — jag var nära trettio år gammal — sände mig Gud en vän och lärare, som blef min räddare ur ovissheten alla qval. Han var en prest, och lika djup tänkare, som from kristen. Genom filosofien förde han mig till Kristus. Han lärde mig nemligen att se det djupa sambandet emellan alla lifvets sferer, emellan menskligheten och naturen, emellan forntid och nutid och det organiska fortgåendet i menskligheten utveckling, samt se dessas samband med Gud i Guds väsen och personlighet vara uppenbaradt i Jesus Kristus, i hvilken verlden lär att känna Gud och blir med honom försonad. Jag hade förut hört alla för-kristliga religioner rent förkastas för kristendomen, och jag hade frågat mig: har då Gud under årtusenden alldeles öfvergifvit verlden? Och voro de ädla hedningar, som kämpat och dött för sanningen, de stora tänkare, som i forntiden lärde och helgade folken, enligt den vishet de fattat, voro då också de förkastade af Gud? Under sådana frågor, hvilka ingen på denna tid besvarade ur kristlig synpunkt, aflägsnade mitt hjerta mig allt mera från Gud. Men jag fick nu lära huru en försonad, genom rening i Kristo med Gud förenad menskligheten måste upphäfva naturens tillstånd af söndring och lidanden, lära att se mig sjelf såsom del i honom och del af det hela, och i följd deraf äfven såsom verksam för det hela, för det stora försoningsverket, fullbordadt och förklaradt bortom grafven i en förklarad lycksalig verld. Ack! inga ord, icke musikens djupaste harmonier kunna uttala mina känslor alltefter som dessa klarheter dagades i min själ, verlden och

lifvet utvecklade sig till sammanhang, Gud framstod som dess medelpunkt, rättvis, förnuftig, evigt ljus, evig kärlek och helighet, och jag *kunde tillbedja honom!!!* Ack! inga lifvets bitterheter uppväga en sådan salighet; intet lidande är för stort att dermed köpa den.

Den åsigt af bibeln, så väl det gamla som det nya testamentet, hvilken nu gör för mig denna bok till *«böckernas bok»*, till det heligaste och käraste på jorden, har jag blott antydt dunkelt i min sist utgifna lilla skrift «Morgonväkterna», men har utvecklat för mig sjelf i en särskild liten afhandling, som jag skall fullkomna, allt efter som jag sjelf kommer djupare in i de djupa förhållanden, som lefva i denna underbara bok. Fela kan jag härefter, såsom hittills, i oändligt mycket; men törsten till sanning är mitt lifs starkaste törst, och ärligt skall jag uppgifva hvad jag funnit. Många menniskor skola icke förlåta mig det egenmäktiga sökandet; men menniskor, sådana som *du*, skola göra det; och — Gud skall i nåd se till sitt till honom ödmjukt skådande, sanningssökande barn. Detta är nog.

Och *nog* är det väl äfven, min goda farbror, af orden, i hvilka jag här biktat mig för dig. Men jag behöfde stå klar för din blick; och jag är viss på, att du i godhet har lyssnat till mig. Denna blick har hittills så godt, så gudalikt (ty om Gud ej såg *så* till oss, huru kunde vi då bestå i domen?) sett till mig och mitt verk, öfverseende dess brister och i kärlek upptagande det välmenta, med glädje anmärkande det lyckade. Ack! blif så ännu för mig, äfven der du närmare vill utmärka dessa mina brister (hvilket jag innerligt skall tacka dig för) och låt mig äfven såsom felande få hvila trygg vid din förlåtande godhet. Och äfven vid detta tillfälle och i ditt sednaste bref har du varit så för

din
evigt tacksamma och
innerligt tillgifna
Fredrika Bremer.

V.

Årsta d. 10 April 1842.

Jag skref en gång till en dansk författare (Andersen), som önskade sig en skrifvelse från dig, min goda farbror: «Franzéns tryckta skrifter äro hans folks dageliga njutning och andeliga bröd, men endast englar kunna läsa hans handskrift». Och i dag, då jag emottagit ditt bref af d. 2 April, känner jag mer än vanligt, huru litet jag är en engel; ty blott föga af dess innehåll har jag förmått tillegna mig efter förnyade genomläsningar. Det förra brefvet läste jag utan särdeles svårighet; men mitt svar har någon tid fått ligga färdigt i karantän hos mig, emedan jag var föga nöjd med detsamma. Af det bref jag i dag erhållit, känner jag mig dock manad att ej längre dröja med mitt försök att *göra reda* för mig, och så må nu detta försök afgå, åtföljdt af ännu några förklarande rader.

Men först vill jag innerligt tacka för ditt sista bref. Hvad jag deraf kunnat läsa framkallar inga andra känslor än de af vördnad och tacksamhet. Då du ansett mig fela i en del af min offentligt uttalade öfvertygelse, så är det rätt, att du, så väl offentligt, som enskildt uttalar detta. Jag vördar handlingen och älskar den mildhet, med hvilken den blifvit utöfvad. Ack! om alla gjorde så!

Jag har i mitt här medföljande svar af d. 29 Mars visst, huru *bibelordet skiljt* mig från Gud. Det skulle återstå att säga, huru bibelordet nu *förenar* mig allt djupare med Gud; men att härför göra reda i korthet, det är icke så lätt. Det hufvudsakliga af åsigten ville jag dock uttrycka så här: det finnes ett ord inom ordet, som förhåller sig till detta sednare, som kärnan till skalet. Denna kärna är Guds ord, Guds ingifvelse. Så i gamla testamentet är *Guds ord* till israelitiska folket det: *att detta folk skall på jorden utbreda den sanna Gudens sanna dyrkan.* Detta bud är hos de stora folkledarne omedelbar

spiration. Men tidens icke utbildade sedliga begrepp hafva llat, att hos de ur dessa begrepp icke fullt befriade stora innen hafva, under tillämpningen af denna idé eller Guds penbarade bud, uppkommit sådana åsigter och gerningar, m de, hvilka vi igenfinna i åtskilliga befallningar till israeli- rne, i behandlingen af Pharao och på flera ställen, der säker- en blott den *judiske Moses* talar och icke den evigt rätt- rdige och gode Guden, hvars värdiga, herrliga tolk Moses ck på så många andra ställen är och i helheten af sitt lif tydligen var. — Jesus Kristus är bibelns innersta, allt nomträngande ord, såsom han är *lifvets ord* och *verldens d, ordet* till *verldens gåta.* I honom framstår uppenbaradt ds personliga väsen, äfven karakter, vilja. Han är typen, rmen, rättesnöret, efter hvilka allt begrepp om Gud måste tta sig. Det är således Kristus sjelf, som tillbakavisar de grepp om Gud, hvilka i all historia, äfven i den bibliska, rmörka den djupare och sannare uppenbarelsen om hans sen och vilja. Det är i detta eviga personliga ord, som l skriftens ord likasom bör döpas, renas, förklaras, för att gripas i sin rätta sanning och mening. Man måste från edelpunkten utgå till periferien.

Jag ville här, min goda farbror, blott antyda min mening n förhållandet emellan det gudomliga och mensliga uti bibeln dess större förhållanden. I de inskränktare synes mig äfven dvändigt att komma till samma förklaringsgrund. Så väl i beln som i all historia se vi, att, när två eller flera per- ner berätta om en sak, så berätta de den alla på olika sätt. ikväl se vi, när berättarena äro kunniga och trogna, väsent- ga likheter i berättelsen om samma sak eller samma person. uru göra vi då för att komma till en säker uppfattning af nningen? Vi jemföra berättelserna med hvarandra och med n personlighet eller med karakteren af den händelse, de amställa, och söka sålunda komma till egentliga grunden och nningen. Är det icke på detta sätt kyrkan har gått till väga alla tider? Är icke detta grunden till alla de stridigheter,

hvilka inom henne rådt och ännu råda, så väl som till de herrliga dogmer och läror, hon tillkämpat sig? Allt detta hänvisar dock tydligen på detta *ord inom ordet*, hvilket icke är fullt befriadt från höljet af menskliga irringar och brister, och måste under kamp framhafvas i dagen af ett förnuft, som sjelft är träffadt af det gudomliga ordet, upplyst af det gudomliga förnuftet. Alla evangelisterna hafva i sina berättelser ur Jesu historia stora olikheter: den ene utelemnar ett vigtigt ord, stundom en vigtig tilldragelse, som en annan anför. *Hvardera berättelsen* har då tydligen *brister* och *ofullkomligheter*; men tillsammantagna komplettera de hvarandra, i synnerhet när man betraktar dem i deras förhållande till den personlighet, omkring hvilken de röra sig *), och betraktar denne i dess förhållande till hela historien, hela lifvet — hela kretsen af menskligheten medvetande. Det gifves en mängd olika naturer, som på olika sätt måste söka samma ljus för att komma till samma mål. Och kristendomen vore ej den verldsreligion, som den är, om den icke vore tillfyllest för alla intelligenser och alla menskligheten behof. Att allt klarare *begripa* innehållet af sin tro och sitt lif, begripa uppenbarelsen och allt hvad dermed sammanhänger, att i klar *tanke* fatta hvad menskligheten skådat, anat och trott, det är den nuvarande tidens tydligt uttalade behof. Det är väl ej fråga om att komma till

*) Så t. ex. äro de uttryck jag nämnt i Marci 4: 11, 12 och som återfinnes i Matth. 13: 12 och följ., samt Joh. 12: 40, när jag betraktar dem enstaka, af så mörk och ohygglig syftning, att de allena äro mäktiga att rycka den själ ifrån Kristus, som ej är djupare grundad i honom. Det är först när jag jemför den på dessa ställen ofullständigt uttryckta tanken med dess ursprungliga ställning hos Esaias samt i synnerhet i dess förklaring i Apost. Gerningar kap. 28: 26, som jag kommer till den förnuftiga förklaringen: «detta folk har *sjelft* förstockat sitt hjerta; derföre blir deras förstånd förmörkadt och Jesus kan ej fattas af dem». Och der sådana jemförelser ej räcka till för att förklara ställen, som motsäga gudomlig vishet och gudomlig godhet, der är Jesu egen personlighet, *sådan han i allt det väsentliga* af sin historia framträder, mig en borgen för att det, som i mindre saker motsäger denna personlighets karakter — icke är *Guds ord*, icke är ett felfritt organ för Guds uppenbarelse (t. ex. förbannelsen af fikonträdet då det *icke* var fikontid).

fullt begrepp om Gud och lifvet, men ändå till ett *evigt*, ett, som ej motsäger sig sjelft, ett, der förnuftet i menniskan (det är ju Guds ljus i henne?) må komma till klarhet och försoning med Guds förnuft och till att i full klarhet och fröjd erkänna detta och — ödmjuka sig.

Och du, min goda farbror, måste häraf klarare inse den tanke, jag haft i min själ, när jag yttrat i «Morgonväkterna» att för menskligheten djupare försoning med Gud och framåtgående till förädling fordras, framförallt i närvarande tid, en — *djupare försoning med bibeln.* Men bibeln sjelf kan och skall gifva denna. Det andliga lif, som der finnes, är, liksom kristendomen sjelf, en ström — «genom hvilken ett lejon kan simma och ett lam kan gå».

Många irringar och felsteg af menskliga förnuftet utmärka redan nog och komma än vidare att utmärka dess väg upp mot ljuset. Ack! all utveckling på jorden är full af sådana. Men — hafva vi icke äfven här framför oss, inom oss, den gode Herren, som icke blott är vägen, men äfven ljuset, och som, när han gifvit sig åt oss, äfven har gifvit oss *allt* med sig, icke blott Guds kärlek, men äfven Guds förnuft, med ett ord, *Guds fullhet.* Derföre säger ju Paulus: «Anden utransakar allt, ja ock Guds djuphet», men med Guds Anda.

Mitt bref växer till volym; men — jag har känt en lättnad af att få tala inför dig. Måtte du ej hafva ledsnat vid att lyssna till mig. Tänk blott, att jag gerna ville bli förstådd af dig. Andra, som vilja missförstå mig, må gerna det göra.

Jag finner i ditt bref ord, med hvilka du söker från mitt sinne taga bort taggen af några mina recensenters törne, och jag kysser den kristligt milda handen, som så kärleksfullt vill det. Detta bemödande är så helande, så ljuft att kännas vid.

Det vore affectation att förneka, att jag blifvit smärtsamt rörd af åtskilligt i de anfall, som riktats mot mig och min skrift; men *sanning* är det, att denna känsla icke räckt länge och icke trängt djupt. Jag bär inom mig något, som styrker och upplyfter mig — ja, jag tror sannerligen ej, att jag skulle

velat vara utan dessa anfall *). De voro mig föröfrigt ingalunda oväntade **); men hvad som förvånat mig, är den uppenbara *oärlighet*, med hvilken man behandlat de heliga ämnena. Detta är icke förlåtligt. För öfrigt skall jag, som hittills, icke säga ett ord till mitt eget försvar, men fortgå stilla på mitt begynta verk, utveckla bättre hvad jag antydt och söka undvika de fel, som jag hittills allt för ofta begått.

Din med innerlig tillgifvenhet lefver och dör jag
Fredrika.

VI.

Stockholm d. 3 Februari 1843.

Året (det nya) har redan skridit en månad fram på sin bana; och jag har ännu ej burit fram till dig, min gode, vördade vän och välgörare, hvad som lefver i mitt hjerta för dig och som så naturligt lifvas vid tidskiften, som låta tänka på förflutna och tillkommande dagar! De komma dock lika varma, ehuru de komma sent, mina innerliga önskningar för ditt väl, mina tacksägelser för din godhet och kärlek, af hvilka du skänkt mig ett nytt prof genom gåfvan af den lilla sköna skriften «Frågor». ***) Det arbete, som föranledt den, har jag icke läst och visserligen läser jag det icke nu, sedan jag läst dina frågor. Af de förvillelser, som de utpeka, känner jag icke de mest gängse och mest farliga inom den s. k. rationalismen. Jag kan icke säga dig, huru djupt jag

*) Icke heller är jag i allmänhet mycket känslig för publicistiskt beröm eller tadel. Långt innan jag sjelf blef mål för någondera, hade jag gifvit akt på, att dessa andar ofta äro villo-andar.

**) Snarare var mig Anjous (i Frey) så ädla och älskvärda uppfattning af min skrift en oväntad syn.

***) Frågor till författaren af Grunddragen till den kristliga sedolära.

känner med mig orimligheten af den lära, som tillskrifver Gud uppkomsten af det onda «såsom folie till allt godt». Och jag kan icke begripa, huru de menniskor, som bekänna sig till denna lära, kunna göra sig något klart begrepp om Gud såsom en god och fullkomlig ande, och huru de kunna älska honom, huru de kunna ha frid i honom. Ack! blott om jag i allt godt, allt skönt och heligt, ser strålar af hans lif, blott då (tycker jag) kan jag begripa och älska honom. Och *synden!* hvilken förunderlig obekantskap med menniskonaturen och med eget inre ligger ej deri, att man icke ser den i sjelfva viljans svaghet eller ondska, hvilka kunna vara förenade med äfven den högsta intellektuella upplysning! Och försonaren — — o! vore han ej Gud af evighet, så hade han icke kunnat frälsa, icke pånyttföda och i sig försona det fallna slägtet, i hvars lott han ingick.

«Visa oss Fadren, så hafva vi nog!» sade Philippus, och hur djupt och sannt är ej detta ord! Fadren, vorden i Sonen uppenbarad till sitt hjerta, sin vilja, sitt eviga väsen, är jordens evinnerliga ljus, frid och frälsning.

Också i afseende på bibel-*ordet* i nya testamentet erkänner jag, huru rätt du har: «Kristi ord behöfva ej förändras, blott förstås»; och der ej tydliga och ofta förekommande varianter förefinnas, som göra nödvändigt antagandet af menskliga brister vid skrifternas författande, böra vi hålla oss till evangeliernas bokstaf såsom till gudomligt ord, äfven då det tyckes motsäga våra begrepp om rätt och förnuft. Om jag någon tid sett saken annorlunda, så vill jag gerna erkänna, att jag deri haft orätt. Jag har så ofta erfarit, huru en djupare blick in i Skriften, ett skarpare och klarare betraktande af ordet, kan låta det skönaste ljus uppgå ur det, man förut såg som idel mörker. Dessutom måste det menskliga godtycket (och hur blindt far ej detta vilse i sina hugskott!) hafva en gräns uti erkännandet af ett *fast* ord, besegladt af Guds heliga anda genom dess egen kraft och genom den kyrka, som på ojäfbara grunder erkänt det såsom sådant.

Gud vare lofvad för detta fasta ord, för det ljus och det lif och den lära, som är dess «stjerna och kärna»! Det är detta, som låter mig hvar morgon vakna i fröjd, hvar afton somna i frid med de orden på lofsägande läppar:

Jesu, du min fröjd och fromma,
All min glädje och min tröst!

Din innerligt tillgifna
Fredrika B.

VII.

Stockholm d. 10 December 1843.

Det var Söndag, då din bok, min älskvärda farbror, det tredje häftet af dina predikningar, kom att öfverraska och glädja mig; det var Söndags förmiddag; och jag satte mig genast att läsa predikan *om Kristi underverk* och hade min stora glädje af denna sköna och innehållsrika afhandling. Tack för den; tack för din gåfva, som är mig dubbelt kär, emedan så många jemte mig få smaka dess välgörande kraft. Allt stort, allt godt är och bör vara *kommunion*, och kännes först rätt gudomligt, när det så njutes. Solen och Guds ord, Hans vishet och kärlek, lifvets bröd och vin, ack! hur skönt att veta, att de äro samfälta, att man delar dem med alla. Så vid läsningen af din bok gladde jag mig, att de tankar och känslor, som den ingaf mig, skulle den äfven ingifva tusentals af mina landsmän.

Lef väl, min älskade, vördade vän! Tack för den känsla, den glädje, med hvilka jag tänker på dig och är och förblifver

din
tacksamma, innerligt tillgifna
Fredrika.

VIII.

Årsta d. 24 October 1845.

Min älskade farbror!

Jag har så ofta under förliden sommar talat med dig i ɜrta och tankar, att det är förunderligt, att det icke kommit l att ske äfven i bref! Men pennan är en trång och beärlig kanal, i synnerhet för hvad som kommer från hjertat.

F. W. hade glädjen att se dig på sin resa norrut denna mmar. Jag är ej afundsjuk på honom, men gerna hade jag rit i hans ställe. Ack! jag var då i Norge vid en älskad ns sjuksäng, senare hennes dödssäng. Det var en sorglig l; men mången ädel ros växte dock bland dess taggar. En h annan tanke lifvades äfven hos mig, som jag gerna hade lat lägga inför dig till bepröfvande. Så den om *lidandet* ɜom en *adel*. Olyckan kallades ju redan af hedningarna «den lige» för dess makt att förädla hjertat; och inom kristenten har man ej sällan hört röster, som prisat Gud för lidant, ja röster, som påkallat det såsom en nådegåfva. Ansgarius ɔjde öfver, att han icke fick blifva martyr. Ludvig XIV le på sin dödsbädd: «jag ville lida mer!» Dessa två exeml falla mig nu i minnet bland många. I den heliga historien ɑas de lidande — lidande till kropp eller själ — alltid vara älsaren närmare än alla andra. Det är till dem han helst r, det är dem han framför allt förkunnar evangelium: «salige bedröfvade», «salige de som gråta» o. s. v. Tyckes ej detta ʋisa att lidandet är en salighetsväg, en företrädesrättighet? ɔh detta med rätt, tycker jag; ty det vore eljest bra bittert t lida oförtjent. Svårt vore det ock att förlika tanken på ɑds rättvisa och nåd med de stora plågorna på jorden, hvilka ta drabba de bästa och oskyldigaste menniskor. Dessutom r lidandet en makt att skärpa själens lif, att af de öppna ren skapa liksom ögon för att skåda in i lifvets djupare ʏsterier. Det kan då ligga i sjelfva naturordningen för Guds

barmhertighet, om jag så får uttrycka mig, att lidandet blir moder åt det högre lifvet och lycksaligheten, såsom kolet är det för diamanten. Kunde man utsträcka denna sats äfven i afseende på djuren, så att det mycket plågade djuret kunde deraf upphöjas efter dess död till något fridfullt paradis, så vore det sannerligen ett «evangelium allom kreaturom». O! min goda farbror, detta är ett favoritämne för mina tankar och har varit det redan i många år; och för dig, som med skaldens och prestens siareblick skådat in i lifvets djup, kan det ej vara främmande.

Din
innerligt tillgifna och tacksamma
Fredrika Bremer.

TILL GREFVINNAN LOTTEN v. R.

I.

Årsta d. 4 September 1864.

Jag skrifver i dag till dig från mitt gamla fädernegods och hem, der jag icke vistats sedan det för omkring tio år tillbaka öfvergick i andra ägares händer. Derförinnan hade jag, utom de flera år jag tillbragt i Norge, Danmark och Amerika, här framlefvat större delen af mitt lif, sällan tillfreds, aldrig lycklig, utom under de tider jag fick vara här ensam, längtande under hela min ungdom bort härifrån ut i det stora, rörelsefulla, skiftesrika lifvet, bort ifrån Årstas klosterlika stillhet, der mitt högsta lif låg i min inre drömverld och i de ljusningar, som böcker och tankens rastlösa arbete stundom läto uppgå öfver detsamma, men dock aldrig gifvande tillräckliga svar på de himmelstormande frågorna. Det har förefallit mig underligt att nu, såsom gammal (jag har nyligen fyllt 63

år), åter vara under några stilla veckor i detta hem och att från mitt observatorium i de stora afskiljda rummen i öfra våningen se tillbaka på min lefnadsväg och på hvad jag under den vunnit och funnit. Du, som älskar att betrakta menniskolifvet i Guds godhets ljus, du skall gerna höra att dessa veckor varit för mig en oafbruten tacksägelsefest, tacksägelse för den tro, som mitt eget lefnadslopp bibringat mig, på en särskilt ledande kärleksfull försyn, ehuru den för större mängden af menniskor icke uppenbaras under deras jordiska lifstid, tacksägelse för lidandets och den dunkla kampens dagar, hvilka fördjupade min själ och gåfvo dess chaotiska krafter enhet i deras riktning, tacksägelse för den nåd, som, när tiden var kommen, lät larfvens lif förvandlas och fjärilen spränga sin fängslande puppa, eller, utan liknelse taladt, lät mig finna *Gud i Kristus* och med honom svar på alla mina frågor, tröst för alla bekymmer, hopp för alla sökande och lidande, för alla, som sucka och kämpa — och att sedan få se jorden, dess folk och slägter i ljuset af denna förklarande, faderliga försyn, denna återlösare och fullkomnare. Huru ofta har jag icke under denna tid i tacksam glädje upprepat de Skriftens ord, som jag vill skola en gång sättas på min graf för att derifrån tala till menniskorna: «När jag ropade till Herran, frälsade han mig utur all min nöd!» Något i min kropps, så väl som i min själs tillstånd säger mig, att min egentliga arbetsdag är slutad, att jag nu får hvila, åtminstone jemnförelsevis, och att mitt arbete härefter måste bli ett mera inåt- än utåt-gående. Och äfven detta kännes godt. Den älskvärda, patriarkaliska familj, som nu äger detta mitt förra hem och låter mig känna det såsom vore det ännu mitt, gör det för mig möjligt att här finna min ålderdoms ro, en fridfull hamn efter den oroliga lefnadsfärden. Om något mera än en vecka härefter återvänder jag till Stockholm för att der tillbringa nästa vinter. Der får jag ju vänta några ord från dig, goda Lotten.

II.

Stockholm d. 13 October 1864.

— — — Guds gåfvor till oss och hans vägar med oss äro mångahanda. Mig ledde han genom tankens okufliga trängtan och kraf på öfverensstämmelse och harmoni, på insigt af hans uppenbarelse i Jesu Kristo och dess allt förklarande ljus. Genom tvifvel och kamp ledde han mig fram till visshet och frid och från den ena klarheten till den andra. Att under arbetet att fatta den kosteliga *perlan*, om hvilken vår Frälsare talar, mycket af dess skal, som för mången är ett med sjelfva perlan, fick en annan betydelse för mig, än den stränga orthodoxien tillåter, och mången kyrkans dogm en annan mening, än den efter ordalydelsen har, det kunde jag ej hjelpa. Det förutan hade jag icke funnit skatten, perlan, det eviga lifvets ord i Kristo Jesu; det förutan hade jag icke heller under den kamp, som nu drager genom verlden och som i tidningar och otaliga tidskrifter föres emot den djupare kristendomen och dess kärnfullaste, tröstrikaste läror, känt mig så glad, så trygg, så viss om att ur den föråldrade kyrklighetens ruiner skall en ny, sannare, verkligare kyrka i anda och sanning framstå, tacksamt beredd äfven jag att framlägga mitt vittnesbörd för henne och visa, att det djupast kristliga är just det högsta förnuftiga, ja, förnuftets, likasom känslans och samvetets oafvisliga fordran. Icke genom fromma bekännelser bli menniskorna nu för tiden hjelpta, så vida dessa icke med detsamma innehålla ljus för den tänkande anden. Nutidens religiösa arbete är intet annat än förnuftets, tankens arbete att tränga fram till Gud. När de hunnit dit skola de tillbedja och lofsjunga, och då skall det första budet kunna uppfyllas, det, som säger till menniskan: «Du skall älska Herren din Gud af allt ditt hjerta, af all din själ och af all din hug (eller tanke)», d. ä. af alla dina krafter. Mitt återstående lif skall egnas att prisa Gud med de krafter han gifvit mig och i denna kamp, för hvilken

han beredt mig. Sätt och tid skall hans gode ande anvisa mig. I barnslig kärlek och tillförsigt hängifver jag mig till hans ledning. Den frid och glädje jag känt under dessa förflutna sommarveckor, tillbringade i mitt barndoms- och ungdomshem, sammanhänga djupt, ja, hafva sin rot i aningen att här, der mitt lif i lust och smärta utvecklade sina första knoppar, här skall det frambringa sin sista, med Guds hjelp hoppas jag, mognaste frukt. — — —

III.

Årsta d. 20 September 1865.

— — — Ja väl må de fromma, som hvila vid Jesu hjerta, «tacka Gud för det de ej känna behof af forskande i de ting, som Herren oss förborgat och som dock aldrig blifva oss klara på denna sidan grafven»; ty de hvila trygga vid Guds kärlek; men de, som Gud kallat att med tankens vapen strida *för* ljuset, *emot* mörkret, emot skuggorna, att åtskilja emellan hvad *gudomligt* och hvad *menskligt* är, de som tro med Paulus, att «anden utransakar allt, ja, äfven Guds djuphet», och att menskligheten kan och skall steg för steg bringas derhän att kunna älska och prisa Gud «af hela sitt hjerta, sin själ och sin håg («hug» eller tanke)», *med alla sina krafter*, således ock med de förstånds- och förnuftskrafter, som han gifvit, äfven de kunna *tacka* honom att, till hans tjenst, till hans förherrligande, de fått ett pund att använda.

— — — — — — — — —

TILL BISKOP TEGNÉR.

Årsta d. 17 April 1842.

En dufva hade en vacker dag flugit ur sitt dufslag och begifvit sig på resa i främmande land. Några jägare fingo sigte på henne och ropade: «hvad är det för en fogel? hvarifrån kommer den? Den måste vi ha ned och plocka». Och dermed begynte de att skjuta på henne; men huru det var, så träffade de blott en och annan fjäder. Dufvan kretsade lika friskt i skyn, och sedan jägarne skjutit en god stund, voro de trötta och förlorade henne ur sigte.

En örn, en riktig kungsörn, hade emellertid från sitt höga bo sett på den oädla leken. Han vredgades i sitt sinne, lyftade de väldiga vingarne, flög till dufvan och sade: «frukta ej; oskulden är på din sida och jag skall skydda dig med min vinge». Men när jägarne fingo se kungsfogeln sprida sina vingar öfver dufvan och hörde honom håna deras försök, då bleſvo de alldeles besatta och ropade: «se örnen, örnen, och dufvan under hans vinge!» — och nu begynte ett nytt, ännu väldigare skjutande, och dufvan blef värre deran än förut, och det sista blef värre än det första.

I denna lilla saga ser du, min bästa, för mig så innerligt goda Tegnér, min tro huru det nu står till med mina «Morgonväkter» och med deras rabulistiska recensenter, samt huru det skulle blifva om du uti den recension, du ifrågasatt, uppträdde till deras försvar. Du säger sjelf: «nedsmutsad blir man nog; men det äro vi vana vid». Sannt! och örnen kan tåla vid ehvad man kastar på honom; han har redan flugit upp för högt för att hinnas af de lågsinte, och han bor i lugn på sitt höga berg. Men dufvan, dufvan, som ännu är stadd på resa, som icke flyger så högt, hon kan hinnas och träffas, och, om det än ej skall hindra hennes flygt, hennes glädje under den färd hon begynt, så — icke kan hon med likgiltighet se sina

vingar befläckade af orena händer. O nej, Tegnér! hon måste vara glad ju förr förföljandet slutar och hon kan glömma det medan hon badar sina vingar i något klart och befriande Bethesda-vatten. Och erbjudes mig icke detta? Ack jo! jag har detta Bethesda i mitt eget medvetande, i glädjen att ha bekänt den helige inför menniskorna; jag har det i så mången ärlig och ädel själs enskilta eller offentliga erkännande; i visheten att jag uti mitt verk, huru ofullkomligt det än är, dock har uttalat ord och tankar, som icke skola blifva fåfänga, som skola, likasom «lejontands»-plantan, gro upp desto starkare, ju mera de trampas. Allt detta gör mig lugn. Och derföre — frid, frid, bästa, goda Tegnér! frid och icke strid med verlden, åtminstone icke för min skull. Jag bönfaller derom hos dig.

Om der än i din recension, så väl som i de verser du egnat mig, förekomma saker, åt hvilka jag både för mitt egenkära jags skull och för tankarnes sannings och skönhets skull måste önska offentlighet, så kan denna nu icke medföra det erkännande de förtjena, emedan de stå i för nära sammanhang med de saker, som, i synnerhet i närvarande stund, skulle bortskymma dem för mängdens ögon. *Framdeles*, när sinnena i många riktningar lugnat sig, då kanske skall det kännas godt och helsas med glädje, att äfven ur denna recension se Tegnérs ande sväfva öfver djupet och höra honom öfver «Morgonväkterna» uttala sitt vänligt förklarande: «varde ljus».

Du har begärt mitt «uppriktiga yttrande» och jag har gifvit det efter min bästa och allvarliga öfvertygelse.

TILL HERR ***.

I.

Jag fruktar att under vårt sista samtal hafva i ett par vigtiga punkter uttryckt mig ofullständigt eller på ett sätt, som lätt kunde missförstås. Misstyck derföre icke att jag med några ord närmare förklarar min mening. Jag talade om «att gå blott destruerande till väga». Jag ville dock här ej tala om religionen eller dess *innehåll*. Detta tror jag icke kunna destrueras eller åtkommas, lika litet som hjertat kan tagas ur menniskans bröst, så vida hon skall existera. Nej, jag tror att så länge ett menniskoöga hvälfves på jorden för att uppfatta himmelens och jordens under, så länge skola de religionssanningar, som i alla tider varit anade och i kristendomen kommit till fullt medvetande, äfven lefva och verka i mänskligheten. Men *formerna*, i hvilka den menskliga föreställningen fattat dem, kunna med denna undergå förvandling. Derföre talade jag om att skilja emellan religionen och dogmerna, eller lärorna, i hvilka dess sanningar fixerat sig, tagit kropp. Icke så att det inre och det yttre, sanningen och formen äro i grunden skilda. Kyrkans dogmer kunna innehålla den renaste, fullaste sanning, om än många af dem fixerat sig på ett sätt och i ordalag, som ej mera passa för menskligheten utvidgade medvetande. Det hör till skalets natur, och att vilja med detta kasta bort innehållet, det vore att kasta ut barnet med badvattnet. Inom skalet fostrades frukten för en viss period, och när det skall sprängas, bör det ske på det att frukten må framträda i fullare, renare gestalt och skapa sig en för dess lif, dess sanning mer adæqvat form. De mest kristlige och lärdaste prester inom evangeliska kyrkan — bland dem den ädle Neander i Berlin — erkänna öppèt behofvet af en sådan kyrkans pånyttfödelse. Men med rätta fordra de, att man dervid ej skall misskänna och låta förflygtigas det gedigna inne-

hållet af lärorna, och att, innan man skapar nya, man må rätt fördjupa sig in i den kristna uppenbarelsens förnuft och egentliga väsende. Huru verlden skulle se ut om en och annan dogm, en och annan trosartikel toges bort — det experimentet är icke nytt på jorden. Under fyransyska revolutionen gjordes det rätt grundligen, i det att alla de kristliga troslärorna förklarades ogiltiga, och den jord, på hvilken detta skedde, badades snart i blod. Den ädle Condorcet, som af alla de fransyska naturalisterna varmast dref läran och sökte göra gällande hoppet om menskligheten perfektibilitet på jorden genom konst, vetenskap m. m., slutade sin bana medelst sjelfmord. Men denna anarki inom förnuftet kunde ej räcka länge. Vid inträdet af första sansade stund dekreterade Robespierre att det finnes en Gud. Och snart framstodo såsom oförstörliga grunder för menskligheten väsen, för samhällets bestånd, å nyo de gamla lärorna, renade i mycket från det gamla slagget, men i mycket ännu orena och mörka. Hvarföre? Månne icke emedan reningsprocessen hade i så mycket tagit karakteren af destruktion i stället för evolution? Att orsaken härtill låg i felaktig uppfattning lika mycket hos det gamlas försvarare, som hos det nyas sakförare, det är väl temmeligen allmänt erkändt.

Men nu — månne nu mera detta experiment behöfver göras omigen? Säkerligen tror ni det lika litet som jag. Hvad då gjordes är undangjordt. En ny tid och nya medel hafva kommit i verlden. Den förnyelse, som förr tillvägabragtes på våldsam väg, kan nu, bör nu kunna ske på en fredlig genom ljusets och öfvertygelsens makt, genom sanningens egen kraft. Ty för dem äro dock sinnena vakna och pressen utgör ett mäktigt organ att verka på både hjertan och hjernor. Men allt dess arbete för menniskans rättigheter, för samhällets förnyelse i den kristliga mening, som jemnar alla menniskolotter och gör menniskorna till bröder och systrar, blir ofullkomligt och haltande, så vida det lösslites från de eviga grundsatser, på hvilka kristendomen sjelf baserade sin frihets- och kärlekslära, och det emedan dessa allena taga saken i dess botten samt innehålla och uttömma hela sanningen, eftersom de inne-

bära «det eviga lifvets lagar och ord». Hvilken förnuftig vill plantera qvistar i lösa sanden i stället för att inympa dem i ett lefvande träd, der de kunna tillväxa och blifva vid lif, eller vill uppföra en byggnad utan att gifva den en fast grund? Och de synas mig likväl så göra, som predika kristendomens moraliska och politiska läror på samma gång som de motsäga de grundförhållanden, ur hvilka dessa framgå.

Men att i de sednares namn föra de förres talan, det vore en uppgift, värdig en stor reformator, och vår tid behöfver få se en sådan uppträda. Sinne för mensklighetens högsta behof, granskning af dess *innersta* historia och af den kristliga uppenbarelsens förhållande till henne — de komma väl att utgöra de vigtigaste vilkoren för framgången af hans mission. Men välsignad vare hvar och en, som i denna anda bereder honom väg. Och hvilket ämne kan väl vara mera värdt en skarpsinnig tänkares uppmärksamhet. På hvarje socialt fenomen, som intar en någorlunda bred historisk basis, skyndar man nu för tiden att rikta kikaren: så på journalismens, på kommunismens med fleres rörelser. Och ett fenomen (jag talar om de religiösa troslärorna), som framstår hvarhelst samhälle framstår, öfverallt på jorden, hos alla folk, i alla tider — hvilket ämne för tanken, för begrundningen!

II.

Då jag härmed tar mig friheten sända er mina «Tvenne blad ifrån Rhenstranden», önskar jag att ni ville anse det för hvad det är: uttrycket af en uppriktigt vänlig sinnesstämning. Jag önskade dessutom att ni måtte läsa min Rhenresa igenom och att jag finge tillfälle att med anledning af den säga ett par ord. Det har nemligen förekommit mig som hade ni kastat blott en och annan blick i manuskriptet och trott er der upptäcka någon polemisk syftning mot de politiska läror, som ni hyllar. Tro mig, jag har icke tänkt på sådant; jag har icke kunnat tänka derpå, då jag sjelf bekänner mig till dessa läror i hvad de röra det framåt gående befordrandet af frihet, af folkets allmännare deltagande i lagstiftning med flera punkter. Den lilla skriften åsyftar, utom en redogörelse för den Kaiserswerthska diakoniss-anstalten, ingenting annat än en trogen framställning af genomlefvade verkliga förhållanden och tillstånd, sådana de uppfattats af ett — jag vågar säga det — ärligt och fördomsfritt sinne. Jag har vid denna framställning endast förändrat namn och biomständigheter så mycket nödigt var, för att en del personer icke måtte kunna igenkännas. Att republikanen härunder fått spela en icke för sällskapet helsosam roll, det utgör blott ett faktum, och vid dess omtalande har jag icke tänkt på någon politisk allusion. Men om en sådan skulle deraf dragas, så vill jag äfven vidkännas den i så måtto, att jag anser den yttersta vensterns folk, den ultra republikanen, alltid såsom en folkledare farlig att följa. Min unga vän vid Marienberg hörde icke till de sansade och ni skulle sjelf varit en af de förste att söka föra honom till politiskt förnuft. Den ståndpunkt, hvarpå jag i denna lilla skrift befinner mig, är ingen annan än den jag tagit i «Syskonlif» och i mina andra skrifter, och hvilken jag önskar kunna allt mer och mer tillegna mig. Det är en ståndpunkt *öfver* partiernas, en, ifrån hvilken jag vill se och erkänna det menskligt goda

och rena, så hos ultra-republikanen, som hos den ultra-konservative, hos protestanten, vore han ock en anhängare af Bruno Bauers atheism och kommunism, som hos katoliken, vore han än en förhärdad dyrkare af rocken i Trier, och jag vill för öfrigt låta tankeriktningarne få gälla hvad de kunna, äfven om jag sjelf, i följd af tankens nödgande kraft, måste företrädesvis sluta mig till någondera af dem. Ni har säkerligen, mera än mången annan, känt hos er denna tankens tvingande nödvändighet, och detta är nog för att veta, att äfven andra måste känna den så i den riktning de uppfattat. Min mening är det likväl icke att alla dessa andra hafva rätt i deras åsigt; men de hafva rätt att vidblifva sin tro och öfvertygelse, vore den än ensidig, till dess de blifva upplyste om denna ensidighet och kunna höja sig till en friare, fullkomligare åsigt. Att sådant kan ske, det tror jag, emedan jag tror på ett evigt rätt, ett evigt förnuft och på menniskornas förmåga att kunna uppfatta detta och derigenom komma öfverens samt bilägga, om icke alla strider, så åtminstone all bitter strid. Men skulle väl för uppnåendet af det mål vi önska något kunna mera bidraga, än bibehållandet af denna ståndpunkt öfver partierne, än det välvilliga erkännandet af andras rätt och motiver, i hvad sådant kan ske, under det man med sin tankes hela kraft söker belysa de ämnen, hvarom tvistas, och således genom sanningens och ljusets egen kraft tvingar motståndarne att omvända och förbättra sig i hvad de hafva orätt? Jag vet icke om en publicist, som är ledare af ett bestämdt parti, kan fullt äga denna ståndpunkt, från hvilken man erkänner det goda hos sin motståndare och det orätta hos den ytterlige, fastän han är på ens sida — den oväldiga, den kristliga ståndpunkten; men jag är viss om att han skulle verka oändligt befordrande af den högre bildningens sak och af de intressen, för hvilka han arbetar (ty bitterheten i motståndet skulle deraf minskas), om han intoge denna ställning under det att han, med all den makt af politiskt skarpsinne, takt m. m., som stå honom till buds och böra företrädesvis tillhöra honom, belyste det politiska stridsfältet. Han skulle bli oemotståndlig, oöfvervinnelig om

han bland sina politiska phalanger äfven upptoge den högre politiken, ja, satte den till general-en-chef för sina trupper.

Lyssna till mig ett ögonblick, såsom ni förr en gång det gjort i allvarsamma ämnen. Sannerligen, er egen syster kunde ej komma till er i mera hjertligt välvillig mening, än jag i detta ögonblick. Äfven derföre vill jag begära en stunds gehör, men också derföre — jag medger det — att jag känner mig hafva något att säga, som icke är förkastligt. Se häri blott ett bevis på den tro jag sätter till er, på den vigt och det värde jag tillägger er verksamhet för vårt älskade fosterland; ty brefskrifning är icke min sak, aldraminst då den fordrar någon tankeansträngning. Jag skulle hellre tiga, om ej något inom mig stundom tvingade mig att tala ut, åtminstone till personer, till hvilkas hufvud och hjerta jag har förtroende.

I min lilla skrift om Marienberg och Kaiserswerth har jag framställt kontrasten emellan tvenne medvetanden, det ena det, som, lösryckt från sin eviga grund, tror på ingenting öfver jordelifvet och hoppas ingenting bortom döden, det andra det, som tror, hoppas, älskar och lefver i Kristo. Jag har gjort det emedan jag såg och fann det så på de ställen och hos de personer jag omtalar, jag har ock gjort det emedan detta förhållande är rotadt i min innersta öfvertygelse. Och förr skulle jag låta afhugga min högra hand, än jag upphörde att med den, direkte eller indirekte, visa menniskorna till den sanna lycksalighetens väg och på mörkret och faran af den motsatta.

Detta sednare kunna vi varseblifva uti folkrörelserna i våra dagar. Icke äro folkrörelser, i och för sig, af ondo. Nej, de äro af godo, de äro nödvändiga, de äro de undertryckta massornas uppstigande till medborgarerätt, till deltagande i de rättigheter och skyldigheter, som göra menniskan till myndig menniska, till medborgare, och som tillhöra henne i hennes blotta egenskap af menniska, de äro kristendomens uppträdande på det politiska området. Men det barbari, den blodsutgjutelse, den oreda, hvarmed de i sådana rörelser inneboende idéerna ofta vilja göra sig gällande, de äro sannerligen icke kristendomens sak. Det ovisa och retsamma motståndet har

dervid mycket att ansvara för; men ett icke mindre ansvar drabbar äfven de ovisa folkledarne, de, hvilka, i likhet med Bruno Bauer, Grün, Theodor Mügge, fastställa såsom grundsats, att man, för att kunna tillfredsställande lösa verldens gåta, behöfde blott «Gott ganz wegzustreichen», och hvilka härmed borttaga all högre ansvarighet hos menniskan och öfverlemna henne åt sina lidelsers spel eller åt de ledare, som förstå att af dem skickligt betjena sig. Mügge har derföre ganska följdriktigt sagt: «das Volk ist die todte Masse, die grossen Geister sind die, welche es regieren». Hvarthän detta skall leda borde väl lätt kunna inses af hvarje godt och klart hufvud, som vill göra sig mödan att i grund genomtänka saken. Men historien sjelf har i våra dagar åtagit sig att skrifva det upp i blodiga drag. Arbetare, som tro på Gud, på hans ordning och vedergällande lagar, skola icke bada städerna i blod. Det kristna folket skall icke martera sina offer och kalla öfver sig och sitt land blodig reaktion och borgerligt krig. De skola påyrka de uti deras bröst vaknade anspråken på rättigheter, de skola ock, om nöden det fordrar, kämpa för dem; men de skola ock veta att bedja och att nyttja andans i stället för våldets svärd. Tvungen af min egen tankes art, som har det uti sig, att den vill se sakerna i dessas innersta nödvändighet, har jag frågat mig: måste icke förnekare, sådana som Helvetius, Thomas Paijne, Strauss, Bruno Bauer m. fl., finnas? Är det icke grundadt i försynens ordning och plan, att de måste finnas och uttala sig? Och härpå har jag måst svara *ja*. Ja, det ligger uti idéens natur, att den måste utveckla sig, äfven till sina ytterligheter. Blott sålunda kunna dessa bekämpas och upphäfvas. Den Gud-förnekande tänkaren tjenar honom liksom den Gud-bekännande, fastän på olika vis; den förre såsom den negation, öfver hvilken affirmationen måste fortgå för att vinna bekräftelse, den sednare såsom denna affirmation. Den förre kunde således anses för idéens, tankens martyr, om icke honom just felades hvad som utgör martyrens storhet: det att timligen gå under medan den eviga sanning, för hvilken han kämpat, uppgår i högre herrlighet, fuktad med hans blod,

och välsignar menskligheten, som slutligen skall i martyrerna erkänna sina heroer och välgörare. Men de folkledare af ytterSta venstern, så i afseende på politik, som på religion, om hvilka jag talat, skola förgås — många troligen i det blodbad de framkallat — utan att kunna säga sig: «jag går under för den högsta sanningens sak, såsom Guds och menskligheten tjenare, och mitt verk skall bestå och välsigna jorden sedan jag afträdt från skådeplatsen». De skola icke kunna säga så; ty i den frihetsdryck de räckte folken, låg på bottnen — gift. De visste det kanske icke, de kunna vara moraliskt utan ansvar; men okloka och olyckliga måste jag kalla dem.

De *måste* likväl finnas, har jag sagt, måste finnas såsom momenter af det lif, den idé, som utvecklar sig i historien. Men hvad är det då värdt att jag talar och kämpar emot dem? Jag gör det i den öfvertygelsen, att detta moment kan vara ett snart öfvergående och blifva lättare öfvervunnet i den mån dess representanter blifva färre och obetydligare. Säkert är det att ju mera lifvets centralmakter förstärkas (jag menar här de, som sätta den jordiska utvecklingen i rätt förbindelse med den eviga idé, som ligger till grund för henne), desto mera skall utvecklingen till frihet och lycksalighet inom samhället fortgå i ostörd riktning, desto mera skola ytterligheterna åt venster och åt höger försvagas och göras till oskadliga och försvinnande momenter.

Man erkänner temmeligen allmänt inom det liberala lägret, att den utveckling till frihet och allmän medborgerlighet, som nu låter samhällena jäsa, har sin grund uti den i kristendomen uppenbarade läran om alla menniskors jemnlikhet inför Gud. Man säger att detta är kristendomens tillkommelse inom det politiska lifvet, att kristendomen bör blifva politisk. Af hela mitt hjerta instämmer jag häruti; men hvarigenom blir den det? Jo, derigenom att den lägre, den jordiska, politiken inplantas i den högre (qvisten i trädet) och kan uppvisa sin grund och rot i den eviga, odödliga idéen, hvars lära vi kalla kristendom. Endast derigenom kan den tillväxa i kraft och friskhet och undgå de qvistars öde, som äro nedsatta i lösan

sand och hvilka, om än friska i begynnelsen, sedermera förtorka.

Richert och Geijer — äfven Torsten Rudensköld på sitt sätt — hafva i vårt land visat huru denna lägre och högre politik kunna sammanhänga, huru den förra icke kan konseqvent tänkas utan den sednare; och vår tids störste tänkare, Hegel, har i sitt verk: «die Philosophie der Religion» ådagalagt huru alla de starka tankar, som nu uttala sig, såsom fordringarne på folkfrihet, billighet, rätt åt alla, ha sin grund och förklaring allena i Guds eget väsende och i den uppenbarelse deraf, som framstod i Kristus. Men deraf följer ock att hvarje frihetsutveckling, som ej är medvetande af denna sin grund, ja, som är reaktionär emot densamma, måste förfela det mål han söker, eller uppkalla ogräset jemte hvetet i sådan grad, att detta sednare lätteligen kan blifva förqväfdt.

Jag har hört er en gång yttra den fruktan, att Sverige vore bestämdt att såsom nation gå under för eller i de större kontinentala makterna. Jag tror att det kan ske om man mäktar utplåna ur folkets bröst den tro på Gud, på hans eviga lagar, på den enskiltes personliga ansvarighet, med ett ord, den tro på en himmel, som är jordens största kraft och som hitintills utgjort det lilla, fattiga Sveriges storhet och styrka. Behåller det deremot denna rot för sitt lif och sin vilja, så skall det bestå, om det än kan blifva efter i mycket af den industriella utveckling, som gör andra länder rika. Men jag tror ej att ett sådant utplånande af Gudsmedvetande kan ske i Sverige. Detta medvetande kan dock försvagas eller stärkas, och derpå torde det komma att bero om den sociala utveckling, som vi gå till mötes, blir egoistisk och blodig eller grundad i kärlekens fria och befriande lif.

TILL ENVOYÉN BARON v. BRINKMAN.

Jag tackar, min goda envoyé, för det ni gifvit mig anning att söka göra mig reda för mina tankar öfver *konsten som del af lifvet.* Ni har sjelf anmärkt, att det är skrifjan, som vållar att man så ofta låter sig förblifva nöjd d sina half-tankar, utan att känna deras halfhet. Denna es först då de skola ordnas i rad och led; först då kunna också rättas. Och i det jag nu går att uppställa mina yter, ber jag den öfvade fältherren — på konstens fält de — att, när så behöfves, kommendera: rätta er! höger l m. m.

Om i går mina ord läto er tro, min bästa envoyé, att ej förstår värdera konstsamlarens sällhet, så måste jag vara sen öfver dem, ty de voro då dummare än jag sjelf. Jag le endast uttrycka ett sätt att känna, individuelt för mig h med tillämpning allenast på min egen existens. Min oberifliga njutning af konstens verk, det förhöjda lif jag känner jag befinner mig i ert museum, de utgöra den bästa tolken hvad jag tänker om konstens inflytande på sällheten och n konstsamlarens lif. Att jag, det oaktadt, icke någonsin ir konstsamlare, icke kommer, såsom ni, att omgifva mig ed konstens synliga alster, det hörer till något, som jag skar att ej vidare förklara. Jag säger blott att visst är, det drig något, som har penningevärde, kommer att trifvas länge s mig — icke ens en medalj af Svenska Akademien. Bjud ig 50 rdr för hvad som helst, utom för ett varmt öfverplagg, h jag släpper det straxt. Men ändock, min goda envoyé, lber jag konsten och går — låt mig säga det i ödmjuk ädje — fram i lifvet såsom en begynnande konstnär. Af lt hvad jag upplefver, njuter, lider och förnimmer i menskorna, i naturen, i eget själshem, af detta allt söker jag ed kärlek fatta meningen och musten, enligt mitt mig förnta pund, och att deraf bilda en klarare och helare bild

utaf lifvet med dess makter, det vill säga: en grupp, der Gud, menniskan och tingen lefva i harmoniskt förhållande. Detta skulle jag vilja kalla: lifvets konst. Denna synes mig tillhöra hvarje intelligent varelse och utan denna konst förstår jag ej lifvet hvarken på jorden eller bortom den. Det är min innerliga tro, att universums eviga konstnär har lärosalar och verkstäder nog, och modeller äfven, för att denna bildningens gudomliga utöfning aldrig skall upphöra för den tänkande och kännande anden. Konstnär i den nyss antydda meningen ville jag kalla icke blott den, som skapar esthetiska konstverk, utan äfven den rättsinnige, som framlefver sitt lif enligt stränga och rena grundsatser, äfven den gode, hvars lif uttalar sig i rena kärleksoffer. Han diktar sin verld med hjertats snille. Desse äro menskliga konstnärer, lika så väl som Schiller, Shakespeare och Göthe.

Jag har nämnt Göthe och detta namn besvärjer upp för min tanke konstens verld par excellence, den i sköna former lefvande, för våra yttre sinnen fattliga verkligheten i sin verklighet, i sin sanning. Jag har aldrig förstått den motsägelse, som skall ligga i verklighet och dikt, och om hvilken många — äfven Schiller — tala. Just lifvets, varelsens, tingens innersta verklighet har synts mig vara dikten eller poesien, och denna — men huru kunna uttala det ofattliga? — denna har synts mig vara en ton, en kraft, en andlig must, något evigt, lefvande, lifvande, något af Gud, något, som uppenbarar honom både i oss och utom oss. Ack! det är vid sådana möten, som skaldens harpa ofrivilligt klingar, som Erosbilden födes i konstnärens glädjedruckna bröst, som äfven Paulus-kraften förstummas, men för att pånyttfödas förherrligad, ty han har skådat in i Gudomsväsendet. Konstnären uppfinner då ej, han blott uppfattar i en viss gestalt det evigt lefvande. «Ingifvelse» kallas ju lifvet i dess högsta momenter. I dessa födes Gudabilden; den är ingifven, *medfödd*.

Göthes lif synes mig vara ett af de rikaste, mest fulländade konstnärslif. In i hans sista stund var hans genius med honom. Hans tecknande med fingret i luften, då tungan

ej mera ville göra sin tjenst, detta det jordiska organets sista försök att ännu bilda, är rörande skönt. Detta tecken synes mig såsom en helig signatur öfver den fulländade banan, så nära gränsen af en ny. O! han har ej slutat, den herrlige. Konsten är evig som lifvet. Båda lefva i Gud.

Konstnärens särskilta uppgifter: att troget återgifva verkligheten i sin hvardagsdrägt, att uppenbara den i dess idealiska gestalt, att afbilda dess delar, att af många delar göra helheter, hafva ofta varit ämne för mina half-tankar. Det har synts mig att intet konstverk kan i dess högsta mening vara skönt om icke den sköna formen uppbäres af en evig gudomlig sanning. Då skall Miltons «Paradise lost» stå högre än Byrons alla verk, La Madonna di San Sisto vara mer än Laocoons grupp, Fogelbergs Oden — uttrycket af kraft och vishet — mer än Hogarths karrikatyrer. Jag ville hafva för det sköna, likasom för det goda, en Jakobsstege med en mängd trappsteg från jorden upp till himlen; men de lägsta skulle ock prisas såsom de högsta hyllas. Att värdera allt, njuta af allt, göra rättvisa åt allt, deri ser jag högsta sällhet och en afundsvärd förmåga.

Jag har ännu ej rätt sagt er hvad jag tänker om konstsamlarens lif. Att det är ett lyckligt lif, det har jag dock sagt. Det är ett sällskapslif i dettas ädlaste gestalt; han umgås med hvad lifvet har ädlast och bäst. Vore det blott ej i *ting!* Ser ni, min bästa envoyé, häri ligger *en del* af det, som gör mig oförmögen att vara konstsamlare och som bestämmer min smak för ett lif à la Diogène. Med hvart och ett litet ting smider man åt sig ännu en liten boja till, hvilken fäster vid jorden.

Men jag vill ej trötta er längre. Jag är nybegynnare, ehuru gammal nog i lifvet, och mina försök att reda mig sjelf kunna ej vara roliga för andra.

TILL HERR S. H.

I.

Stockholm d. 16 December 1853.

Jag kan icke låta det gamla året nalkas sitt slut utan att sända min unga vän i — — min tacksägelse för brefvet af d. 15 October och min hjertliga lyckönskan till hans förlofning med en älskvärd ung flicka och med detsamma hans nära förbindelse med en så aktningsvärd och aktad man som **. Jag hade väl hört ryktesvis talas om denna förlofning, men fick visshet derom först genom ert bref. Det gladde mig uppriktigt att höra, det ryktet sagt sannt; ty ingenting är så välgörande, verkar så utvecklande och så stadgande på en god och ädelsinnad ung man, som förbindelsen med en ung qvinna af äkta qvinligt värde. På ett djupt och gudomligt vis fullända sig dessa båda naturer under den ömsesidiga beröringen och i det de uti kärlek stråla in i hvarandra hvad djupast och störst de inom sig äga, uppenbarande ditintills för dem sjelfva fördolda skatter, ett nytt andligt lif genom deras andars giftermål, och födande en helhet och fullhet af lifvet, som de förut blott dunkelt anat, men aldrig känt. Jag skildrar nu den fullkomliga föreningen emellan tvenne själar i kärlek eller i vänskap; ty dessa två stå hvarandra mycket nära. Måtte ni i ert äktenskap lära känna en lycksalighet, som jag äfven lärt förstå i lyckliga och innerliga vänskapsförhållanden, men nu — har blott i minnet. De, hvilka jag så älskat och af hvilka jag blifvit så älskad — de äro alla döde. Dock att så ha älskat, att så ha lefvat med ett menskligt väsen, det är en outsäglig välsignelse. Man vet då hvad himmelen är och man tror på dess eviga verklighet. Det framstår då i vårt hjerta, i vårt innersta en fläck, som ständigt är grön, der källor springa upp och der rosor dofta, en fridlyst oas, der evig sommar råder och dit vi i mörka stunder kunna fly såsom till vårt egentliga hem. Ty hafva vi så haft hem i en annans själ, att

allt hvad tillfälligt kom störande oss emellan blott var såsom förbiilande moln på en klar himmel, hafva vi känt med en annan varelse ett så djupt samband, att intet i verlden förmådde rubba dess innerlighet, hafva vi känt, att vi hörde tillsammans i evighet, af djup gudomlig nödvändighet, ja, då kunna vi låta mycket i lifvet gå och komma såsom det vill, kunna mycket förlora, mycket lida, och ändock vara lugna, ändock ha nog och ändock tacka Gud för en oändelig rikedom i vårt hjertas visshet.

Blifve det så för er!

Jag kunde vara färdig att gå in på edra åsigter angående ny lagstiftning i afseende på äktenskapet *), om ni kunde öfvertyga mig, att barnens öde blefve derigenom i någon mån mera betryggadt, ja, att det icke blefve mera än nu prisgifvet åt slumpen och samvetslösheten. Betrakta vi menniskan sådan hon i allmänhet är på jorden och i dess samhällen, så se vi klart, att det icke är godt att förtro sig till hennes ingifvelser. Nyck och passion hafva deri en alltför stor del, de öfverrösta ofta hennes högre samvete och skulle troligen göra det fullkomligt om hon ej i *menskligheten* högre samvete och i de lagar, som uttala och representera detta, hade på en gång en manande vän och en domare, hvilka hindra henne att hemfalla under sjelfviska passioner. Det är väl klart, att de juridiska banden i äktenskapet utgöra samhällets medel för att skydda de svagas (hustruns, barnens) lif och framtid mot mannens eller föräldrarnes glömska eller missaktning af sina pligter. Och prestens inträde, i kyrkans eller religionens namn, för att förena makarne innefattar blott det yttre uttalandet af den inre sanning och det syfte, som allena göra föreningen af man och qvinna till något verkligen ädelt och heligt. Det var en helig förbindelse före prestens tillkomst; men menniskorna skulle ej gifva akt derpå eller glömma det, om icke kyrkan gåfve den inre lagen en form och ett ord, som uttala dess helgd och

*) De synas hafva rört det s. k. civila äktenskapet utan prästerskapets medverkan för detsammas lagliga ingående.

blifva ett bindemedel blott emedan det representerar hvad som innerst bör binda makarne. «Kärleken behöfver ryggstöd af pligten», sade en gång Geijer, och en annan gång: «Man talar om kärleken såsom om något stillastående och ändock är ingen kärlek tänkbar utan metamorphoser». Se er omkring i verlden och fråga er sjelf huru mången man skulle förblifva trogen make och fader om han under fluctuationerna af sin kärlek icke hade ryggstöd af pligten och af den allmänna sedliga opinionen, som pligtbegreppet födt af sig, om under kärlekslifvets metamorphoser ingen helig lag förde till en normal utveckling.

Qväkare-samfundet, som afkastat alla vanliga yttre lagar och beropar sig på den inre lagen, den inre rösten, såsom det enda rättesnöret, har dock förutsatt, att denna inre lag måste vara lika hos alla, och stödjer sina förbund på en sådan öfverenskommelse. Så, till exempel, vid giftermål, förklara kontrahenterne inför församlingen, att de vilja lefva tillsammans såsom man och hustru, och detta är nog att stifta äktenskapet dem emellan. Men disciplinen af känslor, tankar och hela lefvernet är ifrån barndomen så sträng inom qväkare-samfundet, att den allmänna meningen är der mera bindande, än för oss några rätts- och kyrkoformer, och förer i grunden till samma mål. Att personer, innan de föda barn till verlden, väl må besinna vigten deraf och af de pligter, som böra dermed följa, det är väl en fordran af sund moral, äfvensom af erfarenheten. Derföre är det ock med skäl, som man fäster namnet *oäkta* vid den förbindelse, hvilken icke ger akt på dessa högre mål af äktenskapet. Att barnen få lida derför såsom *oäkta* är orätt mot dem; men huru hjelpa det? Det är föräldrarnes fel, och föräldrarnes missgerningar måste alltid till en viss grad drabba barnen. Samhället kan ej gifva efter sitt rena moralbegrepp. Barmhertigheten, som är samhällets krona, frågar mindre efter detta och sluter derföre den förorättade i sin upprättande famn. Och detta sker alla dagar, dels genom enskild välgörenhet, dels genom offentliga goda anstalter.

Huru ofta, under närvarande tid, då man här, efter cholerans härjning, efterforskat barnens tillstånd i de fattiga klasserna, har man ej funnit fäder, som afskuddat sig all omsorg för sin afkomma, och som äfven häri lyckats, då de icke kunnat dertill bindas genom prestbevis om lagligt äktenskap. Flera sådana förskjutna små har vår Fruntimmersförening måst åtaga sig. Men ni blir sjelf far en gång, och ehuru jag vet att ert hjerta är för er en mera bindande makt, än alla yttre rättsformer, så torde ni, vid blicken på edra små, känna er, i egenskap af fader, äfven såsom *samhälle*, och ni skall då, i det faderliga samhällets namn, fordra både rättstjenarens och prestens biträde för att betrygga det uppväxande slägtets ekonomiska och moraliska vård. Kunde detta biträde utsträckas äfven till skydd för de oskyldiga s. k. oäkta små, så — vore det väl.

Men jag har för länge uppehållit er med detta ämne. Fullt och hjertligt instämmer jag med er i frågan om qvinnans myndighetsålder, och för det uppväxande slägtets bättre framtid ser jag öfverhufvud den enda garantien uti qvinnans moraliska och samhälleliga upplyftande inom alla klasser. Mitt återstående lif skall egnas att derför verka i min mån. Uti 2:dra och 3:dje delarne af mitt arbete: «Hemmen i den nya verlden» skall ni få se åtskilligt af min tro och mina tankar häröfver.

Julen är nu förhand med sitt mörker och kommer snart med sitt ljus. Stockholms Fruntimmersförening vill under denna högtid låta hvarje hem, der nöd och död gästat under farsoten, stråla, i den store Helarens namn, gladare och rikare än någonsin tillförene. Den kommer ock att sända ut små barnskrifter af inhemska författare, och att söka gifva uppslaget till en egendomlig svensk barn-litteratur. Kanske, nästa jul, får jag sända ett litet paket med dessa barnskrifter till — en liten son eller dotter i ert hus.

Hjertlig tillönskan af glädje, lycka och allt godt, detta år, nästa år och — alla år, från

er gamla väninna
Fredrika Bremer.

II.

Stockholm d. 7 Februari 1854.

Jag måste ändteligen i dag med några ord tacka er för ert vänliga bref och synnerligen för det rena och hjertliga deltagande ni deri yttrar för mitt köns belägenhet. Ni säger att mången ogift, medelåldrig qvinna skulle vara till sinnet friskare och äfven mera ren om hon hade ett barn till föremål för sitt hjertas ömhet och omsorg. Jag måste likväl motsätta mig åsigten såsom vore detta enda vilkoret för hennes själs helsa och renhet; och jag ber er härutinnan tro en djupt qvinlig natur, som kunde hafva outsägligt älskat make och barn, och känt sig lycklig uti förhållandet till dem, men likväl frivilligt afstått derifrån, och sedan *utom* detta förhållande njutit tillvarelsens fullhet och rikedom, ja, njuter dessa i denna stund med en frihet, en fröjd, som icke komma så mången gift maka och moder till del. Men vore denna sällhet egoistisk, så skulle jag ej tala om den. «Den som icke älskar, han känner icke Gud.» Den ogifta eller barnlösa qvinnans lif har sina egna frestelser eller sorger, men en stor del af dem uppkommer — åtminstone i fråga om deras makt öfver henne — af den ensidiga och falska riktningen i hennes uppfostran och af den litteratur, hvaraf hon föder sig och som nästan uteslutande hänvisar henne, för ernående af sällhet och värde, på det äkta ståndet och på modersvärdigheten. Dessutom har det slafveri, under hvilket den ogifta qvinnan lider i följd af opinion och lagar, stor skuld i hennes brist på själs- och kroppshelsa, brist på duglighet och sällhet. Och Gud välsigne er med den skönaste och älskligaste dotter för det ni ärligt vill kämpa för de bundnas sak i detta afseende.

Men se, äfven i närvarande tid, en ogift qvinna, öfver den första ungdomsåldern, med någon frihet och någon förmögenhet, med godt hjerta och godt hufvud. Jag skulle vilja visa er några sådana qvinnor bland våra för de fattiga verk-

samma medborgarinnor här, och ni skulle finna en friskhet, en duglighet, ett gladt lif, som vittna om en vida lyckligare tillvarelse, än mången gift qvinna med en grälig eller slarfvig man och med flera barn, hvilka hon måste med bekymmer draga fram. Ja, visste qvinnorna rätt, före giftermålet, allt det besvär och alla de bekymmer, som barnen ofta förorsaka, så skulle många besinna sig väl innan de vågade sig in i det företaget. Åtminstone skulle de mera, än ofta nu, vara angelägna att gifva hand och hjerta endast åt en make, som kunde blifva ett stöd och en hjelp i lifvets allvarsamma omsorger.

Det gifves äfven en kraft, som ej sällan uppkommer då en ung qvinna icke lyssnar till sin vid den åldern så naturliga böjelse att ingå äktenskaplig förening, hvilken kraft finner i katolska länder ett skönare fält för verksamhet och lif, än i vårt land. Den varma känslan, bortvisad från att söka gensvar och fullhet hos jordiska föremål, vänder sig ofta till himmelska och finner i umgänget med dem och uti lifvet i dem en fulländning, som det äkteuskapliga lifvet aldrig kunnat så skänka. Tro mig; de äro ljufheter, hänryckelser, outsägliga fröjder i ensliga hjertan, spridande glans öfver tillvarelsen, öfver jordiska och himmelska ting, öfver det närvarande och det tillkommande, och låtande själen flamma af kärlek och lof. Om dessa fröjder kunna dock älskande menniskohjertans renaste, innerligaste kärleksstunder — stunder, då tårar falla öfver leende läppar och man blott begär att få uppoffra sig för att bevisa sin tro och sin kärlek — gifva en föreställning. Men dessa menniskolifvets blomningsstunder aftaga med åren. Vid dem är fästadt något jordiskt, som drar dem till stoftet eller fängslar deras vingar. Liksom Sylphidens, i balletten med detta namn, falla de vingarne af och hon dör, stelnande under verklighetens omfamning. Hvad af den menskliga psyche befriar sig derur, det lefver upp på nytt med odödliga vingar och med strålar, hvilka icke släckas, det tillhör ej en naturlig, utan en öfvernaturlig kärlek. Lyckliga de, som inom äktenskapet förmå utveckla och behålla denna sednare. Deras kärlek är «född

af Gudi». Vill ni öfvertyga er om hurudant qvinnans kärlekslif, utan föreningen med en man, kan vara, så läs «les confessions de S:te Thérèse», och fråga er sedan huru många lyckliga älskande i jordiska förhållanden kunna tala om sådana fröjder och med sådana ord. Och dessa fröjder, *de* äro icke underkastade vanskligheten, de ha hopp och löfte och förkänsla af evigt lif, de aftaga ej, utan snarare stiga med stigande år.

Hvad våra ogifta qvinnor i Sverige, både yngre och äldre, ännu i allmänhet storligen behöfva, är: frihet och ett starkt medvetande om dess värde, samt om deras egen förmåga att rätt bruka den. En ädel sjelfständighet, hvila vid sig sjelf och vid Gud allena utgöra första vilkoret för all högre utveckling och sällhet.

I allt hvad jag skrifvit har jag något arbetat härför; men jag hoppas, att innan jag dör skall mitt arbete gifva ett mera helt resultat. Jag skall härefter mera koncentrera mina krafter derpå, mera uteslutande lefva derför.

Tack för den lilla vackra bilden af ert hemlif på L—ö. Huru hjertligen gläder jag mig icke, för er, åt förbindelsen med denna familj, som säkert skall åt ert rena och goda hjerta gifva — just hvad det behöfde för att lefva rätt och färdigt, så i hemmet, som i samhället.

— — — — — — — — — — — — —

Min käraste läsning för närvarande äro schweitzaren A. Vinets arbeten. Han är en kristlig Emerson, storsint, såsom denne, i sanningens och den andliga frihetens dyrkan, men större i sin utgångs- och ändpunkt, större i ödmjukhet, fullkomligare på allt vis; och för mig är han en af den sednare tidens värderikaste bekantskaper inom litteraturen.

Er vän

Fredrika Bremer.

TILL HERR GEORG A.

Stockholm d. 29 Mars 1844.

De betänkligheter, ni meddelat mig i anledning af min ɜntliggjorda uppmaning till Sveriges qvinnor att verka för ättandet af räddningshus för vanvårdade barn, gifva mig fälle att med er grundligen samtala öfver ett ämne, så ·dt begrundande och hvilket tillika ligger mig så ömt om rtat. Jag tackar er härför, och i det jag anser såsom en ɜenäm skyldighet att besvara edra inkast, skall jag, der jag e kan tillfredsställande lösa betänkligheterna, bemöda mig beträda den väg, på hvilken vi, kanske under samfäldt ɜande, skulle kunna finna en utgång ur labyrinten, en hvilonkt för den frågande, tänkande anden.

Att ni uti min uppmaning varseblifvit något annat och ɜra, än blott föranledandet af en insamling, en verksamhet ett specielt ändamål, derföre äro ert sätt att se och uppta i allmänhet, äfvensom ert bref, mig en borgen. Min af-ɜt har närmast varit att uppkalla eller lifva medvetandet af ɜdborgerligt lif och värde i qvinnans lif och verksamhet, beɜktade från kristlig samhälls-ståndpunkt; jag har velat till lare lif väcka samfundsandan i denna sfer och göra det med fläkt af kristendomens heliga anda. Den uppmaning, som gra för mig okända fruntimmer ställt till mig, att jag måtte a till Sveriges qvinnor för räddningshusens sak, omfattade ; såsom en välkommen anledning att uttala tankar, hvilkas ɜersta afsigt sträcker sig utöfver det närvarande synliga och pgifna ändamålet, och hvilkas utsäde jag hoppas skall gro som den i mullen förborgade säden. Om dessa aflägsnare ɜgter hör det nu ej hit att orda. Jag har uppkallat *det ·derliga* i samhället att känna, tänka, verka mera i stort,

och, i främsta rummet, att se till de vanlottade barnen samt rädda dem och med detsamma fosterlandets framtid, så vidt denna kan af dem vara beroende. Det är detta närmast angifna, praktiska ändamål, som här och der framkallat rörelser och ekon, hvilka äfven jag skulle önskat hafva uppenbarat sig på annat sätt. De torde dock utan olägenhet kunna få klinga och efter deras egen kraft få anslå eller — förklinga. Det öfverflödiga skall rätta sig sjelf, och under de förgängliga blomstren kan ju en verkligt frisk och lifvande källåder gå fram. Det nämnda ändamålet, af många omfattadt med värme, har likväl hos flera tänkande personer, af begge könen, väckt betänkligheter, som jag återfinner äfven i edert bref. Vi vilja då tala om de vanlottade barnens räddning och om räddningshuset såsom ett medel dertill. Några af edra inkast emot detta, i synnerhet hvad angår de vanartade barnen och deras afskiljande i en särskild anstalt, torde kunna bäst bemötas genom en liten historisk tafla af räddningshusets uppkomst i Stockholm.

År 1813, då major Venus var föreståndare för korrektionsfängelset här i staden, insattes der flera gossar af emellan 12 och 16 års ålder, straffade för begångna brott. Man var villrådig hvad man skulle med dem göra, då det ansågs vara farligt att släppa dem, med deras elaka böjelser, lösa i en verld, der de ej hade mera skydd och ledning än foglarne i luften. Under umgänget med dessa gossar uppgick hos föreståndaren den tanken, att deras olycka skulle hafva kunnat förekommas, om de, för det mesta utkastade ur familjeskötet i följd af föräldrarnes laster eller olycka, hade af samhällets barmhertighet blifvit tidigt upptagna och vårdade, samt att deras fullkomliga förstörelse kunde ännu förekommas, om för dem bereddes inträde, under faderlig vård, i en särskild anstalt, der de kunde liksom göras om på nytt. Då utgick från major V. genom tidningen Dagligt Allehanda en uppmaning till inrättandet af en sådan anstalt. Biskop Wallin och underståthållaren Wannqvist sågo och gillade den derför uppgjorda planen; men det var först många år sednare, eller vid prins Carls födelse år

1826, som dessa båda män framträdde och ställde sig i spetsen för företaget och med den framgång, att räddningshuset inom kort kom till stånd och öppnades för en mängd olyckliga barn, hvilkas antal inom hufvudstaden hade med hvarje år tillväxt. I början voro van*vårdade* och van*artade* (eller för vanart offentligen kända och straffade barn) förenade i en och samma inrättning. Men snart visade sig afskiljandet vara nödvändigt. De jemförelsevis färre vanartade barnen stodo bland de endast vanvårdade såsom brännmärkta och fingo beständigt af sina oförståndiga små kamrater höra eller känna förebråelsen: «detta hafver du gjort». Dessutom var Kains-märket vanligen alltför tydligen intryckt på deras panna. De befunnos ock, då de af polisen efter undergången bestraffning öfverlemnades till räddningshuset, redan vara så förderfvade, att de icke blott besmittade de oskyldiga små, utan äfven voro högst farliga för räddningshuset, som, i det att der sattes bom för deras dagdrifveri och oseder, uppretade deras hämndsinne och begäret att, kosta hvad det ville, befria sig från inrättningens band och kunna ånyo fullfölja den förra tygellösa lefnaden. Det befanns således oundgängligt att för dessa gossar bilda en särskild inrättning, som till det yttre blef ett slags fängelse, men i det inre gaf dem alla fördelarne af ett hem samt af en religiös och moralisk uppfostran. Af tio gossar, som utgått från denna afdelning, hafva nio hitintills förblifvit på goda vägar, flera af dem äro i brefvexling med deras förre lärare och vän, en enda har återfallit i det onda.

I stora städer är det väl behofvet, som befallande uppreser räddningshuset. Ett oafvisligt faktum är der för handen: det finnes ett sjunket slägte, hvars talrika afkomma växer upp att blifva ett samhällets moras. — Skall man låta det så uppväxa? Nej! menar jag. Man skall, i stället för det sjunkna slägtet, uppföda ett bättre och kraftigare. Eller huru skall man väl på annat sätt angripa det onda vid dess rot? Lastfulla menniskors olyckliga afkomma får vidare en tillökning af de barn, som blifva för många i redliga, men fattiga föräldrars hem, och af dem, som genom döden bli beröfvade sina natur-

liga stöd och kastas handlöst ut i verlden. Det finnes således och skall troligen, under stigande folkökning, alltid finnas vanlottade barn nog för att göra räddningshuset nödvändigt i dess *första* skepnad. Möjligen skall dess sednare afdelning kunna upphöra genom den förstas verksamhet.

Jag öfvergår till den andra punkten i ert bref:

«Låt oss antaga behofvet och nyttan af särskilta räddningsinstituter — månne man icke lätt kan få för många? Månne man rätt genomtänkt *hvad* ett sådant institut är och hvilka barn böra vara föremål derför? Gör man sig riktigt begrepp om skillnaden emellan räddnings-institut och uppfostrings-anstalt?»

Dessa frågor behöfva närmare begrundas, och det skola de säkerligen sedan uppmärksamheten nu är riktad på hufvudämnet och sinnet derför är lefvande.

Räddningshusets oumbärlighet synes vara en gifven sak. Antalet af dessa anstalter, ställena hvarest och sättet huru de böra inrättas måste bero af behofvet och lokala omständigheter, som för hvarje provins kunna vara olika. Kännedomen deraf och ett klart begrepp om meningen och syftemålet med anstalten bör deröfver bestämma. Man kan ock tänka sig denna anstalt vara för hand och verksam, der intet egentligt räddningshus finnes. Den är då en del af den *osynliga* kyrkan och kan, liksom den *synliga* kyrkan, finnas i hvarje församling.

Der räddningshuset framträder såsom ett sjelfständigt, med egen styrelse försedt institut, blir dess närmare förhållande till samhället samt till öfriga hjelp- och uppfostrings-anstalter en sak af vigt att bestämma, och frågan huru detta må kunna ske, rörer då i första rummet inrättningens egen inre beskaffenhet, dess verksamhet och syftemål.

I afseende på *äldre vanartade* barn synes mig någon tvekan icke kunna uppstå. För dem måste räddningshuset framför allt hafva en moralisk syftning. Det måste då vara ett uppfostrings-institut. Det blir för den unga menniskan allt eller — intet. Staten måste för sitt eget väls, sin egen tryggheths skull här gå emot den förlorade sonen, såsom fadren i evangelium. Nåd måste gå för rätt.

Med blott *vanvårdade* eller ock *mindre* barn är förhållandet annorlunda. Statens trygghet och barnens väl fordra icke ovilkorligt, att de skola i räddningshuset undfå en fullständig moralisk och fysisk uppfostran; ty de kunna ändock räddas och bli goda, gagneliga medborgare. Derföre är här att öfverväga den vigtiga frågan om den moraliska orätt, som i samhället uppkommer om dåliga föräldrars barn, genom deras upptagande i räddningshuset, blifva bättre försörjda och få för sin framtid bättre utsigter, än redliga, men fattiga föräldrars barn. Frågan är af största vigt, och jag ber er att med mig öfvertänka den och söka utfinna den punkt, der räddningshusets verksamhet stode att förlika med den moraliska rättvisa, som är sedlighetens och samhällets grund och som fordrar att menniskan skall ansvara för sina gerningar: att «såsom hon sår, skall hon ock skörda».

Räddningshuset i Stockholm för *vanvårdade* barn är tillika uppfostrings-institut. Der försörjas och uppfostras för närvarande öfver ett hundrade barn från deras åttonde år till det, då de, efter deras första nattvardsgång, inträda i tjenst, hvilken institutets direktion förskaffar dem. Goda tjenster finna de lätt, emedan man begärligt mottar dessa ovanligt skickliga och väl lärda barn. Det må nu vara godt och väl. Men dessa barn äro till större delen utgångna ur lastens eller vårdslöshetens boningar. Här framträder den moraliska orätten, och denna har, för sina följder i det stora hela, synts mig så farlig att jag, som af tänkande personer blifvit väckt att tänka häröfver, tagit mig friheten hemställa till direktionen, huruvida icke räddningshuset egentligen borde anses såsom en centraldépôt för dessa barn, der de upptoges och vårdades under det första stadium af deras elände, som ibland är så stort, att de, förut utsvultna, ej utan svårighet kunna fördraga föda, och från hvilken dépôt de sedan, så snart ske kunde, utplanterades på landsbygden hos bönder och torpare mot billig afgift, hvarigenom barnet komme att kosta minst hälften mindre, än det för närvarande kostar i institutet, och hvarigenom detta blefve i stånd att upptaga en vida större mängd, samt den ännu

vigtigare fördelen vunnes, att barnen sålunda komme i samma vilkor, finge vidkännas samma härdande mödor, finge samma framtidsutsigter, som i allmänhet fattig mans barn i Sverige. Den moraliska orätten blefve då till stor del upphäfven. Derjemte undginge man faran att, såsom nu, få här en öfverbefolkning af handtverkare; men landtfolkets, jordbrukarens friska och nyttiga klass blefve tillökad, hvilket bör i vårt land anses såsom gagneligt. — Man har svarat mig: «Ert förslag är riktigt; men då upphör räddningshuset att vara ett moraliskt räddningshus, det ställes då på samma trappsteg som barnhuset, blir endast en utvidgning af detta; och se huru det går med de barn, som derifrån utsättas hos andra. Förgås icke en stor mängd af vanvård hos deras penningesnikna och för barnet liknöjda fosterföräldrar? Icke heller vet man huru de moraliskt vårdas. Att sålunda först upptaga och derefter sätta bort barnen vore icke att rädda dem.»

Dessa inkast oaktadt kan jag ej annat än tro, att denna metod vore den rättaste och bästa, när man ser saken i stort. De vådliga följderna för saken kunde dessutom till större delen aflägsnas genom en noggrann eftersyn. Denna skulle mycket bero på presterna i församlingarne; men — — jag medger att saken har sina svårigheter *).

En del af den moraliska orättvisa, vi talat om, kan äfven undvikas medelst den grundsats, som följes vid valet af de barn räddningshuset upptager. I Stockholm är detta verkligen gjordt derigenom, att direktionen upptager i första rummet fader- och moderlösa barn, som äro utblottade på hjelp och

*) Den här ofvan antydda åsigten har för några år sedan blifvit omfattad af räddningshusets direktion, som, efter det en på 3 till 4 mils afstånd från Stockholm belägen ö af betydligt omfång blifvit inköpt, vidtagit det förfogande, att der varande flere bönder och torpare fått såsom arrendeförpligtelse sig ålagdt att, mot beräknad viss betalning, hos sig hafva, uppfostra och slutligen i landtbrukssysslor öfva ett eller flera af räddningshuset upptagna barn, öfver hvilkas vårdande föreståndaren vid hufvudgården på ön har högsta inseendet. Denna anordning lärer visat sig vara för barnen välgörande. *Utg.*

hjelpare, samt dernäst barn af redliga och sträfsamma föräldrar, då dessa kommit i för stor nöd eller äro af sjukdom urståndsatta att försörja alla de sina. Vanligen är det med största möda som dessa goda föräldrar kunna förmås att lemna sina barn ifrån sig. Hellre hungra de och lida mycket.

Emellertid är det utom all fråga att större delen af räddningshusets barn kommer från lastens och lättsinnets hemvist. Den svåra frågan återstår således alltid att till räddningshuset (detta må nu huru som helst besörja angående barnen och deras framtid) framställas: ger det icke en skadlig uppmuntran åt lättsinnet och håglösheten? Härpå kan frågas tillbaka: skulle lättsinnet och håglösheten vara mindre om räddningshuset ej funnes? Jag tror det icke. Hade de förra ej redan varit så väldiga i samhället, så skulle de sednare ej hafva behöfts och ej uppstått.

Men frågan har djupare rötter. Ty hvad är räddningshuset annat än en gren i det barmhertighetens verldsträd, som vuxit upp ur — kristendomen? Vid hvarje ny inrättning till medmenniskors hjelp eller frälsning hafva vi hört ropas till oss den varningen: «ju mera man hjelper, desto mera lockar man nöden fram, ju ifrigare man visar sig att frälsa, desto mera uppmuntrar man tanklösheten och försvagar kraften och hågen att hjelpa sig sjelf. Hvarföre skall syndaren omhuldas mera än den rättfärdige? Genom denna slappa kärlek lockar man ju synden att öfverflöda.» — Allt detta synes vara riktigt sagdt; de utpekade farorna äro naturliga. De varnare, som så klaga, finna vi uti evangelium representerade i brodren till den förlorade sonen, vid hvars återkomst fadren bereder gästabud, samt i första timmans arbetare i vingården, hvilka klaga öfver att den elfte timmans arbetare få lika stor dagspenning som de, hvilka «burit dagens tunga och hetta». Jag bekänner för er, att denna klagan alltid gått mig till hjertat, emedan den synes mig så billig och det svaret de få vill synas vara det mindre.

Antingen har nu Kristus orätt och alla de ha orätt, som, inspirerade af hans anda, predikat med ord och gerning hans

Utdrag ur ett bref, skrifvet af Fredrika Bremer i Juni 1848 under hennes vistande i Danmark.

Våren står i full blomma och går högsommaren till mötes. Danmarks öar hafva klädt sig i herrlighet, bokskogarne susa mildt vid de lekande böljorna, storken matar sina ungar, lundarne sjunga, Dannebrog lyser, svajande öfver de blå vågorna under den vårblåa himmelen; men — ingen glädjesång af menniskoröster stiger upp från de vänliga öarne, tårar, bittra tårar — mödrars, enkors, brudars och systrars tårar falla på den sköna, blomsterklädda jorden. Ack! kriget har på nytt brutit ut och många landets ädla söner hafva fallit och falla ännu dagligen under den hopplösa kampen mot en segrande öfvermakt. En liten hop, en million menniskor, kämpar mot trettio millioner. Huru skulle man kunna hoppas? Och dock — underbart, men sannt — är det ingen hopplöshet, ingen misströstan i den lilla hopen. Så fast tro har den på sin rättvisa sak, så fast förtröstan till den rättvise styresmannen af folkens öden. Och folket är i denna sak så enigt, som en man. Ingenting kan bättre karakterisera det danska folklynnet och sinnesstämningen under denna pröfningstid, än den verkan, som frambringades af det olyckliga slaget vid Eckernförde. Underrättelsen derom kom på påskaftonen. Hur det stimmade denna afton på Köpenhamns gator, i synnerhet i trakten af posthuset! Det var en allmän jäsning och en allmän sorg: obekanta, höga och låga, fattiga och rika talade med hvarandra, meddelade hvarandra hvad de hört, gräto tillsammans. Påskdagen strömmade folket till kyrkorna, presterna talade från predikstolarne offentligen om den inträffade olyckan, klagade, tröstade, uppmuntrade. Dödens och uppståndelsens thema hade fått en ny, ingripande betydelse. Folket lyssnade, grät. Det var såsom en klagodag i Israel. Detta skedde på påskdagen.

Annandagen var det stilla i det annars så glada Köpenhamn. Theatrarne voro stängda, man hörde blott suckar,

blott tal om familjers sorg, om bristande hjertan — hustrurs och brudars. *De unga* qvinnorna sörjde icke blott sina bröder, sina trolofvade; deras tårar föllo öfver Dannebrog, öfver Danmark.

Tredje dagen reste sig lifvet åter upp, såsom med ny kraft. Frivilliga matroser kommo sjungande, kommo hundradetals att tillbjuda sig i deras ställe, som stupat eller kommit i fiendens våld vid Eckernförde; rika penningebidrag inflöto från alla håll till nya krigsrustningar, till de sårade och efterlefvande. Den rika mannen gaf tusendetals, den fattiga enkan gaf sin skärf. Mödrarne — ära för Danmarks mödrar! — uppmanade sina unga söner att gå i striden för fäderneslandet. — — Och om aftonen voro theatrarne åter fulla af folk. Alla hjertan, alla ädla känslor syntes hafva öppnat sina källor. Danska folket slöt sig tillsamman som en kärleksfull familj, der en är för alla och alla för en.

Såsom utmärkande sinnesstämningen dessa dagar må anföras följande lilla drag:

Bland de många, som i tidningarne nämndes såsom fallna vid Eckernförde, var en ung man, som *icke* hade fallit, utan på ett nästan underbart sätt hade räddat sig och oväntadt återkom till Köpenhamn. Hans moder och systrar sutto i sina sorgkläder, som de nyss fått färdiga, då — med ens den begråtna sonen och brodern stod midt ibland dem. Nyheten om denna händelse spridde sig som en löpeld genom staden, man jublade, hvarje familj tyckte sig hafva återfått en son, en broder. Tårar af glädje föllo, personer, främmande för det lyckliga hemmet, skyndade dit för att uttala sitt deltagande och såsom bröder omfamna den återkomne, den räddade.

Sedan dess hafva dagar, veckor, månader gått och kriget varar ännu, utsigterna mörkna och fienden framgår segerrik. Men stilla och fast står det lilla folket ännu hoppfullt, beslutet att kämpa till sista blodsdroppen. På de sköna öarne höres ingen glädjesång, men också ingen klagan. Gåfvorna till kriget, till de af kriget lidande flyta till allt jemt, allt rikare från män och qvinnor. Folkets hjerta uppenbarar allt rikare

skatter. Det är stark vilja, ett stort tålamod, ett stort mod i denna tid. Man kan ej se det utan rörelse och beundran. Och derföre —

vänliga öar, förtjusande öar! om tårar ännu länge skola vattna edra marker, om fienden skall suga er märg och pröfningarne skola blifva större och större — vänliga öar, välsignade öar! — välsignade ären J dock. Ty det finnes en seger, en ära, en odödlighet, som ingen yttre öfvermakt kan beröfva, som ett folk kan tillkämpa sig, äfven då det skenbart synes ligga under för den yttre makten. Ja, sjelfva törnekronan kan deraf förvandlas till en ärekrans kring dess tinning. Och derföre —

tårar af Danmarks mödrar och brudar, döttrar och systrar, bittra tårar, fallen, fallen ännu, om så måste vara! Den jord, som J vattnen, är hjeltars jord och den ädla sorgen är ädel glädjes moder. Det kan icke vara annat, än att den Högste Härföraren skall beskydda ett enigt, tappert och ädelt folk, som vet att skatta den sanna friheten och den sanna äran. Och Dannebrog, det älskade Dannebrog! svaje du i glädje öfver Danmarks fjerdar, öfver bölja blå!

FREDRIKA BREMER.

JELFBIOGRAFISKA ANTECKNINGAR, BREF OCH EFTERLEMNADE SKRIFTER;

JEMTE

EN TECKNING AF HENNES LEFNAD OCH PERSONLIGHET,

UTGIFNE

AF

CH. B—R.

SENARE DELEN.

ÖREBRO,
ABR. BOHLIN, 1868.

INNEHÅLL.

Skizzer och uppsatser i obunden stil:

Min dröm . . . . . Sid. 1.
En syn . . . . . » 3.
En violette, funnen i Stockholm 1827 . . . . . » 7.
Vid 40 år . . . . . » 12.
Fönsterbilder:
Mitt fönster 1825 . . . . . » 20.
Mitt fönster 1855 . . . . . » 27.
Systrarne . . . . . » 41.
Blänkfyren . . . . . » 64.
Örninnan . . . . . » 84.
Romanen och Romanerna . . . . . » 87.
Om Romanen såsom vår tids Epos . . . . . » 93.
Barnets bön . . . . . » 98.
Den tacksamma lilla blomman . . . . . » 103.
Den fula handen och den vackra handen . . . . . » 104.
Julaftonen och julottan . . . . . » 110.

Poemer:

Hymn . . . . . » 133.
Evangelium . . . . . » 134.
Nattvarden . . . . . » 135.
Till mina systrar . . . . . » 137.
Kärlekens vagga . . . . . » 139.
Stjernan . . . . . » 140.
Höstsuck . . . . . » 143.
Sjuklingens värf . . . . . » 145.
Resignationen . . . . . » 148.
Tröstens runor i naturen . . . . . » 149.
Vagga och Graf . . . . . » 151.
Min Morgonsång (d. 24 Augusti 1828) . . . . . » 154.
Min Morgonsång (d. 24 Oktober 1828) . . . . . » 155.
Volkanen . . . . . » 157.
Vore jag from . . . . . » 158.
Jag känner dig . . . . . » 159.

Till Erik Gustaf Geijer . . . . . Sid. 160.
I anledning af Tegnérs poem: Resignationen . . . . . » 164.
Mina skrynkor . . . . . » 166.
Öresund i fredstid . . . . . » 169.
Våren . . . . . » 171.
Den tröttas sång . . . . . » 173.
Vinden blåser kallt . . . . . » 175.
Aftontankar . . . . . » 177.

MIN DRÖM.

Jag hade i natt en besynnerlig dröm. Jag tyckte mig vara i tockholm. Det var afton, jag väntade några fremmande, skulle ıst kläda mig för att mottaga dem och gick derföre genom alen, då dörren till denna öppnades och min gamla goda vän ırik Reuterborg trädde in, väl klädd, det gråsprängda håret rydligt lockadt i tupé öfver pannan, alldeles såsom då han — ɜfde. Jag blef förskräckt; ty jag visste väl att han var död ɔr tre år sedan. Men jag blef glad ändå; den tanken flög genom mig: tänk om han icke dött riktigt! och oviss och förånad gick jag emot honom, frågande: är det möjligt? . . . ɪ det icke? . . . «Reuterborg,» inföll han, vänligt och gladt — «jo, det är jag.»

En obeskriflig hemskhet intog mig under det vi begge gingo in i förmaket. Jag kom ihåg att jag sett honom i likkistan . . . kom ihåg det döda, sorgliga uttrycket, som då i hans ansigte hade efterträdt det af godhet och redlighet, — tom ihåg huru jag lagt blommor vid hans fötter och satt i ıans kalla, blånade hand hyacinter, som så vänligt lade sig ifver hans bröst; — jag hade sednare satt blommor på hans ɪaf. Ja, han var visserligen död och hvad jag nu såg var ans vålnad. Medan dessa tankar gingo genom mig, stirrade ıg på gestalten framför mig och vek tillbaka ängsligt, i det jag pprepade: men huru . . . huru är det möjligt?

I detsamma begynte hans ansigte, hitintills vänligt och ıgnt, att bekymras, förvirras, och äfven han vek bort, han lef dimmig och dunkel. Då kom öfver mig en ängslan, att an skulle på detta sätt skiljas ifrån mig. Jag tog mod till ıig, gick åter emot honom, kallade honom med hjertliga namn ch bad honom vara innerligen välkommen, yttrande min stora lädje öfver att återse honom. Nu klarnade han åter, nalka-

des mig och såg allt vänligare, allt mera strålande ut, dock icke på öfverjordiskt vis. Jag tyckte att vi båda spelte hemligen komedi med hvarandra, och att han ville låtsa som om han ej vore död, likasom jag ej ville låta märka, det jag ansåg honom vara kommen ifrån andra verlden. Emedlertid längtade jag obeskrifligt att fråga honom, huru han hade det der, och om han vore lycklig; men jag afhölls af — jag vet icke hvilken fruktan. Han såg innerligen förnöjd och vänlig ut. Jag sade:

Du dröjer väl qvar hos mig i afton, bästa Reuterborg? —

Detta sade jag liksom för att pröfva honom.

«Nej,» svarade han, «jag måste bort på ett ställe för att läsa tidningarne.»

Halft skämtande sade jag: Jo, jo, du läser tidningarne hos Gud fader sjelf. Det stället kan duga något och derpå kan man bli slug.

Han log blott, och jag tyckte allt att det var litet illslugt af honom att vilja göra sig så lefvande och verldslig.

Men, fortfor jag, eftersom du nu icke vill stadna hos mig, så säg mig, Reuterborg, när kommer jag till dig i ditt hem? huru gammal blir jag på jorden?

Han såg litet uppåt och sade, eftersinnande, men mycket bestämdt:

«Du blir sextiosex och halftredjedels år gammal.»

Så gammal? sade jag. Jag måste då lefva ännu länge på jorden; men Guds vilja ske!

I detsamma vaknade jag med en liflig känsla af att ha fått veta min dödstid. Jag är nu fyratiofem år gammal. Således tjugoett år till. Gud fullborde i mig det verk, som mig må vara gifvet att utföra.

Årsta den 23 Mars 1847.

EN SYN.

Jag såg en thron stå i klart skinande ljus, och från dens anlete, som satt på thronen, utgick en glans, som uppfyllde och förherrligade allt. Skaror af Serafer och Cheruber omgåfvo honom, vändande sina anleten ömsom mot honom och ömsom mot en oändlig rymd framför dem, liknande ett gränslöst molnhaf. Det tycktes som om de väntade något.

Hvad är det, som skall ske? frågade jag en engel, som stod mig nära.

«Vet du ej,» svarade han, «att *Herren* vill i dag bepröfva de jordiska folkens andar? De skola kallas fram inför honom och undfå belöning eller straff, allt efter som de uppfyllt sina värf.»

Och nu hörde jag en röst, stark som ett thordön, utropa:

«Stå upp, du det äldsta ibland de nordiska folken! Stå upp inför din herre!»

Och ur det omätliga molnhafvet såg jag uppstå en skepnad, lik en qvinnas, med ädla, allvarsamma drag, ren och frimodig blick. En linhvit, osmyckad klädnad slöt sig mjukt omkring hennes starka, men rena former, nordstjernan lyste stilla öfver hennes panna, och under det hon gick fram emot thronen föryngrades och förskönades hennes ansigte i ljuset, som strömmade från densamma. Jag hörde en chör af otaliga röster sjunga sålunda:

«I strid med nöden har hon uppammat sina barn, men redeligen har hon kämpat. Sin frihet har hon värnat med egen kraft och vid den eviga Förlossarens röst förvisade hon träldomen från sin fria jord. Sjelf fri, har hon dragit svärdet och gjutit sitt blod för de förtrycktas sak. Derföre skola hennes fel varda henne förlåtna och hon skall undfå kraft att bekämpa

sina onda andar, kraft att förkunna frihetens evangelium i eviga lagars namn. Frukta dig ej, du lilla folk! det är din herres vilja att sätta dig öfver många rika och stora. Träd fram att undfå din faders välsignelse!»

Tillbedjande böjde hon sig inför den evige. Gyllene moln kringhvärfde henne och harpor klingade. Jag måste betäcka mina bländade ögon; men de gräto i lycksalighet; ty den välsignade — hon var min moder.

När jag åter såg upp, skådade jag ånyo himmelska härskaror i rymden, och en annan gestalt flöt praktfull upp ur molnhafvet. Hon var ståtlig och skön såsom en drottning, hennes kläder lyste af guld, men dragen af mörka lidelser plöjde hennes anlete och fördystrade hennes panna. Blicken var dock stadig och öppen såsom af ett stort medvetande. Hon såg lugnt emot thronen och tillbad under det hon gick fram.

Den himmelska chören sjöng:

«Stora hafva hennes synder varit; men hon har afsvurit dem vid den heliges fot. Hon har svurit *hans* fana, som gick ur Gudomsskötet för att säga åt jordens barn: «I ären alla bröder och Gud är eder fader.» — Hon har brutit sina fångars bojor, och kärlekens gerningar ha utplånat grymhetens spår. Derföre skola hennes synder varda henne tillgifne och hon skall upplefva herrliga dagar och stiga från den ena klarheten till den andra.»

Och medan de sjöngo och den besjungna framgick mot thronen förklarades äfven hennes anlete af klarheten, mot hvilken hon gick, och fårorna i hennes panna blefvo såsom strimmor af ljus.

En stund gick om och jag hörde åter den ropandes röst:

«Du, det yngsta af de stora folken på jorden, du, budbärerska af Herrens sista ord till menskoslägtet! — stig upp, träd fram inför din domare!»

Och jag såg liksom en grönskande höjd uppstiga öfver molnhafvet och på den uppträdde en skepnad — o huru herrlig! Ungdom och skönhet och kraft utmärkte hennes väsen, hoppets morgonrodnad lågade på kinderna och i de sköna, lifs-

glada blickarne. På hennes friska läppar tycktes ligga lifvets ord. Rika och lysande kläder omslöto den ungdomsstarka gestalten; på sitt hufvud bar hon ett diadem af tjugosex stjernor, strålande af olika ljus. Med sin högra hand höjde hon en fana, som vinden utvecklade, och på hvilken man läste «frihet».

Hon var så skön, att jag tjusades af hennes anblick, och jag kallade henne i mitt hjerta: jordens förhoppning. Och de himmelska härskarorna och de jordiska folkens andar vände mot henne uppmärksamt sina blickar.

De himmelska rösterna sjöngo ljufligt:

«Träd fram inför din skapare, du unga, du begåfvade, du, den yngsta och skönaste af hans döttrar.»

Och hon rörde sig, men icke framåt. Hon skred fram i sned riktning, utan att tyckas sjelf veta det. Dock vacklade hon stundom, och då syntes i hennes ansigte en rörelse af oro och förlägenhet. Förundrad betraktade jag henne uppmärksammare och fick då se, att vid hennes fot var fästad en gyllene kedja, hvars andra ända var smidd kring armen af en neger, som gick några steg bakom henne och tycktes vara hennes tjenare. Äfven denne rörde sig, men halfsofvande och vårdslöst, under det han oförmärkt nalkades en förfärlig afgrund, der drakar, ormar och slembetäckta hafsdjur af afskyväckande skepnader, krälade om hvarandra. Den sköna herrskarinnan följde, utan att märka det, slafvens dragning, och jag såg klart stunden nalkas, då båda skulle störta i djupet. Jag ryste och var nära att ropa till högt, då jag fick höra de himmelskas chör, lik en storm, dåna genom rymden:

«Vakna, olyckliga, vakna! Se din träldom, din fara. Gif frihet och blif sjelf fri. Låt ordet, hvars fana du bär, blifva sanning. Annars skall du förgås i din lögn.»

Ljuset vek bort från himlen. Moln sjönko som tåreslöjor framför thronen.

Den himmelska chören sjöng:

«När han bortvänder sitt ansigte, då kommer mörker öfver folken på jorden. När han tager sin anda bort, då förgås de, och varda till stoft igen.»

Derpå blef det tyst, så tyst och stumt, som när andedrägten återhålles i ångestfull väntan på något, som skall ske.

Mitt hjerta bäfvade. Det frågade: skall hon förlossas och stiga eller skall hon nedstörsta i den eviges åsyn? — Frågande vände sig min blick mot rymden och sökte henne; men då — försvann min syn.

EN VIOLETTE,

FUNNEN I STOCKHOLM 1827.

"Hvem hade kunnat förmoda så mycken dygd vandra emellan tvänne mjölkflaskor!» utropade min vän doktor S., i det han en varm Augustiafton trädde inom min dörr, satte sig utmattad på en stol och torkade svetten af pannan. Jag begärde förklaring öfver detta utrop, som föreföll mig besynnerligt, och han berättade.

Du skall veta, min vän, att jag haft en liten bekantskap i ett hus snedt emot mitt, — jo, just en liten nätt bekantskap, en gammal madam, som i tio års tid hemtat mig mjölk och grädda två gånger i veckan. Under hela denna tid har hon, tyst, snygg och ärlig, kommit och gått med en djup nigning, ett «goddag» och ett «stor tack», utan att det någonsin fallit mig in att anse henne annorlunda än såsom ett gammalt ordentligt urverk, som slår sina vissa slag på sina vissa timmar, eller såsom en af detta slags menniskor, som lefva, de veta ej precist hvarföre, som gå genom lifvet, de veta ej huru, och som ändock från morgon till middag, från middag till qväll komma långt drägligare fram till slutet, än de, som veta tio gånger mera. Förleden vecka uteblef hon för första gången begge mjölkdagarne. Jag började undra om mitt gamla goda urverk redan stadnat för alltid och ämnade se efter, huru det stod till dermed, då i dag på morgonen en gosse af omkring tio års ålder kom in till mig och bad, med tårar i ögonen, att jag ville komma till hans goda Nanna, som var mycket sjuk. Jag följde gossen öfver gatan in i huset, der min mjölkhustru bor, och in i ett snyggt, men torftigt utseende rum, der min välbekanta gamla låg på en halmbädd och, såsom det tycktes, illa deran. Ett välklädt fruntimmer, emellan tjugo och trettio år gammalt, med ett behagligt, men ytterst sjuk-

ligt utseende, satt vid hennes sida och höll hennes hand emellan sina händer. Framför den gamla låg en ung flicka på knä och grät. Hon var af ungefär samma ålder som gossen, hennes bror. Jag var något förundrad öfver hvad jag såg, men som jag ej tycker om öfverflödigt frågande, så underrättade jag mig blott om den sjukas tillstånd. Hon orkade sjelf ej stort tala, utan den unga frun sökte, med ett synbarligen beklämdt hjerta, göra reda för sjukdomen. Jag förordnade något, talade, efter min vana, ej många ord och tog, i det jag gick ut, en pris snus, tviflande i mitt sinne storligen på läkemedels kraft öfver en varelse, som ålderdom, fattigdom och sjukdom förde fram emot döden. Och om, tänkte jag, jag än kunde denna gång rädda henne, så vore det väl ingen stor välgerning jag dermed gjorde henne. Att ännu några år stappla bekymmersamt fram för att förtjena ett bekymmersamt bröd och slutligen dö på en halmbädd, — det är ej värdt ett rhabarberpulver. För de gamla och fattiga är döden en tröstande engel, för hvilken doktorerna ej borde stå i vägen. Ofta hjelpa deras medikamenter ej till annat, än att låta den stackars patienten åter smaka hvad som är bittrare än de alla — lifvet. Under detta lilla samtal med mig sjelf stod jag ännu qvar i förstugan och förstörde med min käpp en spindelväf, tvänne förtviflade flugor till förlossning, hvilka visade sin tacksamhet derför genom att icke lemna min näsa i fred.

Nu märkte jag, att den unga frun hade följt efter mig. «Bästa herr doktor!» sade hon, med darrande röst och hopknäppta händer, «förlåt, — men — om Ni visste hvilket lif det gäller — skulle Ni använda all er konst, alla edra bemödanden.» — Ett menniskolif, min fru, svarade jag, är alltid dyrbart; min konst är ej allsmäktig, men mina bemödanden lika för alla. — Hon såg ut som hon ej rätt trodde mig, och i sanning kände jag några små stickningar i mitt samvete; jag mumlade något om att det skulle fägna mig få höra hvad som närmare rörde den sjuka. Frun öppnade en dörr på motsatta sidan och sade med säkrare röst: «Vill Ni vara god att stiga in ett ögonblick; det skall Ni ej ångra — jag vill göra er

bekant med er patient och Ni skall kanske derefter betänka er på en annan behandling.»

Hon förde mig in i ett litet, väl möbleradt rum och derifrån i ett annat, der till och med en viss elegance herrskade. «Se er väl omkring, bästa herr doktor,» sade hon. «Dessa rum, allt hvad här är, hvarje stol, hvarje dyna, ja, mina egna kläder och mina barns äro skänker af den gamla fattiga gumma, som Ni nyss såg liggande på halm.» — Tårar lyste i den unga fruns ögon. Uppväckt ur min flegmatiska dvala, bad jag henne ifrigt om ytterligare förklaring. Vi satte oss, och med en röst, som ofta förgäfves sträfvade efter fasthet, fortfor hon: «Min gamla goda Nanna tjente i mina föräldrars hus och gick i min tjenst då jag gifte mig. Min man och jag egde blott litet, men vi hade nog. Han lät öfvertala sig att gå i borgen för en af sina vänner, blef bedragen och vi förlorade allt. Sorgen deröfver förtärde honom och efter en tvåårig sjukdom dog han, lemnande mig djupt sörjande med två ganska späda barn och med skulder, hvilka jag såg mig utur stånd att betala. Äfven jag hade af sorg och vakor blifvit ytterst sjuklig och skulle säkert med mina barn förgåtts i elände, om ej min Nanna varit. Redan under min mans sjukdom, då hon såg att det lilla vi hade qvar på långt när icke förslog till hushållet och till de omkostnader, som hans tillstånd gjorde nödvändiga, åtog hon sig, oss ovetande, mjölkförsäljning, och hvad hon dermed förtjente använde hon för oss. Efter min goda mans död, då jag af sjuklighet var ur stånd till det aldra minsta, försörjde hon mig och mina fattiga barn helt och hållet. Hon arbetade som en träl dagarne igenom, och ofta, då jag under sömnlösa nätter vakade på mitt läger, hörde jag hennes spinnrock surra i rummet bredvid eller såg jag genom dörrspringan skenet af det ljus, vid hvilket hon satt och arbetade för mina små och deras stackars mor. Bättre föda, kläder, goda husrum förskaffade oss småningom hennes oförtrutna bemödanden; mjölkförsäljningen blef indrägtigare sedan hon blifvit mera känd, och allt, allt, allt använde hon för oss. Hon lefde som hon ej varit till för sig sjelf, hennes bädd var halmen, hennes föda

det sämsta vi lemnat, och aldrig kunde våra böner förmå henne att i det minsta dela lika med oss. Alltid vänlig, glad, fastän tyst, kunde i hennes blick alltid läsas de ord, hon stundom yttrade för att trösta mig: «Söta fru! nog blir allt bra igen.» — Ja, goda Nanna, du gjorde det bra; dag och natt arbetade du för mig och ville ej en gång ha en tack derför. — Då jag blef nog frisk igen för att kunna sjelf arbeta, ville jag att hon skulle gifva sig någon ro, så mycket mer behöflig, som hennes helsa var mycket försvagad och hon synbart blef dagligen mera orklös; men fåfängt. Hon fortsatte sin mjölkförsäljning ända till förra veckan, då hon sjuknade. Hon önskar att kunna lefva för att ännu tjena mig och mina barn. För sig sjelf är hon likgiltig såsom för en redan afliden; jag har ej kunnat förmå henne att flytta in i ett bättre rum, på en mjukare bädd. «Jag är van dervid,» säger hon, «det är godt nog åt mig.» — O! om Ni visste huru ännu för kort tid sedan det hoppet gladde mig att snart kunna arbeta för henne, som så länge arbetat för mig, att se hennes ålderdom lugn och lycklig genom våra ömma omsorger och tacksamma kärlek, så skulle Ni äfven inse, huru bittert jag måste känna det, att se henne falla ett offer för sin hjeltemodiga tillgifvenhet just i den stund, då hon genom mig och mina barn skulle kunna njuta välförtjent lön för en half lifstids uppoffringar. Om Ni det kan, herr doktor, så rädda henne, — för hennes skull, som ännu kan på jorden lefva lyckliga dagar, — för min skull, ty jag skulle knappast kunna bära föreställningen om att ha varit orsaken till denna englavarelses död, — för mina barns skull, som älska henne ömt, som i henne skulle förlora ett dagligt exempel af de ädlaste dygder. Rädda henne . . . och min tacksamhet» . . . Jag steg upp och bad henne vara tyst dermed. Man är belönad nog blott genom att lyckas rädda ett sådant lif, sade jag och begaf mig åter till den sjuka. Jag medger att jag nu betraktade henne med helt andra ögon och tröstade frun och barnen med den försäkran, att om ej hennes lifslod vore alldeles utlupet, så skulle min dråpliga mixtur sätta spännkraft ånyo i fjädrarne och bringa pendeln i frisk sväng.

«Nå, hvad tycker du om menniskan? tillade doktorn — hade jag ej rätt i mitt utrop: hvem kunde förmoda så mycken dygd vandra emellan tvänne mjölkflaskor!»

Jag gaf honom rätt uti att denna grad af sjelfförnekande dygd är ovanlig. Likväl tror jag, att om man gjorde sig mödan att söka, så skulle man oftare finna den inom den klass man kallar den obildade, än inom högre kretsars förfinade atmosfer. Själens adel, hjertats egenskaper likna dessa söta honungssafter, som ängens enklaste blommor bevara i sitt sköte, då ofta blomsterparterrens och orangeriets underbara plantor hysa gift under granna blad. Sällan bildar konsten utan att tillika förbilda och vanligtvis förlorar man i inre värde hvad man vinner i yttre behag.

Tvifvelaktigt kan vara om man må tillskrifva doktor S—s underbara mixtur den gamlas tillfrisknande, eller om icke hennes egen natur och hennes herrskaps ömma vård snarare voro orsaken dertill; allt nog, hon blef fullkomligt återställd till helsan. Min vän ger henne ett årligt penningeunderstöd, hvilket hon helt och hållet använder för sin nu mera lyckliga fru och dennas älskvärda barn. Hon hemtar ännu två gånger i veckan mjölk till min vän och allt hvad hon samtycker att för egen del mottaga af honom är den kopp kaffe på sockerbit jemte skorpor, som doktorn alltid håller för henne tillreds hvarje morgon hon kommer; men derför vill hon nödvändigt slå af sex styfver på hvarje kanna mjölk han köper. På hvad sätt de slutligen blifvit sams härom, det vet jag icke.

VID 40 ÅR.

Man har besjungit det femtonde året såsom lifvets rosentid, och låtit den blomstra till tjugu, ja till tjugufem; man har satt sextio och sjuttiotalet i ära såsom vishetens och de mogna dygdernas år; jag vill prisa talet fyratio, århundradets och mitt eget nuvarande åratal. Jag känner en fröken, som vid tjugu-åtta års ålder gaf sig trettio, emedan — sade hon — hvad är det värdt att pruta på de par åren?! Må hända går jag litet i hennes fotspår, ty jag tänker såsom hon: 38, 39, 40, — det är ungefär detsamma. Visdomständerna och skrynklorna äro allaredan komna.

Fyratio år! känner du ej dervid någonting *satt?* Vid fyratio år har man också vanligtvis satt sig i lifvet. Det gör, att man kan vandra omkring med lugn och se sig om i verlden, och — — i verlden finnes mycket att se. — Århundradet har också satt sig; men det sitter på — riksdag, och grundar på *staten*, derför ser det hvarken roligt eller oroligt ut, men fundersamt. Så också fyratioårs-menniskan. Ej mer slår hjertat oroligt före en bal, och ändå oroligare efter den; ej mer står man som fattig kandidat i lifvet, kandidat till *någonting*, sliten af önskningar, af förhoppningar, af ovissheter, motigheter, af fröjder och qval; ej mer antar själsstämningen kameleontlikt intryck af hvart nytt föremål och springer öfver från rosenrödt till svart, från grönt till grått inom några timmar, ej mer ser du i hvarje menniska, som du möter, en märkvärdig person i ditt lifs roman, och i hvarje yttrad omening ett vidunder, som du måste rusa in på och bekämpa, såsom Don Quixotte bekämpade sin väderqvarn; ej mer behöfver du dansa när du vill sitta, och gå efter andras vilja när du har din egen, — — med ett ord, du är ifrån mycken oro och mycket besvär. Månget rosenskimmer har väl bleknat, det är sannt, men också

mången dimma har klarnat; du ser bättre din väg, går den stilla fram, ej kastad hit och dit af vinden, såsom i ungdomen, ej stapplande mot kryckan, såsom i ålderdomen, du går bastant på dina egna ben och kan se dig omkring i verlden, utan att komma i handgemäng med den. Fyratio år är betraktelsens, är besinningens ålder. Lefve den!

Jag var i går i staden. Det är ändå en egen sak med en stor stad. Det känner man bäst, när man lefvat en tid på landet. Landet! — Jag ville, att alla menniskor kunde lefva der och bli rätt bekanta med dess fridfulla föremål. Huru godt för sjuka ögon (sjuka åt verld och menniskor), att hvila sig på «*Ögontrösten*», som Sveriges Flora så rikt planterat på våra gröna marker, att se i gamla skogar «*Tallörten*», saftig och välluktande, uppstiga ur magraste jord, vid furornas rötter, att höra vågorna slå mot stranden, att hvila vid sorlande bäcken, när «*Gullspira*» och «*Fackelört*» lysa i buskarne vid dess bräddar, att lyssna till landtfolkets sånger om qvällen, medan de volma det doftande höet, att se korna beta på nyslagna ängen, och fåren se'n! — — — idel lugna, friska bilder, som föra frid och svalka till sinnet. Man blir frommare och friskare. Ja, alla menniskor borde lefva på landet, men deremellan besöka staden. Det var just hvad jag gjorde i går.

Stockholm är ej en mycket stor eller folkrik stad; London är mycket, mycket större. Men Stockholm är ändå en riktig *hufvudstad*. — Jag tycker den är präktig.

Född af ett bröllop och af ett mord,*) barn af kärleken och hämnden, marken vigd af mjöd och kungablod, stod det fordna *Agnefit*, det nuvarande Stockholm, upp ur vågor, söta och bittra. Ännu, liksom då, blanda Lögarn och Saltsjön sina böljor vid dess strand, och kärlek och hat, dygd och brott, stort och smått, skönt och fult, bittert och ljuft lefver derinom och rör sig i underlig förening.

---

*) Ur berättelsen i Svenska historien huru konung Agne, af Ynglingaätten, efter att hafva besegrat en finsk konung och tillfångatagit hans dotter, blef, när vid hemfärden ett gästabud för deras bröllop firades och han derunder druckit sig rusig, upphängd i ett träd på hennes anstiftan.

Solen, den höga och rena, lyste öfver denna chaotiska verld, på Augusti-eftermiddagen, då jag gick ut på vandring, för att se mig omkring. Alla föremål stodo fram i skarpa dagrar.

Riddarhuset — — hm! — — hvad har jag der att göra? Der rådslå de myndige i samhället om samhällets bästa, och jag hör, Gudnås, (eller Gud ske lof) till de omyndiga i staten och hvilka, säga de vise, böra för samhällets bästa alltid förblifva så (i politisk mening).

Två ting tror jag på, och det tredje är mig ganska visst.

1:o. Att de vise ha rätt.

2:o. Att icke tvång, såsom nu, utan fritt val, fri öfvertygelse (som måste föregås af en fullkomlig emancipation) bör och skall en gång bestämma qvinnans samhällsställning.

3:o. Att jag icke vill lefva den dag, en sådan emancipation sker, och se alla de galenskaper och dumheter komma ut på torget, som nu vackert sitta hemma och spinna i tysthet. Ty säkert är (sade nyss skrattande min yngsta syster) att alla de galna vilja regera, och det blir en skam för hela corps'n!

Emellertid — — lemnar jag Riddarhuset å sido. Gustaf Wasa står på Riddarhustorget. Jag dröjer alltid gerna en stund vid den bilden. När jag från menniskoansigtena på gatan (mitt eget bland dem) ser upp till detta anlete, förekommer det mig, att det måste ligga någon sanning i den Indiska mythen, att en del menniskor äro utgångna af Skaparens hufvud, en del af hans fötter. Man behöfver derföre ej ordna dem i Indiska kaster. Inga Parias! Se i naturen. Stå icke bredvid hvarandra mossa och jern-ek, rofva och astrakan, sippa och rosenbuske? De dricka dock af samma dagg och utveckla sig och blomma i ljuset af samma sol. Men åter till hjeltestoden. Så skall en kung och en hjelte se ut. Så fri och fast, så lugn och glad. Det är vid kommando-ordet af en sådan mun, som folken resa sig och gå framåt. Gustaf Wasas sista ord var: «Ja!» Så var hans lif: kraftigt bestyrkande. Ett *kungalif*.

Som jag stod och betraktade det herrliga hufvudet, såg jag en stor spindel spinna sin tråd emellan spiran och lagerkronan. Hvad ville den der?

Der nära höja sig konungagrafvarne. Spiror och kronor ha nedsjunkit der. Hufvuden och händer, som burit dem, hvila der i mörker och mull. Skönt, att en djerf spira åter reser sig öfver dem och pekar på grafvarnes förhoppning! Skönt, att öfver de döda reser sig templet der det predikas — — — odödlighet.

Rundt omkring på Riddarholmen stå vackra, stora byggningar, förr enskiltas palats, nu allmänna verk! Tidens tecken!

I rak linea från kungastoden, nedåt vattnet, sitta en rad — — drottningar, hvar för sitt rike. Visst är, att månglerskor alltid förekommit mig ha en viss likhet med drottningar. Men visserligen är det en åtskillnad, — en stor! Der sutto emellertid visthusdrottningarna mäktiga och myndiga, hvar vid ena ändan af sitt långa bord eller rike, öfver hvars provinser de höllo skarpt och vaksamt öga. Hvilka herrliga provinser! Här grönsaker af alla slag, här rotfrukter, här bär af alla färger och sorter, här blommor i krukor och qvastar. Fruar och pigor gå omkring, betrakta, fråga, välja, pruta, köpa. En äldre herre — ser ut att ha rik pung — betraktar herrligheterna, gör sura miner — ser ut att ha dålig mage. Den der trasiga pojken har visst ej många styfver, men ack! hur begärligt han äter ur pappersstruten, som han fått full med bär. Hvilken af de två har det bäst? Gammalmodig, ledsam fråga! Bevars ifrån ett svar!

Storkyrkobrinken! Boklådor, boklådor, boklådor. «Det flyga inga stekta sparfvar i munnen», säger ett gammalt ordspråk. Men väl bättre är det nu för tiden, mitt kära ordspråk! Ty hvad behöfs nu för tiden för att inhemta kunskap af alla slag? Endast gapa. Lyckliga tid!

Utåt Norrbro hvilka mångfaldiga arter af yrken och ansigten! Det rör sig brokigt och hvimlande nedanför det gamla slottet, som herrskar i stilla majestät och ur hundra fönster, liksom ur Argusögon, blickar ut öfver strömmen och staden,

och fägnar ögat genom sin vackra storhet. — — Roligt att se folk gå in och ut i Bazarens granna bodar, köpa tyger, böcker, musikalier, «Madame Bishop», «Ärkebiskopen», cigarrer, Gud vet allt hvad; roligt se folk ha bra med pengar! Jag går ej dit — — i dag, ser hellre på folket utanför. Der sväfvade en ung, tjusande, på högsta modet klädd dame, i flor och musslin, förbi trappan, der tiggarkäringen, knappast skyld i sina trasor, gnager på sin mögliga brödbit. Der — — men här korsade en ung man mina tankar. Han kom upp på bron ifrån Strömparterren. Ansigtet vackert, men hvilka spår af förstörelse! I vild oordning hängde det mörka håret, vildare var oordningen i blicken, hatten för liten för hufvudet, illa tilltygad, kläderna äfvenså. Så gick han med hastiga steg öfver bron, i det klara solljuset, genom den brokiga mängden. En ung flicka, rosenröd till kinder och klädning, såg på honom och — — skrattade. Den barnsliga! En stor herre, med något drygt utseende, såg på honom och studsade. Tänk dig ett stort, välmående, rödt och hvitt ansigte, i hvilket näsa, mun, ögon, allt med ett ord, vätter starkt uppåt, och så på detta en mine af förvåning, och du förlåter mig visst, att jag måste le. Den olycklige ynglingen gick fram genom mängden. Der han gick fram, vändes hastigt hufvuden efter honom, så åter hastigt bort. Han gick, gick — mot förderfvets brant, tyckte jag; — han försvann. Folkströmmen slöt sig sorlande bakom honom; mörkgrön och strid brusade och hvirflade strömmen under brons hvalfbågar. Det är här som de bittra och söta vattnen mötas, brottas och förenas. Båtar, fulla af folk, rodde fram och åter på båda sidor om bron. Fiskare i sina små farkoster lågo stilla på strömmen och metade. Fiskmåsar kretsade, skreko, döko. På Strömparterren viftade silfverpopplarne. Der nere lekte vackra barn, från bänkarne under träden vakade unga mödrar. Vid små bord sutto små sällskap, åto glacer, skrattade och pratade. Herrar rökte cigarrer och läste tidningar. «Necken» åkte fradgande fram på strömmen, lade till vid parterren och bjöd på en färd till Djurgården. Muntra menniskor följde bjudningen och snabbt med dem for

Necken åter af på böljorna blå. Bekymmer, mörka blickar och skepnader — — hvar funnos de? Icke här.

Hästar, kärror och åkare, högre och lägre, äro högst fatala ting i en stad. Dessas farande och korsande hindra mig alltid att med sans och samling gå öfver Gustaf Adolfs torg. Och derföre får du heller ingenting veta om mina tankar vid den «Stores» stod, ej ett ord om hans generaler eller om kungliga operan, icke heller för hvem det var, som vakten just då skrek sitt gälla: «i gevär!»

Lugnare är under lindarne på fältet längre bort. Gamla Kungsträdgården är ännu en fridlyst plats, der barnen i ro kunna springa och leka, de gamla hvila, stilla vandrare trampa upp och ned, blickande i de stora, lummiga trädens skuggor ut i den rörliga verlden rundtomkring, ut åt strömmen och slottet. Augusti-aftonen var qvalmig; det ångade stadstungt öfver fältet; men lindarne blommade och en doft af deras friska vällukt bröt då och då genom den tryckande luften. På vägen åt Djurgården rasslade vagnar och giggar; herrar gallopperade på vackra hästar. I alléerna var det stilla. *Ett par* gick der, som jag en god stund följde med ögonen. *Han* var lång, medelålders (vid de gyllne fyratio), med ett ädelt, äkta manligt utseende, kraft och mildhet förenade. *Hon* var mindre, växten fin, ansigtet ljuft och ungdomligt. De gingo sakta och talade med hvarandra, och då han såg ned mot henne, hon upp mot honom, var det i deras ansigten, i deras väsen något, som lät mig tänka: «*så* är det riktigt, *så* är det skönt!» De gingo arm i arm, nära slutna till hvarandra, förtroendefulla, förenade i ren kärlek, lycksaliga i lindarnes skugga.

Längre bort, på en bänk, satt en af Sveriges rikaste och förnämste herrar. En ståtlig gestalt. Han satt ensam och tankfull, lutad mot sin käpp. På nästa bänk satt en usling, slarfvorna räckte ej till att skyla hans kropp. Äfven han satt tankfull, lutad mot sin staf. Öfver båda vaggade lindarne sina doftande kronor. Klockorna ringde i kyrktornen. Ljud af musik hördes från strömmen.

Min väg förde mig sedan långt ut på malmen. Här aftaga husen, krypa såsom kojor uppföre berg eller sjunka mot slätten; allt blir lägre, trängre, armare, staden tynar af mot landet, gatan förlorar sig i landsvägen. Här bor småfolket. Det är Cryptogamernas verld inom stadslifvet. Dock älskar forskaren att rikta sitt synglas på den och upptäcka det stora, det betydningsfulla i det skenbart ringa.

Här, långt ut på malmen är en trång gata, och på den gatan ett litet hus och i det huset ett gammalt par. Unga blomstrande fästmö! Kan du begripa, att hustrun der var femtiosju år gammal, då hon stod brud med sin lika gamla man? Och kan du tro, att den lilla Gud, som flyr så många unga, sköna par i de stora husen midt i staden, tagit sig husrum hos det gamla paret, i det lilla huset, på den smala gatan?! Så är det likväl. Man och hustru der älska hvarandra af allt hjerta och göra hvarandra jemt små syrpriser. Gumman visade mig sin spis. Den hade förr varit låg och besvärlig att begagna. Gubben kunde ej bära att se, huru gumman vid den krökte sin rygg. Han passade på en gång, då hon var borta för några dagar, och lät mura upp spisen en half aln. Nu var den så dråplig som någon spis i verlden, och hur muntert måste ej flammorna från dess härd dansa och lysa inom det lilla hemmet. Jag är ej viss på, att jag skulle se på Coliseums ruiner med så mycket nöje, som på den uppmurade spisen. Gumman skröt äfven af en liten trädgård med *ett* träd uti, samt en «riktig berceau» af halfnakna syrenqvistar, öfverdragna med spindelväf. «Svenska fattigdomen!» tänkte jag, och kom i håg hvad i detta lilla uttrycket ligger utsagdt om förmågan att känna sig rik af litet, ja nästan af intet.

Der i huset tittade jag händelsevis in i ett mörkt rum; en skugglik gestalt neg derinne. Det var en sjuttioårig, ogift qvinna, som der lefde i armod och förnöjsamhet, med sina händers arbete förtjenande sitt bröd, och som ännu aldrig begärt eller fått understöd af någon. Hon bakar ett slags små bakelser och säljer dem ut till månglerskor för en skilling stycket. «Nå, inte ville jag äta dem!» sade med en betydelsefull

grimas den förmögnare gumman, som berättade härom (gumman till spisen, till trädet, till spindelväfs-berceaun), «men pojkar och så'nader köpa dem allt, och dermed betalar hon sin föda och sin hyra. Nå kläder — — stackare! — — dem har hon inga andra än dem hon går och står uti, men förnöjd är hon i dem, och så beskedlig och alltid glad.»

Men kan ni tro, mitt herrskap, att denna fattiga qvinna hade sin — stolthet! Och hvad utgjorde denna stolthet, gömd i den enda klädningen, i det mörka, ensliga rummet?

«Jag har aldrig varit någon till last, och ingen skall kunna säga, att jag har betungat staten!» sade den gamla, och de matta sjuttioåriga ögonen glänste härvid af ett ädelt medvetande. Också en patriotism, och så god som någon.

Är du trött af min vandring? Jag var det då vid laget sjelf, och derföre gick jag — — hem. Derifrån bjuder jag dig: lef väl! Gud gifve dig friska ögon, håg, tid och frihet, att se dig om i verlden, och någon hemmavid att berätta för hvad du ser, någon, som ler åt dina infall, tåras åt din smärta, roas af dina intryck, någon att innerligt hålla af, och du skall få se huru godt, huru välsignadt lifvet kan kännas vid 40 år!

FÖNSTER-BILDER.

MITT FÖNSTER 1825.

BESÖKET.

Skada att hela verlden så väl vet hvad ett fönster är! Dess beskrifvande hade eljest kunnat ge mig ämne till rätt märkvärdiga beskrifningar. Nu vill jag blott anmärka, hvad hela verlden dock ej så noga gifvit akt på, nemligen alla de förmåner, som den prisvärda inrättningen *fönstret* tillskyndar oss menniskor, och särdeles oss stadsboer under vintertid, då vi, för att icke förfrysa, måste, som björnen, tillbringa den mesta tiden i vårt varma ide. Till tacksamt minne häraf har jag uppsatt följande promemoria angående dessa förmåner:

1:o. Utsigt öfver jorden.
2:o. Uppsigt till himlen.
3:o. Öfversigt af egna och andras angelägenheter.
4:o. Insigt i dagliga lifvet.
5:o. Anledning till betraktelser.
6:o. Ljus under dagens lopp.
7:o. Luft när vi önska det; och
8:o. Tillflykt mot det civiliserade hvardagslifvets hydra, hon, som låter fransmannen göra sottiser, engelsmannen hänga sig, tysken skrifva sömngifvande böcker, svensken supa eller spela kort och hela verlden gäspa: hon som hänger bly vid tidens vingar och gör minuterna oändliga, hon, på hvars räkning man gerna kan skrifva hälften af det onda, som sker i verlden, hvilken nästan alla menniskor känna och alla menniskor frukta, med ett ord — *ledsnaden*. Huru gerna ville man ej köra henne på porten, kasta henne ut genom fönstret, döda, tillintetgöra henne. Men — hon är odödlig på jorden, liksom njutningen och smärtan, och infinner sig gerna, såsom en tråkig

sällskapsdam, då *de* uteblifva och man ej gjort förbund mot henne med en vän, säkrare, mäktigare än de.

Mycket känner jag icke ledsnaden genom personlig bekantskap; dock har jag erfarit henne i fordna dagar, då jag, för att fly henne, flydde till mitt fönster och fick hjelp derifrån. Jag minnes isynnerhet en dag, eller rättare en afton! . . . Jag var den tiden ung och bar i mitt bröst ett hjerta, som klappade af längtan efter lifvets rikedomar, efter den tillvarelsens fullhet, som jag hört talas om och läst om, och som jag djupt kände, att jag kunde gifvande och mottagande njuta, men som jag då ännu aldrig smakat. Ty mitt hem var rikt nog på siden och grannlåt och fransyska gravyrer och kalaser och ekipager; men mitt lif var ändå armt och min själ hungrade. Sådant händer mången. Jag bodde i hufvudstaden. Alla de mina, fader, moder och syskon voro denna afton borta på borgerskapets nyårs-bal för den kungl. familjen, men jag måste bli hemma för att sköta qvarlefvan af en liten förkylning och hålla sällskap åt gamla farmor. (N. b. jag hyste en liten misstanka att öfverlefvan af min förkylning förstorades något af mina goda föräldrar, för gamla farmors skull, och på det hon skulle ha sällskap, hvilket icke stämde mig för det bästa.) Men — jag torkade, i hemlighet, bort en tår, gladde mig åt att min äldsta syster var så vacker i sin nya baldrägt och att hon möjligen kunde få dansa med kronprinsen, fägnade mig åt min unga brors nya uniform, i hvilken han såg så ståtlig ut, och beslöt att — roa mig sjelf så godt jag kunde i min ensamhet, med läsning, musik och — mig sjelf. Gamla farmor var icke muntrande. Hon var något döf och tillbringade aftnarna med att för sig sjelf spå i kort, ända till sängdags, klockan tio, då hon alltid, oföränderligen, efter att ha sett på klockan, tog sitt ljus och sade: «Nej, nu ska vi väl gå till den sednare afdelningen;» eller ock: «Nej, nu ska vi väl tänka på fjäderholmarne!» hvilket vanligen var signalen för hela huset att gå till hvila, men för mig ofta icke till någon hvila; ty oroliga känslor och tankar läto fjäderholmarne bli för mig allt annat utom glömskans och glada drömmars fridsälla holmar.

Denna afton isynnerhet tycktes, efter den öfvervunna lilla febern, lifvets pulsar resa sig med förhöjda krafter och slå fördubblade slag. Jag gick ensam i den öde våningen och längtade efter något — roligt, något upplifvande. Hittills hade jag haft mycket litet glädje i verlden, och jag kände dock, att jag kunde njuta mycket. Jag var allena och hade ingenting att göra, ingenting att verka, ingenting, tyckte jag, att lefva för. Den gamla «halsremsan» som jag broderade på, sittande vid fönstret om dagarne, den gitte jag ej en gång se på. Jag afskydde i grunden att brodera. Spela fortepiano var roligare, men — då skulle någon höra mig och vara glad åt min musik, och jag var nu allena, och gamla farmor var döf och satt med sina kort i kabinettet och muttrade halfhögt öfver hjerterdam och spader-kung och dödsfall och giftermål och presenter och allahanda äfventyr; men jag var så väl van vid det, samt att aldrig hennes spådomar inträffade. Ty inga äfventyr eller händelser, ingenting ovanligt eller förunderligt brukade någonsin inträffa i vår familj, hvilket jag tyckte var öfvermåttan tråkigt, hvarföre jag en dag ritade i mitt album en figur, som under en förfaselig gäspning utsträcker armarne, i det den framsuckar:

det värsta utaf alla öden
är att inga öden ha!

Jag fruktade, att jag var dömd till detta öde och att lefva i en evig stiltje. Ack! liksom en fågel i bur slår sina vingar emot de fängslande gallren, slår sig till döds hellre än att lefva derinom, så var ock denna tid mitt stackars hjerta. Denna afton isynnerhet slog det så, — det var ju Nyårsdagen, och jag var så full af lif och ungdom och kraft; nyåret hade inträdt. Skulle det ej bringa ett nyår för mitt lif, för min själ? . . . Bilder, gestalter, aningar, hägringar af kommande öden skymtade i framtiden; men de voro ännu aflägsna, obestämda. Jag visste ännu icke rätt hvad jag sökte, hvad jag ville. Några gestalter kommo nu närmare. Der var en figur — han gick i karlkläder — som visat mig mycken artighet, ja väl

något mera; jag var väl honom icke fullt benägen, men denna afton syntes han mig mera älskvärd, än vanligt; denna afton tyckte jag mig nästan kunna älska honom.

Nu just hörde jag farmor säga vid sitt patience-bord:

«Det kommer någon på besök i afton!» Ack, om någon ville komma! tänkte jag, och fann för första gången farmors spådomsgåfva af högre natur. Hon hade uttalat min själs hemliga önskan. Fortepiano, böcker, taflor, döda föremål kunde ej gifva mig hvad min själ behöfde; jag behöfde en lefvande själ, en like, en vän. Och farmor lofvade nu, att jag skulle få ett besök. Om det kom, så var det säkert till mig och icke till farmor, och jag skulle få ha samtalet för mig och farmor få höra på. Och den der figuren — om han kom, ja, då blef det helt visst ett intressant samtal emellan honom och mig; ingen kunde veta hvad det skulle föra till; ja, då jag tänkte derpå blef jag ordentligt litet rädd derför. Ty der var en annan figur — han gick också i karlkläder — som jag var vida mer benägen, ja, hvars steg och röst läto mitt hjerta slå, ehuru han icke var mig så bevågen. Men denna afton — — o! om *han* skulle komma, då kunde det bli annorlunda; denna afton kunde jag trolla till mig hans hjerta, det kände jag, och det kunde bli nyår för honom såsom för mig i lifvet. Och der var en tredje figur — han var en barndomsvän — som älskade mig ännu, fast jag gifvit honom korgen, o! om han ville komma, jag skulle vara så god emot honom, säga honom så sköna, stora ting, att han skulle bli lycklig deraf, och vi skulle sluta ett vänskapsförbund för evigheten. Och der var en väninna, hvars blotta skugga på väggen var mig kär. O! om hon skulle komma, och jag finge omfamna henne, öppna mitt hjerta, visa henne min kärlek, göra henne rik af min känslas rikedom! Väl var hon hundra mil långt bort på sitt gods, men hvem vet om hon icke ändå kunde komma, som en nyårssurpris, om ej min längtan kunde draga henne till mig med magisk kraft? Allt syntes mig möjligt denna afton. Och det fanns en person, som gjort mig ondt; ack, att den ville komma! jag skulle göra den godt igen, jag skulle gifva den en

skatt af kärlek och förtröstan för alltid. Det fanns framför allt en man, en stor man, ett snille, som jag vördade och älskade nästan afgudiskt; o, om han ville komma! hvilken sällhet att se honom, samtala med honom, höra hans högsinnade tankar, slå i vin åt honom, passa upp honom vid thébordet! Och om han skulle begära en tjenst af mig, min pung eller mitt lif, hvilken sällhet att ge honom dem, att lefva eller dö för honom! Nej, det vore för mycken lycka. Han kommer nog ej. Men det finnes ju i verlden så många intressanta menniskor, så många märkvärdiga omständigheter. — Om ändå några af dem ville komma och taga i anspråk min uppmärksamhet eller min verksamhet, min kärlek eller min tapperhet; — ja, om inga andra ville komma, så tjufvar och röfvare; jag skulle göra någon märkvärdig bedrift, rädda farmors lif, slå ihjäl en karl, kanske två, med ett vedträd eller med eldgaffeln, bli omtalad och ryktbar — kanske misstänkt, komma i fängelse, vittna inför domstolarne, hvilket syntes mig vida roligare och intressantare än att vara och göra — ingenting. Jag lemnade dörren till förstugan oläst för att taga emot besöket, som skulle komma, det måtte nu vara af en vän eller en fiende. Jag kände som om jag kunnat taga hela verlden om hand. Men verlden tycktes sköta sig sjelf och ej fråga efter mig. Minuterna gingo, ingen kom. Dock — någon skulle ju komma!

Farmor satt i kabinettet och spådde; jag vandrade med ljudlösa steg på mattan i salongen der utanför. Ljuset i kronan kastade en romantisk halfdager i rummet, och hyacinterna i fönstret uppfyllde det med sommardoft. Jag såg emellanåt i den stora trymån och tyckte, att jag såg rätt bra ut, och att man allt kunde tycka om, bli kär i en flicka, som såg så ut.

Emellanåt såg jag ut genom fönstret, spejande efter den väntade.

Mitt hem låg vid ett torg, så att jag hade en fri utsigt. Midt öfver, vid gathörnet, brann en lykta och nästan strax under den hängde en stor, röd hand af trä, med utsträckt pekfinger, en färgares skylt. Handen pekade på alla personer som gingo under lyktan, d. v. s. då den var stilla, ty allt

emellanåt svängde den af och an för vinden. Det snöade och flockarne föllo stridt omkring den röda handen i lampskenet. Der! nu står den stilla, och det stora fingret pekar på en figur. Jag tycker, han liknar litet den der första jag tänkte på. Månne han kommer hit? Nej; han viker af åt venster. Det var nog icke han! Jag vandrar åter upp och ned i rummet. «När allt kommer omkring flyr lifvet så snart; bäst är att göra en menniska lycklig, då man kan det, och vara lycklig af hans sällhet; — det fullkomliga är icke menniskans lott; och minst fruntimmernas. De ha så föga val och så liten frihet. Bäst är att taga den medelmåttiga lyckan då den bjudes och» — jag spejar åter genom fönstret. Snön faller, lamplågan flackar, handen svänger för vinden; nu står den stilla, pekande på en figur — helt visst den andra! Hur mitt hjerta slår! Han kommer rakt på huset. Hur kunde jag tänka på den första?! Måtte han aldrig komma! Den andra, den rätta kommer. Honom, honom blott kan jag älska. Han kommer, han går in igenom porten, uppför trapporna, snart är han i tamburen! . . . «Farmor lilla! vi få besök! vi ta ju emot?» . . .

«Ja, det förstås; det har jag sett i korten. Hvem är det?»

«Jag tror det är . . . jag vet inte rätt» . . .

Besynnerligt att han skall behöfva så lång tid att gå uppför trapporna; . . . hans steg äro vanligtvis så raska, så är ock hans tag i dörren; jag känner det väl. Nu . . . nej: det var vinden. Minut efter minut förflyter; ingen kommer. Jag tog väl miste om personen. Det var ej mitt hem, som det besöket var ämnadt.

Der kommer en täckvagn farandes rakt på vårt hus med klingande bjellror, o! om det vore hon! Jag öppnar mitt hjertas portar, hon skall fara rakt ditin. Och vore hon betäckt af snö och frusen till is, hon skall der bli välkommen och varm. Vagnen håller! — nej, den kör förbi vår port. Det var icke hon! —

Qvarterna gå; nu slår klockan tre qvart på nio. Det börjar bli sent för vanliga besök. Men något ovanligt kunde

ännu komma. — Snillet till exempel; han mäter ej tider och stunder, han är ovanlig. Se! pekar ej den röda handen på en figur i kapprock — just lik hans kapprock; det är han — min vän, Snillet, den odödlige mannen, och jag skall se honom och känna hjertat klappa för odödliga känslor och tankar. Hur stort, hur härligt kan ej lifvet vara! — Ja, men också hur trångt, armt och tomt. Det måtte icke ha varit han, Snillet, min vän. Han kunde då ej ha gått förbi mitt hem, såsom den der kapprocken gjorde.

Klockan slår nio. Betjenten kommer in med qvällsvarden för farmor och mig. Farmor dricker sin ölost och jag dricker thé. Vi äta och dricka tyst. Mitt hjerta slår ej mer så högt. Näppeligen kommer nu någon vän mer på besök, och en ovän, tjuf eller röfvare — det är dock medelmåttigt angenämt; — jemförelsevis isynnerhet.

Qvällsvarden bäres ut. Farmor sitter åter och lägger sina kort; jag står åter vid fönstret. En frostkall dimma fyller nu luften och skymmer alla föremål, äfven den röda handen och lyktan, som glimmar blek och vanmäktig. Om några figurer gå under den kan jag ej mera se, och det qvittar mig nu lika mycket. Ingen kommer dock nu mer, som låter mitt hjerta slå eller som jag kan skänka en nyårsfröjd. Jag vandrar åter stilla upp och ned, men nu med vemodigt sinne, i salongens romantiska ljus och blomsteratmosfer. Klockan slår 10; farmor reser sig, tar sitt ljus och säger: «Nej, min lilla Fanny, nu ska vi väl tänka på den der sednare afdelningen! God natt, mitt hjertekorn.» Hjertekornet kysser farmor och följer henne till hennes rum, går derefter åter in i salongen.

Jag är nu helt allena. När jag nästa gång ser ut genom fönstret, har dimman sänkt sig, betäckt gatan och hela dess verld med en ogenomtränglig slöja, men se! öfver den står stjernhimmelen afslöjad, strålande i obeskriflig härlighet. En praktfull constellation skrider fram öfver mitt hufvud.. Hvad är dess namn? Jag hade nyss begynt studera litet astronomi och fick nu fatt på mina kartor och böcker. Snart var jag med fullt lif uppe bland stjernorna, gaf dem namn, gjorde bekant-

skap med nya och lärde om dem hvad läroböcker lära. Detta upptog mig så, att jag högeligen förvånades när klockan slog — tolf. Jag kunde knappt tro mina öron. Men det var så; det nya årets första dag hade slutats, och inga tjufvar eller röfvare hade begagnat tillfället af den öppnade dörren till förstugan att göra mig nyårsbesök, och deråt var jag nu verkligen icke ledsen; ja, jag var nu icke ledsen alls; jag kände mig underligen upprymd och fridfull på en gång. Stjernhimmelen liksom strålade inom mig, och när jag gick förbi trymån, tyckte jag att mina ögon strålade klara som stjernor.

«Hur är det? hvad har händt?» frågade jag mig, i det jag satte mig i kabinettssoffan, nöjd att der hvila, och med intrycket att verkligen något händt mig.

En känsla af tillfredsställelse, af inre oberoende var i min själ, såsom om någon sanning, något ljus, rikt på framtid, uppgått derinom; något stort hade kommit till mig, låtit mig glömma tiden, ensligheten, mig sjelf och mina små sjelfviska önskningar, och uppfyllt mig med nya tankar, ett nytt intresse, och när jag frågade dess namn, så svarades mig: «Guds härlighet!» Ty — «Guds skugga genomvandrar naturen»*).

Farmor hade ändå spått sannt. Ett besök hade verkligen kommit, men icke genom dörren utan, ofvanifrån — genom fönstret.

MITT FÖNSTER 1855.

TIGGERSKAN.

Nu är det höst, senhöst: November. Vintren är nära för hand.

Någon har anmärkt att efter tio års förlopp äro orsakerna till en menniskas lefnadsfröjd eller plåga helt olika med dem

*) Linné.

före dessa tio år. Huru mycket mer bör då detta gälla efter en tiderymd af 30 år!

Det är oss naturligt att vid vissa tidskiften se oss om på vägen, som vi tillryggalagt, i det vi mäta den med den punkt, vi uppnått, och med det mål, som ligger framför oss. Vi ställa oss liksom i fönstret af vårt inre rum på jorden och skåda ut öfver vårt lif, dess gestalter, äflan och ändamål, vi söka samla det i rediga bilder.

«Det individuella lifvets utveckling fortgår i en rörelse från tillstånd till tillstånd,» säger den nya Simon Stylites, *Sören Aabye Kierkegaard*, som sitter på sin ensliga pelare, stirrar mot himlen och deremellan spottar på menniskorna rundt omkring honom på jorden. På riktningen af denna rörelse beror det tillstånd, i hvilket vi slutligen stadna eller rättare komma, ty stadna kunna vi icke, om vi ej bli andligt förstenade.

«Som man,» — äfven enligt den danska Siaren, — «icke utgår från det kristna, det enfaldiga, för att sedermera bli intressant, qvick, artist, filosof, statsman m. m., utan tvärtom reflekterar sig ur detta andra och blir i allt enfaldigare och enfaldigare kristen,» så äfven borde den rätta lifsrörelsen låta våra små passioner, kärlek till den eller den, det eller det, och framför allt vår sjelfkärlek, falla bort, eller rättare uppgå, förlora sig eller förklaras i kärlek till — kärleken sjelf, den ende älskansvärde, evigt gifvande, evigt uppfyllande anden. Upptagen i honom, vänder sig menniskan på nytt mot menniskornas verld, icke likt den danske Simon Stylites, utan med en ny kärlek, mera allmänlig, men icke derföre mindre innerlig, nej, glödande och ren, som det högsta väsendets, hvars barn den är. Detta är målet, älskande hjerta! Säll du, som uppnår det.

Så mycket om lifvets «tillstånd»; jag återvänder till mitt fönster. Både fönster och tillstånd äro ej mer desamma, som de i bilden för 30 år sedan. Allt är annorlunda. Endast några gamla möbler påminna om det gamla hemmet. Menniskorna, som der utgjorde min lefnads glädje eller plåga, äro alla borta, alla döda eller borta ändå. Mycket utom döden

skiljer menniskor åt. Hjertat som då — men tyst, tyst att det ej må blöda vid minnet af det lif, den tro, den kärlek det då var mäktigt af. Det slår ju varmt ännu, ehuru för andra föremål. Trettio år af ett lif, rikt på lifsdigra «öden» och skiften, rikare än alla ungdomsårens tropiskt varma drömmar, ha gått förbi, och icke förgäfves. De ha mycket förvandlat. Det ligger nu snö på håren, de heta vindarna ha svalkats, jag känner fläktarne af en annan vårluft, från andra regioner, och tackar derför Gud.

Mitt fönster vetter åt ett torg, men ett annat än för trettio år sedan. Jag ser mindre af gatan och mer af himlen; jag bor en trappa högre upp. Åter är jag ensam nu, alldeles ensam i mitt hem, men ändå mindre ensam än någonsin; och verksamhetsbegäret, så hungrande för 30 år sedan, har fått mera att sköta, än det rätt väl kan hinna med. Jag väntar ingen på besök och längtar efter ingen. Dock finnas besök, som ännu äro mig kära, hjertligen välkomna. Bland dessa är solen, som vid middagstiden plägar blicka in genom mina fönster. Om aftonen har jag dess sista stråle, ty mitt hem är vändt emot solnedgångssidan. Öfver en mängd hustak ser jag bort till furukrönta berg vid horisonten, ser i de gröna däldorna emellan dem små hvita landtliga hus och på höjderna sju väderqvarnar, som svänga sina vingar, malande mycket mjöl. Öppnar jag fönstret, så kommer från dessa berg en luft så ren och landtligt frisk, som om den icke, för att komma till mig, hade att fara öfver staden och torget. Detta är en hjertefröjd.

I mitt fönster står jag gerna en stund morgon och afton; om morgonen för att betrakta den stigande morgonrodnadens stundom undersköna färgspel och se solens första lysande blickar på de små husens fönster bland bergen, samt se torglifvet, nedanför mitt fönster, vakna och morna sig; om aftonen, för att se det dö bort, samt för att uppfånga solens afskedsblickar öfver bergen. Äfven emellanåt, under dagen, låter jag mina blickar förlusta sig på torget, betraktande dess handel och vandel.

Men hvad som är föremål för min betraktelse, hvad jag njuter af, upptager i mig som en klar bild eller förnimmelse, det påstår jag vara *min egendom* lika mycket och mer än om jag vunnit den genom lagligt köpebref. Hvad jag sålunda får genom Guds nåd, det tar jag och det har jag, och det behåller jag, och ingen kan taga det ifrån mig; det är verkeligen och innerligen *mitt*. Jag anser mig derföre ha full rätt att säga icke blott *mitt* fönster, utan *min* utsigt, *mina* berg, *mina* qvarnar, *mitt* torg, *mina* madamer, bord, grönsaker m. m., med ett ord, *mitt* stora hushåll, *mitt* visthus på torget; det är allt *min* egnaste egendom, liksom den stora praktfulla kupolen deröfver, på hvilken solen och stjernorna lysa.

Mitt torg är ett trefligt torg; det har inga blodiga minnen, såsom de flesta torg i Stockholm. Fredlig handel och fredliga yrken ha i alla tider der dukat upp sina bord med landtmannavaror. Du kan se det hvar dag i det stilla, trefliga hvimlet af köpande och säljande omkring borden, betäckta med allt det, som till kroppens nödtorft hörer. Men hvad du icke kan se så väl som den, som bor vid torget, är hur dess lif begynner, hur det rör sig och lefver från morgon till qväll, och det är icke ledsamt att se för en gång eller två.

De första grupperna, som synas på torget, på den tidiga morgonqvisten, äro frukost-grupperna: de första bord, som dukas der, äro kaffe-borden. De äro två eller tre midt på torget. Välombonade madamer visa sig der med jättekaffepannor, omhöljda med dukar, i väldiga korgar. Arbetsfolk från alla kanter samlas kring dem, betala hvar sina två skilling och få derför hvar sin kopp af den rykande drycken, med litet grädde i och en bit socker. Bröd köpes särskildt. Frukosten här, i det fria, ser rätt treflig ut. Snart härpå och äfven härunder visa sig, vid öfre ändan af torget, dalkullor samt madamer i hattar. Bord efter bord dukas med grönsaker, rotsaker och frukter. Du kan räkna omkring tjugu sådana bord i en rad; och den, som sett grönsaksborden i främmande, rikare länder, finner sig likväl här ingalunda otillfreds med varornas mångfald och godhet. Bättre kålhufvuden har man bestämdt icke i

den nya verlden, de vackra morötterna äro ingenstädes vackrare eller sötare, och ingenstädes finner man smakligare potatis. Grönsakerna göra godt åt ögonen, så vårfriska se de ut. Fruktmånglerskornas bord äro icke så väl försedda, och man ser kålrötterna och andra plebejska rundhufvuden klifva upp bland äpple-, päron- och bergamott-korgarne, för att fylla tomrummen på borden. Dessa månglerskor anse sig tydligt för torgets aristokrati. De bära hattar och kalla sig fruar. Deras grupp håller sig i öfra hörnet af torget. Näst efter grönmånglerskornas rad komma potatisgrupperna i små familjer af säckar och mått. I midten sitter mutter på en stol, stundom på en potatissäck och väntar lugnt på älskarne, som aldrig fela att infinna sig och bära bort den ena säcken efter den andra. Potatisfamiljens mutter brukar icke hatt utan huckle. I tredje raden sitta fisksäljerskorna och ha hvar och en i en träbalja, med högt ryggstöd, framför sig lafvar och lårar med årstidens fisksorter från saltsjön och Mälaren.

I fjerde raden resa sig brödborden och brödlårarne, rågade med de mångfaldiga svenska brödsorterna, af hvilka jag blott vill uppräkna: ankarstockar, spisbröd, knäckebröd, rågbulla, hvetbulla, simla, snut, dubbla rågbröd, skillingsbröd, runstycksbröd, limpa, franskt bröd, mandelbröd, saffransbröd, paltbröd, «skörtorra» (skorpor), kringlor af alla slag, m. m. m. m. En liten blek, men klok elfva års flicka sitter vid ett af dessa bord, så säker och van i handeln som någon fyratio års madam; men skolan är icke god. Brödborden se fröjdefulla ut på afstånd, men lemna, på nära håll, ämnen åt mindre glada betraktelser; sexstyfverskakan har fått i midten ett hål, så stort som en thékopp, och skillings-vattenbrödet är så litet och så grått och ser så bedröfligt ut, att, om jag eller min vän skulle nödgas äta det, så tror jag att jag först fuktade det med — några tårar. «Hårda tider för den fattige!» säger man och — går förbi. Mjölbodarne komma härnäst — små trähus på hjul, utanför hvilka mjöliga madamer, stundom männer, väga ut qvarnens tillverkning. Här i trakten ses äfven bönor, ärter, gryn m. m. Nästan i samma rad komma kramstånden, under

små lärftstak, der för godt pris försäljes en mängd mindre toilettvaror, från ullsockan till tyllhufvan, barnleksaker, band och hvarjehanda smått kram. Deremellan stå små bord med bröd, karameller, frukt m. m. Längre ned åt torget, i rad med alla dessa rader, ser man kött- och fläskmånglerskorna vid sina bord och dem, som sälja smör och ägg samt lax i stora byttor. I denna trakt är det som det kan med ordningen. Karameller armbågas med äggen, torra viskor komma upp i smöret. Fönsterprydnader af den vackra renlafven, med grön mossa och röda berberisbär emellan, taga plats ibland gåsbröst och kalkoner. Friskt granris, doftande enris finner man här i kransa kring trasiga qvinnor, som släpat det hem ifrån skogen.

Hela denna afdelning af torget, som börjar vid Bazaren — vi bedja dess madamer om ursäkt, att vi ej nämnt den förr — der prydliga stenkärl äro utställda i grupper, afslutas med en rad enbets-mjölkkärror, der dalkullor och rödblommiga mjölkflickor med rödrutiga kläden på sina hufvuden, tronande på sina säten, utminutera den vackra hvita drycken, som påstås, dess värre, stundom vara blandad med vatten. Dessa mjölkkärror vända alla ryggen åt gatan, som afskär torget på midten. På andra sidan kan du, särdeles på större torgdagar, se allmogen med stora lass hö, säd, kött, trävaror m. fl. landtmannavaror samt kreatur. Här rör det sig och myllrar som i en myrstack. På öfra ändan, längs husraden, sitta gummor och flickor, bindande kransar af renlaf och lingonlöf att lägga på grafvar och bjudande på friskt ifrån skogen. Här, bland allmogen, kan du beundra en och annan reslig och vacker gestalt i sin provinsdrägt samt de små svenska bondhästarne med kortklippta kammlika manar, nätta fötter och hufvuden, hästar, hvilka se ut, som skulle de ej duga till långa resor och hårda sysslor, men som nordpolsfararen, Sir John Ross, påstod vara just de hästar, som duga till en nordpols-expedition. Handeln på denna sida af torget är i sitt flor klockan emellan 10 och 12 på dagen. Sedan blir det tomt. Handeln på andra sidan fortfar mycket längre. Vid middagstiden äta månglerskorna sin tarfliga middag, sittande vid sina varubord, i regnväder under

paraplyer. Sedan drickes kaffe i det fria. Detta är, i vackert väder, rätt trefligt; men i regn och storm — — hu!

Man kan, i öfrigt, icke betrakta anstalterna här och jemföra dem med dem, som finnas för liknande tillfällen i andra länder, utan undran öfver den ringa beqvämlighet, hvarmed vi i Sverige ofta kunna hjelpa oss fram. Likväl behöfdes bättre här, än i många andra länder, någon omtanka och vård för dem, som måste dagligen pröfva klimatets stränghet. Man kan ej låta bli att för dessa stackars månglerskor, fruar och flickor, önska brädlagda golf eller gångar och tak öfver hufvudet. När man ser dem, dagarne igenom, sitta med fötterna på våta, kalla marken, med hufvudena ofta saknande skydd mot regn och snö eller på sin höjd värnade deremot blott af en skral paraply, medan varorna äro alldeles skyddlösa, så kan man ej undra på om de med tiden bli ruskiga, missmodiga, giktfulla, gräliga, hvilket är fallet med många. Men en stark och from själ kan hålla menniskan uppe och torr äfven under störtregn. Så t. ex. finnes bland månglerskorna här vid torget en, som jag önskade, att du lärde känna, den vackra, bastanta frun, der hon nu sitter ståtlig i sin köttbod. Hon sade en dag till en yngre hustru, som gret öfver sin mans död och sin ensamma belägenhet med fem små barn:

«Hör på, madam H. lilla, gå inte så här omkring och stassa och gråt, utan gå vackert hem och tag af sig den der slängkappan och tag på sig en arbetshabit, och gå så och ställ sig på torget vid ett bord och sälj någon vara. Så gjorde jag för tjugufem år sedan, då min man reste ifrån mig. Jag hade då i hela verlden ingenting utom tre barn och tre skilling. Men, goda menniskor sköto tillsammans och lånade mig penningar till att köpa en gris. Och den bar jag hem sjelf och styckade, och ställde mig nästa dag på torget och sålde. Och der har jag sedan stått ända tills jag kunde sätta mig i min egen bod. Nu har jag styrt ut och gift bort alla mina barn, jag lönar nu tre tjenare och har ett stenhus på norr, och vår Herres hand är med mig alla dagar. Gör som jag, madam,

grip sig an och arbeta, och trösta på Gud och det skall nog gå. Jag skall ge henne första handsölet i handeln!»

Den som fick rådet följde det, står nu alla dar på torget, munter vid sitt fläskbord, och har redan besannat rådgifverskans ord.

Emedlertid behöfves, för att motstå vårt torglifs väder och vantrefnad icke blott en bergfast själ, utan äfven en jernhelsa. Månglerskorna ha vanligen intetdera.

Hvad den köpande befolkningen på torget vidkommer, så har den föga karakteristiskt, och liknar alla andra svenska städers torghandlande folk. De nätta pigorna med ylleschalar och svarta sidenhucklen på hufvudet och korgar på armen; den tarfliga husmodren i hatt och kappa, som noga pröfvar varorna, innan hon köper dem; den gamla herrn, som vill ha en läcker bit för sitt och sin familjs bord, och som stoppar fågeln i fickan och knyter sorgfälligt kålhufvudet in i sin näsduk; tjenstflickan, som stretar af med en stor gris i famnen; lilla flickan som köper en halfkappe potatis, en lök och tre kålrötter, för en skilling persilja, för två skilling «skörtorra», för sex styfver en docka tråd, för en vitten en pepparkaka och för en dito en dansk karamell samt stoppar alltsammans i sin lilla påse eller pirat af flätad halm; pojken, som tummar alla äpplen innan han köper ett: — du känner alla dessa figurer och kan se dem alla dagar på alla handelstorg och platser i vår stad. Men hvad du icke får se öfverallt och alla dagar är en liten karl, som går på fyra ben, åtföljd af tre stora hundar. Honom såg jag nyss gå öfver torget på två ben af trä och två af kött och blod, men ofärdiga. Det är hästslagtaren, rättare *hästvännen* och poeten Ekeblad, ett original, sådant att det vore godt om vi deraf hade flera i staden och i verlden, så för kreaturens skull, som för de menniskors skull, som lida af att se dem misshandlas.

Ty det var kärlek till djuren och medlidande med den ädle hästens behandling i vår stad, som först dref Ekeblad att som en missionär gå ut på gatorna och torgen och predika menskligheten mot djuren för åkare och andra hästplågare. De slogo döförat till, eller gåfvo honom skällsord. Hästvännen

höll då föreläsningar för bättre folk öfver djurens, och isynnerhet hästens, behandling. Man skrattade åt honom, gick bort och lemnade honom ensam. Svenskarne äro icke hårdare eller grymmare än andra folk; likväl finnes det i vårt land icke, såsom i andra länder af högre odling, lagar emot djurens misshandling,*) eller en tänkande uppmärksamhet, offentligt riktad på deras själslif, deras förtjenster och deras lidande, på «kreaturens suckan». Den finnes dock i tysthet hos många qvinnor och några män i vårt land. Främst bland dessa sednare bör Ekeblad räknas, ty han har ej blott tänkt och offentligt klagat för kreaturens skull, han har äfven med kraft handlat. Då han icke med sin talan lyckades vinna hjelp mot hästarnes misshandling och utsläpande af egennyttiga husbönder, tog han sig för att köpa upp alla usla och brutna hästar, slagtade dem på ett sätt, som ger dem döden *utan plågor*, gjorde af köttet metvurst samt annoncerade försäljning af hästkött, metvurst m. m. Man skrattade ej mer, man begynte köpa och smaka på, och finna smak i saken. Han har nu tre försäljningsbodar i Stockholm för hästkött, många menniskor köpa och finna det lika godt som helsosamt, och — vi se icke mer i Stockholm så utsvultna, utmagrade hästar, släpande på bördor, under hvilka de hvart ögonblick hålla på att digna, såsom vi så ofta med afsky och sorg sett der för några år tillbaka. Heder åt den kristne hästvännen!

Sedan jag här beskrifvit huru det förhåller sig med min nuvarande bostad och hvilka utsigter den erbjuder, går jag litet tillbaka i min berättelse för att omtala hvad jag såg den 26 April.

Jag var denna dag ej precist vid elakt lynne. Bevars! att ett fruntimmer, innan hon uppnått femtiotalet, skulle hafva elakt lynne, det är omöjligt. Det har blott gubbar och gummor, dömde att förnöja sig med snus och patience-spel. Men, för att säga rena sanningen, så var mitt lynne visst icke godt. Jag satte mig vid mitt piano: det var ostämdt, eller ock var

*) En sådan lag finnes nu; år 1857 blef den utfärdad.

jag sjelf icke väl stämd. Till och med ur «Trollflöjten» utgingo disharmonier. Jag gick till min målare-pupitre. På den låg ett nyss slutadt porträtt. Det glodde förargligt på mig med ett snedt öga. Jag vände mig bort med fasa och försökte trösta mig genom att skrifva en liten vers; men kunde ej hitta på rim till *är;* jag öppnade misslynt en bok, men begrep ej hvad jag läste, gaf katten mina talanger och satte mig vid fönstret.

April-vinden uppförde i luften sina nyckfulla lekar. Solen, som nyss förut varit klar, skymdes nu af moln, hvilka, åter skingrade af muntra vindar, måste vika undan, bildande dervid i fantastiska skepnader en triumfport för ljusets konung. De kommo dock igen, tjockare och mörkare, och än fällde de tunga draperier ned öfver jorden, än piskade de den med isiga hagel, än pudrade de den med lätt friserad snö. Genom deras småningom glesnande slöja såg man snart ånyo den klara, blå himmelen, det blåste och blef lugnare, klarnade och mulnade, mulnade och klarnade, alldeles såsom i den dagligen upprepade komedien: kärleksgnabb, eller såsom i lifvets stora, underliga drama. Under en häftig hagelskur såg jag den tillstötande gatans alla vandrare i hast och bråska skynda om hvarandra för att finna tillflykt och skydd. En ung piga, som väl gick något mera på sina kjortlar, än på gatstenarne, sprang med en grädd-kanna och en skorpkorg i handen, snafvade, spillde ut ur den ena och fällde ut ur den andra, till förmån för en mager hund, som, stackars djur, genom sin känslolöshet för haglet, gaf anledning till den tanken, att han var van vid att med mat mottaga stryk, det onda med det goda. Med trånga stöflar och bedröfliga mieer hoppade en elegant herre öfver gatan till ett hus, från hvars fönster ett ungt fruntimmer tycktes med särdeles deltagande betrakta den anfallna hjelten, hvilken, med ögonen fästade på henne och blind som kärleksguden, störtade, under farten, i armarne på en välfödd madam, som i sin oskuld visst icke tänkte på att med sitt regnskynke svepa om någonting annat än sig sjelf och sin korg, full af pepparkakor. Här skyndade en qvinna med sitt barn på armen mot hemmet, men löste emellertid klädet af sitt eget hufvud för att dermed bättre

betäcka barnet. Obarmhertigt slog haglet ned på hennes bruna hår medan framför henne tvänne herrar stångade ihop med sina paraplyer och hördes i blindhet och brådska svärja öfver förhindret. Filosofiskt skakade en bedagad åkarehäst sitt ruggiga hufvud vid det underliga oväsendet; men, lemnad på egen hand att efter vett och vilja sörja för sig sjelf och för den gamle bekante, vid hvilken han var fästad, ett af ålder och tjenstemöda vacklande åkdon, fann han sig efter en stund befogad att göra såsom annat folk och drog sakta, med nedböjdt hufvud och slokande öron, sitt bihang in uti en öppen port. Tre kattor och två hundar följde exemplet, springande likväl åt olika håll. Sparfvarne, luftens små optimister, tycktes, muntert qvittrande i skydd af taklisterna, triumfera öfver att intet kunde störa deras goda humör.

Snart var gatan öde. En mumielik figur satt allena orörlig på trappan till det hus, hvarifrån jag anställde mina observationer. Hon satt stilla, såsom om hon ej märkte haglet, och såg framför sig med en blick som tycktes ej mera kunna vid något i verlden fästa sig med intresse. Den vid hennes sida liggande kryckan och trasorna af hennes ej osnygga klädnad gåfvo mig, efter hvad jag trodde, förklaringen öfver hennes likgiltighet. Stackars qvinna! — tänkte jag — hon är fattig, gammal, skröplig, öfvergifven och ensam i verlden; hon har intet mera att frukta, intet mera att hoppas. Hvarföre skulle hon väl gå undan något. Med skäl är hon liknöjd för allt. Hon är ett noll i verlden, och för henne är verlden ett noll. — Jag bedrog mig. Nu upphörde haglet, nu skingrades molnen och klar och varm framstrålade solen. Den gamla såg upp, — så gladt, så tacksamt gladt — mot lifvets ljus och glädje. Hennes ansigte, der ålder, sjukdom och elände gräft djupa och mörka fåror, hade ändock det uttryck, som skalden så skönt besjungit:

Der ur glädjens strålar myste,
Der bland sorgens tårar lyste
Ett odödligt hopp.

Så satt den gamla och njöt af det, som ingen afundades henne och ingen kunde fråntaga henne, — af ljuset.

En förbigående nalkades henne, hon räckte ut en bedjande hand och drog den ej tom tillbaka.

I mer än genomskinlig sommarbeklädnad vandrade en liten blek gosse, med nedslagna ögon, längs husraden, sökande, jemte en hund, några bortkastade, för dem dyrbara smulor.

Den gamla vinkade gossen till sig och gaf, med ett vänligt ord, honom sin nyss undfådda gåfva. Med sin hungrande fyrfotade vän skyndade gossen, i muntra skutt, till en närbelägen bagarbod, der de båda, med afundsvärd aptit och förnöjelse, förtärde en kostlig måltid.

Deras välgörerska blickade efter dem med ett förnöjdt leende. En stund derefter upptog hon ur sitt förkläde ett stycke mjukt bröd och åt det med synbar belåtenhet. Återigen såg hon upp till den klara himmelen så tacksamt, som om hon ej önskat något mera.

Denna syn gaf mig ämne att tänka på, och i likhet med den förändrade väderleken voro nu äfven mina tankar alldeles motsatta dem, jag nyss förut hade hyst.

Denna arma gamla, som vi beklaga, borde vi ej snarare finna henne afundsvärd? Hon kan ha hvad vi alla behöfva, hvad vi alla fika efter: ett intresse för hvarje dag. Hvarje dags början bjuder henne en händelserik framtid. Hvad hon får af barmhertigas händer är för henne en lyckans gunst eller snarare en nåd af himlen, hvilken ej öfvergifver henne mera än sparfven, som, tacksamt qvittrande, plockar upp det för honom på marken fallna kornet. Blir hennes bön någon gång afslagen, så är hon van dervid, blir ej misslynt eller bitter, och, behöfvande litet, får hon ändock alltid hvad hon behöfver. Hvad hon delar med sig i sin fattigdom har, liksom enkans skärf, högt värde inför den oväldiga blick, som pröfvar hjertat och viljan. Hon har inga bekymmer för morgondagen och ingen dag går förbi, som ej skänker henne något godt, hvilket hon i går ej med visshet kunde vänta sig att få. Genom vana härdad mot väderlekens vexlingar, lider hon

iga af dess obehagligheter, men njuter ostördt och fritt af ess angenäma stunder.

Jag tror, att de, som mycket lefva och röra sig ute i ia luften, de, som oftast ej ha öfver sina hufvuden annat tak n himlahvalfvets, känna lifligare och med mera förtröstan sig ara under det höga väsendes beskydd, som de ana derofvan. ikasom uti Salomos nyuppbygda tempel Herren i ett moln ijde sin närvarelse, så röjer han ännu i dag uti naturens herrga tempel sig för oss i den atmosfer af det höga och heliga, m öfverallt omger oss, och fastän ett molnigt dunkel ännu r våra blickar döljer uppenbarelsen, så känna vi den likväl i nset, i den osynliga, mäktiga vinden, i allt det lif omkring s, hvars fördolda ursprung vi manas att erkänna, hylla och rka. Årstidernas vexlingar, vinterns stränghet och ofta dess raktfullhet, vårens skapande herrlighet, sommarens åskor och ss tjusningar, höstens mognande lif, töcken och afskedsfest - dagen, natten, morgonen, aftonen — allt talar till natuns barn och utvecklar för dess blickar en tafla, i hvars haroniskt eniga mångfald det lärer sig att se en gudomlig märes hand.

Också var det säkert ej i den fria, lifgifvande naturens öte, som de blefvo författade, dessa systemer om materialism, n evig död, denna intet-lära om intet. Vårens friska flägt nekte ej den panna, inom hvilken föddes denna dystra skuggld. Det var inom de mörka murarne af sitt trånga rum, der inandandet af en instängd förpestad luft, — det var vid t dunkla skenet af en nattlig lampa, som ljusets och sanngens fallne son kunde använda hela kraften af sin skarpnnighet för att afsäga sig sin själ och med denna hvarje lifts blomma, kunde för en lidande, trånande mensklighet bortga hoppets bild och i dess ställe sätta ett skelett.

Lycklig, trefallt lycklig du, fastän fattig och föraktad, n himlens ljus, som lyser för ditt öga, äfven lyser i din själ. uru mycket har du ej, huru litet är det du saknar. Hvad r du mindre än den mäktige och rike? — behofver? hvad era än han? — förnöjsamhet.

Mera jemt än man tror äro sällhetens guldkorn utsådda, kanske med mest gifvande hand åt den sidan, der det verldsliga guldet ej finnes.

Jag vet ej om Alexander den Store, om den ännu större Napoleon någonsin känt sig lyckliga, — jag vet ej om hela verldens egande skulle kunnat skänka dem förnöjelse: och detta högsta, efter hvilket de sträfvade, hvilket de saknade, det skänktes en föraktad tiggerska genom en solstråle och ett stycke bröd.

Och jag, som i den tysta skuggan af ett obemärkt lif skulle kunna finna sällhetens gömda violette, men som likväl njuter af många lyckans håfvor så liten glädje, jag känner att jag eger mindre än du, fattiga och ändock rika qvinna. Jag har afundats dig ditt leende och din sorgfria blick.

Såsom botöfning derför vill jag genast öfver gatan göra en pilgrimsfärd till dig, trasornas helgon, och ödmjukt offrande min ringa gåfva förtjena af dig ett: «Gud välsigne er». — «Amen» skall jag säga tyst och bedja, att han, såsom sin bästa gåfva, må gifva mig din tåliga förnöjsamhet.

Jag hade gifvit min skärf och återkommit hem. I fönstret midt emot stodo den unga herrn och det unga fruntimret tillsammans. De logo. Den gamla tiggerskan log i stilla förnöjelse, solen log öfver oss alla. Mitt elaka lynne var öfver och jag log äfven.

SYSTRARNE.

Romanförfattarne ha planterat fullt verldens fält med en blomma, kallad kärlek, och hvar och en, som, lika med mig, vid femton års ålder, blott uti deras trädgårdar, botaniserat tillhopa sitt herbarium af menniskokännedom, väntar, vid sin första titt-ut i den verkliga verlden, att få se den sköna, underbara blomman blomstra i gröna sommarlunden, på den frusna kälkbacken, i parken, på ljungheden, i dal och på höjd, på sjö och på land, i hvarje stuga, i hvarje slott, och i synnerhet uti värdshusen vid landsvägen, men skall, såsom jag, bli jämmerligen bedragen.

Denna herrliga, af renaste himladagg närda evighetsblomma är i sjelfva verket ganska sällsynt. Jag har sett den, sluten inom den tysta helgedomen af några ädla menniskors bröst, der förädla och förherrliga allt, jag har sett den uti några jordiska hem skapa ett paradis — ja den finnes på jorden, jag vet och jag känner det.

Hvad man deremot ej sällan får skåda är en slags tjär- eller kär-blommor, som blomstra under en sommar och sedan vissna, några passionsblommor af fyra och tjugu timmars lif, och en mängd af små kärleks-sippor, som vårsolen framkallar, som komma i Maj och gå bort i Maj, och om hvilka alla småsaker verlden talar stort; men hvad man ännu oftare får se är den gröna eller grå betesmarken inom eller utom hus, utan några kärleksblommor alls.

Vidare ha romanförfattarne spunnit öfver verlden en väfnad af gyllene trådar, på hvilka menniskolifven gladt dansa fram. Dessa lifstrådar möta, mota, följa eller korsa hvarandra oupphörligt, man ser öfverallt för sig inveckling och utveckling, följaktligen intresse, intet löst, intet styckverk, intet af de lifstrådens knutar, detta bedröfliga: «man sitter der man sitter»,

som i verkligheten så ofta förekommer; man ser tvärtom alltid fortgång så i medgång som motgång, alltid intressefull beröring menniskorna emellan, och jag vill slå vad med dig, unga mö med rosenkind, med dig unge man med ejderdunad haka, att du tror dig icke kunna göra ett steg i verlden utan att stöta på folk, som bryr sig om dig — ja, som bryr sig om dig såsom spindeln bryr sig om flugan eller fjäriln om rosen. Visserligen kommer du väl törhända att en eller annan gång på detta vis väcka intresse, ofta nog kanske att råka menniskor, som fråga hvad värde du har såsom menniska, och hvad värde du har — i penningar, men hvad du ännu oftare skall träffa, det är en mängd menniskor, som hvar för sig sköta om sig och sitt pick och pack, men ej bry sig om hvarandra och om dig mera än om varelserna i månen, ibland kanske ännu mindre.

Det är på miniatyr-afbilderna af verldens stora värdshus, som man i klaraste dager får erfara sanningen af denna nedslående teckning, till hvars åskådliggörande jag vill, i synnerhet för dem, som aldrig varit på ett värdshus eller gästgifvaregård, här berätta: hurusom en vacker dag i slutet af September vid Trollhätte värdshus stadnade tvänne prydliga vagnar, innehållande en fru-mor med tre döttrar, en son och en nevö med mustacher; hurusom desse resande, efter att ha beställt aftonmåltid och nattqvarter, begåfvo sig, såsom bildadt och vetgirigt folk egnar, att bese slussarne, hvarvid de tänkte på menniskosnillets kraft att skaffa in vatten der förr stod berg; hurusom de sedan, under allehanda angenäma samtal, gingo att beskåda de brusande fallen för att vid dem, såsom det tänkande menniskor anstår, falla i djupa betraktelser öfver naturens under, och hurusom vid Gullö-fallet hos en af döttrarne, som fått med tjocka kinder en poetisk åder, uppstego allehanda tankar, något beduggade af vattenfallets dimstoft, men hvilka hon hoppades skulle kunna i framtiden klarna och gifva några drag till Teckningar. Vidare är värdt att anmärka, hurusom kusinen med mustacherna ej allenast föll i djupa tankar vid Toppö-fallet, utan också höll på att falla deri med

hela kroppen, och hurusom derefter hela sällskapet återkom till värdshuset, upptog rummen med numrorna 6 och 7 och 8 och 9 och 10, drack the och åt smörgåsar under gladt skämt och intressant samtalande.

På ett annat håll återkommo från jagten tvänne engelsmän, genomblötta och nedsmutsade, men i «high spirits», lossade sina skott utanför värdshuset och togo, under mäkta stort buller och bång, i besittning № 11, der de på en harpas ostämda strängar slogo förbistrade ackorder, hvaröfver en af de bildade döttrarne i grannrummet, som hade ett obegripligt fint musikaliskt öra, mycket knotade, hvilket dock ej hindrade disharmoniens vän att klimpra och klämta till midnatten.

I № 1 gaf en söta far sina två döttrar en liten andlig gymnastisk motion. «Ha ni burit upp portföljen?» — Ja, söta far. — «Ni ha väl ej glömt reskartan i vagnen?» — Nej, söta far. — «Hvar är min pipa?» — Här, söta far. — «Stå inte sysslolös Vendla och se tafatt ut; ta och sy fast min stjerna i rocken, hör du?» — Ja, söta far. — «Fanny, har du beställt the?» — Ja, söta far. — «Och kaffe åt Vendla och ölost åt mig?» — Ja, söta far. — «Och bröd och smör och kött? Du tänker på ingenting. Allt skall jag ha omsorg om. Allt skall jag tänka på. Laga nu så att ni få sofva väl och godt i natt, på det ni må kunna vara resfärdiga litet tidigt i morgon.»

I № 3 skref en ung herre sina reseminnen. De började med: jag sitter nu och skrifver (för efterverlden tänkte han väl).

I № 5 spelte två goda herrar kort och drucko punsch, funno det godt och tänkte med Kaja i «Noachs ark»:

«Jag tror att vår verld är den aldra bästa,
I Hamburg är det mycket värre.»

I № 15 satt ett äkta par och språkades vid i det vackra månskenet. Af de ord, som förekommo oftast under samtalet, kan man döma till dettas innehåll: utgift, inkomst, utkomst, dyr tid, elektoral-får, svin, bränvin, drank, inspektor, fjäderfä, ägg, smör, mjölk, fläsk, ladugård . . . Mina unga läsare!

jag kunde hålla på med att räkna upp konversationsartiklarne tills i morgon och ändå ej få in i räkningen ordet kärlek.

I № 18 gäspade någon och ringde oupphörligt, tycktes vilja komma i beröring med menniskorna, men menniskorna (såsom i slikt fall ofta händer) tycktes ej vilja komma i beröring med honom. Dock sprungo värdinnans alla sju pigor om hvarannan i trapporna.

I № 20, ett litet dystert rum, satt en mor vid sitt barns sjuksäng. Till henne inträdde värdshusfrun för att tala om sina nya gäster och gifva den bleka, fattigt klädda främlingen en vink om att så fort som möjligt fortsätta sin resa. Hennes blick föll på barnet, hvars sömn oroades af täta krampryckningar, och hon utropade: «Herre Je! hur det ser ut med ungen! hon lefver ej tills i morgon, det säger jag.» — Modren böjde sig öfver sitt barn under kyssar och tårar. Värdinnan fortfor: «om man satte en spansk fluga på hennes hufvud, ... eller gaf henne litet Hoffmans droppar, . . . eller satte henne i ett bad, . . . eller om man kunde få litet the på krusmyntha uti henne; . . . men hvad som i alla fall är säkert, är att hon ej lefver öfver natten; . . . men man kunde ju, om ni har råd att köpa litet franskt vin» . . .

Främlingen afbröt henne för att fråga huru långt det var till Värna, der fröknarne L** bodde, och om man genast kunde få ett bud dit.

«Omkring två mil», blef svaret, «och bud kan ni visst få dit; men, kära lilla fru! om ni tror er kunna få någon hjelp af fröknarne på Värna, så är ni bra narrad. De äro högfärdiga och hårdhjertade menniskor» . . . .

«Det är ej sannt!» afbröt med häftighet främlingen.

«Inte sannt!» återtog värdinnan ganska stött. «Om det är sannt eller ej lär väl jag bäst kunna veta, som sjelf begärt en liten tjenst af dem och blifvit nekad, och fått moraler till på köpet af fröken Helena. Om det är sannt, må jag veta, som haft en stjufdotter i deras tjenst — om det är sannt ... nå, nå, gå dit bara, gå dit bara, så kan ni få se sjelf om

jag narras på folk*); ni kan väl bli utvisad, ni som mången ann', gå, gå bara» . . .

«Hade ej,» frågade främlingen med en ton af djup nedslagenhet, «hade ej fröknarne L** en syster?»

«Jo, bevars; men hon har varit borta i många år, och inte vill jag råda henne att komma igen till systrarne, om hon ej är stormrik eller gift med någon prins, ty de skulle eljest icke kännas vid henne. De äro högfärdiga fruntimmer, umgås bara med rikt och förnämt folk och lefva stort. I afton lär det vara bal hos dem.»

«I afton!» upprepade främlingen.

«Ja, och det lär de ha alla Söndagsaftnar. Jag säger ingenting, men nog tycker jag att man på vår Herres dag skulle» . . .

Främlingen afbröt henne häftigt för att begära penna, bläck, papper, ett ljus och ett bud, som för betalning genast ginge till Värna.

«Ja bevars,» svarade värdinnan med bitande uttryck, «jag vill visst icke vara i vägen för er lycka.»

En fjerdedels timma derefter satt den främmande och vid skenet af ett eländigt ljus skref med vild hastighet. Den matta lågan sken på hennes bleka, insjunkna kinder. Hon var en bild af lidandet.

Budet, mor Bengta, var nu färdig att afgå till Värna, dit hon för egen del också hade ärende, och den sista sedeln kröp fram ur den främmandes plånbok för att betala hennes möda med brefvet, hvars noga bevarande och framlemnande den främmande anbefallde henne med en riktig ångest.

Derefter återgick hon till barnet, som nyss hade vaknat.

«Hur strömmen brusar» — sade den lilla — «det är så ängsligt. Mamma! tag mig i ditt knä, der skall jag hvila bättre.»

*) Med förlof, min goda fru, det gör hon, och en sanningens vän måste här vittna, att hon ser systrarne på Värna ur en så mörk synpunkt endast derföre, att de afslagit hennes begäran om borgen för en hennes son, som skulle begynna en näringsrörelse och som var känd såsom en utmärkt odåga.

«Hur är det med mitt barn?»

«Bättre, mamma. Jag har drömt så godt. Jag såg en engel och ett klart sken . . . Mamma! du gråter; kyss mig, mamma. Hur strömmen brusar. Sjung för mig visan om Norden, mamma, att jag ej må höra det der bruset . . . det skyndar så på tiden» . . .

Modren sjöng, och då hon kom till sista versen af sången sjöng hon så sakta och under tårar:

O du herrliga Nord,
Du en vagga mig gaf,
I din älskade jord
Låt mig bädda min graf,
Under snötäcket stilla
Sofva få med min lilla.

Och så satt hon hela natten, vaggande barnet på sina knän och sjungande sakta.

Emellertid vaggade mor Bengta på gås-manér fram på vägen till Värna. Har du, käre läsare, någonsin sett personer, som ha en utmärkt färdighet i konsten att tappa? Det är ett kuriöst spektakel. De börja, till exempel, med att tappa näsduken, och när de böja sig ned för att taga upp den, falla de en nyckel, när de skola upphemta den, tappa de handsken eller ett bref eller taskboken eller näsduken omigen, och om de icke tappa näsan, så är det visserligen blott derföre, att de icke ha henne i händerna. Mor Bengta var en med dylika anlag utrustad person, och sedan hon, ifrån att börja med sitt strumpeband, hade under vandringen till Värna genomgått nyss beskrifna tappnings-process, kom hon fram utan det med ångestfulla böner i hennes vård anförtrodda brefvet. Hon sökte, men återfann det ej.

Morgonsolen upplyste scener af olika art vid Trollhätte värdshus. Söta far i № 1 utrustade sina döttrar med paketer och böcker att nedläggas i vagnen. «Kan du ta emot något mera?» frågade han en af döttrarne, hvars hufvud ännu syntes

öfver paketpyramiden, som hon bar på armarne. «Ja, med näsan,» svarade hon med det goda och glädtiga lynne, som ger motståndskraft åt både kropp och själ, och tvänne böcker ställdes under den lilla näsans beskydd.

De båda engelsmännen gingo stojande och sjungande ut på jagt och sågo ej med ett halft öga ens på Gullön, som i det gyllene morgonskimret stod så herrlig med sina höstgula björkar och evigt gröna granar, under det glänsande massor af diamantstoft störtade skummande och brusande kring dess mossiga bräddar.

Den unga herren i № 3 sökte få sömnen ur ögonen, ställde långsamt sin klädsel i ordning och, under det han speglade sig, muttrade sakta: min kära Figge! du är väl icke just så rasande vacker, men du är ej så rasande ful heller.

Den bildade och intressanta familjens resvagnar voro framkörda. Fru mor och tvänne af döttrarne med hvar sin ridikyl sutto redan i dem, glädjande sig åt den sköna morgonen, medan den tredje dottren följde sin bror, som skulle betala den dryga räkningen, för att hjelpa honom till att pruta, hvilket — gu'nås, kommer säkerligen hans blifvande hustru att säga — var alldeles emot den unga herrens natur. Värden och värdinnan syntes ej till, men deras sju pigor stodo i en klunga och höllo hufvud för räkningen. På den kunde intet slås af, det var omöjligt. Systern, den kloka Hulda, moraliserade och beviste, brodren såg brun och bister ut, allt förgäfves, räkningen blef ej mindre och genom de sju pigornas leder gick ett doft muttrande om «dåligt herrskap, som prutar». Då steg in genom dörren kusinen med mustacherna, såg förfärlig och hotande ut; men det stadnade vid att han med stora steg gjorde en lof rundt omkring i köket, dundrande mellan tänderna: «här är så rasande hundfatt!» Efter honom tog brodren med lika stora steg en lika lof omkring de sju pigorna, som i kökets midt hade med någon förskräckelse sammanskockat sig, i det han lugnt, men eftertryckligt upprepade: «här är så förb . . hundfatt»! hvarefter alla tre lofverade ut ur köket till vagnarne, der de snart i den friska luften och i

hvarandras sällskap glömde nattqvarteret, den obilliga räkningen och de sju pigornas liga.

Då morgonens klara öga blickade in i *M* 20 förde en engel derifrån ett barns ande inför den allsmäktiges thron. Med den liflösa kroppen i sina armar satt modren och med kyssar tryckte till ögonlocken öfver de sköna, nu brustna ögonen; och så som hon hade om natten sutit med barnet på sina knän, så satt hon ännu hela dagen, vaggande det stilla. Mot aftonen frågade hon efter något bud, som kunde hafva kommit till henne, något bref — men der var ej något. Andra dagen återkom mor Bengta och sade styft, att hon lemnat fram brefvet, men att man ej gifvit henne något svar derpå.

En, två, tre, fyra, fem dagar gingo förbi, och det främmande fruntimret gick omkring som en hamn, hvarken åt eller drack eller sof, blott frågade jemnt: är der intet bref till mig? På den sjette dagen bäddade hon, med pastorns i församlingen understöd, ned i grafven sitt lilla barn, och kort efter sedan det var jordadt bredde sig stilla deröfver ett lätt snötäcke, och det gjorde godt åt den arma modrens hjerta. Länge satt hon vid grafven och lät snöflockarne falla på sitt obetäckta hufvud. Så släpade hon sig med vacklande knän tillbaka till värdshuset och frågade å nyo: är här intet bud, intet bref till mig? Men der var intet. Då lade sjukdomen sin hand på hennes hufvud och bröst och sade åt själasmärtan: «Nog!»

Sjukdom, kroppsliga plåga! Du har blifvit kallad ett ondt på jorden, men ofta är du ett godt, en välgörande balsam, under hvars inverkan själen hvilar efter sin hårda strid och dess vilda stormar domna. Mer än en gång har du afvändt sjelfmord eller frälsat från vansinne. De rysliga, de bittra ord, som bedragen väntan, som gäckadt hopp inskrifvit i våra hjertan, utplånas småningom under sjukdomens dunkla feberdrömmar. Det grufliga, som nyss var så nära, drar sig långt fjerran — vi glömma, Gudskelof, vi *glömma*, och då vi med mattade krafter resa oss ur sjukdomens armar, vaknar ofta vår själ såsom ur en lång natt till en ny morgon.

I väntan på dess gryning för vår arma lidande, låt oss hos systrarne på Värna tillbringa

EN AFTON.

Den vanliga lilla Söndagsaftondansen var slutad och de unga pensionärerne hade, sedan de hjertligen kysst och omfamnat sina goda uppfostrarinnor, begifvit sig till sina sofrum. Alla ljusen voro släckta, Novemberstormen svepte snöilar vid fönstren, men höstqvällens trefliga brasa brann med lifliga flammor och kastade sitt ostadiga sken omkring i rummet, der systrarne Helena och Amelia sutto i länstolar på hvar sin sida om elden, som upplyste deras vänliga och mildt allvarliga anleten.

Betraktande en gång en äldre qvinnas dystra uttryck, som tycktes vara stämpladt af ett glädjelöst lif, tänkte jag: O huru mycket skönt förblir ej outveckladt i den qvinnas anlete, som ej erfarit sällheten af lifvets fröjder, af en ren och lycklig kärlek; det liknar en jord, på hvilken ingen solens stråle fallit och som blott hyser matta och färglösa blommor. Men betraktande de båda systrarne, måste jag säga till mig: O. huru skönt är ej anletets uttryck hos dem, som hafva bibehållit sina själars frid genom tålamodet! Jordisk kärlek, njutning, glädje kunna ej så skapa menniskoanletet till en stilla himmelsspegel. Det kan allena — o vänd ej bort din blick, du unga qvinna, hvars öga strålar ännu af ungdomslif och hopp — det kan allena det ödmjukt och tåligt burna försakelsens kors, det af ett fast och för hela lifvet helgadt sinne utsagda: «Fader, ske din vilja!» Och systrarne hade utsagt det och de hade burit korset. Då de en gång bli förklarade englar, skola de kanske få skönare anletsdrag; men denna blick så klar och god, detta milda vackra leende — kunna väl himmelens barn äga dem skönare? Jag tror det ej; ty engeln var ju redan i systrarnes själ och log och blickade derur stilla välsignande öfver jorden. Väl voro fåror i deras pannor, väl voro runor kring öga och på kind tydligt ristade

af lidandets udd; men undergifvenhetens ande hade fläktat deröfver och borttagit all dysterhet. Och ej endast själens stilla skönhet och frid lyste ur de båda systrarnes anleten; der tindrade äfven, i synnerhet då de talade, en liflig gnista af humor, af detta trefliga och godroliga lynne, som jag tror man lätt får sedan passionens och kamplustens stormiga årstid är förbi, då man underkastar sig att *låta vara* hvad man dock ej kan hjelpa, tar menniskor och saker sådana de äro på bästa viset, och i synnerhet i lifvets mindre angelägenheter icke oroar, grämer och förtretar sig. Det har sina svårigheter att komma till denna angenäma sinnesro; men systrarne ha meddelat mig det recept derför, som de sjelfva begagnat, och detta var: att anse ödets styresman såsom seende vida klarare än de sjelfva, och menniskorna deremot såsom ofta behäftade med starr, hvarföre systrarne, vid motgångar och ledsamheter, som af menniskors afvoghet eller fel dem tillskyndades, blott tänkte: om de såge klarare, skulle de handla bättre.

På himmelen är det så tillställdt, att då alla skymmande moln äro borta, strålar solen eller tindra stjernorna, och så äfven lyser, då på själens himmel inga tvifvel eller bitterhetsmoln dröja, merendels glädtighetens milda ljus fram, och vid dess eld tändas dessa muntrande infall, det oskyldiga skämt, de harmlösa lustiga anmärkningar, som utgöra hvardagslifvets lätta och lifvande fyrverkeri.

På litet afstånd från systrarne midt emot elden satt på en kullerstol en ung flicka med hufvudet lutadt mot den lilla handen och blickande med begrundande min in i de dansande flammorna, som, att döma efter hennes ansigtsuttryck, tecknade för henne mera om lifvets lek, än om lifvets allvar. Hon var vacker, aderton år gammal och hette Emma.

Till henne vände sig Helena efter en stunds uppehåll i samtalet, upplät sin mun och ordade sålunda: «jag har fått en bibel åt dig, min lilla Emma. Den skall du medtaga då du reser ifrån oss. Jag tror att den kan få rum i din koffert.»

«Och jag har fått åt dig en tjock kokbok» — sade Amelia med skälmaktigt leende — «den måste du för all del ha med

Det skall ej blifva sagdt, att du kommer från systrarne 's hus, för att snart träda in i ditt eget, utan att vara väl rustad med hvad som skall lära dig att blifva en duglig hus- och matmor.»

«Hvad ditt hushåll beträffar» — tillade Helena — «så är bra, att du jemnt och noga ser derefter, att du har öga vind, källare och kök, och håller tummen på kokerskan. n vakta dig, mitt barn, för det spring och det fläng och en, som många fruar hela dagen igenom hålla i sina hus- l. Man skulle tro att ingen eld kunde brinna i spiseln och en aborre bli kokt, om de ej hade sin näsa med opp uti . Sannerligen gör ej kokerskan, anfäktad af frun och an- tande i sin ordning pannorna, sin sak vida mindre bra, om hon får vara på egen hand. Må hvar och en inom ett styra och ställa i ro i sin provins, blott hushållsrikets erhufvud, det vill säga husfrun, har öfverinseende och ord- g på det hela. Men derföre måste hon sjelf vara i hög d ordentlig.»

«Med tjenstefolk» — anmärkte Amelia — «är det mer än d allt annat vigtigt att vara ordningsfull och jemn. Hvar h en inom huset bör ha sina vissa och bestämda göromål h hållas dertill med allvar, men i godo . . .»

«På det att» — inföll Helena — «icke, såsom jag sett gonstädes, betjenten må om det, som skall uträttas, säga l åt kammarpigan, kammarpigan åt huspigan, huspigan åt kerskan, kokerskan åt kökspigan, och Hennes Nåd slutligen l se sig nödsakad att bära in vedbördan och sjelf elda.»

«Dessutom» — sade Amelia — «ges det en viss stilla ord- ngsfull pendelgång i hushållssysslor, som är mycket att an- falla. För öfrigt bör, om möjligt är, den af husbondfolket lft bebodda delen af ett hus ha den likhet med ett féeslott, t allt der är i ordning, allt rent, allt städadt och färdigt, an att någon, utom féen sjelf och hennes tjensteandar, veta ru det går till.»

«Ja» — bad Helena — «laga för all del så att din man drig får skäl att klaga med kapten Knock — Knack — jag

mins ej namnet — att han aldrig märkte det man skurade i hans rum, utom derigenom att han tumlade öfver vattenbaljan.»

«Berömma i tid och tadla i tid» — sade Amelia — «det utgör för en husfru tvänne verksamma medel till godt. Jag har mycket hört i verlden klagas öfver tjenstfolk, men har nästan alltid märkt, att hufvudfelet, som vållade all sådan klagan, låg hos husbondfolket sjelft. Öfverallt, der hos de befallande råder en verklig öfverlägsenhet i själs- och förståndsbildning, hvilken de, i följd af deras upphöjda ställning i verlden, böra kunna äga, skola de underlydande, om de behandlas med fog och vett och godhet, i allmänhet vara icke blott lydiga, utan också välvilliga, vördnadsfulla, ofta tillgifna. Deremot framkallar nästan ovilkorligt hvarje fel hos husbonden en brist hos hans tjenare.»

«Du har, mitt goda barn» — yttrade Helena — «en liten ovana, som jag måste varna dig för, synnerligast för det obehag den kan förorsaka din man. Du vill fasligt gerna ha rätt, äfven i de minsta saker, och blir derföre lätt ifrig. Under en ordvexling af det slaget växer ofta ett halmstrå till ett hus, ett knappnålshufvud till en kanonkula . . .»

«Som ofta nog» — afbröt Amelia — «skjuter brèche på hemfridens mur.»

«Ack!» — fortfor Helena — «här i tiden, der så många verkliga sorger och olyckor kunna träffa oss, består merendels den bästa visheten deri att låta, i synnerhet uti mindre vigtiga saker, fem vara jemnt och behålla husfriden.»

«Äfven en annan liten ovana har du» — sade Amelia — «som det vid dina år är vigtigt att lägga bort. Det är en viss vårdslöshet i din klädsel. Huru ofta ha vi ej måst säga till dig: Emma! din schal sitter på sned . . .»

«Eller» — tillade Helena — «ditt skoband är uppe.»

«Eller» — återtog Amelia — «din krage är afvig, din klädning är mera grå än hvit. Mitt goda barn! du kan ej tro hvilken otrefnad en i sin klädsel mindre ordningsfull qvinna förer med sig, och deremot huru treflig man är för sig sjelf och för sin omgifning genom sin egen persons noggranna yttre

vård. Denna vård kan ersätta bristen på skönhet, och ingen skönhet kan inom hvardagslifvet länge äga behag den förutan. Påminn dig en stor författares ord: «Gud allena ser till hjertat — laga du så att äfven andra få se något drägligt.»

«Du har» — sade Helena — «en egenskap, för hvilken du ej nog kan tacka en lycklig natur, och som du bör i alla skiften söka att bibehålla. Det är ett godt och gladt lynne. Ett sådant liksom bortblåser stoftet, som lägger sig på bladen af lifvets träd, och de grönska då friskare. Jag har alltid innerligt beklagat de männer, hvilkas hustrur ha fysionomien af en kulen Novemberdag . . .»

«Så framt» — inföll Amelia lifligt — «männerna sjelfva ej äro den höstvind, som vållat det.»

«Det förstås» — återtog Helena —. «Hvar och en årstid får bära sina dagar. Men han, som blir vår Emmas make, förenar med en ädel karakter ett mildt sinne, och från hans sida skall intet hindra henne att se ut som en Majdag.»

«Skapa då våren inom ditt hem, mitt barn» — tillade Amelia —. «I hemmet har nordens son sin verld mera än mildare klimaters barn. Här i norden ger naturen ej, såsom i södern, menniskan ett hem i sitt sköte och i blotta solen och luften en skatt, rik på glädje och lefnadslust. Sträng och kall bjuder han här henne att söka skydd för dess omildhet, och hon söker det i sitt inom-hus, i sitt hem. Finner hon ej der trefnad, glädje och lefnadslust, så blir lifvet i norden för henne blott en lång och kulen höstdag. Mitt barn! skapa våren i ditt hem.»

«Och glöm ej blommorna, min lilla Flora» — bad Helena. — «Din sång, din musik, din målning, dina talanger med ett ord, äro de blommor, som du bör väl vårda för att med dem pryda hemmets altare.»

«Och då» — sade Amelia — «skall jag spå dig, att en liten Gud, som trifves väl bland vår och blommor, kommer att bygga och bo i ditt hem — gissa hvad han heter.»

Emma såg alldeles icke dum ut.

«Framför allt, min goda flicka» — förmanade med mildt, men djupt allvar Helena — «lägg på hjertat ett, det enda nödvändiga. Tänk, tänk ofta på *den*, som gaf dig på jorden ett kall att sköta, ett pund att förkofra. Lifvet är omvexlande i sina skiften: höghet och låghet, njutning och smärta aflösa hvarandra; om vi derunder ej ha något att hålla oss till, något säkert stöd, så skola vi drifvas för vinden som ett rö — och detta stöd finna vi allenast i en upplyst och innerlig Gudsdyrkan. Bed hvarje dag till Honom, i hvilken allena är ljus, denna bön, så full af vishet: «upplys vårt förstånd i din kunskap och lär våra hjertan att bära dig heliga offer af en sann lydaktighet!»

«Då» — sade Amelia — «skall du i hela din handel och vandel kunna bibehålla den ordning, den kärleksrika anda, full af sanning och frid, utan hvilken en qvinna aldrig skall väl uppfylla sitt sköna kall på jorden. Din man skall då luta sig till dig med förtroende så i glädje som i smärta, och alla omkring dig skola genom dig vörda och älska sann kristlig dygd.. I medgång skall du ej blifva stolt eller öfvermodig.»

«Och i motgång» — fullföljde Helena — «skall du ej låta dig nedtryckas, utan behålla hoppet och glömma dig sjelf för att hugsvala andra.»

«Öfver alla lifvets fröjder» — sade Amelia — «skall du sprida oskuldens allt förskönande glans.»

«Och i djupet af sorgerna» — fortfor Helena — «skall du ej känna bitterhet, utan kunna säga med den lidande Vitalis (och härvid hopknäppte Helena medvetslöst sina händer, och i hennes milda anlete såg man på en gång försakelsens både smärta och skönhet, i det hon, såsom ur sin själs innersta, uttalade):

Låt offret af min vilja dig behaga,
O du, som djupet af mitt hjerta ser,
Jag vill af dig min kalk med kärlek taga,
Liksom du mig den utaf kärlek ger.

«Och då skall menniskors välbehag och Guds englars frid» — sade Amelia med rörelse — «följa vår Emma genom lifvet.»

Emma grät, omfamnade och kysste de fromma lärarinnorna.

«Jag vill» — utropade hon — «blifva god, göra er glädje, förtjena Guds välbehag och min Edvards kärlek. O hade jag dock förmåga såsom jag har vilja. Jag känner ofta oro då jag tänker på mina förestående pligter, och fruktar, att under det verksamma lif, i hvilket jag så ung skall ingå, ej alltid kunna skilja det rätta från det orätta.»

«Det gifves» — sade Amelia — «en handlingsregel, i följd af hvilken jag tror, att vi lättast och säkrast kunna skicka oss i alla lefnadsförhållanden enligt den eviga godhetens vilja.»

«Och den är?»

«*Emellan två olika sätt att handla, vill du veta hvilketdera bör ha företrädet? Beräkna följderna i ondt och i godt, och beslut dig för det, som lofvar frambringa den största summa af sällhet.* För att komma till säkerhet och klarhet i beräkningen, behöfves framför allt ett upplyst förstånd — men derom och huru man skall förvärfva det ha vi redan förut talat med dig.»

«Och nu» — sade Helena — «gå till hvila, mitt barn, det är sent och du har hört predikas mera än du kan minnas. Bry dig ej om din koffert i afton; jag skall i morgon bittida lägga in din bibel och din kokbok samt några småsaker, som vi sytt åt dig. God natt, min egen goda flicka!»

Emma kysste, grät och tackade och började dermed, i sitt unga hjertas fullhet, om och om igen. Det gifves i lifvet en tid, då man aldrig tycker sig gifva nog af tacksamhet och kärlek. Emma gick ändteligen, följd af systrarnes välsignelser.

De båda systrarne förblefvo derefter ensamma. Elden brann nu med blott slocknande flammor och det blef omkring dem allt skummare och skummare. Stormen svepte med allt starkare ilar omkring deras boning och i dem blandade sig underliga ljud såsom af menniskosuckar. Djupt vemod inträngde småningom i deras hjertan. Det är så med oss här i lifvet,

att då vi en gång erfarit en djup sorg, så är, om också tiden redan hunnit deröfver kasta sitt välgörande flor, den minsta nya tillstötande smärta nog för att rifva upp de gamla illa läkta såren. Kärlek och smärta i menniskans själ likna elden i grufvorna; denna kan kolna tyst och förborgad under långa tider, man tror den vara släckt, men — en fläkt blott — litet bortfallen aska, och lågorna, de förtärande, vilda, blossa upp med förnyad styrka.

Systrarna hade under fyra år vårdat Emmas uppfostran, hon hade blifvit dem kär och den nära förestående skilsmessan gjorde dem ondt. Hon skulle dock bli lycklig, och då var ju, såsom Helena i dylika fall plägade säga, «allt godt!» Men det nya intryck af vemod, som de nyss erfarit, väckte en annan känsla, en ofta kufvad, lika ofta återvaknande känsla af smärta, hvilken nu, då deras hjertan voro upprörda, framträdde med förnyad styrka.

En tom stol stod emellan de båda systrarne, på den fästade sig deras blickar. Nu voro de blott två — förr voro de tre. Cecilia skulle ha sutit der, sutit med dem, om hon icke, mot deras råd, hade låtit den olycksbringande föreningen med en man, som ej var henne värd, rycka henne från deras sida; och nu uppsteg ånyo för deras tankar systerns bild i hela dess sorgliga skönhet. Cecilia, som de så mycket älskat, Cecilia med sin älskande varma själ, sina rika natursgåfvor, hade dött i främmande land, fattig, ensam, öfvergifven. Säkert hade hon längtat till hemmet, förgäfves sträfvat att komma dit. Ack! så ensam, så länge och så djupt hade hon lidit, ingen älskande blick hade hugsvalat hennes i döden med kärlekens uttryck, ingen väns hand hade tillslutit hennes ögonlock och hon hade i det sista kämpat — kämpat mot nöden. Hon hade kanske tviflat på sina systrars ömhet, hon hade kallat på dem, de hade ej kunnat svara; o bittra, bittra minnen! Systrarnes ögon möttes, de voro fulla af tårar. Helena steg upp och, för att dölja sin rörelse, fattade hon eldgaffeln och skyfflade upp och ned de öfverblifna bränderna, men under det hon arbetade härpå med en slags ångest föll tår efter tår hastigt

h tätt från ögat ned på den kalla stenen. Amelia såg det, g upp, omfattade systern, lade sakta sitt hufvud på hennes el och hviskade: Cecilia.

De störtes nu af en piga, som kom att berätta det en ttig qvinna stod i köket och önskade tala med dem.

Helena tillsade pigan att låta henne komma in och syerns förslag att ljus borde tändas upp afböjde hon, emedan, de hon, hennes ögon svedo så, att hon trodde sig ej kunna rdra ljusskenet.

Efter en stund inträdde den främmande qvinnan. Vid t slocknande skenet från eldstaden kunde hennes anletsdrag urskiljas. Hon stadnade vid dörren och stod der i skymngen såsom en skugga, tyst och orörlig.

En något hemsk känsla bemäktigade sig de båda systrar, och med en oro, märkbar af det osäkra i rösten, frågade elena hvad hon ville.

Skuggan förblef tyst, men ett svagt ljud från dörrlåset, ilket hon ännu omfattade, förrådde att hon darrade.

Helena förnyade med mera allvarlig ton sin fråga, och i följde derpå ett svar, men så otydligt, att det var svårt att de brutna orden och halfva meningarne finna sammanhang. mycket kunde dock förstås, att den främmande behöfde lp och bad att få träda i tjenst hos systrarne.

Med någon förvåning och ännu större stränghet i rösten de Helena att tiden för tjenstefolks flyttning redan vore för, att de ej behöfde andra tjenare än de hade och att de dessom ej kände henne.

Skuggan teg och ljudet från låset blef starkare.

«Har du» — frågade Amelia — «någon orlofssedel att visa?»

«Ja,» svarade skuggan.

«Från hvem?» frågade åter Amelia.

«Af olyckan,» svarade skuggan.

«Hvem är du?» frågade Helena.

«En skugga af hvad jag fordom varit.»

»Hvarifrån kommer du?»

«Från grafven,» ljöd svaret.

Ej utan otålighet sade Helena: «jag vet ej hvad din mening med dessa skräckord må vara. Säg rent ut hvad du vill och hvem du är, om du önskar att vi skola hjelpa dig, det jag likväl tviflar på att vi kunna.»

«Kunna ni det ej, så kan ingen» — sade skuggan sakta — och ännu saktare hviskade hon: «känna de då ej igen mig på rösten!»

«Gud kan hjelpa» — sade Helena — «der ej menniskor se någon utväg, blott man förtror sig till honom och anropar honom med ödmjukt sinne.»

«Gud hjelper genom menniskor eller genom döden» — svarade skuggan. — «Om de förra stöta bort mig, så måste jag söka min tillflykt i den sednare.»

«Det är ganska syndigt taladt» — sade Helena med allvar. — «Gud låter ingen förtvifla, som hoppas uppå honom. Genom misströstan och otålighet förderfvar man sitt eget öde.»

Skuggan inföll härvid med bitterhet i rösten: «det är mycket vackert sagdt; skada blott att sådana hänvisningar till vår Herres nåd vanligen komma deraf, att man sjelf ingen barmhertighet har.»

Med något uppbragt känsla yttrade Amelia: «vi ha ej förtjent detta. Om du kommit hit för att förolämpa oss, så är det till din egen skada. Vi kunna ej tala mer med dig i afton; men natten är mörk och stormig, du skall här få nattqvarter och mat.» Hon ringde på klocksträngen och tillade mildare: «i morgon vid dagsljus skola vi kanske förstå hvarandra bättre. Gå nu!»

«Gå» — upprepade skuggan sakta — «gå, men hvart, hvart» — och på en gång släppte hon dörrlåset och föll ned på sina knän i det hon med genomträngande röst utropade: «systrar, systrar!»

O Gud! det var då hon, den förlorade, älskade, begråtna systern, det var Cecilia.

En rysning af glädje och fasa genombäfvade systrarne. Hvem i deras belägenhet skulle tänkt på att fråga sig om det finnes vålnader, om grafvens gäster kunna åter uppträda på

jorden. Systrarne frågade ej, det första skakande intryck de erforo var: det är hennes vålnad; men genast uppstod hos dem den tanken: till henne, till henne, om också i grafven! och af en gemensam ingifvelse gingo de med utsträckta armar och med känslor, i hvilka himmelsk glädje och dödsrysning blandade sig, mot den på knä liggande gestalten. Stumma omslöto de tre hvarandra.

O död! om du då tagit dem i dina armar, borta skulle varit din bitterhet, din smärta, och ingen saknadens återblick skulle hafva fästat sig vid det vänliga jordehemmet. Saknadens! — ja, ty hvem nekar väl, att det är skönt och godt att lefva äfven på jorden, då man der skapat åt sig ett ljust och fredligt hem, då hvarje dag, som förgår, lemnar efter sig ett vänligt minne, hvarje dag, som gryr, helsas af ett stilla hopp. Då lifvet, oaktadt alla dess skuggor, ändock har en rådande ljus sida, så synes visst döden, åtminstone för ett ögonblick, såsom en mörk engel. Men det var nu ej döden, som förenade systrarne, det var lifvet, det var glädjen. Och då de kommo till medvetande deraf, då de funno sig i hvarandras armar, återförenade till ett skönt kärlekslif, då kände de hvad jag i mitt hjerta känner med dem.

Jag påminner mig hafva sett en förträfflig gravyr efter en tafla i Wiener-galeriet, föreställande den förlorade sonens återkomst till fädernehemmet. Fadren lutar i glädje, kärlek och smärta sitt ansigte ned öfver sonen, som knäböjande och förkrossad, döljer sitt i hans sköte. Blott en liten del af profilen är synlig — en stor tår rullar ned utför den förfallna kinden.

Jag vill följa målarens exempel och lemna åt det känsliga och älskande hjertat att tänka sig hvad penna eller pensel fåfängt skulle söka att uttrycka.

EN MORGONSTUND.

O att jag hade minsta likhet med den solstråle, som på morgonen efter den nyss omtalta qvällen trängde i skön höstglans genom de snöhvita gardinerna in i «*Cecilias rum*», och

att jag kunde öfver min berättelse sprida lif och ljus såsom denna stråle spred dem i rummets lilla verld! Då skulle mina läsare utropa: der är trefnadens och sällhetens hem! — Trefnadens! låt mig se om jag, med salig «Beata Hvardagslags» penna, som hon testamenterat mig, skall kunna frambeställa i din mun, min läsare, detta ord.

Först en allmän anmärkning: det finnes i vårt språk ett trefligt uttryck med motsvarande treflig idé, nämligen «rumtrefnad». Detta uttryck betecknar något i ett rum, som är del, egenskap af rummet sjelft, som gör att man der blir benägen att finna sig väl och behaglig till mods, ja, som genast vid vårt första inträdande i detsamma verkar välgörande på sinnet. Detta ligger i något visst ordningsfullt, utan att vara cirkladt, i något lagom, passande beqvämt, ljust och vänligt, som man lättare känner än beskrifver, och som framträder, tror jag, i sin friskaste ljuflighet der, hvarest en mild och ordnande qvinna på sin omgifning intryckt stämpeln af sitt eget inre.

I det af systrarne con amore ordnade och prydda rum, som lemnats obegagnadt likasom för att vara färdigt att kunna en gång af Cecilia bebos, rådde just precist denna slags trefnad. En mild värme, en ren luft, genomandad af ett lätt blomsterdoft, behagliga, enkla och beqvämliga former i möblerna, en anordning i allt, som gjorde att man fann en stol just der man hade lust att sätta sig, att ingenting var i vägen der man ville gå fram. Minsta stoft fanns ej på den grona mattan, på de spegelklara borden ingen fläck. Harmoni rådde emellan alla färger, allt var angenämt, — ja, sjelfva spegeln gjorde ej, såsom så vanligt är, en parodi af ditt ansigte, utan återgaf det såsom ett harmoniskt echo. Mot fönstrens klara glas smögo månadsrosor och reseda deras friskt grönskande blad.

Det händer ibland att naturen ler till menniskornas fröjd och tyckes vilja vara med om den, vilja förhöja deras lif såsom en mor, då hon deltar i sina barns lekar. Nu log den vänligt kring systrarnes hem, luften var klar och mild, de grannaste skyar summo fram på den nordiskt ljusblå himlen.

Ett bländande snötäcke låg utbredt öfver jorden och tycktes vara besådt med diamanter. En liten fogel satt i det höstkala trädet vid ett af fönstren och sjöng och qvittrade så lifligt och ljufligt, att man kunde vara frestad tro honom vara ett naturens sändebud att lyckönska de återförenade systrarne. Solen, hvilken jag nu på bästa vis söker likna i klarhet och sakta framskridande, sken på frukostbordet och gjorde den bländande hvita damastduken ännu mera bländande. Tre par koppar stodo på bordet, det ena paret med breda guldkanter, och det stod emellan de två andra. I krystallsnäckan skummade grädden, icke af undergången anfäktelse med vispen, utan af egen inneboende must. Det mest snöhvita socker i bitar, icke liknande de i det primitiva chaos kantrande atomerna, spetsiga, trekantiga, åttkantiga, såsom man ser dem mångenstädes i bättre folks sockerdosor, utan fyrkantiga och jemna, — skorpor, som i sin gulbruna fägring prisade mjölet, jästen, ugnen och framför allt bagerskan, — och den hemlighetsfulla kaffepannan, som endast genom en aromatiskt doftande rökspira röjde sin förborgade guda-dryck, — o min läsarinna! är detta ej nog för «trefnaden»? Och för sällheten? se de tre återförenade systrarne: emellan de två, hemma i hemmet, den så länge förlorade, nu hemkomna (för henne är koppen med guldkant). Märk hos de båda äldre de våta, saliga blickarne, det sakta talet, de ömma, brutna orden, den i glädje och upprörd känsla darrande läppen, denna innerlighet, detta obeskrifliga ansigtsuttryck, som ej finner ord och som ändock så klart säger: allt hvad vi ega är äfven ditt, du vår glädje, du vår älskling! O du är oss återgifven — vi skola få vårda, älska och lyckliggöra dig.

Hos den tredje, den hemkomna, se hvilan, se hoppet, känslan af hemmet, af friden, af systrarnes kärlek, denna kärlek så ljuf, så ren, så rik, så mäktig att skapa lycksalighet. Hon saknar ord, men den tår, som smyger sig från hennes öga, är ljuf och talande. Det är färg på hennes kind, det är glädje i hennes hjerta, hon trycker sina systrars händer och känner att hon ännu kan blifva lycklig.

Och huru skulle hon ej blifva det? Det hem, som skall omsluta henne, den hamn, i hvilken hon kastat sitt ankar, är godhetens och fridens. Godheten, ledd af visheten, har en skön, undergörande kraft, och få äro de smärtor, som den ej förmår lindra, få de olyckor, hvilkas minnens bitterhet den ej förmår att småningom utplåna. Verkningen af dess makt synes naturlig blott då man sett och märkt huru hon handhafves. Lifvet är en sammansättning af ögonblick, — det kan en mindre qvick än jag hitta på att säga — dessa ögonblick söker godheten att bemäktiga sig för att i hvart och ett lägga ned ett njutningsfrö för den lidande varelsen. Än heter det hvila, än muntran, känsla af välbehag för kropp eller själ, — ja, äfven smicker; godheten kan smickra, men blott den olyckliga. Hon verkar som vårsolen, smälter sakta bort vintersnön och isen, värmer stilla, — och så börjar marken grönska och ej långt derefter är blomman (lefnadslusten) der.

I denna verld, full af njutning och smärta, prakt och elände, storhet och litenhet, styrka och svaghet, af lif och af död, är framför alla den menniska lycklig och älskvärd, i hvars själ ligga verksam godhet, helgelse och frid. Hon allena står i den oroliga verlden lik ett paradis, in i hvars helgedom inga vilda stormar tränga. Hon allena går, i fröjd och smärta, i prakt och elände, i lif och i död, sin väg lugnt och orubbligt fram, lider och njuter lika stilla, älskar, förlåter, gör godt och behåller friden.

För att verka oafbrutet, för att aldrig tröttna under arbetet för likars väl, behöfver hon ej «tanken af ett namn, som skall öfverlefva henne», ej ärans sköna *drömbild*, som en stor romare kallar «den vises enda passion» och utan hvilken för mången «det förflutna vore intet, det närvarande en trång och öde verkningskrets, framtiden försvunnen». Nej, ingen lagerqvist skall nedläggas på hennes gömda vård, ingen rad uti ett äreminne egnas henne, ingen fosterländsk bard skall sjunga om hvad hon gjorde för fosterlandet, — hon skall glömmas, det vet hon, och ändock sträfvar hon om dagen och om natten, hennes lampa slocknar ej förr än med hennes lifs ljus. Här

r en varelse blifvit tröstad, der har en annan fått verksam-
: och med detsamma hopp, här har ett frö blifvit nedlagdt
en framtida ädel lager, som skall gifva fosterlandet och
nskligheten ära, der en gnista blifvit väckt, der en flamma
derhållen, här en sällhet tryggad, — det goda har blifvit
ırdt, det är nog.

«Hvad gör den himmelska? Hon samlar ej
Sin skörd af ofruktbara skatter, nej,
Hon utsår träget, utan lof och lön,
I qvalens jord lycksalighetens frön.»

Fallen fritt, o lifvets dagar! tyst såsom gulnade löf, från
ınes lefnadsträd, betäck, du vintriga snö, dess stam och gre-
r, — förgätenhet! tag hennes minne! Hvad är för henne
ita allt. Det goda har blifvit gjordt — det är nog.

Ja, det är nog för henne, men icke för mig. Såsom ett
ville jag fara öfver verldens fält för att af dessa sköna, men
nda och blyga blommor suga honung och hemta den in i
nnets kupor på det att menniskorna måtte se och smaka
ru ljuflig den är och glädja sig deröfver.

Jag stadnar. Vänlige läsare! då jag bjöd dig att stiga
p i min luftbalong lofvade jag att föra dig till «trefnadens
ı sällhetens hem». Jag har uppfyllt mitt löfte och vill ej nu
ıom ett honungssamlande bi, förleda dig till en ny utflygt,
n skall kanske under min färd komma till dig och, af dig
nad och okänd, ur dina lefnadsblommor suga en droppa ho-
ng, klar och ljuflig såsom den jag fått af systrarne.

BLÄNK-FYREN.

«Se, Axel, se huru bröllopsljusen tändas der uppe i höjden! Och se, se hur bröllopsfolket dansar under dem! — Och nu, nej se, nu dansa bröllopsljusen med. Se hur de valsa och svänga omkring. Hur lustigt! . . . Men nu, nu blekna de . . . nu slockna de — nu äro de borta! Hvarför slockna bröllopsljusen, Axel? Hvarför blir ljuskronan deruppe mörk? — Ack se, nu komma de igen! Der äro bröllopsljusen åter, så granna, så glada, och de lysa på vågorna, långt, långt ut i hafvet, och lysa på dig och göra dig vacker! — Men hvarför äro de borta ibland och hvarför komma de så igen, Axel?»

Och den unga hustrun, som, sjelf strålande såsom en lycklig brud, så frågade, med den ena armen lindad om sin make, pekade med den andra på en grupp af lågor, hvilka liksom tände sig högt uppe i luften, lyste mot den dunkla aftonhimmelen och långsamt svängde omkring på samma punkt, än döljande sitt ljus, än åter blixtrande fram i full glans, kastande ett klart sken ut öfver hafvets upprörda vågor och in i den stilla, dunkla kammare, der ett nygift par stod vid fönstret i detta sitt nya hem.

«Det är en roterande blänk-fyr, du lilla!» — sade mannen undervisande och road af sin unga hustrus okunnighet. — «Den vänder sig så för att under natten säga åt de sjöfarande hvar de äro, och skugg-gestalterna, som du ser röra sig under lågorna, de äro folket, som tänder fyren, förstår du.»

«Ack nej, det är glädjeeldar, det är bröllopsljus» — upprepade Ellina leende. — «Hvad jag tycker om dem, de vackra, vänliga ljusen. Hvad det skall bli roligt att få se dem alla aftnar och nätter. De påminna mig om min bröllopsafton, Axel. O, de ljusen då! — jag glömmer ej hur de bländade mig när jag kom in och skulle vigas. Jag kunde ett

gonblick ingenting se. Men sedan tyckte jag att allting, att ela verlden lyste. Det var så mycket ljus, så mycket ljus!»

«Men sjelf lyste du klarare än alla bröllopsljusen. Jag ig icke dem, jag såg blott dig» — sade den förälskade manen och tryckte till sitt bröst sin unga maka.

Men hon kunde i denna stund blott se, blott tala om röllopsljusen i höjden, och huru Axel än förklarade fenomenet f blänkfyren, dess lågor och reflektionsspeglar, så hade Ellina kväl i tysthet en annan förklaring för sig. Och om natten, är hon låg på sin bädd, kunde hon knappt sofva, hon måste lltjemt se på de svängande ljusen, hvilka än upplyste rummet, n lemnade det i mörker; hon måste lyssna till vinden, som, ksom med tunga suckar, hven i långa andetag kring hennes oning, lyssna till hafvets entoniga brusande då det åter och ter bröt sina vågor mot klippornas bröst. Ty det var nu höst ch stormigt. Och detta ständiga åter och åter, detta oroliga välfvande utan rast och utan mål väckte i den unga qvinnans jäl oroliga, nästan vemodiga tankar och aningar. Det var den örsta natten i hennes nya hem.

Uti ett fridfullt hem i en af södra Sveriges skönaste daar, med goda föräldrar, syskon, barndomsvänner, hade hon lrömt en stilla barndomsdröm. I närheten låg en stor stad, ar ett lärdomssäte, och derifrån kommo röster och syner om rishetens källor, om sköna konster och lifvets herrligheter. Mycket skönt såg redan då Ellina omkring sig i naturen och i sitt hem; men hon visste att öfver denna stilla verld stod en skönare och herrligare, som hon skulle få se när hon blef stor. Och så uppväxte barnet i glad aning om lifvet, och tänkte jemnt: «när jag blir stor, då skall jag se, då skall jag lära ännu mera, då kommer något ännu bättre, ännu skönare.» Hvad detta skulle vara, det visste hon icke klart. Hvilken ung flicka har väl namn för sina sköna aningar. Men någonting i känsla, någonting i tanke skulle det vara, som lät hela lifvet framstå i förklarad glans, som lät henne träda ur skymningen ut i ljusets lif och ljusets glädje, som uppfyllde alla den unga själens tysta, men stigande varma frågor och fordrin-

gar, — något sådant skulle det vara, något sådant skulle det komma. Så trodde Ellina, så tro nästan alla lyckliga unga flickor. Och så kom en ung man och bjöd den älskliga unga flickan sin hand. Föräldrarne sade: ja; ty Axel Örn var en utmärkt ung man; Ellina sade icke: nej; ty brudgum, brudkrona, bröllop, det var ju det, som först skulle komma, det var ju begynnelsen af herrligheten. Föräldrarne skulle bli så lyckliga, Axel skulle bli så lycklig, och huru skulle då icke hon sjelf bli lycklig!! Väl var hon ännu bra ung och ville ogerna skiljas från föräldrar och syskon; men alla sade att det skulle så vara, att hon skulle göra alla glada, och hon sade ja, blef brud, blef fjäsad, brydd och prydd. Så kom bröllopp et och den der aftonen då Ellina såg «så mycket ljus, så mycket ljus», då hon trodde att för henne skulle ljuslifvet rätt begynna. Och så följde hon sin make till det ställe, der han hade byggt sitt bo.

Det låg bland klippor ute i hafvet, i närheten af en af vestra kustens fästningar i Sverige. Jag omtalar icke om det var Elfsborgs eller Carlstens eller Bohus'. Men stället var långt aflägset från Ellinas barndomshem och mycket olikt dettas sköna dalar. Der funnos löfskogar och näktergalar, här blott en skärgård af nakna grå klippor och omkring dessa det brusande, farliga Kattegat. Sådan är öfverhufvud den Bohuslänska skärgården. Många finna denna natur ful, förskräcklig, frånstötande. Jag älskar den. Den har för mig något mera tilldragande, mera behagande, än en natur af idel mjukhet och grönska, än en odlad och fruktbar, som man kan likasom se tvertigenom. Läsare! kan du älska en natur utan mysterium? Jag kan det icke, och säkert ej heller du, i fall fråga vore om en menniskonatur, om en menniskosjäl. Men tag dig till vara för att säga (jag talar nu till mig sjelf): denna natur har intet mysterium! Finnes väl, i allmänhet betraktadt, någon menniskosjäl utan ett okändt djup? Säg på sin höjd: denna själ har ännu icke haft sin pingstfest, ingen eldtunga har ännu andats deröfver med väckande fläkt, och man vet icke hvad i henne är.

Men återvändom till de Bohuslänska skären och deras mysterium. De ha ett sådant. De likna dessa menniskonaturer, som till ytan äro hårda och skrofliga, men inom sig hysa fruktbara, herrliga dälder. Kom närmare dessa granitöar, dessa nakna klippor, och du skall icke finna en, som ej har gräsrika fläckar, sköna blomstergångar. Dessa grå klippor suga till sig solens strålar och behålla deras eld länge i sina granitbröst. De meddela den åt jorden vid deras fötter, i deras famn, och frodigt blomstrar lifvet fram derur. I vild yppighet springa caprifolium och björnbärsrankan upp ur hvarje remna i klippan, kasta sina mjuka blommande armar kring de mossiga stenblocken, hvilka de sålunda förvandla till sköna monumenter öfver de fordna vikingarnes grafvar. Buketter af guldgula «Iris», af vilda rosor blomma sköna i granitbergens famn, och högst uppe på dessas kullriga pannor, der blott getterna och sjöfogeln kunna finna fäste, nicka små hvita och guldgula blommor för vinden, medan Kattegats vilda bränningar skumma vid deras fot. På äfven de minsta af dessa klippöar finner fåret bete och blir frodigt, på de större varseblir man små blomstrande paradis, gömda för verldens öga, fulla af rosor, liljor och frukter, och der en Adams son lefver med sin Eva stilla och — lycklig. Vi ville tro det, om icke med dessa afstängda paradis vore en egen sak. Det gick icke bra i det äldsta — det veta vi — och det går näppeligen bättre i de yngre, så vida nemligen menniskan der lefver länge. Lifvet på ensliga öar är sällan välgörande. Det enahanda i omgifningarne, det ett och samma, bristen på förströelser, på nytt, på beröring med den stora, vexelrika verlden, låter själen växa inåt: känslor och tankar samla sig ensidigt på vissa punkter och liksom fastna i dem. Vi se det på Island, vi se huru på Corsika grollet växte till hat, hatet till hämnd och blodig gerning under årens enahanda tryckning och nötningen af samma bittra böljors slag på hjertat. Vi se det än i dag på Ferrö-öarne och de stilla, vansinniga gestalter, som der irra bland de töckenhöljda klipporna, och blifvit sådana, emedan de, när olycka eller motgång kommo, icke hade någonstädes, dit de kunde gå, kunde fly undan

från dessa intryck, dessa mörka klippor, dessa töcken. Posten från den öfriga verlden uteblir der ofta under sju till åtta månader af året.

Men som jag älskar ensligheten och själens ostörda umgänge med sig sjelf, kan jag ej gå längre i den slutföljd, hvartill dessa exempel leda, än att det icke är menniskan godt att vara allena — lång tid.

Och så nu åter till vårt unga par: Axel och Ellina. Det var såsom hade en örn fört en dufva till sitt bo på klippan. De ovanliga, allvarliga omgifningarne, ensligheten, hafvets brusande, höststormarne — allt detta sammanpressade ängslande Ellinas bröst. Men hon hade sitt eget hem, — och den qvinna finnes ej, som icke känner detta såsom en lycka — och hon hade de husmoderliga pligterna inom detta hem. Och så var der ju blänkfyren, de valsande bröllopsljusen i höjden, som hvarje mörk afton påminte henne om den grannaste afton under hennes lefnad, bröllopsqvällen, då hon såg «så mycket ljus, så mycket ljus». Och så var der ju också, först och sist och framför allt, hennes man, och denne man var en ädel man, och än mera, han var en god make.

Det är så godt, att jag nu tar tillfället i akt att göra en bekännelse, som jag ofta haft på mina läppar, men tvekat att uttala af fruktan att derigenom få öfver mig alla gifta fruars hat. Äfven nu befarar jag det, men — det får gå; jag måste lätta mitt hjerta. Jag bekänner således, att jag aldrig funnit, aldrig finner en man älskvärdare, än då han är — en gift man, d. v. s. en god sådan. En man är för mina ögon aldrig så skön, så fullkomlig, som då han är en äkta man, öm make och familjefader, bärande med manlig kraft och manlig godhet på sina armar sin maka och hela den husliga krets, som genom hans inträde i det äkta ståndet slutit sig kring honom såsom en del af hans hem och hans verld. Han blir deraf icke blott älskvärdare, han blir verkligen skönare. Således: det yppersta hos en man består deri att han är en god äkta man, och endast i en sådan är jag fallen att förälska mig. Men det är ju nätt opp förbjudet, och Moses jemte alla lag-

stiftare förklara det vara synd, och alla fruar skola anse för en pligt att stena mig.

Jag kan dock ej hjelpa saken. Den är så, och icke annorlunda. Mitt enda hopp om att kunna försona de förtörnade ligger i fortsättningen af min bekännelse: att ingen lycka gör mig så lycklig att se, ingen kärlek rörer mig ljufligare, än makars. Det förundrar mig sjelf; ty det synes mig att jag, såsom varande ogift och makalös, har med den lyckan föga att skaffa. Emedlertid är det så och var alltid så. Jag var ett barn ännu, då jag en dag såg min far inkomma i min mors rum och lägga framför henne en gåfva, som mycket gladde henne. Hon tog hans hand och kysste den, ord och blickar af kärlek vexlades dem emellan. Aldrig skall jag glömma den känsla af salighet, som dervid genomströmmade mig, der jag stod ensam i en vrå af rummet, lekande med min docka. Det var såsom hade himmelen sänkt sig ned i mitt hjerta. Tyst stod jag under denna känslas välde då föräldrarnes blick upptäckte mig. «Du rodnar så vackert, du lilla!» sade min mor ömt, och min far kom och lade sin hand sakta på mitt hufvud. Icke heller detta skall jag någonsin glömma.

Någonting af denna första känsla erfar jag ännu hvarje gång jag ser makars sällhet ett stycke bortom smekmånaden.

Ellina var mycket ung då hon första aftonen i sitt nya hem såg «bröllopsljusen i höjden». Många år hade sedan gått om, och Ellina var icke ung mera. Hon var nu moder åt sju söner. Svåra sjukdomar, mycket omsorger, mycket arbete med groft och fint under knappa tillgångar hade mycket förändrat henne så till det yttre, som till det inre. En behaglig qvinna var hon allt ännu; men hennes ungdomsblomma var borta och själen, denna själ, som anade så mycket stort och skönt i lifvet, som trodde sig skola fortgå från den ena ljusningen till den andra, till dess att hela verlden och det egna hjertat och det egna lifvet stode förklarade i strålande ljus, — denna själ hade småningom sagt farväl åt alla sina förhoppningar, sina gryende tankar och aningar, för att spinna in sig i de otaliga

trådarne af husliga bestyr och omsorger, återvändande dageligen såsom vågorna mot klippan, såsom blänkfyrens skuggor, såsom höstvindens skälfvande suckar. Och Ellina spann troget sin tråd, fyllde troget sina pligter. Men lycklig var hon dervid icke; ty pligtens väg förer väl till lyckan, liksom arbetsveckan till sabbaten, men är icke lyckan sjelf. Ellina var icke mera glad såsom förr; hon kände att någonting lefvande och skönt, som förr varit inom henne, begrofs småningom under årens och småtingens tyngd. Hon tyckte sig sorgligt förvandlas. Hon hade tänkt sig lifvet i allmänhet och sitt eget lif såsom någonting helt annat. Ibland kände hon lust att gråta öfver sig sjelf.

Det är så med oändligt många qvinnor. De kände sig skapade att uppfatta lifvet och tingen i ett skönt sammanhang. De trodde sig framgå stigande i vetande, i kärlek, i njutning af allt godt och skönt, såsom i en upphöjande metamorfos. Men lifvets ström kom och förde dem bort till ödsliga stela nejder. Deras verld blef trång. De inspinnas i de jordiska bestyren, i trådarne af små omsorger, små ting, små intressen, och på dessa måste de sjelfva spinna. Då förlorar småningom lifvet sin skönhet, sinnet sin morgonrodnad, då nedtryckes själen, då surnar ej sällan deras lynne och deras horisont blir allt trängre, allt skummare. På en stilla stund blicka de ibland upp, se omkring sig, inom sig med sorglig förvåning och säga: «Skulle det blifva så? . . Är lifvet icke annat? . . Var det ej för annat jag blef till?» — Och de minnas sina ungdomsaningar, sina förhoppningar. «Drömmar!» säga de och qväfva en suck och torka bort en tår och spinna så åter på den dagliga väfven, till dess de spunnit sin svepning och det är slut med jordlifvets dag.

Men icke blott med qvinnor, nej, för oändligt många män med varma, rika själar går det likaså. Vid alnen, vid vigtskålen, vid nålen, eller vid pulpeten under förtorkande siffer-räkning, dag ut och dag in, känna de sig småningom förslöas, förträas, känna poeten inom dem, den känslige, älskande, skapande anden begrafvas innan han ännu rätt lefvat. Också de

se ibland vemodigt upp och fråga: hvarföre lefver jag? Är icke lifvet annat?

Dessa alla äro själar, som bida efter deras pingst. — Bidande själar! kunde jag dock låta er känna och tro så visst som jag gör det: den kommer — och herrligheten af dess verklighet skall öfvergå äfven edra skönaste drömmar.

Utaf den beskrifna förändringen hos Ellina ha nog några af våra läsarinnor anat, att också hennes man och den första äktenskapliga lyckan hade förändrat sig. Det var så. Hvilken man och hvilket äktenskap bli sig lika under en tiderymd af nitton eller tjugu år? Ellinas man var en ädel och god man, har jag sagt och jag upprepar det. Men han var dock för ensidigt manlig, likasom Ellina var för ensidigt qvinlig. Han var en utåt vänd, kraftig, praktisk natur, hon en inåt vänd, poetisk, känslorik. I flera punkter möttes dessa makar aldrig. De möttes allt mindre då, under kommande år och tillökning af familjen, hans arbete för att uppehålla denna togs mera i anspråk, hans tid och hans sinne allt mera upptogs af det yttre, praktiska lifvet. Hon kände sig mera ensam; och för stolt och för klok att klaga öfver ouppfyllda hjertats och själens behof, slöt hon sig mera inom sig. Han blef ännu likare den stela, skrofliga klippan, hon liknade den ensliga liljan inom dess omkrets. Härtill kom ett särskildt litet ämne till tvist och missnöje makarne emellan, hvilket, ehuru ofta öfvervunnet, dock alltid ånyo framträdde. Och så skiljde sig makarne småningom utan att klart veta huru; mellan dem uppstod något, ett skymmande moln, en osynlig mur, något namnlöst, de visste ej hvad, som gjorde dem allt mera främmande för hvarandra.

Äkta makar! som gemensamt vandrat ett stycke framåt i lifvet bortom «hvetebrödsdagarne», sägen mig, är det icke en hvardagshistoria, den, hvilken dessa drag innehålla, är det icke historien om nio äkta par bland tio? — Fortgår förhållandet i denna nedåtgående riktning, då förvandlas det äktenskapliga lifvet till detta *döda haf*, vid hvars bräddar ingen blomma trifves, ingen fogel sjunger, öfver hvars yta förpestade ångor

draga och ur hvars djup man stundom, vid vattnets fallande, ser uppstiga ruinerna af en fordom skön, men förbannad stad. Stilla står det äktenskapliga lifvet lika litet som något annat lif på jorden. Derinom föregår en sakta, men oupphörlig förvandling nedåt eller uppåt, allt eftersom makarne vilja eller vålla. Orsakerna kunna i alla äktenskap vara olika, men i alla förekomma stunder, kriser, af hvilka man kan sluta hvad tiden lider, hvad klockan slår. Och i alla förekommer frestelsen att, när den första lågan slocknat, låta den djupare föreningen upplösas, låta anden fly. Och den gör det

«så framt ej himmelsk Amor då
tillbakahåller Psyche med ny bröllopskyss»

och viger henne till en högre, innerligare förening.

Det felas icke Nikodemus-naturer i verlden, som, tviflande, skola fråga:

«Huru kan detta ske?»

Vi ha föga att härpå svara, utom att vi veta att så sker; men vi känna ingen annan grundorsak härför, än den, på hvilken öfverhufvud all god utgång hvilar, hjulet i lifvets ångmaschin, axeln på lifvets roterande blänkfyr: den goda viljan i de intresserade parternas hjertan. För öfrigt vill jag fortfara med min historia. Jag önskar (detta hviskar jag till mig sjelf) att jag kunde låta bli förlänga den genom reflexioner, hvilka läsaren kan göra mig förutan.

Den särskilda orsak till missnöje emellan Axel och Ellina, som vi omnämnt, var gossarnes uppfostran. Fadren påstod att modren förkelade, förklemmade, med ett ord, skämde bort dem. Mycket möjligt att han häri hade rätt. Emedlertid tror jag, att hon gjorde det på det rätta sättet. Relatift finnes ett sådant. Gossarne voro lydiga och tillbådo sin mor. Det göra inga verkeligen bortskämda barn. Men fadren blef för sträng i den mån han fann modren för vek. Mycket angelägen var han att få gossarne snart ur huset, i en god skola, på det att de måtte «lära något» och det måtte bli «karlar af dem». Sex Örnungar voro redan utflugna ur boet till en fjerran ort.

Modrens hjerta hade mot hvar och ens flyttning sagt nej; men hennes förnuft hade sagt ja, och så blef det såsom fadren ville. Den yngsta gossen återstod. Äfven han måste bort, måste ut, sade fadren. Men nu sade modren nej. «Han var så ung, så späd, så svag ännu», sade hon. «Just derför,» menade fadren, «måste han ut ur hemmet, ut bland andra pojkar, i ett raskare, friskare lif — gossen var ju allaredan nära tio år gammal.» Fadrens vilja segrade öfver modrens; men när han slet den yngsta sonen ur hennes armar, då slet han äfven sönder en sträng, som band hennes hjerta vid honom. Så kände Ellina det; ty hon tyckte att han gjorde det hårdt. När hon derpå blef ensam, kände hon sig mycket ensam. Hon hade icke mera ett litet hufvud att kyssa på då hon om aftonen gick till sängs, ingen liten varm andedrägt nära hennes hufvudkudde vaggade om natten hennes hjerta i slummer, inga små armar lade sig morgon och afton förtroligt omkring hennes hals, intet joller om dagen lät henne glömma allt hvad hennes själ saknade. Allt var borta, och det värsta var, att också Axel var bortrest, icke ur hemmet blott, men — ur hennes hjerta. Hon kände det så tomt, att hon sjelf blef rädd derför. Ja, troligt är, att hon skulle hafva helt annorlunda burit gossarnes aflägsnande och sin enslighet, om hon blott fått i sitt hjerta behålla sin mans bild lika skön som förr.

Nu var det också åter höst och alla höstsysslorna förestodo, dessa sysslor, som Ellina aldrig älskat och hvilka nu syntes henne tyngre än någonsin. Det skulle slagtas, saltas, bakas, torkas för hela vintern, korf skulle stoppas, palt kokas, ljus stöpas m. m. Höststormarne kommo, vågorna slogo åter och åter mot klipporna, vinden hven sin ängsliga rund kring huset och blänkfyren vände och vände med samma skuggor och samma ljus. Detta eviga samma och samma kom med qväfvande intryck öfver Ellinas nedslagna sinne.

Axel blef länge borta, mycket längre än som behöfdes för att aflemna lilla gossen. När han återkom hade han med sig såsom gäster tre främmande herrar. Ellina hörde icke till

de svåra fruar (läs: *svåra-fruar*), som göra stora svårigheter och sura miner när någon gång deras männer komma hem till middag eller afton med en oväntad gäst. Men tre på en gång och i denna stund, då det var ödsligt och svårt i hennes hjerta, tomt i skafferiet också — det var för mycket! När Axel nu slöt henne varmt och starkt i sina armar, stod hon i denna omfamning så stel och blek, som liljan kan stå i klippborgen, och gaf intet tryck, ingen varm kyss åter. Han vände sig då till sina muntra gäster och sysselsatte sig med dem. Ellina gick för att besörja om qvällsvard och hvad annat de nykomne kunde behöfva. Kanske kände båda makarne dunkelt, att det var dem godt att nu icke vara allena med hvarandra.

När bägaren är full behöfves blott en droppe till för att låta den rinna öfver. Denna droppe kom nu för Ellina under skepnaden af hennes hjelpreda inom hus och kök, jungfru Rådberg, den beskedligaste, trognaste, äfven dugligaste menniska i verlden, men som hade en stor fallenhet att ta saker på deras tragiska sida och att i förekommande fall begynna med att «veta sig ingen lefvandes råd», hvarföre Ellina brukade på skämt och allvar kalla henne: «min jungfru Rådlös». Men som Ellina alltid sjelf fann på råd, och jungfru Rådberg var förträfflig i dåd och i att utföra hvad hennes matmoder befallde, så gingo de förträffligt samman, ehuru Ellina allt emellanåt hade ett litet tålamodsprof att genomgå, då hon skulle tala om mat till middagen och jungfru «Rådlös» stod der framför henne, rak som en milstolpe, och gned upp och ned sina långa, magra armar, visste sig ingen råd och hade aldrig något att föreslå, utom — spenat. Om månen och alla dess obekanta innevånare hade fallit ned på jorden och in i jungfru Rådbergs kök, skulle hon knappt kunnat se mera rådlös, förskräckt och förvirrad ut, än nu, då herrn i huset kom oväntad med tre oväntade herrar och just samma afton, då man skulle rusta till stor brödbakning och då hushållet ännu icke hunnit blifva försedt med sin höstgröda.

Vid hennes anblick blef Ellina denna gång nästan retad och sade något tvärt: «kära Rådberg! det är ej värdt att se

som en olycka, utan hjelp mig nu och tänk på hvad vi nna ha till aftonmåltid.»

Jungfru «Rådlös» gned den högra nedhängande armen ed venstra armen upp och ned, ned och upp, och visste sig gen lefvandes råd.

«Ha vi ingenting i skafferiet?» frågade Ellina, «kan du genting hitta på, som kunde bli hastigt färdigt?»

«Rådlös» gned den venstra armen med den högra handen p och ned och framstammade: «jo, . . . spenat.»

«Spenat!» utbrast Ellina otåligt. «Kära Rådberg, tycker att fyra herrar kunna bli mätta af spenat?»

Det gick sedan som vanligt: Ellina måste sjelf hitta på d och tillika denna afton vara både hufvud och hand i köket, jungfru Rådberg hade alldeles förlorat koncepterna och dessom voro verkligen alla lårar och skåp ovanligt tomma.

Ellina lyckades blott med möda att fylla ögonblickets hof; men när hon efter slutad aftonmåltid såg de fyra herrne kring ett whist-bord, förnöjda med cigarrer och mjöd, drog hon andan, sade god natt till de spelande och rökande h gick in i sitt rum. Hon kände sig djupt trött till själ h kropp.

Själen var trött, ja, men likväl upprörd såsom ett svalnde haf. Derinom rörde sig något, som Ellina aldrig förr känt. Det var något knotande, något bittert mot hennes ake. Röster uppstego ur de upprörda vågorna, röster, som de: har det kommit derhän? Är jag för honom blott en shållerska, en tjenarinna, ämnad till att tjena hans infall, ns nöje, hans beqvämlighet? Min känsla, min smärta, mitt ertas lif — förtjena de alls intet afseende, ingen skonsamt? . . . Är jag verkligen så sjunken? Och han . . . han, m . . .

«Tyst!» afbröt Ellina beslutsamt de knotande rösterna det hon tryckte händerna hårdt mot sitt klappande hjerta, som om hon velat qväfva dess slag — «tyst! intet ord emot nom. Han må nu vara, han må nu blifva huru som helst not mig, mina pligter skall jag ändock troget uppfylla. Han

skall ej se plågan i min själ, molnet i mitt sinne. Han skall intet sakna, han skall ej ha skäl att klaga.»

Med denna föresats sökte Ellina lugna sig. Hon täckte väl till fönstren, på det att skenet af «bröllopsljusen i höjden» ej måtte inträngа i hennes rum. Hon ville ej se dem nu. Stel, liknöjd och mörk i sinnet lade hon sig klädd på sin soffa, tillslöt ögonen och försökte att ingenting känna, ingenting tänka, försökte att sofva. Förgäfves! det var för mycket elände i djupet af hennes hjerta. Åter och åter kom den bittra vågen, åter och åter hördes den knotande rösten, och tunga tårar tycktes samla sig under de heta ögonlocken. Med hvarje ögonblick kände hon sig oroligare, olyckligare. Hon kunde ej hvila, hon kunde icke ens bedja.

När hon åter måste öppna de sömnlösa ögonen, såg hon rummet ljust, icke af dagsljus — det var nu nära midnatt — icke af blänkfyrens ostadiga sken, utan af ett mildt och stadigt, ehuru svagt. Ellina steg upp, gick till fönstret och drog upp gardinen. Hon såg då att molnen, som under flera dagar hade sammanskockat sig på himlen, hade delat sig och lemnat väg för månen, som nu i första qvarteret, med sina spetsade horn vända uppåt, stod klar och vacker öfver berget. Stormen hade också stillnat. Ellina öppnade fönstret. Ljum och frisk på en gång kom vinden och fläktade hennes brännande panna. Månens strålar lyste vänligt på klippor och vågor, på grässtråen vid stranden och i dropparne, som hängde vid träden. Det var såsom om de hviskat till henne: «kom ut! kom ut!»

Ellina svepte omkring sig sin stora schal, knöt en slöja om sitt hufvud och gick ut. När hon gick förbi sin mans kammardörr stannade hon ovilkorligt. Hon hörde att han ännu var uppe och hon tänkte: «om jag skulle gå in och luta mig till hans bröst och . . . jag tog icke vänligt emot honom i dag. Kanhända har det gjort honom ondt . . . Om jag skulle» . . . «Nej,» afbröt inom henne en annan röst, «han bryr sig föga om mig och han — förtjenar det ej» . . . Och hon gick hastigt och tyst förbi. Huru mången god känsla,

huru mången stund för försoning går ej så förbi, och tiden går förbi också och det blir för sent.

Ellina stod på terassen invid hafsstranden, tätt utanför hennes hem. Det var en skön Septembernatt, sådan man ofta har den på Sveriges vestra kust. En hvila hade kommit öfver naturen efter de förra dagarnes stormar. Löfven föllo gula ned från träden och blommornas hufvuden hängde vissna på sina stjelkar; men i de blänkande droppar, som hängde vid dem, lyste månstrålar, och vindens mjuka fläktar smekte dem sakta. Det var såsom om någon kärleksmakt här var verksam för att försona, försköna. Sjelfva Kattegats böljor syntes tjusade af den: de hvälfde sig nu sakta, liksom kärleksfullt knotande, och lade sig att hvila vid de granitbröst, som så ofta retat och brutit deras svall.

Ellina såg på de fallna löfven, de vissna blommorna, de milda månstrålarne, de tjusta vågorna, och en känsla af obeskriflig smärta, som i denna stund gränsade till förtviflan, bemäktigade sig henne. Den eljest så stilla qvinnan vred sina händer, lyfte dem upp mot himlen och utbrast högt under det länge återhållna bittra tårar strömmade utför hennes kinder:

«O, jag är blott ett gulnadt löf, en vissnad blomma! Må jag falla som dessa, må jag dö innan mitt hjerta dör, innan jag blir usel och bitter! Fader i himmelen! tag du mig till ditt hus, ty för mig är det slut på jorden. Mina barn äro borta och min man älskar mig ej mer. Ungdom, helsa, glädje, lefnadslust, kärlek och tro, allt är förbi för mig, förbi för alltid!»

Men innan de uppräckta armarne hade åter sänkt sig, omfattade andra armar Ellina och en röst hviskade vid hennes öra: «hvad är förbi, förbi för alltid?»

Det var Axels röst; men Ellina var för upprörd för att kunna svara. Hon vände från honom ansigtet och grät, endast grät, under det han ännu qvarhöll henne i sin famn. När Ellina syntes lugnare sade han: «kom, följ mig till vår hviloplats på «Språk-ö». Natten är vacker och jag har någonting att säga dig.»

Ellina följde utföre några trappsteg och ned i den lilla gröna «snipan», gossarnes båt, «Nordstjernan», som nu vid Axels årtag flög lätt och snabbt öfver de sakta hvälfvande vågorna. Tysta sutto de båda, Ellina med nedslagna, tårtyngda ögonlock; men hon kände att Axels blick hvilade på henne och hennes hjerta slog i en spänd väntan. Det dröjde ej länge förr än de voro framme vid en liten klipp-ö, högre än de andra små öarne, hvarmed skärgården är besådd. En hög granitvägg utgjorde dess skydd mot norr och öster och samlade i söder solens strålar. Naturen sjelf hade i berget huggit ut en «causeuse», ett säte för tvänne personer, hvilket Axel gjort ännu beqvämare och hvaromkring han ledt den yppigt växande murgrönan och kaprifolium. Detta hade skett under hans kärleks första tid och han hade ofta fört sin unga hustru dit. Mången mörk afton, då hafvet lyste och vinden hviskade stilla, hade de sutit der, språkat kärleksord och kastat förhoppningsfulla, ljusa blickar öfver kommande dagar, under det att fästningens fyr utbredde sin blänkande stråle öfver de stigande och sjunkande böljorna.

Det var en mycket lång tid sedan de voro der tillsammans, många år!

Kaprifolii-rankorna och murgrönan växte friska såsom förr, men de hängde förvildade omkring i saknad af en vårdande hand.

Makarne sutto nu åter sida vid sida med det vida hafvet omkring dem, från hvilket milda vindar kommo svepande i det de tycktes hviska: tala! tala!

Och Axel talade i det han drog sin hustru närmare intill sig. «Ellina» — sade han — «hvad är det, som är förbi, förbi för alltid?»

O, den rösten! Den var såsom i de första sköna tiderna. Tjugo förflutna år rullade med hast fram för Ellinas själ. Hon lutade sin panna mot Axels skuldra och svarade blott: «Axel, fråga ej!» men hon kände att han hade läst i hennes hjerta, och tillade sakta: «du vet det».

Åter blef det tyst; men de vänliga vindarne hviskade: «tala! tala!»

«Ja, jag vet det», sade Axel långsamt — «ja, jag vet huru det är. Jag har sett det sedan en tid. Ellina! du kan icke längre lefva här. Du måste komma närmare barnen, närmare föremål, personer, som kunna ge dig hvad din själ, hvad ditt hjerta behöfva och — hvad jag icke förmår.» Hans röst bäfvade härvid. Axel liknade den natur, i hvars omgifning han blifvit född. En granitnatur låg inom honom; men när den öppnade sig, så blommade lifvet fram i yppighet, paradiset öppnade sig. Vanligen fåordig blef han då vältalig.

«Tro ej», sade han nu med en våldsam rörelse, som gjorde hans kinder bleka och trängde tårarne fram i de starka örnblickarne — «tro ej, Ellina, att jag är blind för olikheten emellan oss och att jag ej finner det jag är i mycket otillräcklig för dig. Du står i många delar öfver mig, har skönare, ädlare behof, som jag ej kan tillfredsställa. Jag har ibland velat dölja det för mig; ty det har kostat på mig. Jag har gjort mig hård mot denna känsla och mot dig, jag har gått fram såsom i en rök, satt en klippa för mitt bröst för att vara stark och manlig. Ditt saktmod och dina tårar ha brutit henne. O, Ellina! jag ser det på dina bleka kinder, du är olycklig, och det är jag, som . . . men nej! jag skall ej göra dig olycklig, jag, som svurit att lefva för din lycka. Redan när jag sist for ifrån dig var mitt beslut fattadt, och nu vill jag säga dig det. Jag har gjort ansökning om att blifva förflyttad till en annan tjenstebefattning. Lyckas det, såsom jag hoppas, så skall du komma nära ditt första hem, nära den stad, der dina gossar äro och der du kan finna det umgänge, de nöjen, du behöfver. Dina söner skall du kunna få se hvarje vecka, om du så önskar; de skola ofta vara hemma. Tro mig! jag vill ej skilja dem från ditt inflytande; det var blott den alltför veka hem-uppfostran, som jag velat skilja dem ifrån. Jag vet att det finnes i lifvet endast en sann högskola, den, der hjertat bildas, och dertill behöfves ett modershjerta. Länge har jag varit betänkt på detta närmande, ehuru det ej

kan ske utan ekonomiska uppoffringar. Men kanske har jag hitintills aktat dem för högt. Och nu . . . om mitt förslag ej lyckas, om de förhoppningar jag väckt skulle gäckas eller en tid fördröjas . . . vill du då, Ellina, bära det med tålamod, vill du försöka att vara lycklig, att hålla af mig . . . såsom förr?»

«Nej, icke såsom förr, nej, tusen gånger mera,» utbrast Ellina med hjertats öfvervåldigande känsla. — «O! hvad talar du om att sakna, att vänta, om gäckade förhoppningar, nu, då jag ser huru du tänker på mig, ser att du älskar mig!»

«Men huru . . . huru har du kunnat tvifla?»

«Ack, Axel! du har varit bra förändrad mot mig, och dermed har allt förändrat sig omkring mig.»

«Och du, Ellina! har du alltid varit densamma som förr? Har du icke ofta varit kall när jag nalkats dig med värma? Har du icke de sednare åren ofta dragit dig bort ifrån mig, när . . . och denna afton . . . ja, *jag* kunde ha skäl till tvifvel att du ännu hölle af mig.»

Ellina teg och såg ned. Hon visste, att det var så, som Axel sade.

Han fortfor: «Jag är för stolt, Ellina! och kanske för öm också, för att vilja tilltvinga mig en kärlek, som ej frivilligt gifves. Jag har aflägsnat mig, emedan — du aflägsnat mig. Men kanske har jag varit mera stolt, än jag bort vara, mera stel, än jag ville. Det är svårt, Ellina! att veta huru mycket man felar. Men ett är visst: jag kan ej, jag vill ej fortgå såsom vi en tid gjort. Gif mig din hand och — om du kan det — gif mig åter ditt hjerta . . . läs i mitt och se huru jag det menar, och . . . förlåt!

«O, tyst!» sade Ellina i det hon kysste bort ordet från hans läppar. — «O, säg intet mer! O, att jag hade förr förstått dig, och du skulle då ej haft skäl att klaga. Men nu . . . Gud välsigne dig för att du talat, för hvad du sagt. Blifve det med vår flyttning huru det vill, godt skall det ändock bli, det känner jag; ty du har åter flyttat in i mitt hjerta, jag känner mig åter hemma der. Och nu . . . se!

jag är din, din hustru, din tjenarinna, allt hvad du vill, min Axel! Jag känner att du är åter min. Komme död, komme lif, plågor, sorger, jag skall dock vara glad i vissheten om dig, om din godhet, din kärlek, i vissheten om att du är min och jag din.»

När sådana ord blifvit sagda makar emellan, så är der icke mycket mer att säga. Då finnes blott ett språk, ett tyst, fastän talande, ett, som kan uttrycka känslornas fullhet. Ellina kände de glödande orden såsom en dagg på sin panna, sina kinder och ögonlock. Hvarje tidens och sorgens fåra tycktes utplånas af dem. Det var henne såsom hade hon blifvit ung på nytt. Paradiset blommade ånyo inom och utom de två.

Då Axel rodde Ellina tillbaka till hemmet hade månen nedgått bakom berget och natten var blefven mörk. Men hafvet lyste och gnistrade vid hvarje årtag, elddroppar föllo från årorna, öfver makarnes hufvuden blickade stjernorna fram ur de glesnade svandunsmolnen, och «bröllopsljusen i höjden» lyste och dansade klarare än någonsin mot den nattliga himmelen. Då lyste åter bröllopsljusen i Ellinas hjerta, och öfverallt, på himmelen och på jorden, såg hon, såsom den första bröllopsaftonen, «så mycket ljus, så mycket ljus».

Och den skulle aldrig mera slockna, aldrig mera, den stadiga stråle, som hon nu hade undfått i sitt hjerta; dettas vågor kunde stiga, kunde falla, men den skulle alltid blifva vid att lysa in i dem. Vissheten härom uppfyllde Ellina med en himmelskt barnslig glädje. Ja, hon var så glad, så trygg, att hon deraf blef helt barnslig. Hon lekte med de lysande vågorna — äfven de voro fulla af kärlekens lif — hon plaskade med sina händer i dem och lät dem gnistra och blixtra, hon bestänkte med dem Axels händer och ansigte i öfvermodig glädje, och han blef henne intet skyldig, utan gaf henne åter det dop af eld och vatten, som han fick. Deras blickar lyste i den mörka, stjernfulla natten, deras själars nya bröllopsnatt.

Men när Ellina morgonen efter denna natt trädde ut i köket, gick hon der upp såsom en morgonrodnad och upplyste

så jungfru «Rådlös'» själ och sinne, att derifrån spridde sig ljus ända in i källarens och skafferiets mörkaste vrår. Vasserra! hvad det blef råd för allting. «Spenat!» Ingen fråga mer om spenat, ingen tanke på stackars spenat, usel, eländig mat! Korf och kalfstek, hafvets fiskar och luftens foglar kommo som genom trolleri. Det blef fullt i kök och på bordet. Ingenting felades, eller det märktes ej om någonting felades, hvilket är ändå bättre.

Och den, som vet hvilken mäktig trollkarl det glada, modiga hjertat är, och huru det känner till ursprungsord, som ha nyckeln till alla ting och kunna befalla öfver dem alla, den skall icke undra häröfver.

Jag säger er icke huru det vidare gick med den der flyttaingen, om den blef utaf eller icke; ty det vet jag ej. Men det måste jag säga er, att inom ett år föddes en flicka, som efter fader och moder blef kallad Axellina. Och ville ni se huru solens ljus och glädje liksom tar kropp i ett menniskoanlete, så skulle jag visa er detta barns, visa er hennes leende ögon, hennes ljusa lockar. Intet språk är mera obegripligt och mera täckt än det, som i qvittrande fogelvältalighet strömmar ur hennes lilla mun. Kaprifolii-plantan är icke mera vild och mjuk i sina slingringar, än den lilla flickan. Ni skulle se henne i tusen skiftande, behagfulla ställningar linda sig kring fadrens bröst och armar eller leka vid hans fötter. Och om någonsin en klippfast man kan besegras och snärjas af ett litet barns trollkonster, så är det — Axel Örn, när han håller i sina armar den vilda, mjuka, leende, förtjusande lilla flickan, och trycker henne i stum vältalighet till sitt bröst, eller sitter om aftonen vid hennes lilla säng och hör henne bedja sin aftonbön och lär på nytt af henne att bedja. Ja, han är ingen bit bättre, än Herkules, spinnande vid den unga Omphales fötter. Jag hemställer om han icke är till och med något sämre och svagare, alldenstund han är fjettrad af ett ännu svagare och barnsligare väsende.

Ellina hotar ibland — och ni kan förstå med hvilket allvar — att skicka flickan ur huset, sätta henne i pension,

emedan hon eljest «blir alldeles bortskämd» af fadren och hon bör i tid lära sig att bli «ett skickligt fruntimmer». Vid sådana hotelser säger fadren ingenting, men sätter flickan i modrens armar och omfamnar sedan båda två. Grufligt angelägen har han likväl blifvit att alla gossarne skola komma hem under skol-ferierna.

Ellina är icke mera blek och lidande. Hon är nu en blomstrande medelålders fru med sällhetens lugn i hela sitt väsende, och säger gerna åt unga fruar: «När den första kärlekens tid är förbi, då kommer något ännu bättre, ännu skönare, då kommer den *andra kärleken*, den trogna vänskapen, som icke omskiftar och som gör allting ljust och lugnt. Man skall blott ställa sig så, att den kan komma. Då vänder sig, då förvandlar sig allting till det bästa.»

Jungfru «Rådlös» blef också förvandlad, förvandlad till fru länsmanskan Rådig. Men om hennes spenat-vurm äfven förvandlat sig, derom vet jag intet.

Örnungarne ha vuxit till unga örnar. När de efter sina utflygter på jordens eller tankens haf återkomma till hemmet med berättelser och böcker, då växer ock rikedomen derinom.

Men Bohusläns klippor de stå, som de stått,
Och Kattegats vågor de gå, som de gått,
I dag som i går,
I månghundrade år,
Och blänkfyrens lågor — läsare, du
Minnes de bröllopslågorna ju? —
De vända och vända och vända ännu.

ÖRNINNAN.

Det var morgon och solen sken klar. Örnens syster satt i sitt bo på klippan och såg med längtande blick ut i den ljusa rymden, och lyfte ofrivilligt på sina ännu opröfvade vingar. Stolt höjde sig hennes bröst.

«Mot solen! Upp mot solen!» — så ljöd det inom henne. «Hvarföre skulle icke jag få se den herrlige närmare och bada mitt öga i hans ljus, och dricka kraft af hans strålar? Hvarföre skulle ej örninnans sol-färd, likasom örnens, besjungas? Min blick är stark, mina vingar unga, min vilja kraftig; upp, upp mot solen, mot solen!»

Hon flög. Morgon och sol-ljus och den oändliga rymdens friskhet, känslan af ungdomlig kraft och förmåga fyllde hennes bröst med glädje.

För att rasta en stund, se omkring sig och njuta det nya, sköna lifvet, slog hon ned i toppen af en ek.

I lundarne der nedanom samlade sig allahanda foglar. De hade märkt hennes djerfva flygt.

«Trillili, bra bra, trillili!» jublade lärkorna; «fortfar örninna! Du blir en heder för ditt kön!»

«Courage!» skrek en nobel häger, «courage, min lilla vän!»

«Hell syster, hell!» sjöngo de hvita svanorna, simmande mellan gröna holmar.

«Krauk, krauk!» skorrade kråkan, «den farten är farlig — akta sig, kära mamsell!»

«Turtulutu!» kuttrade dufvan; «hvi söker du lyckan så fjerran? Blif vackert hemma i ditt bo, värm dig vid en make, kläck ut dina ägg och mata dina ungar, så får du lefva i många, många år! Turtulutu!»

«Hui! Klä-hvitt, klä-hvitt!» skrek en uggla, «här blir olycka af!»

«Här blir olycka af!» upprepade starar och papegojor.

«Det går bra, det går bra,» skrek en skock muntra vildgäss, «mycket bra!»

Men en ung och ädel örn slog ned vid örninnans sida och sade mildt och ömt: «Din färd är skön, men vägen lång och din kraft för svag ännu *). Tillåt mig ledsaga dig; när du svigtar skall min vinge stödja dig, den skall skugga dina ögon när solen vill förblända dem, och när fara hotar eller när du tröttnar på färden, vill jag föra dig till mitt trygga bo, der borta på det fjerran berget och blifva när dig!»

Tacksamt, men afvisande, böjde örninnan sitt hufvud för den ädla fogeln. «Jag vill vara allena,» svarade hon, «allena vill jag skapa mitt öde!» De andra foglarnes rop hörde hon knappt. Hon kunde blott lyssna till kallelsen i sitt eget bröst: «Upp mot solen, mot solen!»

Och hon lyfte vingarne ånyo. Berusad af sol och friskhet och fröjd, flög hon högre och högre, och långt ifrån alla de andra.

Sorgsen och mörk skakade den unga örnen sina vingar, vände sin blick från den förmätna, valde en annan maka och förde henne i sitt bo på det fjerran berget.

Örninnan flög allena och såg solen närmare. Men ack! då förbländades plötsligen hennes blick, hennes hufvud svindlade och hon såg ej mera klart sin väg. Hon flög ännu, men, utan att ana det, hade hon sänkt sin flygt mot jorden. En jägare såg det, och sigtade med mördande vapen, det brann af och — — lodet satt vid örninnans hjerta.

Hon flög ännu, men ej uppåt solen mer, hon flög emot djupa, djupa skogen. Hon kände sig träffad af döden.

Djupt in i mörkaste skogen flög hon, och mörka skogen slöt sig sakta susande omkring henne och gömde henne för allas blickar.

---

*) Ornithologerna kunna anmärka, att författarinnan synes hafva i denna poetiska allegori varit okunnig om, att bland roffoglarne har honan större styrka än hanen. *Utg.*

På furans gren satt örninnan med blodigt bröst och en tår i det slocknande ögat. «Väl mig,» hviskade hon, «att örninnan får dö obeklagad och utan vittnen.»

Då hörde hon dufvan så kuttra för sina ungar: «Mina döttrar! gören ej som örninnan! Den stolta och dåraktiga blir visst bränd på sin färd. Blifven hemma i er dal, i edra fredade bon och J skolen lefva i många, många år.»

«Jag har felat!» sade örninnan (men stolt svällde hjertat under såret); «jag har felat i ungdomligt öfvermod och är straffad. Men stilla skall jag bära mitt öde. Vare andra lyckligare! Jag klagar ej. Solen har jag dock skådat närmare.»

«Klä-hvitt, klä-hvitt!» skreko ugglorna gällt.

«Klä-hvitt!» upprepade starar och papegojor.

«Det går bra, det går bra!» sjöngo gäckande vildgässens flock, susande fram öfver skogen.

«Jag dör,» sade örninnan med slocknande kraft, «jag dör; men — — solen har jag dock skådat närmare. Väl mig!»

Och från grenen der hon satt, föll hon ned på ljungen med utsträckta vingar, och var ej mer.

ROMANEN OCH ROMANERNA.

«Nu är det romanernas tid; men hvad skall komma efter romanen?» sade en dag till mig halft skämtande en vitter man. Jag svarade — jag minnes nu ej rätt hvad — någonting tanklöst, tror jag; men kom sednare att tänka närmare öfver romanen.

Romaner hade jag under mitt lefnadslopp läst, nej, slukat — jag kan ej precis säga huru många dussin — och gråtit och skrattat öfver dem, älskat, svärmat, lefvat och nästan dött uti dem, gjort själavandring genom deras Sophior, Julior, Rosor, Amandor, Alicer, Elisor, till dess jag höll på att tappa bort mig sjelf och då i förskräckelsen svor ett dödligt hat till alla romaner, skickade deras evinnerliga thema kärleken till blåkulla och beslöt att lefva för verkligheten samt odla vänskap och potatis.

Det var vid samma tid, då jag sjelf begynte att skrifva; icke romaner skulle det vara, nej bevars; men se! innan jag visste ordet af så var det ändock romaner eller inemot. Höga himmel! hade jag icke nog sjelf lidit af det förgiftiga otyget? Skulle jag nu med sådant förgifta andra? Och jag ville dock något helt annat. Hade jag icke känt unga flickor, som genom romaneska griller förfelat sitt lif, förfelat att bli riktiga menniskor, emedan de ej lyckats att bli lyckliga romanhjeltinnor, som för romanens kärlek och månsken glömt lifvets verkliga solsken och suckat efter stora dramatiska momenter till dess de glömt betydelsen af sin egen roll i lifvets drama? Hade jag icke känt unga män, som, förälskade och bländade af romaneffekter, glömt bort att vara ärliga män, och som, när de ur illusionernas verld kommo in i verklighetens, sågo der icke annat än prosa och torftighet och «verklighetens nakna berg», på hvilka ingen skönhet och ingen sällhet kunde växa?

Hade icke jag en tid varit så roman-förhexad, att jag, hvarje gång jag for till kyrkan, hemligen väntade att under vägen blifva enleverad! Nej, nej, för allt i verlden, inga, inga romaner mer, bort med alla sådana.

Så ropade jag; men i samma stund såg jag mot mig uppresa sig, tyst och fruktansvärd, romanernas stora här. Från England, från Frankrike, från Tyskland, från Danmark, från Norra Amerika, ja från sjelfva Kina (hvars långa roman: de två fästmörna mamsell *Li* och mamsell *Lo* man väl svårligen kan lofprisa utan att vara kines eller Abel-Remusat *), och äfven ur skötet af mitt eget fädernesland såg jag denna här uppstå, samlas, bildande en armé af millioner, billioner, trillioner volymer. De tågade ut mot mig och jag hörde dem orda med stort dån:

Se i oss en makt på jorden: vi äro väldiga under solen, medborgare i alla upplysta länder, älskade af alla upplysta folk, hemma i alla upplysta folks upplysta hem, med vänskap omfattade af gamla och unga, af professorer och studenter, af sjuttioåriga matronor och sjutton års flickor. Med alla dessa måste den bereda sig på att strida, som vill draga ut i strid mot oss.

Hvilken förfärlig utsigt, tillräcklig att låta sjelfva Napoleon retirera! Och jag då, min dverg! Måste jag icke obetingadt sträcka gevär, bekänna mig öfvervunnen? Eller skall jag, såsom en annan Carl den tolfte, slåss med turkarne (romanerna få för tillfället föreställa turkarne, som dock, tror jag, äro oskyldiga till allt romanskrifvande) och vinna odödlig ära i sjelfva mitt nederlag? Det är också en utsigt, som kan inge mod. Det kunde gå an; men det aldra värsta är att — ja, jag känner det — att jag måste slåss också med mig sjelf.

Jag har nemligen en inbiten tro, att hvad som en lång tid starkt sysselsatt menniskoslägtet, det har någon reson för sig, något förnuftigt i sig, något, som hänger ihop med något evigt sannt och förnuftigt. Och som nu menniskoslägtet sedan

*) Öfversättaren.

ett århundrade skrifver och läser romaner, och den smaken, i stället att aftaga, tager allt mera, allt vidsträcktare till, alltså — min vän! jag hoppas att du inser slutsatsen.

Och sedan, när jag rätt såg efter i min egen själ, var då der ingenting, som talade för romanens värde? De många sköna stunderna, de varma känslorna, de vackra taflorna den låtit mig njuta! Och såg jag ej, bland det myckna ogräs, som romanerna utsått, äfven de frön till ädla växter, till skuggande träd, som sedan utvecklat sig. Och nu, då själen blifvit äldre, stillare, väcktes den icke ofta af romaner till ljufva sympathier med menniskors fröjder och lidanden, vaknade ej med dem goda, varma känslor? Jo, jo, så är det, och summan häraf blir, att:

«romanerna måste ha sitt förnuftiga, sitt goda mål, måste ha medborgarerätt i verlden.»

Men hvad vilja de egentligen? Vilja de blott roa, väcka deltagande, reta inbillningen, blott lekande belysa djupen i menniskosjälen och lifvets labyrinters otaliga gångar och irrgångar? Äro de att anse lika med dessa millioner fjärilar, hvilka, af en varm sol framkallade ur pupporna, fladdra omkring och en kort tid fägna menniskorna med sin glans och sina färger för att sedan dö? Ingenting mera? Omöjligt. Här måste vara någonting mera. Men hvad?

Tänk om den der arméen från alla folk och länder har någon hemlig anförare, någon general en chef, kring hvars baner den sluter sig, för hvars plan den kämpar, medvetet eller omedvetet, väl eller illa, allt efter omständigheterna. Men om så är, så är det till denne anförare, denne roman-härens Napoleon, jag måste hålla mig för att få reda på den stora arméens rörelser och deras ändamål.

En ljus tanke!

Göthe sökte *ur*-plantan, filologerna söka *ur*-språket, de finska besvärjarne sökte *ursprungs*-ordet till tingen, och jag gick att söka *ur*-romanen.

Jag uppkallade andarne, som hafva gjort djupast intryck på mig ända ifrån Grandisson, Joseph Andrews Corinna och

Rousseaus herrliga Heloisa ända till våra dagars mångskiftande verk, och jag besvor dessa andars ande att för mig uppenbara sitt väsende och sitt mål.

Och jag hörde honom svara:

I mig ser du taflan af menniskans innersta utveckling. Jag framställer menniskolifvets metamorphoser, de, enligt evigt gällande lagar, så väl uppstigande, som nedstigande. Hvad du ser i mig är din egen historia, den förflutna eller nu varande eller tillkommande. Derföre lärer du af mig, i det du i mig speglar dig sjelf eller skådar huru det går till i verlden. Och lärdomen gör jag för dig till ett nöje. Ty jag tager blommorna af dagen och stjernorna af natten, och färgar min klädning i morgonrodnad, för att — älskade menniska! — komma till dig och välgöra dig med min skönhet, i det jag förer dig in i lifvets dunkla mysterier och gör dem ljusa för dig — med mitt allvar. På mina armar lyfter jag dig öfver jorden och låter dig se kampen, som föregår der inom menniskobröst. Hvarhelst du der ser krafter kämpa, fullbordande, under frihetens banér, en utveckling till godt eller ondt, hvarhelst du ser menniskolifvets innersta historia, belyst af en himmelsk kärleks fackla; der ser du ock mig — romanen.

Ja, den äkta, inföll jag ovilkorligt. Sköna genius! jag förstår dig; men — — —

Jag förstod äfven klart, hvarföre verlden så mycket älskar romaner; men jag lärde att strängare skilja emellan de äkta och oäkta, de seende och de blinde efterföljarne af den genius, hvars ord jag anfört. Jag såg en otalig mängd romaner så långt skiljda från honom, att man, för att igenfinna urromanen, borde hänvisa menniskorna ifrån böckerna till deras eget lif. Ty äfven i det alldagligaste menniskolif igenfinna vi de metamorfoser, som utgöra romanens väsende, — lifvets förvandlingar, dess öfvergångar. I hvilket menniskolif förefalla icke strider — om än så tysta — nederlag, segrar? Hvar se vi icke förbindelser emellan menniskor, de må nu vara älskare eller syskon, makar, föräldrar eller barn, hvar icke det djupaste af alla förhållanden, det innerligaste, mest ingripande,

mest romantiska, — förhållandet emellan menniskan och hennes högste, bäste, förste, siste vän. Jag har också något litet emot romaner i allmänhet när jag jemför dem med romanernas roman, det verkliga, lefvande lifvet, och detta är, att de allt för mycket sysselsätta sig med att i en viss uteslutande mening conjugera det eviga verbum: jag älskar, du älskar, vi älska etc. Ja, jag har något litet deremot; ty jag finner ej att det så sker på jorden. Jag håller med Englands store Johnson, då han i företalet till Shakespears verk, säger: «Kärleken är blott en bland de många passionerna och har icke något stort inflytande på summan af lifvet; den har föga verksamhet i arbetena af en författare, som hemtar sina idéer ifrån den lefvande verlden och målar endast hvad han ser framför sig. Han vet att hvar och en passion, allt eftersom den är ordnad eller oordnad, blir en orsak till lycka eller olycka.»

Det gifves romaner, som, fria från den ensidighet, hvaröfver jag klagat, hafva mycket af det bästa, som karakteriserar den äkta romanen. Deras värde ligger framför allt i det moraliska grunddrag, som genomgår dem såsom en frisk och stärkande vind, som framställer det godas makt öfver omständigheterna och menniskans kraft att hjelpa sig sjelf. Vi se i dem den goda viljan, det rena uppsåtet, ihärdigheten, arbetsamheten, tålamodet kämpa med hvarjehanda svårigheter och slutligen segra, och menniskan sjelf bli sin lyckas smed. De kunna ha ett välgörande inflytande på unga själar, som stå i begrepp att göra bekantskap med lifvet och verlden.

Åt alla romaner, som närma sig *ur*-romanen, önska vi mycken lycka och en otrolig mängd läsare. Dessa läsare önska vi sinne och förstånd att rätt förstå böckerna; ty sannt förblir det ordet af Lichtenberg:

«När en bok och' ett hufvud råka stöta ihop och det ljuder tomt eller falskt, så är det icke alltid bokens fel».

Och om någon härefter skulle fråga mig:

Hvad skall komma efter romanen?

Så ämnar jag svara:

Då skall yttersta domen komma.

Men hvem svarar mig för, att icke efter den en ny evolution af helt ny romantik och nya romaner skall taga sin början? Saken synes mig mycket trolig.

OM ROMANEN SÅSOM VÅR TIDS EPOS.

«Romanen är vår tids Epos» har Adam Oehlenschläger sagt sannt och träffande. Och fastän lärde ha bevisat, att det gamla Epos icke är egentelig hjeltedikt, icke detsamma som «Epopéen», så medgifva de dock, att Epos är en berättelse om handlingar eller händelser, i hvilka en person är hufvudfiguren och som derföre blir handlingens hjelte eller hjeltinna. En tysk lärd säger vidare, att det utmärkande af hjeltedikten är: att den innehåller hvad som intresserar hela mensklighеten. Men det gör ju hvarje berättelse, som till föremål har menniskan. Det gamla Epos och dess yngre broder Romanen synas då begge komma så nära hjeltedikten, att de kunna göra anspråk på dess namn, heder och värdighet. Den nyare hjeltediktens heros är blott en annan, än den gamlas, och hans lif och bragd mätas efter olika mått. Hjelten i det gamla Epos är vanligen en stor slagskämpe, som vinner segrar genom mord och list, och dödar en hel mängd menniskor. Han är skön, tapper, lycklig, och hans stora gerningar bestå i bataljer. Romanens hjelte deremot är framför allt menniskan, den kännande, tänkande, moraliska menniskan, under hennes kamp med verlden på vägen till det mål, som hennes genius anvisar. Det gamla Epos känner blott några få menniskor; de äro Gudarnes gunstlingar, äro de stora och begåfvade på jorden. Det öfriga menniskoslägtet är bara pack, tjenande till intet annat än såsom fotapall för hjeltens upphöjelse. För den nyare tidens Epos åter kan hvarje man vara en hjelte, hvarje qvinna en hjeltinna; ty *menniskan* är den utkorade gunstlingen, den af Gud älskade, kallad till stora öden, till besittning af ett oändligt rike.

Detta kommer deraf att det gamla Epos är en hedning, men att romanen är döpt i kristendomens lif. Kristendomen

tillägger hvarje menniskosjäl ett oändligt värde inför Gud och en oändlig möjlighet till fullkomning. Den ställer menniskan såsom det innersta i skapelsen.

Romanen uppfattade denna läran och grupperade kring sin hjelte, kring den älskande, sökande, kämpande menniskan, såsom hennes verld, natur, vetenskap, konst, samhälle. För romanen är menniskan medelpunkten i lifvet och hon har till uppgift att förklara lifvet. Hon är i romanen ännu eröfrare, men för att välsigna, och hennes första och största segrar ske på en inre valplats, ske inom hennes eget bröst. Segrande der, öfvervinner hon verlden.

Romanen blef derföre väsentligen biografi. I skildringen af den enskilta menniskan vill den framställa det mänskliga i alla sferer af tillvarelsen. Hjelten eller hjeltinnan är den, som representerar den högre, den andliga mänskligheten och som genom dennas makt segrar öfver djeflar och troll och förklaras, om än först i döden, såsom segervinnare. Till hvarje människa kommer romanen med denna maning: lär att segra! Den är en mångsidig parafras af ordet: se menniskan!

Romanen säger vidare till menniskan: se din verld i all dess skönhet, fulhet, storhet, litenhet, ljuflighet, bitterhet, med ett ord, i all dess sanning.

Det kan således för en klarögd kritik icke uppstå tvifvel om romanens stora vigt och värde inom litteraturen såsom högre bildningsmedel. För en klarsynt kritik bör romanen framställa sig såsom en af de djupast ingripande konstprodukter, som kulturen frambragt.

Den stora utveckling, som romanlitteraturen vunnit under vårt århundrade, bevisar, enligt vår tanke, dettas stora humanistiska utveckling, och att romanen blifvit en favoritläsning i alla samhällsklasser, det bevisar deras sunda smak och friska öga. Vi äro färdiga att härvid säga med madame de Sevigné: Mon ami le public a bon nez et ne se méprend guère.

Frågan om romanens värde i allmänhet torde böra inskränkas till frågan om den eller den romanens värde i

förhållande till sin uppgift såsom roman, såsom menniskans hjeltedikt *).

Vi neka ej att romanen ofta misstagit sig om denna uppgift, att den ofta burit mörker och gift på sina blad i stället för ljus och helande lif. Det är dess synd. Men denna bör lika litet tillräknas hela romanslägtet, som Neros styggelser hela menniskoslägtet. Ännu oftare har den på sina blad burit glädje, tröst, hopp, kraft, helande lif till menniskornas bröst. Den skall göra det i än större mått, när den lärt bättre förstå sig sjelf och sin sändning.

Rousseaus Heloise, Richardsons Pamela, S:t Pierres Chaumière Indienne, och i den sednare tiden Consuelo af M:me Dudevant äro herrliga menskliga hjeltedikter, med rätta älskade af alla folk och mönster för vår tids Epos. Ännu högre än de står Uncle Tom, denna våra dagars mest lästa, mest älskade bok; ty icke blott natur, familjelif och lifvets sedliga frågor gruppera sig kring den menniska, som är berättelsens medelpunkt: äfven statslifvets, samhällslifvets djupaste, vigtigaste frågor tränga sig till afgörande kring detta ensliga, älskande, blödande menniskohjerta, och få derifrån sitt ljus och sin dom. **) Och hvilken är den menniskan, som här är hjelten, som låter våra hjertan klappa, våra ögon ofrivilligt tåras, som låter tvenne verldsdelars folk mötas i samma intresse, samma smärta, samma begrundande, och samtala öfver en gemensam sak, en sak som är — hela menskligheten? Det är den ringaste, den mest värnlösa, mest föraktade af menniskor,

*) I romanlitteraturen kunna vi upptäcka tvänne hufvudriktningar, lika med dem, som i målarekonsten kallas den italienska och den flammändska skolan. Den förra vill framställa idealet, den sednare en mera stark och saftfull verklighet. Svenska litteraturen har att tacka fru Emilie Carlén för ypperliga taflor i denna sistnämnda genren, taflor, som näppeligen blifvit öfverträffade.

**) De engelska romanerna Mary Barton och Alton Locke upptaga likaså dagens stora samhällsfrågor (i England) i dessas förhållande till menniskan, som derigenom framstår i sin högsta betydelse såsom samhällsmedlem. Den politiska eller sociala romanen uppträder sålunda på scenen.

en man, som knappt kan läsa, och alls icke skrifva — en fattig negerslaf. Men han är *menniska* i ordets högsta bemärkelse; ty han är kristen. Och menskligheten fröjdas i honom öfver sitt yppersta lif.

Så långt har den gudomlige hjelten framträngt och så långt har romanen följt hans spår i höjandet af menniskan.

Romanen och dess syskon, novellen och skizzen, ha äfven den förtjenst, att de göra oss bekanta med vidt aflägsna land och folk på ett mera hjertligt och lefvande sätt, än andra böcker det förmå. Resebeskrifningar gifva beskrifning om yttre ting och tillstånd. Vetenskapliga böcker kunna lära oss ett lands geografi, geologi, dess flora och fauna m. m. samt slägtkarakteren af dess folk. Romanen åter låter oss se folkets hjerta och inre lif. Den öppnar för oss hemmet, den låter oss der se husfadren och husmodren, ynglingen och flickan, barnet, tjenaren, lär oss känna hvad derinom utgör deras lefnadsmål, deras fröjd och sorg, arbete och tidsfördrif, den låter oss se de träd, som gifva dem skugga, de blommor, som fägna dem; låter, med ett ord, oss se menniskan i hela hennes mensklige verld, i dennas särskildta gestalt uti detta land, hos detta folk.

Och vi veta knappt en större och äfven nyttigare njutning än den att i våra stilla hem, liksom genom ett trollslag, förflyttas till främmande länder och göra bekantskap med nya karakterer och tillstånd, och att af dem få lära — åtminstone huru det går till i verlden. Ty ehuru Sveriges ädla och älskliga skald, Franzén, karakteriserade romanen såsom:

«händelse, som aldrig händt»,

så våga vi, på grund af mången erfarenhet, påstå, att allt hvad den *sanna* romanen skildrar har verkligen händt och händer alla dagar, om icke *precist* på samma sätt, som romanen framställer, så likväl på analoga, och att ingen roman är så romantisk, som stundom det verkliga lifvet. Vi skulle önska att hvarje ung man och hvarje ung flicka uppfattade sitt lif i dess sannt romantiska betydelse och tidigt täukte på att skrifva sin sjelf-biografi. Romanen i den bör bli vida mer än en liten

kärlekshistoria. Men om det blir en kärlekshistoria i stor stil — så mycket bättre.

Den äkta romanen är en sådan biografi.

Men vi återvända till romanens mission att närma skiljda folk och länder till hvarandra genom framställandet af deras hjertelif.

Amerikas folk har glädt sig åt att af svenska romaner lära känna Sveriges land och hemlif. Svenska läsare, som genom «Uncle Tom» blifvit införda i Nordamerikas hem, naturscener och samhällsförhållanden, skola säkert med stigande intresse fortsätta bekantskapen med dem genom amerikanska romaner och teckningar. De, som med varmt hjerta följt Onkel Tom under hans öden, skola gerna följa henne, som beskrifvit dem, äfven i hennes skildring af «karakterer och scener bland pilgrimernas afkomlingar», gifven i «Maj-blomman», den första utsläppta blomman af hennes författaregåfva. Hon var, då hon skref denna bok, en ung mor, upptagen af husliga omsorger, af hvilka den lilla skizzen: «en husmoders pröfningar» utgör en humoristisk målning. Hon skref dessa skizzer på lediga stunder och för en liten krets af vänner, utan att då tänka på deras offentliggörande. De äro förstlingar af en ung, rikt utrustad själ, och ehuru de bära stämpeln af förstlingar samt sakna artistisk fulländning, återfinna vi likväl i dem de egenskaper, som äro så väsendtligt utmärkande i Onkel Tom: skarp uppfattning af det egendomliga och nationella, en öfverflödande humor, ett djupt religiöst sinne. Washington Irwing, Fennimore Cooper, Catherine Sedgewich, Caroline Kirkland och Nathanael Hawthorne ha gifvit mästerliga skildringar af Nordamerikas land och folk, men inga af mera träffande karaktersteckning, inga mera *Amerikanska*, än «Maj-blommans» och «Uncle Toms» författarinna.

BARNETS BÖN.

I min barndom — berättade en dag den store, manhaftige kapten G** — fick jag en ganska sträng uppfostran. Hvarje den minsta förseelse bestraffades kroppsligen af min mor, en till själ och kropp stark qvinna. Denna stränghet vållade hos mig en stor farhåga och fruktan, som lätt kunnat föra mig till lögn och förställning, om icke dessa synder hade blifvit ännu hårdare bestraffade än alla andra. Emedlertid var jag ofta bittert olycklig. I min nöd flydde jag då till bönen, bönen till den osynlige fadren, som jag visste vaka öfver mig och alla. En platt sten bakom en af häckarne i trädgården var min bönpall. Ofta har jag legat der på mina knän och bedit och gråtit.

En dag hade jag företagit mig det förtjenstfulla arbetet att bortrensa ogräset i en af bänkarne i trädgården. Dervid arbetade jag isynnerhet med en stor planta, som var så starkt och djupt rotfästad, att jag, oaktadt alla bemödanden, icke lyckades rycka upp roten fullkomligt. Ett litet stycke deraf måste jag lemna qvar, men det var långt nere i jorden. Nöjd med mina bragder gick jag till trädgårdsmästaren och sade: «Nå, nu tänker jag att jag i det närmaste har rotat upp allt ogräset i bänken. Det var blott en stor planta, som jag icke fick alldeles upp, men» — — —

«Hvad i Guds namn har han gjort?» utropade trädgårdsmästaren förskräckt — «han har väl icke ryckt upp fruns kyrfvel?»

Han sprang till bänken, bäfvande följde jag honom. Ack! det förhöll sig visserligen så; den enda kyrfvelplantan i trädgården, min mors älsklingskrydda på kål, hade jag med svett och möda arbetat på att utrota. Med hvilka innerliga böner jag öfverhopade trädgårdsmästaren för att förmå honom att icke yppa min missgerning, det kan ej beskrifvas. Han

lofvade endast vilkorligt. Så länge man ej frågade honom, skulle han tiga. Men om frun upptäckte olyckan och ville veta orsaken dertill, ansåg han sin pligt vara att säga det.

Med outsäglig ångest lyssnade jag nu hvarje dag, och i synnerhet hvarje söndag till matorderna, som min mor gaf, darrande att få höra det förfärliga ordet: kål. Under tre veckors tid yttrades det icke och jag hade börjat lugna mig, då jag en söndagsmorgon får höra min mor säga till kokerskan: Vi skola väl ha kål en gång. Jag tänker vi taga den i dag. Kyrfveln bör vid denna tid vara tillräckligt vuxen. — —

Mera hörde jag icke. Utom mig af ångest sprang jag ned i trädgården; jag var nära förtviflan. Åter tog jag min tillflykt till min bönpall, och der höjdes nu så brinnande böner om räddning, som väl någonsin gått ifrån barnaläppar. Efter att länge hafva så bedit, steg jag upp, sägande i en dyster sinnesstämning: «Nu vill jag väl se om det är någon kraft i bönen och om den förmår något till vår hjelp.» — Och med hastiga steg skyndade jag till den olyckliga bänken, som det förut under hela denna tid ej fallit mig in att besöka. Jag kom dit; med högt klappande hjerta kastade jag på den en rädd forskande blick, och se! en frodig kyrfvelplanta stod grönskande en half aln öfver jorden på samma ställe, der den förra stått. Min öfverraskning och min glädje kunna ej beskrifvas. Det var den qvarlemnade roten, som hade skjutit upp detta skott. Saken lät helt naturligt förklara sig; men på mig gjorde den ett outplånligt intryck. Och det blef mig sedan icke svårt att följa den förmaning, som min far gaf mig många år efteråt, då jag lemnade fädernehemmet för att såsom officer göra mitt inträde i stora verlden. «Framför allt,» sade han, «glöm icke bönen, låt den vare det första och det sista af din dag; ty huru våra öden än må skifta — till den återkommer man alltid.»

MAJ-TANKAR.

Milda vindar, ljumma droppar, varma solstrålar, *vår*, vårlif, välsignade, välsignande för allt, för alla välkomne! Huru det qvicknar i mullen, hur det rör sig i fröet, i knoppen, hur det sjunger i luften, i vågen! Herrliga lif, gifvare af glädje och skönhet, tackad vare du för det du kommit åter, för det du ånyo kysser jorden vaken och varm, tackad för det du åter i menniskornas själar lifvar hoppfulla känslor och tankar. Snö låg ock öfver dem, — vinterns domning och tyngd; men de känna din ande och de andas upp och sända ut i lifvet ett «ack!» af längtan och hopp.

Vår, som jag så ofta sett komma och gå, sett uppblomstra i skönhet och — dö bort i vissnad löfbädd, tjusande, men förgängliga årstid, hvi helsar jag dig nu med så stor glädje? Är det för dina grönskande marker, dina unga löf, dina blommor, dina fjärilar? De skola ju alla snart förgås. Är det för den gemensamma fröjd, du väcker hos alla menniskor, mina bröder och systrar? O ja! Men äfven denna fröjd skall ju upphöra med dig.

Blida vårande! nej, det är icke åt dig jag så gläder mig, men åt ett lif, hvars sinnebild du är, hvars ande du bär, åt en vår, som jag känner vara i kommande, en vår, som ej förgår, ett lif, som icke dör och som, likasom ditt, ger sitt allt åt alla.

Det är gemensamhetens vår, det är allmänlighetens, det är alla menniskors delaktighet i Guds goda gåfvors kommunion.

Den våren är andelif, det lifvet är af evig art.

Det nedsteg från himlen för att upplyfta och välsigna jorden. I aderton århundraden har det andats på dess slägter, smält isberg, löst bojor, rensat, renat luften, genomträngt

otaliga enskilta hjertan. Nu genomtränger det det allmänna lifvet, *samhället*, och äfven dess rörelse har blifvit ett nedstigande för att upplyfta.

Föreningar bilda sig till Guds rikes utbredande på jorden i godhet, i vishet, i skönhet. Svaga menniskor gifva hvarandra handen i långa kedjor, deraf bli de starka, och den elektriska strömmen af Guds kärlek genomtränger hastigare alla.

Och de vanvårdade barnen upptagas, uppfostras, de okunnige undervisas, de felande förbättras, de fattigas vilkor lyftas närmare de rikas.

Vetenskapen går ur sin studerkammare och ger i klara strålar åt folket det ljus den tillkämpat sig, den sanning den vunnit under ensliga mödor och vakor. Och menniskorna lära bättre begripa den Gud de trott uppå, lära bättre förstå sig sjelfva, lära känna den verld, i hvilken de lefva, de stjernor, som lysa öfver deras hufvuden, de blommor, som växa vid deras fötter. Deraf gå de säkrare och gladare på jorden, — säkrare, men ock ödmjukare, fridsammare, och — «salige äro de fridsamme!»

Samhällsläran blir en allmän och helig lärdom, och samhällslifvet vidgar sig till upptagande af allt flera medborgare, delaktiga af samma ädla skyldigheter och rättigheter.

Konsten stiger ner från sollysta höjder för att — liksom solen sjelf — sprida sitt sken i de gömda dalarne, i de ringas hyddor, upplifvande, muntrande. Sköna bilder pryda det låga rummet. Folkskriften och sången falla som befruktande droppar ur milda vårskyar in i sinnenas mull, väckande ädla, slumrande frön.

Och öfver jorden blir — om ock i olika skiftningar och grader — ett hjerta, ett förnuft, ett skönhetssinne, och från jorden höjes ett gemensamt, klarnadt, strålande öga mot himmelen.

Menniskoslägtets vår! Gemensamhetens dag! Ack! ännu är den blott i kommande. Den bortskymmes af de mörka skuggor, de tunga islager, som ännu ligga öfver jorden. Men dess rodnad är dock på himmelen, dess ande genomsusar rymden. Den kommer, den kommer!

Guds «varde ljus!», hans första bud till verlden, är oss gifvet att upprepa, utföra intill tidens sista dag. Hvar och en vare i detta en stråle, en gnista!

Gå då, när din tid är ute, du sköna timliga vår. Ditt afsked, dina vissnade blomster, ditt döende skall icke förvilla oss. Det vårlif, som icke dör, den blomstring, som icke vissnar, är i annalkande. I den vilja vi förena oss, i den vilja vi verka, såsom du verkar för alla, hvar och en med sitt pund, i sin stad, om ock blott såsom vindfläkt, såsom regndroppe, ja, äfven såsom nu här, genom en — bläck-droppe!

DEN TACKSAMMA LILLA BLOMMAN.

En liten blomväxts slutna knopp stack obemärkt upp ur gräset under det en Majmorgons dimmor svepte, liksom drömmar i en slumrandes själ, öfver den i hvila försänkta jorden. Ännu var allt skumt, men i lilla blommans sköte rörde sig en dunkel dröm, en aning om ljus, om glädje, om något, som skulle utveckla och försköna hennes lif. Så drömmer barnet om den sol, som skall uppgå öfver dess middag, så anar genom lifvets långa morgonskymning menniskan det nya ljus, som vid ett nytt «varde» skall framstråla och tillintetgöra hvarje stoftgrand af det gamla chaos. Drömmar bli stundom till sanning. Huru skönt att från en glad dröm vakna till den glädje, hvarom den hviskat. Så blef lilla blommans öde. Solen kastade på den ensamma en stråle. Ljuft betagen kände hon ljuset och värmen utveckla och försköna hennes lif. Vandraren på vägen kastade nu äfven på henne en blick, sägande: se huru skönt solen lyser upp den lilla blomman. Innerligt kände blomman himlakonungens välgerning. Hon kunde erkänna den blott derigenom, att hon sökte bevara obefläckadt det iure, som ljuset bevärdigat med en blick, och följde med aldrig bortvändt öga den herrliges tåg genom den höga rymden i glad och ödmjuk hyllning. Stundom hviskar hon längtansfullt åt en förbiilande vindfläkt, i hopp att den vill medtaga och framföra hennes suck: O, om solen dock kunde veta huru tacksam den lilla blomman är.

DEN FULA HANDEN OCH DEN VACKRA HANDEN.

EN SANN-SAGA.

Nu ska ni få höra! sade farmor till Peter och Lotta, som sutto på golfvet framför spiseln i fulla eldskenet och nyfiket stirrade med ögonen mot gumman, som satte sig midt emot dem i skuggan. Mor gräddade ärtmjölspannkakor i spiseln, far satt vid sin slöjdbänk; men alla lyddes de på farmor när hon begynte:

Nu ska ni få höra! Hör nu bara väl på! Det var en gång en ung bonddräng, som gifte sig med en ung piga; och hon hette Gertrud och han hette Sven. Ni må tro det var ett grannt bröllop. Hon var kronbrud och kläddes i prostgål'n, och var så grann, så grann, att folket trängdes för att få se henne. Och hon var så fin och rar der hon red i brudskaran med stor bröstbukett och två spelmänner framför. Och så foro de till kyrkan och vigdes der. Och der var pin fullt med folk för att se brudparet. Och så foro de hem och hade ett stort kalas. Och när alla rätterna bars in så spelade spelmännen, och så åto de, och så dansade de inpå sena natten. Och det var bröllopet. Sedan drogo de nygifta in i deras egen stuga; ty de hade en egen stuga med två kammare, och framför stod ett rönnträd, der fåglarne sjöngo, och en ladugård hade de, både ko och får och grisar, och husgeråd hade de och mat fullt opp. Så mycket hade de fått med sig af föräldrarne. Och de voro mycket glada och sade: nu ska vi göra oss goda der och riktigt förnöja oss af lifvet. Och så började de att äta och dricka och sofva om nätterna långt in på morgonen och lade sig om dagen också att sofva. Men inte blefvo de muntrare för det, utan bara sömnigare, och gäspade hela dagen. En vacker dag, just som de skulle äta qvällsvard, så fingo de se komma in i stugan — men om det var genom dörren eller

genom fönstret, det sågo de inte — komma en stor, ful, svart hand med långa fingrar — ser ni, barn, så här kom den, så här långsamt, gripande mot bordet, och tog skålen med vällingen och bar den bort midt för deras näsor, som blefvo så långa, så långa, må ni tro, att de kunde ha stött emot hvarandra, om inte både Sven och Gertrud hade fallit baklänges af bara förskräckelse när den stora fula handen kom och tog bort deras qvällsvard och försvann med den: ingen kunde begripa huru. Men de sade: vi ska inte bry oss om det, utan lägga oss att sofva, och så är det i morgon lika godt. Och de lade sig, men hade svårt att sofva, ty ufven satt i rönnträdet och skrek: Uh, hu, hu! och de tyckte, att den fula handen stökade i stugan, men det var så mörkt att de ingenting kunde se. Sluteligen somnade de likväl och när de vaknade, så var det stora dagern, och då sade mannen: gå nu upp hustru och koka kaffe. Och hustrun gick, gjorde eld, men just som hon skulle taga kaffepannan, hvad tror ni hon fick se? Jo, den der stora fula handen, som grep i handtaget på kaffepannan och for ut med den i ett huj, som om det varit genom väggen. Nu blef mannen mycket ond och knöt näfven och sade: ja, kom du bara en gång till, du fuling, så skall jag klämma dig så du ska minnas det; och nu går jag till länsman, jag. Och han steg opp, klädde sig och ville ta sin helgdagsrock; men då han skulle ta ned den från spiken, kände han att någon drog i rocken, som var starkare än han, och när han såg sig om, se! då var det den fula stora handen, som höll i hans rock och behöll den också och försvann med den innan bonden hunnit begripa huru det gick till. Men så gick det nu hvar eviga dag. Hvar enda dag kom den fula handen in i stugan och tog bort något, än mat, än kläder, än husgeråd. Och nu började man och hustru bli mycket ängsliga och de tänkte: hur skall det gå? — En dag hörde de kon råma och så fingo de se den fula handen, som drog henne vid hornen inåt skogen. Och kon, stackaren, var så mager och såg sig så ängsligt om efter den unga hustrun under det hon försvann i skogen. Då begynte hon bitterligen gråta; men mannen ville inte se på

det eländet, sade han, och drack ur bränvinsflaskan och somnade så tungt som om han vore död. Och hustrun satt och grät och visste sig ingen råd mer. «Nu har jag ingen mjölktår mer att sätta för min man! Hvad skall jag ge honom att äta?» — Och hon tänkte mera på mannen, än på sig sjelf, ty hon var i botten en god och beskedlig menniska. Som hon nu grät och såg upp till himmelen och bad Gud om råd, tyckte hon att hon hörde en fågel i trädet sjunga:

Flit förvärfvar bröd,
Flit fördrifver nöd,
Kommer vackra handen in,
Så far fula handen ut.

Och när hon hörde detta, föll det som fjäll från hennes ögon och hennes hjerta blef lättare. Hon borttorkade sina tårar, tog spinnrocken fram ur vrån, der den, med lintotten på, stått bortglömd i flera veckor, och begynte spinna, spinna: surr, urr, surr, urr. Hon tyckte det hördes så roligt. Hon hade nästan glömt huru roligt det var. Hvad är det för rolig musik? frågade mannen i det han vaknade. Och nu berättade hustrun för honom huru hon varit till mods och hur fågeln sjungit i trädet och hur hon tänkt att om de begynte arbeta, så kunde det bli annorlunda med dem. Och han ref sig bakom örat och tänkte att det kunde vara någonting i det der, och så kysstes de och lofvade hvarann att de skulle begynna lefva på annat sätt. Och hela dagen arbetade de hvar på sitt håll, och hela dagen syntes ej den fula handen till och tog ingenting af dem. Men sannt är, att de icke hade mycket att taga, ty så hade den fula handen grasserat. De hade qvar bara en enda gryta och litet potatis i en korg, men inte bröd. När den unga hustrun om aftonen kokade potatisen i grytan, tänkte hon: «tänk om den fula handen nu kommer och tar grytan med!» Och hon var i stor ångest. Men nej; ingen ful hand såg hon komma, och när potatisen var kokt och hon skulle sätta den på bordet, se! då fick hon se en liten hvit

ker hand, som lade en brödkaka vid hennes tallrick och en Svens. Och fågeln i trädet sjöng:

Flit förvärfvar bröd,
Flit fördrifver nöd;
Dröjer vackra handen inne,
Så blir fula handen ute.

Hon blef så glad, så glad, att hon så när hade släppt atisen ner på golfvet för att springa fram och kyssa den i välsignade hvita vackra handen; men den försvann i det- ma och nu kom mannen in från sitt arbete, bärande en r björda ved, och hustrun berättade med glädjetårar hvad i hade sett. Och han blef också hjertans glad och de satte ned att äta. Och på många, många dagar hade maten s smakat dem så väl. De kände sig lyckligare än på länge i tackade Gud. Och nu blef ett annat lefverne. Hvar mor- i stego de upp i dagningen och arbetade hela dagen, så de ibland voro så trötta, så trötta; men så hade de ock uppmuntran, ty hvar dag kom den vackra handen in med ra af de saker, som den fula handen hade dragit bort; ja, vacker dag satte den kaffepannan i spisen och hängde Svens dagsrock upp på spiken. Men det aldra roligaste var, de en afton fingo höra ett råmande utanför fönstret. Min sa, min kossa, min välsignade Majros! ropade Gertrud sprang ut. Och se: det var riktigt Majros, som kom n, och som den vackra handen förde vid hornen, och som på Gertrud med så stora, vänliga ögon och råmade för- ligt. Gertrud kunde inte sofva den natten, så längtade hon få stiga upp om morgonen för att ge kon foder, smeka i mjölka henne.

Och Gertrud hade blifvit flitigare än någon hustru i den, och hade väft vackra tyger af sin spånad och sålde n till folket rundt omkring. Och mannen slöjdade väfstolar vintern åt folket, som ville väfva, och Gertrud lärde dem . När Sven och Gertrud blefvo förmögna, togo de hans nla mor hem till sig och gjorde hennes gamla dagar glada,

för hvilket Gud välsigne dem! Och han gjorde det, ty han gaf dem två snälla barn, en gosse och en flicka. Och de tyckte mycket om att höra berättas sagor, just som ni, barn.

Så blef det ett stort rop i trakten: kungen kommer, kungen kommer. Och riktigt: det var sjelfva kungen, som kom och åkte i en stor, stor vagn med sin drottning. Och allt folket sprang till för att se kungen och drottningen; ty det var en mycket god kung och en mycket god drottning, som bara tänkte på att göra rätt åt alla och göra folket lyckligt. Och när deras stora vagn stadnade framför gästgifvaregården, då blef der en sådan folksamling, att det var som en myrstack. Och kungen och drottningen gingo ut bland folket och talade vänligt med alla. Och kungen var en vacker herre med mörkt hår och bruna ögon, som lyste just som solen när han var god; och drottningen var ett långt, vackert fruntimmer, och såg vänlig ut som en Guds engel. Och båda sågo på att hustrur och flickor hade så snygga kläder af hemmaväfdt tyg och de frågade: hvem väfver sådant tyg här på orten? Och folket sade: det gör Gertrud, Svens hustru. Då kallades Gertrud fram med sin man till kungen och drottningen, som berömde dem och sade att de ville köpa af hennes tyg. Och så beställde de 50 alnar väf, må ni tro, och sex dussin blå- och rödrutiga halsdukar, och dem skulle unga prinsessan ha. Och kungen skänkte Gertrud och hennes man hvardera en silfverpenning med sitt porträtt på till minne af honom, och han sade: lycka till, mina barn!

Och i hela bygden blef det bekant hur kungen hade talat med Sven och Gertrud, och de måste alla Söndagar ta fram silfverpengarne, ty alla ville se kungens porträtt.

Det der var en stor glädje för Sven och Gertrud, kan ni tro, och de blefvo allt flitigare och allt rikare, och hjelpte fattigt folk gerna af det goda de förvärfvat och berättade dem sin egen historia och om den stygga handen och den snälla handen. Men aldrig mer sågo de den stygga handen inom sitt hus.

Ty ser ni, barn, den der stygga, fula handen, det var nöden, som drar allting ur huset när lättjan kommer der in och frosseri och slarf; och den snälla, vackra handen — vet ni hvem det var? Jo, det var fliten, som drar allt godt till huset och gör att trefnad och välmåga bo derinne. Och kungen, det var vår egen välsignade kung Oskar, och drottningen var vår drottning Josephina, som hålla af att se folket lyckligt och flitigt och att löna dem, som skicka sig rätt hederligt. Så ni ser att hela den sagan är bara klara sanningen. Och nu är det slut, och det var just i lagom tid, ty nu har mor gräddat sista pannkakan och vi skola äta qvällsvard.

Peter och Lotta sprungo upp från golfvet, farmor steg också upp, alla samlades kring bordet, der nu pannkakorna rykte. Och mannen och hustrun de nickade åt hvarandra och logo såsom ville de säga: vi känna den der sagan, vi!

Och när de nu satte sig förnöjligt till bords, hörde de svalan utanför fönstret qvittra för sina ungar: flit-flit.

Hör, sade Lotta, hvad svalan lär sina ungar. Och det har hon lärt af sig sjelf. Nu är Lotta dum, sade Peter, det har Gud lärt henne.

JULAFTONEN OCH JULOTTAN.

Kära små barn i Stockholm! jag vill nu berätta er något om hur man firar Julen utom staden, på landsbygden, ty det veten J troligen icke; men det vet jag, som mer än en gång varit med om det och sett det med mina egna ögon och haft min stora förnöjelse åt det; och säkert skall det roa er att höra det. Men modren och barnen, som jag med detsamma skall berätta om, dem har jag icke sjelf känt, utan en god vän har om dem sagt mig det, som jag nu skall tala om för er.

Ser ni barn — det låg en stuga vid kanten af mörkgröna granskogen, och öfver den och rundt omkring den föll snöa i stora flockar en mörk vinterafton. Men inne i stugan var det ljust, ty elden blossade gladt i spisen och lyste ut ur fönstret vänligt på granen, som sträckte sina snötunga grenar mot stugans vägg, och kastade äfven glada ljussken in i skogen der ufven satt och ropade: «uh, hu, hu, hu»! Lustigt hvirflade röken upp ur skorstenen och eldgnistorna dansade om med snöflockarne, så att dessa blefvo alldeles vimmelkantiga och tumlade ned i skorstenen och i grötpannan: det vill säga, att de skulle tumlat ned dit, om de icke dunstat bort på vägen i röken.

Det var julgröten, som kokte och puttrade i spisen, jemte annan julkost. Ty det var julafton och enligt seden på landsbygden i Sverige skulle maten kokas för hela julhelgen, så att man under helgdagarne endast behöfde värma den till måltiderna.

Det var icke rike-mans mat, må ni tro, som koktes i grytan. Ty i stugan bodde endast en torparhustru — och hon var enka — med sina tre barn. Men hon var en arbetsam och förtänksam qvinna och god moder, och hade nu,

julen till heder, bullat upp på bästa vis; och det var icke att förakta. Tre marker kött hade hon köpt, och det kokte nu som bäst med persiljerötter och silleri, och lofvade en kostlig soppa samt mustig kål för juldagen. Ty om juldagen vill man ha kål på landet. Der var också lutfisk, helt hvit och mjuk, i en panna, och — potates, det förstås af sig sjelft.

Julkakan stod redan uppdukad på bordet och der stod också och ståtade *julkusen* med långa horn. Och så skulle han stå hela helgen, midt ibland julmaten. Ha ni hört talas om julkusen, barn, och hvarför han skall stå på julborden på landsbygden? Jag vill säga er det.

Julkusen är ett stycke deg, som knådas och skapas till att likna en bock med långa horn. Och när den stått på julbordet öfver julhelgen, måste den sedan krypa ned i en kista och hvila der till dess våren kommer och åkern skall plöjas. Då kommer julkusen fram ur kistan igen och hugges i stycken, som gifvas åt dragarne, oxar eller hästar, som skola arbeta upp åkern och som sägas bli af julkusen dubbelt så starka som förut. Och blir åkern väl arbetad, så växer säden väl och många kärfvar komma in i ladorna och mycken mäld till qvarnen, och mycket bröd i huset, och — allt det der gör julkusen, det underliga djuret.

Två små barn, Pehr och Maja, sprungo omkring julbordet och kunde knappt berga sin glädje öfver julkusen och kakan och öfver maten, som kokte i spisen och luktade så godt uti hela stugan, och öfver julottan, som de nästa morgon skulle få fara till med mor. Bror Anders skulle köra dem alla till kyrkan i skrindan med gamla Polle. Och barnen hade ännu aldrig varit i julottan, och kunde icke rätt tänka sig hur den var; men någonting grannt och vackert skulle den vara, det hade de hört och kunde nog tro.

Bror Anders stod ännu och högg ved på vedbacken, på det att bränslet måtte räcka till i huset för hela veckan, ifrån jul och till nyårsdag; men hade någon sett honom der han stod med mörka blickar och hårluggen fallande öfver pannan,

så hade den sett, att Anders icke tyckte, att julen var nöjsam och att han icke var mycket nöjd med verlden.

Modren stod vid spisen och sysslade. Men hvarför månne står hon så jemt vänd åt spisen och tyckes vilja vända sitt ansigte ifrån de glada barnen? Lågorna kunde säga oss det, om de kunde tala; ty de se, att hennes ansigte icke är gladt och att då och då en tår kommer rullande utför kinden. Och hon ville icke att barnen skulle se det; hon vill icke förtaga deras glädje. Men hon kan icke hjelpa det, hon måste denna afton åter och åter tänka på sin man, död för blott tre månader sedan, tänka på huru lycklig hon var förra julen med honom, huru god han var, huru redlig och allvarsam, huru öm om henne och barnen, huru de tillsammans sträfvat sig fram genom månget bekymmer och kommit sig bättre för med hvart år, så att de hade begynt se framåt med glädje. Hon tänkte på huru han hjelpte henne så troget med allting och ibland sade: «vi måste sträfva duktigt ännu en tid, lilla Margret; men sedan skall du se att det blir godt för oss och barnen». Och hon mindes huru han, då han kände, att han måste dö, hade tröstat henne och föreställt henne, att «när det så var, att en af makarne skulle tagas bort, så var det bättre att lotten träffade mannen, än hustrun, emedan hon kunde bättre än han sörja för barnen».

Men hustrun tyckte den lotten vara tung att bära, och såg månget bekymmer i framtiden. Ty hon var så ensam både i hjertat och torpet, och äldsta sonen, hennes stjufson Anders, som hittills varit borta och tjenat i en annan socken, men nu kommit hem för att hjelpa modren att sköta torpet efter fadrens död, han hade ett mörkt sinnelag och bar tydligen ett bittert och ovänligt sinne till stjufmodren, hvilket hon fåfängt sökt med sin vänlighet att få annorlunda. Anders var i huset såsom ett mörkt moln, var jemt missnöjd i sinnet och tvär i ord. Detta var för modren en stor tyngd. Och just denna afton, då hon föresatt sig att för högtidens och barnens skull slå bort alla ängsliga tankar, just denna afton kommo de öfver henne tätt, så tätt, som snöflockarne på

granen, och bäst hon sökte att skaka af dem, se — så voro de der igen, värre än förut, och tycktes vilja alldeles trycka ned henne.

Men barnen, lilla Pehr och Maja, de kunde icke tänka på något ledsamt.

«Nej, se på kusen, Maja! Se hur han blänger på dig med sitt stora, svarta öga. Akta dig: han stångar dig om du rör honom. Han säger: om du kommer hit, så stångar jag dig med mina långa, långa horn.»

«Nej, tror du att han stångas? Tror du att han riktigt lefver? Ack, hvad den soppan luktar godt! . . . Är den icke snart färdig, mor? Och kan vi icke snart gå till Majros och Dockan och låta dem se på stjernan och smaka på julen?»

Jo, riktigt; soppan var nu färdig och lyftades af elden. Och modren tände ljuset i lyktan och kring ljuset satt en grann gul pappersstjerna, som ljuset lyste upp och som lyste upp ljuset. Och barnen fingo hvar sin kaka bröd och modren fyllde en kruka med det färska julölet, och så begåfvo de sig af till fähuset för att låta kreaturen veta att det nu var jul.

Ty det är sed på landet öfverallt i Sveriges rike, att låta kreaturen hafva godt med af julen, hvilket är både rätt och väl gjordt. Ty alla väsen på jorden böra glädja sig öfver Hans födelse, som gifvit verlden nytt lif och sändt ut sina lärjungar, i det han sade:

«Prediker evangelium *) allom kreaturen!»

Det är egentligen husdjuren, som vi ha för sed att undfägna om julen. Men i några delar af Sverige och öfverallt i Norge sätter man utanför husens och ladornas dörrar hafre- och kornkärfvar på höga stänger eller unga afqvistade granträd, på det att småfåglarne måtte äta sig mätta. Och när jag ett år var i Norge, då hade jag utanför mitt fönster två sådana träd med stora kornkärfvar i toppen, och svärmar af små sparfvar och siskor och bofinkar höllo julkalas i dem och

*) Hvilket betyder: ett glädjens budskap.

tycktes ideligen qvittra: «det är jul, det är jul!» Det var ett väsen och ett jubel, så att man ej kunde höra annat. Men vi återvända nu till vår lilla stuga i Sverige.

Majros och Dockan tänkte visst på ingenting der de stodo i sina bås och tuggade sin halm, då dörren till fähuset gick upp och ett ljus lyste dem i ögonen. De vände hufvudet åt den sidan, sågo något förvånade ut och bölade litet och fläsade litet till tecken att de kände igen de inkommande och att dessa voro välkomna. Men när barnen, i sin ifver, sprungo fram, räckte fram hvar sitt brödstycke och skreko i öronen på Majros och Dockan: «nu är det jul!» då togo de ett steg tillbaka, ruskade häftigt på sina hufvuden, sturade med ögonen, som om de velat säga: «nej, hvad är det för slag?»

Men som de båda voro ganska förståndiga och skickliga kreatur — bruna till färgen med hvita fläckar — så besinnade de sig snart, räckte ut tungan efter brödet, luktade på julölet, sörplade i sig en god klunk deraf och syntes mycket belåtna. Och när matmodren hade strött under dem med frisk halm och gifvit dem en famn full af finaste hö i häcken och derpå sade, i det hon aflägsnade sig: «Gud välsigne er nu, mina kossor, nu ha ni fått julafton!» då tycktes de fatta saken, sturade på ljuset och stjernan, som barnen sökte låta rätt lysa i deras ögon, och med en stor tapp hö i munnen lade de sig makligt ned för att vidare besinna meningen. Men de sade ingenting utom: bu!

Sedan bar det af till gamla Polle för att låta honom smaka på julbröd och julöl och veta att det var jul. Och Polle, han spetsade öronen och reste på hufvudet och såg ut, som ville han säga, att han väntat sig underrättelsen, och han helsade den välkommen. Polle var gammal i gården, hade smakat julen der redan i flera år. Hästar hafva ett förunderligen godt minne.

Fåren bräkte förnöjligt och slickade händerna, som gåfvo dem jultraktamentet. Och små grisarne, de hoppade och sprungo som om de varit litet kollriga.

Och visste ni, barn, huru mycket nöje man har af husdjuren på landet, huru lycklig man kan lefva i torpet eller bondgården, der man dagligen ser omkring sig och liksom umgås med de beskedliga, tama och oss så nyttiga djuren, ja, då tror jag, att ni alla skulle vilja lefva på landet.

Katten i spisen började just tycka att tiden blef något lång och att det blef torrt att bara slicka tass, då husmodren med barnen åter inträdde i stugan. Nu fick han ett helt thefat med gräddig mjölk.

Hönsen voro oroliga denna afton och ville icke begifva sig till ro på pinnarne i buren, de flögo upp och ned och kacklade och förde åtskilligt kommers, som ingen kunde förstå. Men när nu fulla näfvar gyllne korn regnade in i buren och barnen skreko åt dem: «nu är det jul!» då började de kackla och flaxa och hålla ett alldeles förskräckligt väsen. Tuppen galade som om det varit morgon, och hans fru, den hvita hönan, värpte ett ägg.

Anders var äfven inne i stugan, när modren kom in med barnen. Han var en storväxt gosse, omkring 17 år gammal, och hade ett mörkt och trumpet utseende. Modren kastade på honom en orolig blick. Allt sedan fadren gifte om sig, hade Anders burit hat till stjufmodren och ville ej bli i huset då hon kom dit, utan tog tjenst hos en bonde i en grannsocken, som väl var en rik, men icke en god menniska.

Anders satt nu med armen stödd mot bordet och stirrade tyst i elden, och tycktes ej ge akt på hur modren anrättade maten på bordet och gjorde allt så trefligt, ej heller på lilla Majas joller, då hon ville berätta honom om alla kreaturen, som fått julafton. Ty Maja var en rar och vänlig liten flicka, som höll af alla menniskor och tycktes särskilt hålla sig till bror Anders, fastän han sällan var vänlig mot henne.

När de nu alla sutto till bords och modren hade slagit i af julölet, då bligade de små på hvarandra och på Anders och nickade och sågo skälmaktiga ut, som om de velat säga: nu kommer det!

Och nu tog modren sitt glas och barnen togo hvar sin lilla tennbägare och alla tre sade: «skål Anders!»

Anders såg upp och såg nästan lika förvånad ut som Majros, när man ropade åt henne att det var jul. Men när modren tillade: «och lycka till, min son; ty på denna afton blef du född,» då sade Anders med misslynt uppsyn: «ja, hvad är det att skåla åt, och hvad skall det vara för en lycka? Det vore mycket bättre att icke hafva blifvit född.»

Allvarsamt sade då modren: «det är syndigt taladt, min son. När Gud gifvit oss helsa och krafter att sträfva och arbeta . . .»

«Ja, hvarför skall man sträfva och arbeta?» afbröt Anders vresigt.

«Kära gosse, så du frågar» — sade modren — «man skall väl lefva, vet jag.»

«Och hvarför skall man lefva?» frågade åter Anders.

Modren teg, emedan hon icke straxt fann svar på den frågan, och det gjorde henne ondt att gossen ofta yttrade sådana missnöjda och bittra ord. Anders fortfor:

«När en har hvarken far eller mor eller penningar eller någonting i verlden att lefva för, så vore det så godt att vara död. Då slapp man allt besvär.»

«Är icke jag din mor?» svarade enkan och tårar stego henne i ögonen.

«J är bara min stjufmor,» sade Anders hårdt. «Hade J varit min mor, så hade J tänkt mera på mig, än J gjort, och jag behöfde då icke gå i den här gamla rocken efter far, utan J hade skaffat mig en ny.»

«Det hade jag gjort, om jag haft råd dertill», svarade modren, i det hon rodnade öfver den orättvisa förebråelsen. «Men du vet att jag måste sälja bort fars bästa rock för att få honom med heder i grafven. Och du vet också att jag som bäst spinner till en helgdagsrock åt dig.»

«Ja, när blir den färdig?» sade Anders. «J kunde ha sålt den gamla hästkraken Polle och fått pengar för honom, i stället för att sälja fars bästa rock. Men J är högfärdig

och vill behålla Polle bara för att fara i kyrkan med honom, fast han ingen nytta eljest gör oss, utan bara äter upp fodret för korna. Det rättaste och bästa vore att sälja honom.»

Min son», sade modren, «Polle är gammal och har tjent oss i många år och derför vill jag så nödigt sälja honom, icke för högfärds skull. Och jag vet ock att Polle förtjenar åt oss mången riksdaler, när grannarne låna honom för resor. Men är det så, att det är rättast att sälja honom, så skall jag ej vara emot det, blott jag kan få åt honom en god husbonde. Fast nog kommer det att kosta på mig att skiljas vid det trogna djuret, och aldrig lär jag väl hädanefter kunna komma till kyrkan, då jag ej mer kan gå dit sedan jag fått den värken i sidan. Men — det må nu vara.»

«Ett lent ord stillar vrede», säger Skriften, och modrens ord sades så mildt och värdigt, att Anders icke kunde svara något derpå, men han kände ett stygn i sinnet, som gjorde att han steg häftigt upp, sköt undan lilla Maja så att hon så när fallit omkull, och gick ut i det han häftigt slog igen dörren efter sig.

Detta allt gjorde modren grufligt ondt. Och visste ni, kära barn, huru ondt det gör i föräldrars hjertan, när ett barn är vanartigt eller otacksamt, och hvilken bitter rot uppväxer utaf bittra och hårda ord, så skulle ni visst taga er väl till vara, äfven för er egen skull. Ty, lita på mig, ni får igen det en gång. Och det barn, som bedröfvar fader eller moder, det får en gång bedröfvelse igen af sina barn, och får då smaka huru det kännes.

Nu visste äfven modren med sig att hon bar ett moderligt hjerta till stjufsonen och att hon icke förtjenade denna hårdhet af honom. Men hon kände ändå, att han kunde väl ha rätt angående Polle, och att det vore klokast att göra sig af med honom. Och tanken att icke mer kunna komma till kyrkan — den låg en dryg fjerdingsväg från torpet — var henne tung.

Barnen begrepo icke hvad som gick åt brodren. De åto och drucko af hjertans grund, och tyckte att ingen kunde ha

det bättre, än de hade det, och att det var mycket nöjsamt att lefva.

När modren såg dem vara väl mätta, föreslog hon dem att gömma en del af deras qvällsvard åt «Blomstergumman» i fattigstugan. Barnen voro af hjertat med derom. Bröd och mat knötos in i en blårutig näsduk och knytet sattes på hyllan till morgondagen. De skulle taga det med sig då de åkte i julottan, och de skulle sjelfva få gå till fattigstugan och lemna det åt «Blomstergumman».

Sedan gingo barnen att lägga sig på en stor kärfve guldgul halm, som de hade släpat in i stugan för julens skull. Ty man skall både dansa och ligga på halm om julen på landet, om det skall vara riktigt. Barnen klädde icke af sig, på det att de skulle vara så mycket snarare färdiga att fara i julottan nästa morgon. Och de fingo af modren hvar sin hvita näsduk att lägga under hufvudet på halmen, och så lade de sig och somnade snart bredvid hvarandra, medan eldskenets dagrar dansade öfver dem och tycktes kyssa deras röda kinder.

Anders kom in tyst och trumpen och lade sig utan att säga «god natt».

Sist af alla gick modren till sängs, sedan hon stökat i ordning i stugan och tvättat diskarne och satt allt på sitt ställe, samt lagt mera ved på elden; ty det är sed på landet att elden skall brinna i spisen under hela julnatten.

När hon nu låg i sin säng, kunde hon icke somna. Hon hade oroliga tankar och hörde att Anders vände och vred sig i sin säng, som om äfven han hade oroliga tankar, som vredo sig i honom. Och hon tänkte: «månne jag skall tala med honom. Månne jag skall säga honom, att han gjort mig ondt och orätt; att jag bär ett moderligt hjerta till honom, fastän jag icke är hans riktiga mor; att jag vill hålla af honom, om han bara ville; men — jag har ju redan sagt honom det mer än en gång allaredan. Hvad skall jag göra? . . det är ju julafton, och då bör man icke skiljas i ofrid.»

Hon ropade sakta: «Anders, är du vaken?» Men Anders svarade icke och blef nu helt stilla. Och då tänkte modren: han har väl somnat.

Hon låg derför stilla, men vände sina tankar till Gud och bad honom att han ville förändra ynglingens missnöjda och bittra sinne. Och sålunda följde hon, utan att veta det, den fromme Thomas a Kempis råd, då han säger:

«När du varnat någon för ett fel en gång eller två, och han icke bättrar sig, då säg intet mer, utan ställ saken till Gud.»

Och detta är ett både fromt och klokt ord. Ty icke gör man någon bättre genom det att man kältar och träter på honom. Men när intet annat hjelper, så hjelper bönen. Tro mig, barn, *den hjelper,* på ett sätt eller på ett annat; och ehuru det stundom vill kännas och synas för den bedjande, som om Gud alls icke hörde hans böner, så får han i sinom tid röna, att Herren är trofast och att «den som beder, han får, och den som söker, han finner». Ty, likasom de ångor, som uppstiga från jorden och sedan återkomma dit såsom välgörande regn, så är det med menniskornas böner.

Och om bönhörelsen ibland icke kommer på det sätt, som du tänkt dig, så får du, förr eller senare, se att den kommit, se att den börda, du bad måtte blifva aflyftad, har blifvit aflyftad, att den välsignelse, du mycket bad om, har blifvit gifven, och att du fått vida mer (ehuru kanske på annat vis) än du bad om eller vågade tänka dig. Ja, barn, hållen fast vid bönen; den är, när allt kommer till allt, det enda, som riktigt förslår på jorden; den är det underbaraste, men också det verkligaste och mäktigaste i en menniskas lif. Ty den är lik ett sugrör till himmelen, hvarigenom Guds lif och kraft kommer ned till oss. Herren har sjelf gifvit oss detta sugrör i vår hand och uppmanat oss att nyttja det rätt, på det att vi må kunna få allt det goda vi behöfva. Men godt är ingenting, i sista ordningen, utom Guds lif och ljus i våra hjertan.

Och modren bad derom för sig och sina barn, och om välsignelse för dem alla. Och medan hon bad blef det lugnare inom henne. Hon vände sig derefter om för att se på sina små och huru eldens sken dansade öfver deras rödblommiga ansigten, och medan hon såg på dem och bad för dem, insomnade hon.

När hon åter vaknade var det alldeles mörkt i stugan, och hon kände en ängslan och förskräckelse komma öfver sig, och kände en svår tyngd i hjerta och hufvud. Det var som en stor, tung tår hade samlat sig der och ville icke rinna, utan låg stel som bly. Makens död, sonen Anders' bittra sinne och förebråelser, hennes ensamhet och den dystra framtid, som låg framför henne, allt kom nu öfver henne såsom ett tungt snö-skred och tycktes vilja alldeles begrafva henne. Hon kände i sitt sinne Anders' bittra ord:

«Hvarför skall man lefva?»

Och hon tyckte, att hon gerna skulle vilja icke stiga upp, utan ligga stilla för alltid.

Men hon steg ändå upp och klädde sig och gjorde upp eld som vanligt och satte på kaffepannan. Ty fastän hon icke var af de ödslande matmödrar, som dricka kaffe alla dagar, så skulle dock nu, julen till heder, hela huset undfägnas med kaffe.

Så tände hon ljuset i julgranen vid fönstret, som der blifvit iordningställd aftonen förut, och så väckte hon barnen.

«Julottan, barn, julottan!»

De små satte sig upp helt yrvakna och gnuggade sömnen ur ögonen, spände upp dem och sågo ljuset brinna i julgranen. Då kommo de ihåg, att det var jul och att de skulle fara i julottan. Och då sprungo de upp och voro snart helt muntra.

Modren redde till frukost åt dem och åt Anders, och gick så ut att mjölka korna och se till de andra kreaturen. Sedan kom hon in och klädde sig och barnen till kyrkfärden, medan Anders, alltid tyst och trumpen, gick att spänna Polle för skrindan.

När denna stod för dörren och modren trädde ur stugan, helgdagsklädd, med psalmboken och en hvit näsduk i handen och med sina små barn, ett på hvardera sidan, då såg hon både from och vacker ut, och Anders, som såg förstulet på henne, tyckte kanske det också.

Morgonstjernan och månen stodo klara på himlafästet öfver den mörka granskogen och lyste vänliga i den frostklara morgonen öfver den nyfallna snön. Enkan måste tänka:

«Hvad dock Gud gjort mycket vackert för menniskorna!»

Och hon drog in med djupa andetag den friska vinterluften, som denna morgon icke var mycket kall, och kände sig deraf lättare till sinnet.

Polle, stackars gamle Polle, anade icke att man tänkte på att sälja honom; han var vid sitt allramuntraste lynne, gnäggade, hviftade med öronen och vred det nätta hufvudet hit och dit, skrapade med foten i snön och var yster nästan som en fölunge.

Snart satt enkan med de båda barnen i slädan. Anders stod bakom på meden och körde, och Polles bjellra pinglade hurtigt under det de foro fram på byvägen genom skog och mark, och morgonstjernan lyste på de hvita snöfälten och de snötyngda granarne längs utmed vägen. Här och der tindrade också ljus uti skogen. De små voro mycket språksamma.

«Nej se», ropade de — «se hur ljusen brinna i storgåln, ett ljus i hvart fönster! Skall icke der bli stor dans i öfvermorgon, mor? — Och se! hos gamla mor Brita på backen är också ljus. Och se, der borta, långt, långt borta i skogen lyser också ljus! . . Och se, se! nej, det var det allravärsta, tre ljus i fönstret vid grindstugan, tre ljus i julgranen vid fönstret — se hur det lyser utåt hela vägen. Nej, det var grannt. Är det grannare i julottan, mor?»

«Era små tokingar», sade modren, «julottan är annorledes grann, den.»

Och nu voro de ute på landsvägen och mycket folk kom åkande der för att begifva sig till kyrkan. Det blef ett helt tåg af små slädar och ett pinglande af bjellror, så att barnen

blefvo nästan yra i hufvudet. Men så kommo de ur skogen upp på en höjd och framför dem var en öppen däld, och der i bakgrunden mot den mörkgröna skogen, låg den hvita kyrkan med tornspiran pekande högt mot skyn och med ljus strålande ur alla fönstren, som om derinne varit ett haf af ljus. Med detsamma begynte kyrkklockorna att ringa samman.

Barnen blefvo helt tysta; det blef dem så högtidligt, så underligt till mods.

Snart voro de framme. Klockorna ringde, ur kyrkan lyste det, sången och orgeln brusade. Allt utomkring var nu mörkt. Månen var nedgången.

Rundt omkring yttre sidan af kyrkmuren var det liksom fullspäckadt af små slädar med hästar för, som stodo och tuggade hö. Bland dessa fick nu Polle sin plats och en stor tapp af det allrabästa fodret till julfrukost, och ett täcke öfver sig, så att han icke skulle frysa under tiden. Och matmodren klappade dervid honom vänligt på halsen och tänkte: «tack, kära gamla vän; kanske är det sista gången du för mig till kyrkan.» Och hon suckade tungt vid denna tanken.

Enkan gick med barnen öfver kyrkogården, ibland de stilla grafvårdarne, som alla hade under natten fått öfver sig tjocka mantlar af snö.

«Mins ni, barn» — sade modren medan de sakta gingo — «hvad jag sagt er om julottan och hvarföre man har julotta?»

«Jo» — sade lilla Pehr — «det är derför att — — att» — —

«Att vår Herre och Frälsare Jesus Christus blef född om julnatten» — inföll lilla Maja med ifver.

«Och mins ni» — fortfor modren — «hvad jag sagt er om honom och om det goda han bevisat oss och alla människor?»

«Han har lärt oss» — stammade barnen, litet osäkra om orden, som de skulle säga.

«Ja, kära barn» — återtog modren — «icke kan jag säga er allt, som han gjort för oss, ty det är mer än både ni och

jag ännu kunna förstå. Kommen blott ihåg det, att han lefvat och dött för oss, att han uppenbarat för oss Guds hjertelag och Guds vilja med oss, och att utan honom skulle vi icke känna Gud så som han är, ej heller ha något visst hopp härefter. Han kom till jorden för att lära oss känna Guds kärlek och lära oss älska Gud.»

«Och det är hans födelse, som vi fira i julottan» — inföll lilla Maja.

«Ja» — sade modren — «han är jordens ljus och han har gjort lifvet ljust för oss. Derföre tända vi ljus vid åminnelsen af hans födelse.»

Och med detsamma kommo de in i kyrkan, der församlingen sjöng:

«Var helsad sköna morgonstund!»

Men barnen tänkte nu icke på sången. De kunde bara gapa och förundra sig. Det var så mycket ljus, så mycket ljus. De kunde knappt se för bara ljus. De fyra stora ljuskronorna, som hängde i medlersta hvalfvet, voro alldeles fullsatta med ljus och på altaret brunno ljus i höga stakar. På läktaren var en tät rad med ljus och ur väggarne kommo fram förgyllda armar, som buro hela knippor af ljus, och vid hvarenda bänk brann ett ljus, så att hela stora gången var såsom en allé af lågor. Hvart man såg, såg man ljus.

Bänkarne voro öfverfulla med folk. Det var hufvud vid hufvud. Barnen hade aldrig sett så mycket folk. Och de tänkte att de icke skulle få rum. Men det fingo de ändå i en bänk, der folket makade åt sig. En hederlig bondhustru tog lilla Maja i sitt knä, och så tog modren Pehr i sitt, och så fingo de sitta allesamman.

Barnen sågo allt jemt omkring sig, och hade ögon bara för ståten och grannlåten. Men modren hade snart glömt dem och allt omkring henne; ty just som hon öppnade psalmboken, för att instämma i sången, sjöng församlingen:

«Han tårar fälla skall som vi,
Förstå vår nöd och stå oss bi

Med kraften af sin anda;
Förkunna oss sin faders råd,
Och sötman af en evig nåd
I sorgekalken blandas.«

Och då smälte den blyklump, som enkan burit i sitt hjerta; den upplöste sig i tårar, som flöto länge, först i smärta, sedan allt ljufvare. Det var henne som en balsam.

Nu stod presten på predikstolen. Han var en ung man, med ett godt ansigte, hvilket uttryckte mycket allvar och mycken innerlighet. Han var son till den gamla komministern i församlingen, och man visste att han var en renhjertad ung man, som i sin fattigdom gjorde mycket godt och alltid var glad under det han vandrade omkring i kojorna, tröstade de sjuka, läste och språkade med barnen. Och det är en stor sak när presten, som skall lära andra, sjelf gör allt hvad han lärer, och när man vet att han är en god kristen. Ty då tror man på hans ord och på dens makt, som verkar i honom.

Det kändes underligt för enkan (och för en annan person i kyrkan äfven) när de hörde den unga prestens första ord:

«Hvarföre skola vi lefva?»

Hon kunde ej hindra sig från att kasta en hastig blick på Anders och såg dervid att han, liksom förvånad, såg upp på presten, som om denne hade sagt något åt honom särskildt.

Och han gjorde det; ty han talade till alla, liksom till hvar och en för sig. Isynnerhet talade han till alla fattiga, till alla dem, som af verlden kallas små och ringaktade. Han visade huru Frälsaren hade låtit sig födas såsom en af dem för att sedan vandra med dem, visa dem hvarför de skola lefva och hur herrligt lifvet är både här och ännu mer härefter, i evighet, då vi följa honom och derunder bli ett med honom och genom honom bli ett med Gud. När han sedan talade om detta lifvet, huru stort det kunde vara, äfven i den ringaste hydda, huru hvar och en, om än skenbart obetydlig, menniska kunde genom sitt lif verka för Guds rike och för tillkomsten af den herrlighet, som vi alla längta till, och huru

hvarje menniska kunde i detta arbete följa den gudomlige frälsaren, såsom «moder, eller syster eller broder», och sedan upptagas i de himmelska boningar, der de skola få se hans herrlighet, — då syntes detta lilla lif så stort, så rikt, så märkvärdigt och så fullt af framtid och glädje, att enkan, när hon hörde det (och hon tyckte sig aldrig hafva så förstått det förut), måste tacka Gud att hon var född, att hon fick lefva för så sköna och stora ting. Hon kände i denna stund så som om ingenting kunde bli henne för svårt mera. Allt tungt hade dock en öfvergång. Det var det vissa. Och Guds godhet och herrlighet varade evinnerligen. Det var ock visst. Och den unga presten talade derom med en glädje, som strålade från hela hans ansigte, så att det syntes enkan såsom en engels.

Hon måste åter vända hufvudet och se på Anders när talet var slut, och då såg hon äfven hans ögon lysa så som hon aldrig sett det förr. Det var som om ett ljus blifvit tändt inom honom.

Församlingen sjöng ännu en psalm, sedan gick en del af den ur kyrkan. Men en del satt qvar. Om en halftimma skulle den andra gudstjensten, högmessan, begynnas. Det var nu redan dager och ljusen blefvo släckta i kyrkan.

Enkan gick ut derifrån med båda de små barnen. De skulle i fattigstugan ge traktering åt «Blomstergumman».

«Blomstergumman» var en vacker, blek, åldrig qvinna, blind på begge ögonen, så att den svarta pricken i ögonstenen var alldeles borta. Det hade blifvit så, berättade hon, då hon låtit utrycka sina ögontänder, i hvilka hon fått svår värk. Det var nu tio år sedan. Förut brukade hon vandra omkring på bygden, lära små barn läsa och göra granna blomsterbuketter af färgadt papper, dem hon satte i veckade pappersburkar och skänkte bort i de hem, der man hyst henne och varit god mot henne. Så hade hon vandrat och vistats på bygden i säkert 15 års tid, och ingen visste hvad hon hette eller hvarifrån hon var, blott att hon var från annan ort, långväga ifrån; och aldrig ville hon tala om sig eller om de sina eller göra reda för hvad henne angick. Men det var i hennes sätt

att vara och tala något, som gjorde, att man sade, att «något underligt var det med henne, men att man nog kunde se att hon var af bättre folk»; och som hon var mycket mild och fromsint, dertill treflig och städad i hela sitt väsen, lärde barnen väl och gjorde så vackra blomsterbuketter, så höll man allmänt af henne, kallade henne öfverallt: «blomstergumman», och bönder och torpare ville gerna ha blomstergumman i sina hem några veckor i sender. Sedan hon blifvit blind och ej mera kunde göra blombuketter eller lära barn läsa eller försörja sig, hade hon blifvit intagen i socknens fattigstuga. Dit brukade folk komma om söndagarne att ge henne litet «förning», såsom det kallas på landet, ibland några ägg eller litet smör eller annat godt för en gammal gom.

När enkan från skogstorpet kom in i fattigstugan satt blomstergumman der på sin säng och fyra andra gamla qvinnor sutto äfven der vid sina sängar, alla söndagsklädda, och golfvet i stugan var strödt med enris och det luktade deraf så friskt som i skogen. Blomstergumman var ännu blekare än vanligt, men det milda, kloka ansigtet såg gladare ut än vanligen förut sedan hon blifvit blind. Och när enkan samtalat med henne, frågat om ett och annat och slutligen huru hon nu fann sig, svarade hon:

«Gud ske lof! sedan en tid har jag fått mycken tröst. Ty sedan en tid ser jag ibland ett sken. Det är icke solsken, ej heller är det *blomstersken*, utan jag tror, att det är ett sken, som bådar mig, att jag nalkas landet, der den blindas ögon skola öppnas och få se Herrans herrlighet.»

Dessa ord och skenet i den blindas ansigte, då hon talade derom, gömde enkan i sitt hjerta bland de ljusa intryck, som hon fått denna morgonstund.

Sedan, innan andra gudstjensten begynte, såg man henne stå nära Polle, jemte bonden i Storgåln, och båda klappade och ströko hästen med handen. Och Storgålsbon', sade somliga, såg derefter ut som om han blifvit rikare på en häst till.

Solen stod högt på himmelen när högmessogudstjensten var slut och klockorna ringde ur kyrkan. Inom ett ögonblick

var denna tom och man såg kyrkfolket åt alla kanter springa och åka på stigar och vägar, öfver snöiga berg och backar, täflande om hvilken först skulle hinna fram. Ty det är en sägen på landet, att den som hinner först hem från kyrkan på juldagen, han får också sin skörd först inbergad nästa höst. Men detta är väl mera en sägen än en sanning; och visst är att folket under farandet eller springandet öfver berg och backar såg så muntert ut, att tydligen syntes att det var mera lek än allvar i saken.

Enkan gjorde sig icke brådtom, utan körde sist af alla från kyrkan med sina barn. Solen lyste klart öfver jorden, som nu låg liksom bäddad i skinande hvita lakan till sin vintersömn, och den mörka furuskogen såg sömntung ut också, der han stod med nattmössa af snö på sitt lurfviga hufvud. Tyst åkte enkan med barnen genom skogen. Allvarsamma, ehuru ej dystra tankar gjorde henne tyst. De små voro hungriga och frusna, och hvad Anders tänkte, det visste man intet. Men Polle tänkte på middag, det var klart; ty han sprang af alla krafter hemåt och hans bjellror pinglade gladt.

Snart stod också Polle i stallet och trakterade sig med julfoder, så att det riktigt hördes huru godt det smakade honom. Och enkan satt snart med barnen vid middagsbordet och åt af en kostlig rätt rykande kål samt kött. Och hur den smakade dem, det kan jag icke beskrifva. Efter middagen drack man äfven en tår kaffe, juldagen till heder.

När nu skymningen var inne och de alla sutto i stugan, der julbrasan blossade i spiseln, sade enkan:

«Nå, jag kan undra om mina små komma ihåg något af predikan i julottan och af det, som den unga presten sade oss om Christus, om hvad han lärt oss och hvarför vi skola lefva.»

Men ack! de små stackrarne mindes icke ett ord, ja, de hade icke hört något. «Det var så mycket ljus» — sade de — «de kunde icke höra något bara för ljus.»

Modren upprepade för dem hvad presten sagt, icke så bra och vackert som hans ord varit, men ändå redigt och vackert på hennes vis, och så att barnen begrepo det mycket bättre,

än om sjelfva presten sagt dem det. Ty en god moder är alltid den bästa läraren för barnen och kan lägga orden så, att de riktigt gå till hjertat och stanna der. Derför lade ock en af Sveriges största konungar — Carl den elfte — så stor vigt på att innan en qvinna fick gifta sig, hon skulle bevisa sig vara säker i sin kristendomskunskap; «ty», sade han, «det är modren, som skall lära sina barn».

Pehr och Maja voro snälla och kloka barn och begrepo hvad modren sade dem och behöllo det i sina hjertan. Sedan fingo de gå att leka med pappersblommor och småsaker, som blomstergumman hade gifvit dem af hvad hon hade qvar från förra tider, då hon kunde se.

Modren och äldsta sonen, Anders, blefvo ensamma sittande framför elden. Anders satt med korslagda armar och nedböjdt hufvud under det han stirrade stinnt i elden. Modren såg på honom. Ännu hade han icke sagt henne ett vänligt ord sedan gårdagens afton; men det förekom henne ändå som om någonting mjuknat upp inom honom.

Efter en stund sade modren, sedan hon tryckt ner en suck, som ville liksom qväfva rösten:

«Anders, jag har besinnat hvad du sade i går aftons om Polle, att vi borde sälja honom. Jag har talt med bonden i Storgåln och han sade att han skulle ta honom för 100 rdr. Han vill komma och hemta honom i morgon och betala hälften af köpeskillingen genast. Denna skall vara din, Anders, och du må göra med den hvad du helst vill. Du är förståndig nog att kunna sköta dig sjelf; jag begär blott, min son, att du ej mera säger att jag är bara din stjufmor; ty din far var mig mycket kär.»

Enkan kunde ej återhålla sina tårar.

Anders steg upp. Det var som om isskorpan kring hans hjerta hade med ens lossnat och som om snön deröfver hade smält upp. Hans läppar darrade och hela hans kropp skälfde af rörelse i det han sade:

«Nej, mor, ni skall icke sälja Polle . . . Storgälnsbonden skall icke få honom — ni skall behålla honom — och hvar

söndag, om Gud vill, skall jag köra er med honom till kyrkan. . . Jag har gjort er orätt, mor; . . . jag vet nu att ni håller af mig, och jag . . . jag vet nu hvarför jag skall lefva . . . jag har ej vetat det förr; men nu, härefter skall det bli annorlunda . . . ni ska få se det, mor. Torpet skall jag sköta så, att vi ska få heder af det och foder nog för Polle till hans döddagar; . . . det skall jag sörja för. Allt skall bli annorlunda härefter; . . . jag vet ej hur det är, men det kännes så underligt i mig allt se'n i morse. Var ej mera ledsen på mig, mor . . . Gud har . . .»

Han tystnade och kunde icke fortsätta, och när nu lilla Maja kom till honom med sin blomsterkruka och bad honom lukta på den, så tog han henne och den i sina armar och kysste henne åter och åter och gret öfver henne och pappersblommorna så våldsamt, att lilla Maja, helt förskräckt, började gråta med.

«Guds frid!» hördes en glad och vänlig röst säga vid dörren, som öppnade sig, och in kom den unga presten, som predikat i julottan och nu såg ut som om han derifrån haft allt ljuset med sig. Han hade hört berättas om den sörjande enkan i skogstorpet och kom för att tala tröstens ord med henne och föra, om möjligt, glädjen in i sorgens hem.

Men han fann att den var redan der, att före honom hade varit *den*, om hvilken han predikat på morgonstunden, och hvars budskap han nu ville framföra.

Men han dröjde ändå länge i stugan och talade med enkan och Anders, hvars hjerta tycktes nu såsom pånyttfödt. Den unga presten lofvade låna honom böcker och bjöd honom att komma hem till sig. Han önskade undervisa och inöfva några ynglingar af landtfolket i fyrstämmig sång och han ville nu att Anders skulle blifva en af dem, emedan han hört att Anders hade en god röst. Och så förhöll det sig.

När den unga vänliga mannen till afsked skakade Anders' hand, då lyste dennes ögon så gladt, som de ännu aldrig gjort det. Han kände som om han denna dag hade fått fader och

moder och broder och dertill hela verlden. Han undrade inom sig, huru allt hade blifvit så annorlunda på en så kort tid.

Och efter denna tid blef det med Anders annorlunda emot förr. Icke att han blef så mycket språksammare eller muntrare till lynnet, ty hvar och en har i det afseendet sitt eget humör; men han blef så arbetsam och så vänlig. Alla måste hålla af honom, och man såg, att han nu höll af att lefva. I kyrkan sjöng han så att det var en lust att höra. Hemma i torpet glömde enkan, att han icke var hennes riktiga son. En riktig son hade aldrig kunnat vara mera tillgifven sin moder. Och fastän han var tyst af sig, så var han aldrig mera trumpen; ja, han fick verkligen en förändrad uppsyn. Det såg ibland ut som om något lyste inom honom, så sken det ur hans ögon. Och de små syskonen brukade då säga till hvarandra eller till modren:

«Nu är det julotta i Anders.»

POEMER.

HYMN.

Herre, vi prise dig!
Himmelske fader, vi tacke dig
För ditt ord,
För din kärlek, uppenbarad på vår jord.
Du, som oss frälsar
Och ur dödens skuggor förlossar,
Kallar till evigt lif,
Pris ske dig!

Fader, välsigna oss,
Upplys ditt ansigte öfver oss!
Låt ditt ljus
Leda oss på vägen till vår faders hus!
O, låt din anda
Skönt din fallna afbild förklara,
Att af din afbild, Fader,
Du må förklaras!

EVANGELIUM.

O Gud! vi dig ej kände,
I mörkret var vår stig,
Då frälsaren du sände
Med ljus och kraft från dig.
Dig vare pris och ära,
I himmel och på jord,
För kristendomens lära,
För evangelii ord.

Väl den, som gerna hörer
Det lifsens ord och går
De vägar, dit det förer,
Han till Guds himmel går.
Och han skall se och röna
Hur ljuflig Herren är,
Hur herrligt Gud vill löna
Den honom hafves kär.

NATTVARDEN.

Barmhertighetens under!
Låt oss betrakta dig
På andaktsfulla stunder
Med kärlek innerlig.
Gud vill sig åt oss gifva,
Fördold i vin och bröd,
Han vill sig införlifva
Med oss i lif och död.

Vår spis han här vill vara,
Vår dryck, lif af vårt lif,
Då han kan oss förklara
En gång till evigt lif.
Så rent som Jesu hjerta
Vill han vårt hjerta se,
Så starkt mot synd och smärta,
Så mildt, så älskande.

Och derför Gud till jorden
Steg ned i menskohamn,
Och lärde frälsningsorden
Och slöt oss i sin famn.
I dödlighetens dalar
Odödlighetens hopp
— Det hopp, som allt hugsvalar —
Slog klart sitt öga opp.

Och än i dag han nalkas
Oss, Frälsaren så god,
Och vill vår törst skall svalkas
Uti hans dyra blod,
Törst efter hjertats rening,
Så ock rättfärdighet,
Och innerlig förening
Med Gud i evighet.

O du, som för oss blödde,
Gud, Återlösare!
Du, som för verlden dödde,
Gud, Saliggörare!
O Jesu, oss anamma
Då vi i denna stund
Tillbedjande anamma
Ditt heliga förbund.

Blif du vårt hopp, vår styrka,
Vårt dyra lifsens bröd!
I skötet af din kyrka
Vi frukta ingen död.
Uppståndelsen och lifvet
Du gifvit oss med dig,
Allt är dig undergifvet;
Pris dig evinnerlig!

TILL MINA SYSTRAR.

Hur säll är den, som, lik Tobias, går
Af goda englar på sin väg ledsagad,
Som gifva ljus då midnattstimman slår,
Och gifva kraft när vandrarns är försvagad.

Min väg var mörk en gång, o! jag vill be,
Att ingen dödligs väg må likna denna,
Jag visste ej hvart fly för hjertats ve,
För qval, som hvarje kraft till aska ville bränna.

Min kind var blek, en långsam bitter tår
Rann der. Mitt hjerta, till förtviflan nära,
Såg lidandet, som ett omätligt sår,
Guds hela sköna skapelse förtära.

Jag sökte dager, endast natt jag fann,
Jag bar ej hopp, ej tro på bättre öden,
Och lifvet som ett grafvens irrbloss brann
Uti min själ, — dess böner ropte döden.

Då taltes till mig som med englars röst,
Och ömhet lugnade min vilda oro,
Och allt blef stilla, frid kom till mitt bröst —
Och mina englar mina systrar voro.

Och himlen klarnade, mitt öga slog
Sin blick så hoppfullt än en gång mot höjden,
Jag såg omkring mig och naturen log,
Och systrars kärlek vigde mig till fröjden.

O Gud! hur ljuft, hur godt att tröstad bli,
Och gå förädlad fram mot nya vårar!
Sen systrar! Villans storm den är förbi,
Och jag har lugn och jag har glädjetårar.

J, ljufva, rena, rörd till er jag ser!
O kunde hela verlden höra orden:
För hvad jag har, har jag att tacka er,
Min lilla kraft, mitt hopp, min fröjd på jorden.

O! det är tungt att känna djupt sin tack
Och ej i handling kunna den bevisa.
Jag ville det och skref en bok, — men ack!
För ljufva bördan fick jag ingen lisa.

Ty hvarhelst, systrar! uti dessa blad,
Som egnas er, der finnes tröst för smärtan,
Hvarhelst der finns af sannt och godt en rad,
Det hemtadt är från mina Englars hjertan.

KÄRLEKENS VAGGA.

Gå, du kärlekens vagga, gå!
Tona, o sång, med de ljufliga orden!
Stilla de hjertan, som kämpande slå,
Söf, ack söf den oroliga jorden,
Gå, du kärlekens vagga, gå!

Söf de aggande minnens tropp,
Väck alla sköna och heliga drömmar
— Sanningens förbud — hos slumraren opp!
Färden låt gå, men på kärlekens strömmar,
Styrd af det starka, odödliga hopp.

Stig, du tanke, sök solen nå!
Kämpa, o kraft, kämpa starkast i norden,
För sanning och rätt bland stora och små;
Och öfver hela oroliga jorden
Tona, du sång, med de ljufliga orden:
Gå, du kärlekens vagga, gå!

STJERNAN.

Klara mina strålar glimma
Än, som då jag samm,
Sjungande min födslotimma,
Utur chaos fram.
Uti azur-rymden vida
Jag se'n tusen år
Har mitt hem, ser stormar strida
Kring der jorden går.

Dödlige! jag skådar stilla,
Oföränderlig,
Alla skiften, som er villa
På er töckenstig.
Lidelserna ser jag svalla
På ert klot, och ser
Edra riken stiga, falla;
Stilla jag det ser.

Makt och rikedom och ära
Jag er sett ge bort,
Hat och evig kärlek svära —
Glömma inom kort.
Fröjd och lycka jag sett komma,
Äfven sett dem gå,
Skönhet vissna som en blomma;
— Blef mig lik ändå.

Han, hvars spira verldens öden
Styrde, såg jag blek
Ifrån thronen drifven, nöden
Tjena till en lek,
Hjeltar, konungar och slafvar
Bli till stoft igen,
Stilla öfver glömda grafvar
Dock jag lyser än.

Frågad uti alla tider
Utaf vise män
Hvad väl stjernor äro? skrider
Jag dock stilla än,
Svarar ej, ty jag ser stunda
Stunden, då de få
Skaparns underverk begrunda
Ofvan stjernor små.

Ofta, när vid midnattstimma
Mig en tårhöljd blick
Mötte, jag dock kunde glimma
Uti stadigt skick.
Ej, den sorgsnas bön att följa,
Jag mig skymmas lät,
Ty jag såg hon snart fick följa
Honom hon begrät.

Och när misskänd oskuld böjer
Knä inför min syn,
När sitt rop om rätt hon höjer
Ångestfullt mot skyn,

Högre strålar jag, jag hyser
Visshet att en dag
Snart bland englarne hon lyser
Klart, så klart som jag.

Dödlige, sen! er blef gifvet
Att som dagg förgå,
Fatten löftet, för er skrifvet,
Förr'n er stund skall slå:
Herrans trogne skola skina
Såsom stjernor än,
När som jag med alla mina
Slocknat längese'n.

HÖSTSUCK.

(DECEMBER 1847.)

Kom, jordens sömn, kom, hvita snö,
Kom, lifvets tröst i norden,
Och dina mjuka blommor strö
På stackars, stela jorden,

På alla fallna, frusna löf,
På vissna blommor alla,
På alla markens barn — dem söf
I svepningsskruden kalla!

Väl sorglig är din hvita skrud,
Men stilla är derunder,
Och i det stilla låter Gud
Uppspira sina under.

Och kommer vår, då smälter snön
Och mjukt blir jordens sköte,
Och de i mullen gömda frön
Gro upp till dagens möte.

I tårar rinner drifvan bort,
Så ljufligt bäcken klagar,
Och grön står jorden inom kort
Och mins ej förra dagar.

Och trädet, som sin nakna gren
Mot vintrig himmel sträcker,
Vid bäckens sång, vid solens sken
Med nya löf sig täcker.

Och vi också, som månget hopp
Lagt ned att evigt sofva,
Vi, äfven vi, kanske stå opp
Att lefva och att lofva.

Så fall, o snö! du jordens sömn,
Och låt oss hvila, glömma;
Men under vinternattens sömn
Låt oss om våren drömma!

SJUKLINGENS VÄRF.

En fattig qvinna låg på strå,
Af bitter värk betagen,
Och tjugu år hon legat så,
Om natten, som om dagen.
Hvar lem var krympt och styf hvar led,
I plågor blott sig kroppen vred.

Och ingen frände eller vän
Satt vid den sjukas sida,
En vana lång hon hade re'n
Att tyst och ensam lida;
Blott af barmhertighetens hand
Hon föda fick och vård ibland.

En prest fick höra sagan om
Den öfvergifna arma,
Sin staf han tog och rörd han kom
Att tala orden varma.
Han nalkas bädden och hans röst
Re'n höjs att skänka hopp och tröst.

Men när han såg eländets barn,
Då stelnade hans tunga;
Han kunde stamma blott: «mitt barn,
Du hafver dagar tunga!»

Och tårfull från den hemska syn
Han lyfte blicken upp till skyn.

Så tröstarn stod vid offrets fot
Och inga tröst-ord finner;
Men ingen klagan, intet knot
Här till hans öra hinner,
Och underbart — den krumpna ler,
Och fromt och vänligt upp hon ser.

«Haf tack, Gudsman, tack för din tår!
«Men skulle Gud behaga
«Att här jag låg än tjugo år,
«Jag skulle icke klaga.»
Så talar hon. — Förundrad då
Till pröfning presten ordar så:

Hvad? ber du ej att Gud af nåd
Må dig från jorden skilja? —
«Jag är så nöjd, nöjd med hans råd,
«Ske alltid blott hans vilja.»
Men plågan ju så bitter är?
«I plågans djup är Gud mig när.»

Men om vår Herre glömmer dig?
«Gud glömmer ej de sina.»
Han bor så långt från dig och mig,
Der tusen stjernor skina.
«Han sparfven dock på marken ser,
«Han ser till dig — till mig än mer.»

O qvinna! denna tro så skön,
Hur har du den väl vunnit?
«Uti Guds ord, i mycken bön
«Jag denna visshet funnit,
«Och ofta i mitt eget bröst
«Förnimmer jag min faders röst.»

«Han säger: än en liten tid
«Var nöjd att korset draga,
«Och visa menskor med din frid
«Min kraft uti de svaga.
«Det är det värf jag gifvit dig;
«Fyll det, kom se'n och gläds hos mig.»

«Ack! re'n jag gläds — den bundna re'n
«Hans kärleks tolk får vara,
«I himmelen befriad se'n
«Hans anlet se, det klara.
«Att honom tjena der, som här,
«Det all min fröjd, min åtrå är.»

Och stum stod åter andans man,
Men icke stum af smärta.
O gode Gud! så tänkte han
Af rördt och tacksamt hjerta:
Min jordefröjd, min helsa tag,
Men — gif mig detta sinnelag!

RESIGNATIONEN.

I blomman, i böljan, i solstrålens glans
Vi läsa ditt namn, o vår Gud!
Det strålar emot oss ur midsommarns krans,
Det tecknas för oss i insekternas dans,
I natthimlens skimrande skrud.

Men klarast vi se de gudomliga drag
I lidande menniskans bröst,
Der stilla hon står uti plågornas lag
Och dricker ut kalken i långsamma drag,
Så tåligt och rik uppå tröst.

Ej knotar de läppar så bleka, de le,
De tala om hopp och om tro,
Och vi, som den tåliga lidande se,
Vi prisa Guds anda och ödmjukt vi be,
Att äfven i oss den må bo.

TRÖSTENS RUNOR I NATUREN.

O sorgens barn! din blick är skymd
Af bittra smärtors dimma,
Ditt öga famnar jordens rymd
Och kan dock ej förnimma
Den helga skrift, af tröstord full,
Som möter dig ur jordens mull.

O, torka tåren bort, den får
Guds handskrift icke dölja!
Se huru morgonrodnan går
Ur dyster, natthöljd bölja,
Och se den ljufva, väna vår
På kalla vintern följa.

Se och förnim symbolens tröst:
Din glädjes dag skall randas,
Och snart ditt qvalda, tryckta bröst
Skall fridens vårluft andas;
Se den med åska digra skyn
Från himlens fält försvinna:
Så skall en dag din andes syn
Sin himmel klarnad finna.

Och när du ser den späda knopp
Slå ut till herrlig blomma,
Så säg dig att ditt hjertas hopp

Till blomma ock skall komma.
Men låt den vissna blommans frö
Dig teckna denna lära:
Du, ädla blomma, skall blott dö
Att nya blommor bära.

VAGGA OCH GRAF.

Första och sista,
Menniskoslägtet
Helgade läger
Till hvila och ro!
Fredliga hemvist,
Stormfria hamnar,
Höljda af lätta,
Flygtiga dimmor,
Der menniskotårar
Börja att falla,
Sluta att falla,
Menskan er kallar:
Vagga och graf.

Tvillingebröder,
Dunkla cheruber,
Med facklorna sänkta,
Kring er stå vakt:
Sömnen och *döden*,
Skuldfria barnen,
Stå der och fläta
Kransar af vallmo,
Kransar af sköna
Evighetsblommor,
Trycka dem sakta
Än uppå gubbens
Silfvergrå hjessa,

Än uppå barnets
Guldgula lockar,
Än uppå mannens
Tänkande panna,
Hviska: «sof sött!»

Menniskan sofver:
Stunderna ila,
Smärtorna hvila,
Allt är så godt.
I barndomens leende
Saliga drömmar
Kanske att en gång
Slumrarn i grafven,
Skådar er åter!
Kanske han finner
I hvilrummet stilla
Ej mer som villa
Sin vaggas dröm.

Morgonens purpur,
Aftonens guldflor!
Evighetsaningar
Vinka ur båda:
Andas i blomman
Som kärleken strör på
Slumrarens läger,
Tona i sången,
Vaggsången ljufva,
Som kärleken sjunger
Vid vagga och graf:

«Hvila en stund,
«Sof blott en blund,
«Vet, engelen lyss
«Tills timmen slår
«Då slumraren får
«Väckas af kärlekens kyss.»

Vagga, min barndoms!
Ljufligt jag hvilat
På dig, du lilla
Snöhvita bädd;
Graf, min förhoppning!
Uti ditt mörka,
Hårdare sköte
Längtar jag sofva,
Längtar att svalka
Brinnande hjertat,
Längtar — till ro.

O, om jag finge
Somna nu stilla
Vid moderligt hjerta,
Läggas så stilla
I moderlig jord!
Saligt och tacksamt
Mitt bristande öga
Då med min sista
Suck skulle vittna:
«Skön var min morgon,
Ljuf är min qväll.»

MIN MORGONSÅNG.

DEN 24 AUGUSTI 1828.

Lifvets ljus och lifvets fröjd,
Morgonsol, Guds klara öga!
Dig jag helsar ödmjukt böjd
För den kärlek, Herrans höga,
Uti dina strålar röjd.

O hur klar, hur varm och mild,
Uppenbarar du för jorden,
Evige, ditt väsens bild!
Herrligt uppenbar är vorden
Ljusets far i ljusets bild.

Såsom skogens minsta blomma
Ringa är jag inför dig;
Dock till henne som till mig
Låter du ditt ljus få komma,
Fröjdande vår dolda stig.

Tacksam dock den lilla är,
Hon så litet mer kan vara.
Se, o du, som allgod är,
Till ditt barn bland barnens skara;
Ödmjukt hon sitt offer bär.

MIN MORGONSÅNG.

DEN 24 OKTOBER 1828.

Nu är stilla, salig hvila
Nederstigen i mitt hjerta,
Och bland stunderna, som ila,
Ingen bär en suck af smärta.

Hvadan kommer, fremling sköna,
Du till mig bland plågor många,
Låter tryckta sinnet röna
Dina liljors rena ånga?

Kommer du som dröm om natten,
Smekande bedragarinna;
Skall din källas friska vatten
Bort från mina läppar rinna?

Skall du lik en norrskensstrimma
För det tjusta ögat brinna,
Likt ett grafvens irrbloss glimma
Och i nattens djup försvinna?

Eller kom du som om våren
Fläktarne, som sommar båda,
Som för syndarn ångertåren,
När i hjertat Gud får råda?

Kom du, fläkt af himlens palmer,
Att från fridens fält mig helsa,
O! då vill jag sjunga psalmer
Till den Gud, som vill mig frälsa;

Tro att du mig låter ana
Hemmets luft, dit jag skall föras,
Och mitt qvalda hjerta dana
Att af himlens vällust röras;

Tro att snart på lösta vingar
Jag, med kraft att åter hoppas,
Öfver jorden upp mig svingar
Dit, der dina liljor knoppas;

Dit, der ingen tår mer gjutes,
Ingen värk och ve skall vara,
Der i fridens armar slutes
Smärtebarnens frälsta skara.

VOLKANEN.

Det är förbi; volkanen har utbrunnit,
Och lavafloden strömmar icke mer;
Sin oros mål den fruktansvärde hunnit,
Han har fått ro, ty han har brunnit ner.

Vet du det rum, der fordom bergets eldstod,
Förfärligt skön, steg upp i nattens famn?
Ser du i dagens ljus en stilla molnstod
På nedbrändt bål? Det är volkanens hamn.

Vet du den väg, der heta lavaströmmen
Ur jettens hjerta sig på jorden göt?
Se detta eden, skönt som barndomsdrömmen,
Det blomstrat upp utur «förhärjarns» sköt.

Och gyllne skördar der i solen glöda,
Och städer uppstå, muntert sorlande,
Volkanen hvilar — som de stora döda;
Ur grafven än de lif åt verlden ge.

VORE JAG FROM!

DEN 17 NOVEMBER 1844.

Vore jag from, hur trygg jag såge verlden
I stormens ras, dock uti säker hamn
Mig skrämde ej allt rop, all nöd på färden,
Ty säkra hamnen är Guds kärleks famn.

Vore jag from, hur lätt och lugnt mitt hjerta
Då skulle lösa lifvets knutar opp;
På mjuka armar skulle fröjd och smärta
I kärlek vaggas af ett himmelskt hopp.

Vore jag from, ej sinnet skulle ängslas
Af onda tankars mask, begärens skri,
I trånga band ej själen skulle fängslas;
Vore jag from, jag vore äfven fri.

Vore jag from, hur stark jag skulle vara,
Hur oböjd, orörd af de vrångas slag;
Som solen öfver skyn jag skulle fara
Och vända köld i värma, natt i dag.

Vore jag from, o Gud! då skulle friden
Ej, såsom ofta nu, försaka mig;
Jag skulle kämpa ut min kamp i tiden,
Men hafva evig frid och fröjd i dig.

JAG KÄNNER DIG.

TILL EN UNGDOMSVÄNINNA.
DEN 15 APRIL 1841.

Hvad gör det mig
Om du mig stundom skickar
En mindre vänlig utaf dina blickar,
Jag känner dig!

Hvad gör det mig
Om du mig synes glömma
En stund, när göromål in på dig strömma;
Jag känner dig!

Hvad gör det mig
Om dina ord sig falla
Då litet korta eller litet kalla;
Jag känner dig!

Jag känner dig
Och vet att, bortom stunden,
På eviga och djupa själagrunden
Du älskar mig.

Du älskar mig!
Må allt i verlden vackla,
Lugn brinner dock och klar mitt hjertas fackla,
Min frid i dig!

TILL ERIK GUSTAF GEIJER 1846.

FRÅGAREN OCH FORSEN.

En fremling tankfull stod vid elfvens bräddar,
Der den förvandlades i strida forsen;
Han såg dess anlopp, såg dess starka brottning
Med klipporna, med skogens brutna stammar,
Ja, med dess egna vågor, egna krafter,
Såg skummet stänkas upp mot höga skyn
Och hörde åskor uti djupet mullra;
Han såg, — och skakande sitt visa hufvud,
Ogillande, han frågade: «hvarför,
«Hvartill det stormande, det vilda spelet?
«Hvad oro drifver dig att så dig kasta
«I kamp på lif och död med allt omkring dig?
«I stridens larm förlorar du dig sjelf,
«Ditt lugn, din klarhet. — Var det icke bättre
«Deruppe, i den tysta, stilla dalen,
«Der lugn du framgick inom trygga bräddar
«Att återspegla strandens träd och blommor
«Och klippans spets och himlahvalfvets ljus?
«Då var du klar och skön, och jungfrusländan,
«Med vingar af smaragd, flög ned att gunga
«På vattenliljans blad, som på din bölja
«Blef vaggadt som ett barn på modersarmar.
«Då i ditt sköte götos solens lågor
«Och nattens drottning kysste dina vågor,

«Och bygdens väna tärnor kommo glada
«Att hemta upp af dina friska vatten,
«Och arbetskarlen släckte der sin törst
«Och hembar dig sin tack. — Hvad vill du mera?
«O! låt i fridfull bragd ditt lif förrinna;
«Skönt är att så välsigna och välsignas
«Och somna se'n i ängens blomsterfamn!
«Är det ej nog?» — Så frågaren; men forsen,
Förutan svar uppå den vises frågor,
Framstörtade ohejdad i sitt lopp
Och sprängde berget, som dess bana stängde.
Ett svar den gaf likväl: det var den dragning,
Som starka makter öfva och som mana
Att följa dem, att se hvarthän de lända,
Och skåda deras fortgång, deras ända,
Och meningen af deras lif och strid.

Och frågarn följde elfven på dess bana,
Såg den på färdens korta hvilostunder
Mot blåa höjden blicka klart och stilla,
Med barnets sinne och med barnets blick,
Och undfå himlens bild uti sitt sköte;
Så åter störta i förnyad kamp
Med uppenbara eller dolda hinder,
Och spränga öfver djup och öfver höjder,
Liksom med växande, okuflig vilja,
Emot ett klarnande och säkert mål;
Såg den så lugna sig i vidgad bana
Och klarna i sig sjelf, som hjeltesinnet
Vid kampens vunna mål, och fri och fridfull,

Som herrlig flod emellan rika stränder,
Framrulla lugn och bärande mot hafvet
Ej sina vågor blott, men uppå dessa
En verld af menskoflit och menskohopp,
Befriade af den, som sig befriat;
Han såg de stora fartyg och de små
Från städer och från byar lika bäras
På flodens armar i verldshandelns sköte,
Och vinden flög till höjda seglens möte
Och jubelsång steg uti qvällen opp.
Han ock vardt glad, han kände sig besvarad,
Och flodens svar — det var dess lefnads lopp.

I APRIL 1847.

Så diktade en dag, vid «Klara»-elfvens stränder,
Med tanken uppå dig, du Vermlands store son,
En, som dig hade kär och som «din vän» du nämnde,
Och hembar dig sin sång, som ur ditt lif ett lån.
Ett år gått om och re'n din goda, stora ande
Sin sista boja sprängt och brutit lös sin ban
Ur jordens trånga krets, ur stoftbetyngda banden,
Och kastat sig uti — Guds kärleks ocean.

Bekännande *hans namn*, uti hvars namn du stridit,
Högt inför menskors barn *), högt i din sista bön,
Du utur striden gick, i frid med dig och lifvet,
Till stridens, fridens Gud, till dina mödors lön.

*) Se sista bekännelsen i Geijers sednaste tryckta skrift: Ett ord öfver tidens religiösa fråga.

Väl dig! Du har det godt. Godt är att så fullända.
Förklarade! belys än dinas vandringslopp,
Det folk, hvars häfd du skref, din maka, barn och vänner,
Och — den, som här till dig ser genom tårar opp.

——— ———

I ANLEDNING AF

TEGNÉRS POEM: RESIGNATIONEN.

Var tyst, du yra verld! Var tyst! *Han* talar,
Han talar åter, Sveas skaldekung.
Han har sig rest ifrån sitt plågoläger,
På snillets Oeta och i bålets lågor
Han slår sin harpa . . . lyssna ung och gammal,
Förnim hvad anden inger Esaïas,
Förnim hvad Herren har med honom talat
I lidandets och nattens mörka timmar.
. . . . . .
Skön var din sång, o skald! resignationen,
Din «*höga visa*», lifvets högsta är,
Och leder *den* oss fram till Gudathronen,
Te deum få vi sedan sjunga der.

Hur ädel är din sång! Så Phoenix svingar
Ur bålet sig, af helga flammor närd,
Och breder öfver öcknen sina vingar
Med morgonglans utaf en högre verld.

O tala mer! Det brinner i vårt hjerta,
Vi ha ej hört, ej hört dig nog ännu.
O tala mer! lär oss i strid och smärta
Att känna, tänka ädelt såsom du!

Herakles led och stormade mot plågan
I klagan, vilda rop, förbannelser;
Du lider ock, men utur offerlågan
Du ger försoning, ger — välsignelser.

Herakles lefver uti sagans skrifter;
För dig, Tegnér, ett bättre rum jag vet,
Ett lif, som icke vet af jordens grifter,
Och dock ett jordlif — af odödlighet.

Ty gifves en publik, lik strömmens fragga,
I tiden gifs ett *evigt folk* också.
Uti dess sköte bäddades din vagga,
Uti dess hjerta skall ditt minne stå.

MINA SKRYNKOR.

1845.

O, runor! ristade af tidens stickel,
I skrynkor, som kring mina ögon tätnen,
Tack för det budet, som I till mig bären,
Tack! jag ej fruktar att förnimma det.
O! jag förstår: I kommen att mig säga,
Att ålderdomen kommer, kommer snart,
Och — döden se'n — att det är tid att taga
Ett helt farväl från lusten att behaga,
Att smekas utaf sken och flärd och verld.
O, denna lust! Man tror sig hafva svingat
Högt öfver den på stora tankars vingar,
I känslor, varma för en verlds försoning;
Man tror sig dödat den i bättre kärlek,
I bön och tårar invid Jesu fötter,
Och se! den kryper än, som fordom ormen
I paradisets helga gudalundar,
Och lockar själen ned till usla fröjder
Och sprider gift och tvedrägt uti lifvet.
Men lifvets Herre, när han ser vår svaghet,
En engel sänder oss — den bleka Tiden.
Och tidens engel, mild, men allvarsam,
Barmhertig i sin stränghet, sakta märker
Vår panna med en outplånlig stämpel,
Och stänger för oss fordna fröjders tempel
Och sätter hånets dämon för dess port.
Der utanför är en förfärlig öcken,

Af odjur full, som äta menskohjertan;
Men der är äfven stilla, säkra vägar
Till sälla hemvist, dem vi sökt och anat.
En röst ock höres der, som kallar alla
Till fridens gårdar, till de sällas hyddor,
Det evigt godas, evigt skönas hem.
Dit upp, dit upp jag lyfter mina händer,
Dit upp, dit upp jag all min längtan vänder,
Ty der är *Han*, som allting skall förklara
Uti sin krafts, sin godhets herrlighet,
Och nära honom är det godt att vara,
Jag vet det, ack! om annat jag ej vet.
Blif ung, o själ! blif stark i tro och kärlek,
Och honom följ upp till de helga bergen,
Och fråga ej om jordehyddan ramlar,
Om vägen går igenom tusen dödar,
Följ honom blott — och en gång är du framme
Och han sitt Guda-anlet till dig vänder.
Du skådar *honom* och du glömmer verlden,
Du glömmer *dig*, lycksalig att få glömma,
Få dö dig sjelf och lefva blott i honom.
Väl dig, o själ; ty då — så säger skriften —
Skall han dig kalla *sin* och på din panna
Han sätta skall *sitt namn*. O vissna lemmar,
O skrynkor, utaf tid och tårar plöjda,
O jordens skröplighet! hvar ären I?
Förbytta uti evig ungdomsfägring,
Uti *Guds afbild*, helga sinnets afbild.
Se «all ting vordne ny» — blott ej den gamle,
Den evigt gode verldsförnyaren.

. . . . . .

Så tack, I runor, tidens tysta tecken,
Som vänligt sägen mig, att «tiden lider».
Jag vill stå upp och bygga på den hydda,
Som vara skall när tidens hydda faller,
Jag strida vill som Paulus och förbida
«Tills min förvandling kommer.»

ÖRESUND I FREDSTID.

Hurrah! det blåser upp sunnanvind,
Krusad är sundets hvilande spegel;
Hurrah! nu komma med strykande vind
Talrika svällande, flygande segel
Af alla nationer,
Färger, fasoner,
Orter och länder,
Fiender, fränder.
Med purprade segel, på böljorna blä,
Så ståtligt i sundet de komma och gå.
Dannemarks kust
Med vajande skördar och «Marienlust»
Och «Kronoborgs fästning», den kungaborg stor,
Der «Holger den Danske» än bor — som man tror,
Och «Odinska Höjen» och konungastaden,
Med kyrkor, palatser och torn hela raden,
De skåda derpå. Men från Sveriges strand
Se der Kullaberg huru ståtligt det blickar!
En helsning till andra stranden det skickar,
En helsning så vänlig från «Jernbärarland».
Skånes parker, den leende «Hven»,
Der förr Brahes borg stod i stjernornas sken,
Och stränder, rika på krigiska minnen,
Förenade nu af fredliga sinnen,
Af sundets vågor, som mellan dem gå,
De blicka derpå.

Solen skiner på våg och på strand,
Sundet i solprakt segelhöljdt glimmar,
Springhvalen hoppar, hornfisken stimmar,
Fiskarn sin not lägger ut ifrån land.
Rykande drakar svansarne kasta
Mot horizonten, frustande hasta
Från stad och till stad. Men timmarne gå,
Solen den sjunker och skuggorna stiga,
Vågorna stillna, vindarne tiga,
Stilla de hvilande snäckorna stå.
Fiskaren hem till stugan ses ila,
Längtar att hvila.
Båtarne ligga vid land nu så tomma,
Fjärilen somnar i strandens blomma,
Daggperlor hänga på markens strå.
Nattfåglar svänga,
Högt upp i luften skuggbroar hänga,
Stjernorna titta ur himmelens blå.

Hör! Nattskottet går.
Fullmånen står
Högt öfver sundets glänsande spegel,
Silfverbeströr de hvilande segel,
Lyser «Guds frid» ifrån strand och till strand
I Sveriges och Danemarks land.
Krafterna domna,
Mödorna somna;
Blott fyrarne vaka i natten skön
Och den tysta bön.

VÅREN.

1827.

Vinterhufvan träden fälla,
Luftens muntra resande,
Svalorna, på vingar snälla,
Vårens förbudssedlar ge.

Spann af vestanvindar susa
Genast öfver sjö och land,
Hvart de flyga — böljor brusa,
Fri blir bäcken, grön dess strand.

Snart i knoppfull lund med gamman,
Under vårklar himmel blå,
Till *sångöfningarne* samman
Träda alla fåglar små.

Tjust af deras sköna qväden
Öppnar sippan ögon blå,
Applåderande i träden
Unga löfven sammanslå.

Myggsvärm högt i luften hurrar,
I den danssaln är så ljust!
Om sin njutning biet surrar,
Af sin blommas sötma tjust.

Fjäriln uppå purpurvingar,
Skimrande i solens gull,
Öfver blomsterfältet svingar,
Öm och varm och längtansfull.

Allt som andas våren njuter,
Menniskan med nyfödt hopp
Sig till himlens löften sluter,
Ser mot klara höjden opp.

Ty den korta vår på jorden,
Detta lifvets klara ny,
Är oss profetia vorden
Om en evig ofvan sky.

Efter lifvets vinterdagar
Upp till denna vårnejd klar,
Enligt evigt gifna lagar,
Himmelska flyttfågeln far.

DEN TRÖTTAS SÅNG.

DEN 12 APRIL 1841.

Han kommer den dagen, han kommer en gång,
Då jag mina ögon får sluta,
Då jag till en sömn, så stilla och lång,
Mitt tröttade hufvud får luta.

Och aggande minnen, det är nu min tröst,
De också med mig skola somna,
Och ångest och ängslan, som härja mitt bröst,
De skola med hjertslagen domna.

Ack! redan att hvila och glömma är godt,
I dag jag ej mera begärer;
Dock vet jag att Herren en sällare lott
Mig en gång af godhet beskärer.

Jag vet ju, jag vet, att det kommer en dag,
Då jag ur min döds-sömn skall vakna,
Då själen, ej nedtryckt och retlig och svag,
Ej längre skall vingarne sakna.

Jag vet, o! jag vet, att jag åter skall se,
I ljus, uti fröjd och i ära,
De vänner, som brukade ömt mot mig le,
De ögon, jag hade så kära.

Jag vet, att de missljud, som störde oss här,
Ej der skola nå'nsin oss störa;
Ty kärleken solen i himmelen är
Och klart hvarje öga och öra.

Jag vet ock att der, i det himmelska ljus,
Skall jordlifvets väg sig förklara,
Och hvi den så tung blef till Allfadrens hus
För några bland vandrarnes skara.

Jag vet att vid lifselfvens klara kristall
Sig skola få hvila de trötta:
De dricka nytt lif utur vågornas svall,
Ny styrka för verktygen nötta.

Var derföre tröst och förbida, min själ!
Tag fromt chvad Herren dig sänder.
Till Honom står allt, han skall göra allt väl;
Så lemna dig trygg i hans händer.

Och medan du vandrar, så lyss till den sång,
Som allt genom jordlifvet klingar:
«Den kommer den dagen, den kommer en gång,
Då slumraren vaknar *med vingar*.»

VINDEN BLÅSER KALLT.

(TOMB D. 16 DEC. 1837 PÅ DEN OLYCKLIGAS BEGRAFNINGSDAG.)

Ute stormar; kom, o Bertha,
Kom uti min famn,
Kom i kärleks ljufva hamn,
Värm ditt hjerta vid mitt hjerta!
Vinden blåser kallt.

Hvila vid mitt bröst, o qvinna!
Vill du blifva min.
Fröse hela verlden in,
Evigt jag för dig skall brinna!
Vinden blåser kallt.

Tjust af kärlekslågor Bertha
Älskarns eder tror;
Men till fjerran kust han for.
På den öfvergifnas hjerta
Blåser vinden kallt.

Tiden går och Bertha beder:
Herre nådelig!
Tag mitt barn och mig till dig,
Låt mig gå i grafven neder!
Vinden blåser kallt.

Stunden kommer; kringom Bertha
Sorgsna syskon stå,
Ångestfulla böner gå,
Stor är sista kampens smärta.
Vinden blåser kallt.

«Nu farväl, I syskon kära!
Gud förlåte mig!
Var ock honom nådelig,
Döden kommer — är mig nära;
Vinden blåser kallt.»

Uti grafven hvilar Bertha
— Nyss så ung och varm —
Stel med barnet på sin arm;
Öfver hennes brustna hjerta
Blåser vinden kallt.

AFTONTANKAR.

Afton stundar, höstkall dimma
Sänker sig på jorden ner,
Inga stjernor då mer glimma,
Vänligt månsken då ej ler.
Fritt må likväl dimmor dröja
Öfver jorden för min syn,
Blott jag själens blick kan höja
Hoppfullt öfver låga skyn.
Nej, de hemska jordens töcken
Ängsla, villa mig ej mer:
Bortom lifvets kulna öcken
Edens vår jag knoppas ser.
Dragen töcken, svepningslika!
Himlens stjernor, döljen er!
Hemmet dock jag skådar lika,
Vägen dit dock klart jag ser.
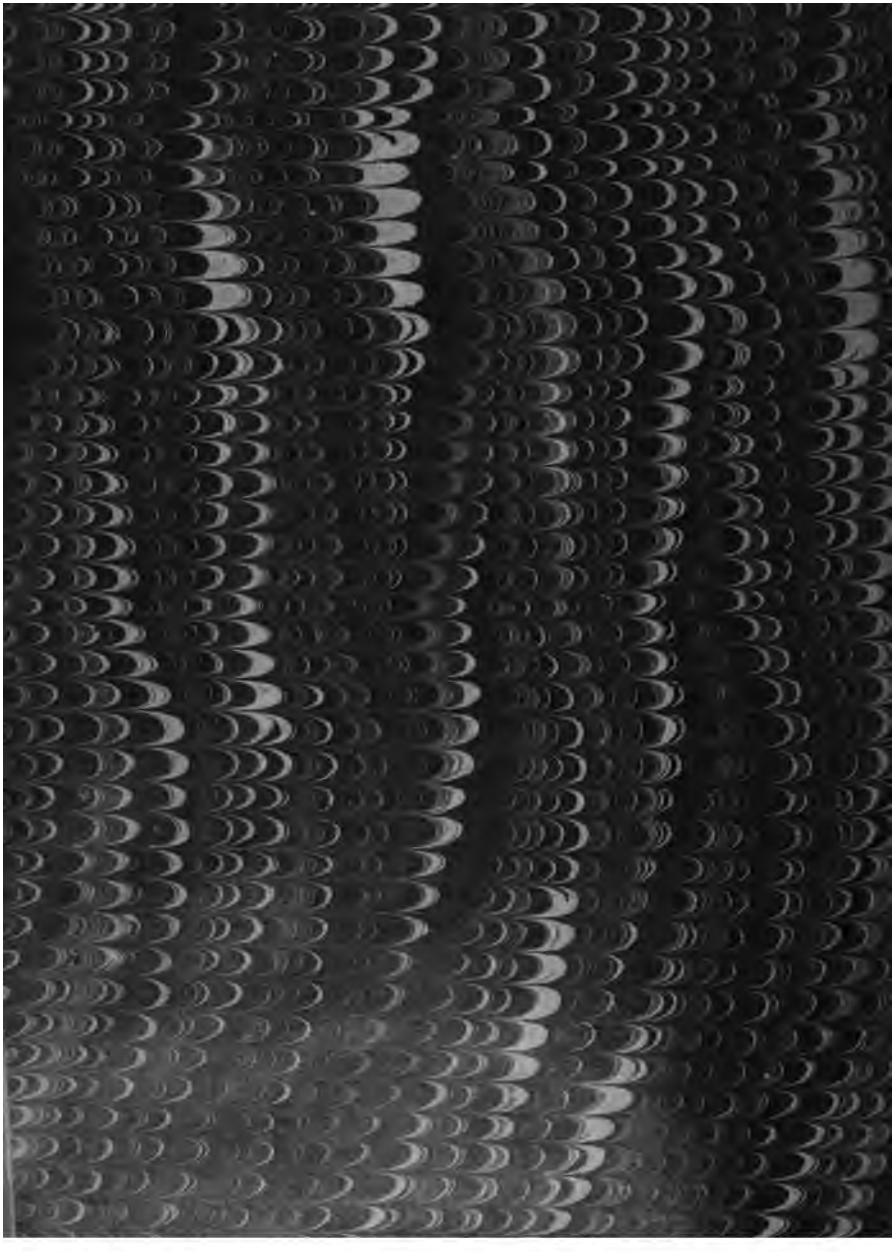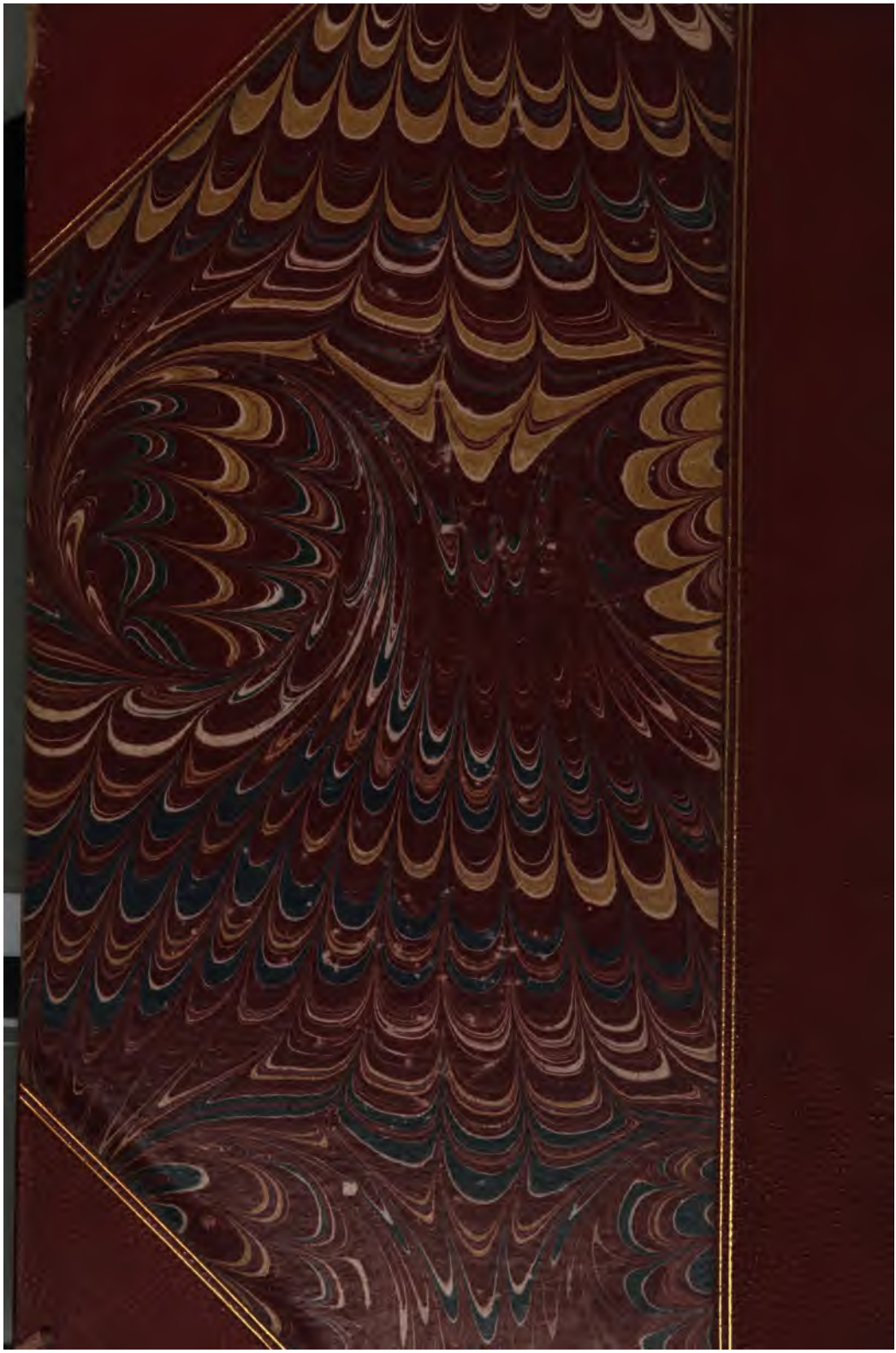
ΑΡΤΟΣΤΑΝΚΑΚ